

OPPLAND
fylkeskommune

FYLKESSTATISTIKK

OPPLAND

2015

Innhold

1. Demografi

Befolkningsutvikling	6
Flytting	12
Innvandring	15
Barn og unge	18
Folketilvekst, fertilitet og fødselsoverskudd ..	21
Aldersbæreevnen	23

2. Oppvekst og leveforhold

Familier og husholdninger	26
Boforhold	29
Boligbygging	29
Tettstedsutvikling	30
Pendling	32
Arbeidsplassdekning	34
Arbeidsledighet	35
Uføre	36
Sykefravær	37
Skole og utdanning	38
Utdanningsnivå	44
Livskvalitet hos barn og unge	46
Trivsel	47
Ensomhet og sosial støtte	48
Trygghet	49

Syssetting og næringsliv

Næringsstruktur	50
Syssetningsutvikling	51
Syssetting blant innvandrere	55
Landbruk og skogbruk	56
Reiseliv	60
Industri	63
Bygg og anlegg	65
FoU og innovasjon	66
Handel	68

3. Samferdsel, areal- og naturressurser (Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø)

Samferdsel	72
Veg	73
Kollektivtrafikk	74
Trafikkulykker	76
Naturressurser	77
Klima og miljø	79
Kultur	81

4. Livsstil og helse

Deltagelse på møteplasser	86
Deltagelse i aktiviteter	87
Deltagelse i lag og foreninger	88
Tobakksbruk og alkohol	89
Andre rusmidler	90
Doping	91
Fysisk aktivitet	92
Kosthold	93
Kroppsmasseindeks (KMI)	94
Forventet levealder	96
Barn og unges tannhelse	97
Egenvurdert tannhelse	98
Egenvurdert helse	99
Helseproblemer	100
Diabetes	101
KOLS og astma	101
Hjerte- og karsykdommer	102
Kreft	103
Muskelskjelett-lidelser	104
Psykiske lidelser	104
Søvnproblemer	104
Velvære	105

Forord

Oppland fylkeskommune har som en del av det regionale utviklingsarbeidet utarbeidet «Fylkesstatistikk for Oppland». Dette er et kunnskapsgrunnlag utarbeidet spesielt for den regionale planstrategien. Vi har derfor hatt fokus på temaer som fylkeskommunen mener er sentrale for å bidra til en god utvikling av Oppland.

Assisterende fylkesrådmann,
Hjalmar Solbjør

Mange tabeller og grafer viser også utviklingen på kommunenivå. Statistikken vil derfor kunne være nyttig for kommunene i arbeidet med de kommunale planstrategiene. Målsetningen er at kunnskapsgrunnlaget skal gi et godt grunnlag både politisk og administrativt regionalt og lokalt for å vurdere utviklingsmulighetene og utfordringene i Oppland for årene fremover.

Oversikt over helsetilstanden i fylket og påvirkningsfaktorer på denne skal inngå i kunnskapsgrunnlaget for regional og kommunal planstrategien. Denne oversikten er derfor integrert i «Fylkesstatistikk for Oppland».

Statistikken er hentet fra mange kilder, men først og fremst er det benyttet tall fra SSB, i tillegg til egne utredninger og undersøkelser. Det er laget oversikter over relevante og viktige regionale utviklings trekk, utfordringer og fortrinn for Oppland sammenlignet med landet.

The background is a solid green color with a pattern of faint, overlapping leaf outlines in a slightly lighter shade of green. The leaves are scattered across the entire frame, creating a textured, natural feel.

1.

DEMOGRAFI

Svak befolkningsutvikling i fylket

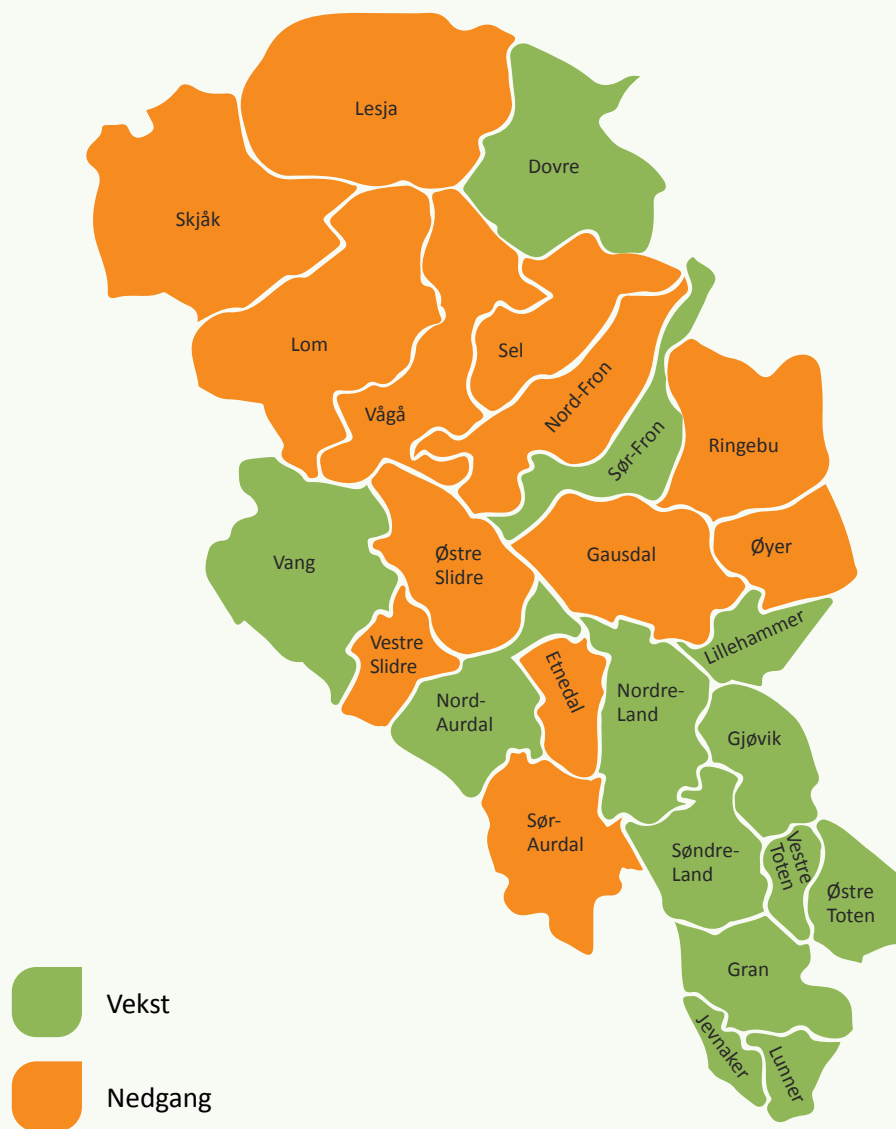
I løpet av 2014 økte folketallet i Oppland til 188 807 per 1 januar 2015. Folketallet økte med 987 personer i 2014 som er en vekst på 0,5 %. Denne folketilveksten er på samme nivå som de fem foregående årene med unntak av 2013 hvor veksten var på kun 0,05 %. I samme periode økte folketallet i Norge med 1,1 %.

Oppland har lav befolkningsvekst sammenlignet med landet og 13 fylker hadde høyere befolkningsvekst enn Oppland i 2014. Den lave befolkningsveksten henger sammen med befolkningssammensetningen i fylket. Vi har landets eldste befolkning og et lavt fødselsoverskudd.

Befolkningsveksten henger også sammen med nettoinnvandringen til fylket. I 2014 hadde Oppland en nettoinnvandring på 11 % som var bra sammenlignet med øvrige fylker. I første halvår 2015 har bildet endret seg og nettoinnvandringen er redusert fra 745 personer første halvår 2014 til 505 personer første halvår 2015. Dette er ikke spesielt for Oppland siden det på nasjonalt nivå også har vært lavere innvandring i perioden. Dette gjelder spesielt innvandring fra Polen, Litauen og Sverige. Vi ser allikevel en positiv utvikling i andre halvår 2015.

I første halvår 2015 er Oppland det fylket med lavest befolkningsutvikling. Omtrent halvparten av denne dårlige utviklingen skyldes lavere netto innvandring. Den viktigste årsaken til den lave veksten er innenlandsk flyttetap på 400 personer. Det innenlandske flyttetapet første halvår 2014 var på 70 personer. Fødselsunderskuddet er ikke endret i stor grad i denne perioden.

Endring i folketallet i Oppland siste året (2014)

Folketallsøkning i 13 kommuner de siste 10 årene

Folketallet i Oppland har i perioden 2005 til 2015 økt med omtrent 5 633 personer eller 3,1 %. I samme periode har folketallet i Norge økt med 12,1 %.

Av fylkets 26 kommuner har 13 kommuner hatt vekst i folketallet i løpet av de siste 10 årene. Størst vekst i folketallet har det vært i Lillehammer, Gjøvik og i Hadelandskommunene. Kommunene har allikevel ikke hatt større vekst enn snittet for landet denne perioden.

Sett i forhold til folketallet hadde Gjøvik, Lillehammer, Dovre, Jevnaker, Vang og Søndre land størst vekst. Det er også Gjøvik som har den største veksten målt i absolutte tall. Sett i forhold til landsgjennomsnittet har både Gjøvik, Dovre, Søndre Land og Jevnaker høyere vekst enn landsgjennomsnittet på 1,1 %.

Vekst og nedgang

Av de 13 kommunene som har hatt nedgang i folketallet de siste 10 årene er det 3 kommuner som har hatt nedgang på over 5 %. Størst nedgang er det i Skjåk.

De siste 10 årene har folketallsveksten i Oppland vært svakere enn landsgjennomsnittet. Det innebærer at stadig færre av innbyggerne i Norge velger å bo i Oppland. Videre har vi hatt fødselsunderskudd de siste 10 årene. Oppland har også en lavere andel innvandrere enn landsgjennomsnittet.

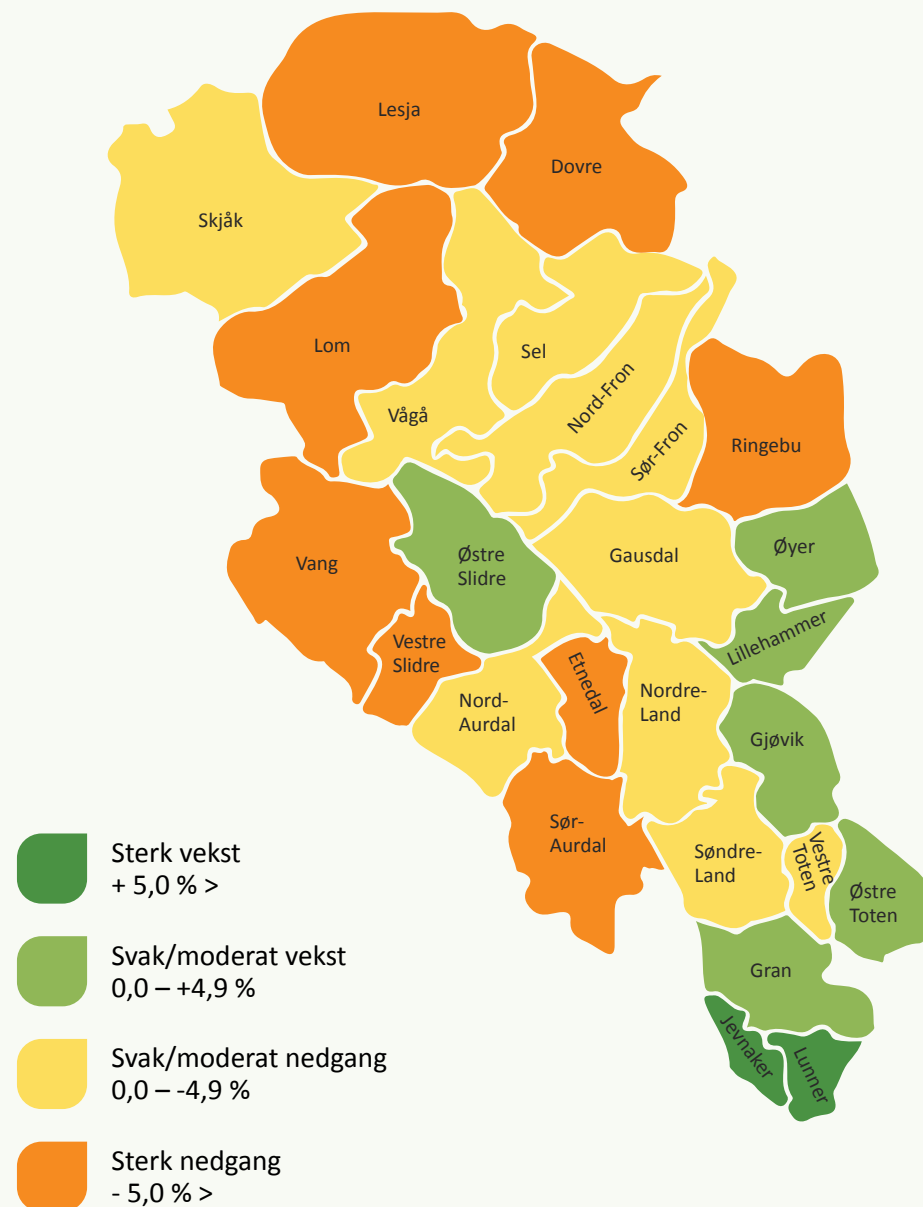
Folketallsutvikling i kommunene, fylket og landet 1995–2015										
Tall pr. 1.1.15							Endring			
	1995	2000	2005	2010	2014	2015	1995–2005	2005–2015	2014–2015	
							Prosent	Prosent	Tall	Prosent
Lillehammer	24 170	24 724	25 075	26 381	27 028	27 300	3,7	8,9	272	1,0
Gjøvik	26 844	27 013	27 648	28 807	29 668	30 063	3,0	8,7	395	1,3
Dovre	3 074	2 851	2 875	2 776	2 704	2 745	-6,5	-4,5	41	1,5
Lesja	2 365	2 303	2 184	2 174	2 076	2 059	-7,7	-5,7	-17	-0,8
Skjåk	2 494	2 386	2 394	2 265	2 264	2 245	-4,0	-6,2	-19	-0,8
Lom	2 628	2 567	2 467	2 410	2 361	2 356	-6,1	-4,5	-5	-0,2
Vågå	3 907	3 818	3 773	3 722	3 686	3 675	-3,4	-2,6	-11	-0,3
Nord-Fron	6 102	5 953	5 896	5 800	5 765	5 754	-3,4	-2,4	-11	-0,2
Sel	6 338	6 273	6 059	5 999	5 974	5 965	-4,4	-1,6	-9	-0,2
Sør-Fron	3 430	3 322	3 271	3 175	3 191	3 204	-4,6	-2,0	13	0,4
Ringebu	4 960	4 752	4 586	4 540	4 495	4 459	-7,5	-2,8	-36	-0,8
Øyer	4 706	4 859	4 840	5 002	5 090	5 065	2,8	4,6	-25	-0,5
Gausdal	6 341	6 186	6 175	6 142	6 237	6 210	-2,6	0,6	-27	-0,4
Østre Toten	14 258	14 103	14 604	14 518	14 777	14 796	2,4	1,3	19	0,1
Vestre Toten	13 067	13 065	12 546	12 770	13 075	13 152	-4,0	4,8	77	0,6
Jevnaker	5 905	5 995	6 335	6 268	6 516	6 599	7,3	4,2	83	1,3
Lunner	8 049	8 264	8 505	8 600	8 952	9 003	5,7	5,9	51	0,6
Gran	12 533	12 877	13 010	13 363	13 607	13 685	3,8	5,2	78	0,6
Søndre Land	6 231	6 073	6 008	5 811	5 701	5 772	-3,6	-3,9	71	1,2
Nordre Land	7 032	6 950	6 847	6 672	6 700	6 740	-2,6	-1,6	40	0,6
Sør-Aurdal	3 557	3 389	3 265	3 186	3 133	3 094	-8,2	-5,2	-39	-1,2
Etnedal	1 501	1 401	1 397	1 389	1 408	1 402	-6,9	0,4	-6	-0,4
Nord-Aurdal	6 552	6 560	6 442	6 415	6 417	6 466	-1,7	0,4	49	0,8
Vestre Slidre	2 458	2 282	2 245	2 225	2 187	2 180	-8,7	-2,9	-7	-0,3
Øystre Slidre	3 088	3 060	3 114	3 216	3 206	3 199	0,8	2,7	-7	-0,2
Vang	1 711	1 675	1 613	1 590	1 602	1 619	-5,7	0,4	17	1,1
Oppland	183 301	182 701	183 174	185 216	187 820	188 807	-0,1	3,1	987	0,5
Hele landet	4 348 410	4 478 497	4 606 363	4 858 199	5 109 056	5 165 802	5,9	12,1	56 746	1,1
Oppland i % av landet	4,2	4,1	4,0	3,8	3,7	3,7				

Folketall fordelt på aldersgrupper 1. januar 2015 i kommunene i Oppland, fylket og landet

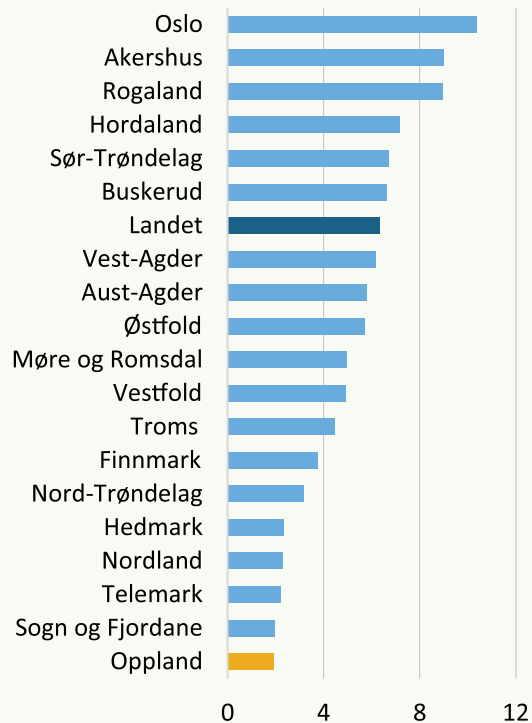
Befolkning	0-5 år	6-12 år	13-15 år	16-19 år	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70-79 år	80 år eller eldre	I alt
Lillehammer	1 654	2 124	969	1 374	3 940	3 059	3 688	3 647	3 289	2 131	1 425	27 300
Gjøvik	1 924	2 348	1 072	1 512	3 962	3 615	4 221	3 984	3 653	2 318	1 454	30 063
Dovre	146	177	114	153	322	222	391	367	396	272	185	2 745
Lesja	111	181	84	99	215	199	271	299	283	180	137	2 059
Skjåk	110	177	79	107	221	235	300	323	318	229	146	2 245
Lom	131	179	87	120	261	238	316	366	314	198	146	2 356
Vågå	222	277	140	187	374	396	465	509	513	351	241	3 675
Nord-Fron	322	436	242	276	599	511	879	818	817	527	327	5 754
Sel	311	451	222	340	645	612	808	856	807	516	397	5 965
Sør-Fron	205	255	119	161	349	308	496	411	433	262	205	3 204
Ringebu	245	304	173	215	506	447	659	596	600	416	298	4 459
Øyer	271	384	164	308	667	527	760	719	609	407	249	5 065
Gausdal	375	477	228	333	660	676	935	833	786	512	395	6 210
Østre Toten	892	1 113	541	755	1 628	1 507	2 313	2 059	1 935	1 209	844	14 796
Vestre Toten	786	1 029	514	645	1 482	1 440	2 106	1 697	1 753	1 032	668	13 152
Jevnaker	438	545	239	356	742	752	991	885	832	505	314	6 599
Lunner	604	784	343	516	960	1 090	1 436	1 238	1 116	588	328	9 003
Gran	840	1 130	534	723	1 503	1 459	2 004	1 976	1 717	1 076	723	13 685
Søndre Land	297	411	228	294	655	579	842	871	805	508	282	5 772
Nordre Land	402	490	223	362	749	686	967	964	918	595	384	6 740
Sør-Aurdal	176	249	116	167	316	289	427	433	417	298	206	3 094
Etnedal	71	97	57	61	156	147	197	187	190	134	105	1 402
Nord-Aurdal	366	498	236	309	750	725	904	902	928	498	350	6 466
Vestre Slidre	123	185	68	105	216	202	332	348	286	190	125	2 180
Øystre Slidre	185	244	106	165	388	362	465	416	446	269	153	3 199
Vang	90	121	50	71	214	189	206	229	222	129	98	1 619
Oppland	11 297	14 666	6 948	9 714	22 480	20 472	27 379	25 933	24 383	15 350	10 185	188 807
Landet	373 954	433 578	188 886	262 481	697 397	688 393	746 999	652 318	565 196	336 163	220 437	5 165 802

I prosent											
	0-5 år	6-12 år	13-15 år	16-19 år	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70-79 år	80 år eller eldre
	6,1	7,8	3,5	5,0	14,4	11,2	13,5	13,4	12,0	7,8	5,2
	6,4	7,8	3,6	5,0	13,2	12,0	14,0	13,3	12,2	7,7	4,8
	5,3	6,4	4,2	5,6	11,7	8,1	14,2	13,4	14,4	9,9	6,7
	5,4	8,8	4,1	4,8	10,4	9,7	13,2	14,5	13,7	8,7	6,7
	4,9	7,9	3,5	4,8	9,8	10,5	13,4	14,4	14,2	10,2	6,5
	5,6	7,6	3,7	5,1	11,1	10,1	13,4	15,5	13,3	8,4	6,2
	6,0	7,5	3,8	5,1	10,2	10,8	12,7	13,9	14,0	9,6	6,6
	5,6	7,6	4,2	4,8	10,4	8,9	15,3	14,2	14,2	9,2	5,7
	5,2	7,6	3,7	5,7	10,8	10,3	13,5	14,4	13,5	8,7	6,7
	6,4	8,0	3,7	5,0	10,9	9,6	15,5	12,8	13,5	8,2	6,4
	5,5	6,8	3,9	4,8	11,3	10,0	14,8	13,4	13,5	9,3	6,7
	5,4	7,6	3,2	6,1	13,2	10,4	15,0	14,2	12,0	8,0	4,9
	6,0	7,7	3,7	5,4	10,6	10,9	15,1	13,4	12,7	8,2	6,4
	6,0	7,5	3,7	5,1	11,0	10,2	15,6	13,9	13,1	8,2	5,7
	6,0	7,8	3,9	4,9	11,3	10,9	16,0	12,9	13,3	7,8	5,1
	6,6	8,3	3,6	5,4	11,2	11,4	15,0	13,4	12,6	7,7	4,8
	6,7	8,7	3,8	5,7	10,7	12,1	16,0	13,8	12,4	6,5	3,6
	6,1	8,3	3,9	5,3	11,0	10,7	14,6	14,4	12,5	7,9	5,3
	5,1	7,1	4,0	5,1	11,3	10,0	14,6	15,1	13,9	8,8	4,9
	6,0	7,3	3,3	5,4	11,1	10,2	14,3	14,3	13,6	8,8	5,7
	5,7	8,0	3,7	5,4	10,2	9,3	13,8	14,0	13,5	9,6	6,7
	5,1	6,9	4,1	4,4	11,1	10,5	14,1	13,3	13,6	9,6	7,5
	5,7	7,7	3,6	4,8	11,6	11,2	14,0	13,9	14,4	7,7	5,4
	5,6	8,5	3,1	4,8	9,9	9,3	15,2	16,0	13,1	8,7	5,7
	5,8	7,6	3,3	5,2	12,1	11,3	14,5	13,0	13,9	8,4	4,8
	5,6	7,5	3,1	4,4	13,2	11,7	12,7	14,1	13,7	8,0	6,1
	6,0	7,8	3,7	5,1	11,9	10,8	14,5	13,7	12,9	8,1	5,4
	7,2	8,4	3,7	5,1	13,5	13,3	14,5	12,6	10,9	6,5	4,3

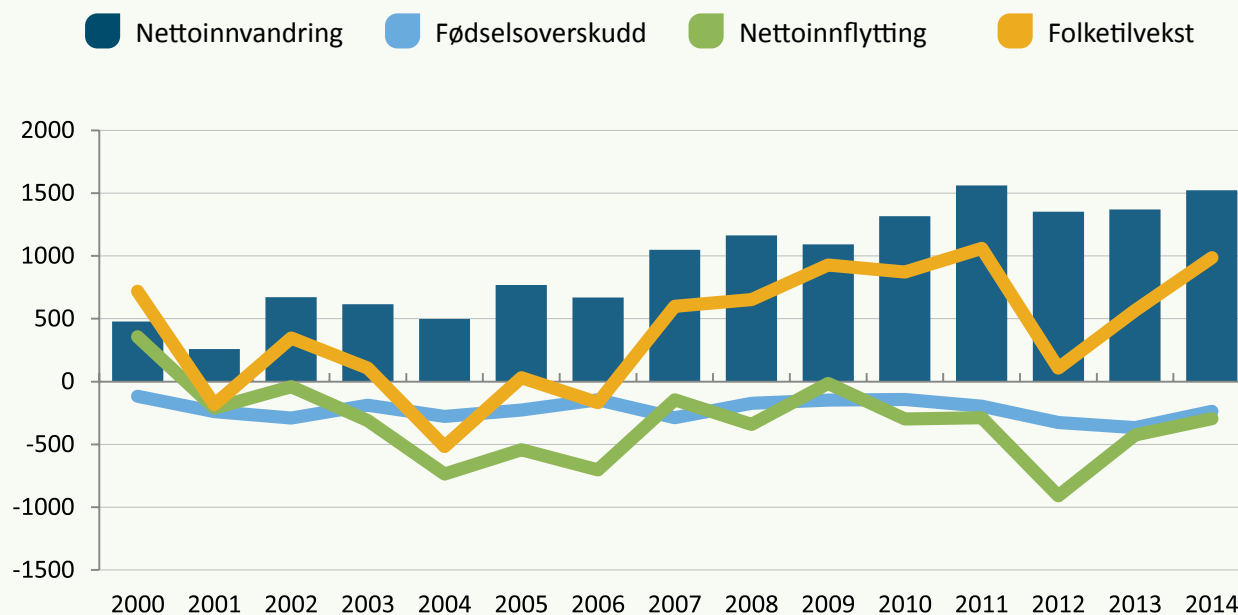
Folketilveksten i Oppland etter type siste 10 årene 2005–2015

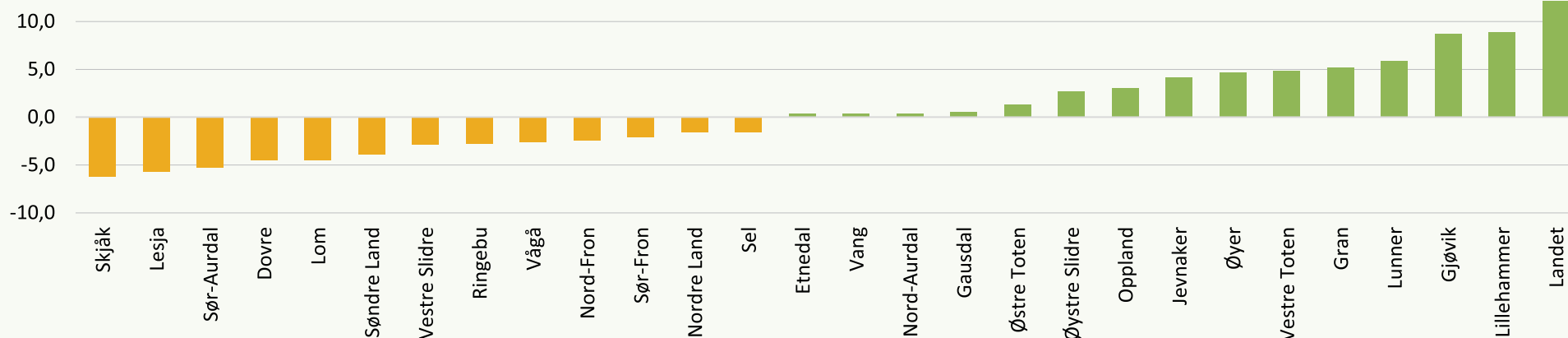
Endring i folketallet siste fem år i prosent

Folketilvekst, fødselsoverskudd, innenlandsk nettoflytting og nettoinnvandring 2000–2014

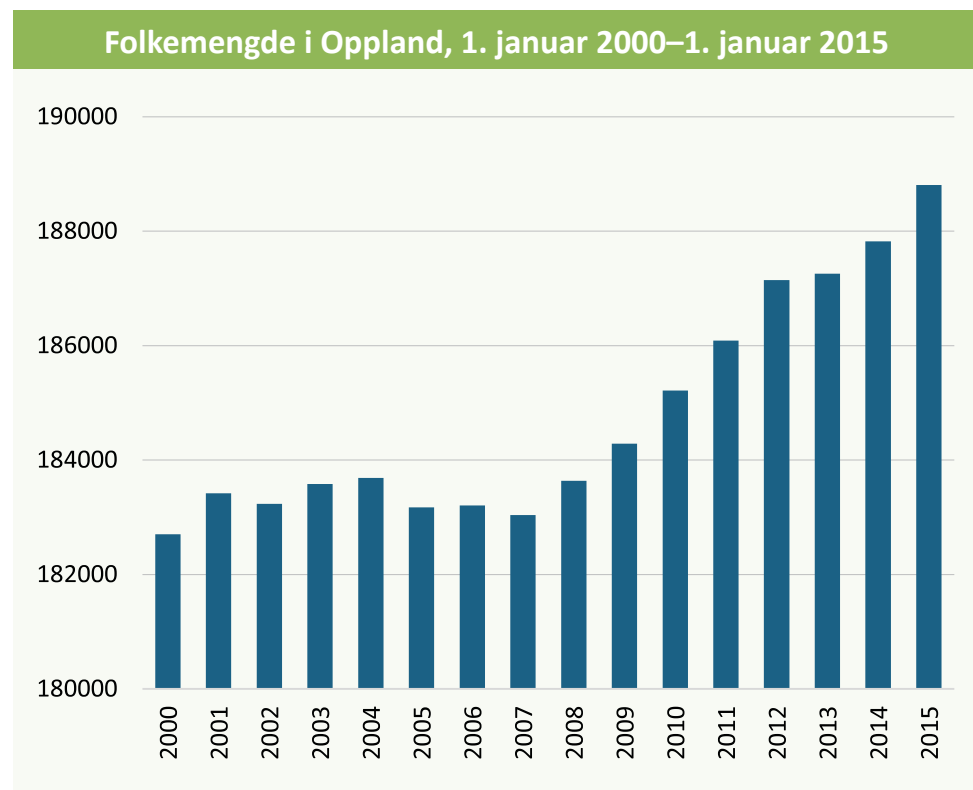

Folketilvekst for 2005–2015 i prosent

Folkemengde per 1.1.2015 og endringer i året før							
	Folke- mengde	Folketilvekst	Fødsels- overskudd	Innenlandsk nettoinnflytting	Netto- innvandring	Nettoflytting samlet	Folketilvekst i %
Lillehammer	27 300	272	34	118	122	240	1,0
Gjøvik	30 063	395	32	112	252	364	1,3
Dovre	2 745	41	-18	-6	65	59	1,5
Lesja	2 059	-17	-5	-26	14	-12	-0,8
Skjåk	2 245	-19	-2	-14	-3	-17	-0,8
Lom	2 356	-5	-17	4	8	12	-0,2
Vågå	3 675	-11	-28	0	18	18	-0,3
Nord-Fron	5 754	-11	-18	-23	30	7	-0,2
Sel	5 965	-9	-14	-81	85	4	-0,2
Sør-Fron	3 204	13	-4	-16	34	18	0,4
Ringebu	4 459	-36	-17	-58	40	-18	-0,8
Øyer	5 065	-25	-12	-47	34	-13	-0,5
Gausdal	6 210	-27	-15	-30	19	-11	-0,4
Østre Toten	14 796	19	-38	-55	112	57	0,1
Vestre Toten	13 152	77	-9	-17	106	89	0,6
Jevnaker	6 599	83	-14	60	33	93	1,3
Lunner	9 003	51	16	-68	101	33	0,6
Gran	13 685	78	-10	21	69	90	0,6
Søndre Land	5 772	71	-12	-27	110	83	1,2
Nordre Land	6 740	40	-27	27	40	67	0,6
Sør-Aurdal	3 094	-39	-12	-39	12	-27	-1,3
Etnedal	1 402	-6	-12	-74	80	6	-0,4
Nord-Aurdal	6 466	49	-2	23	28	51	0,8
Vestre Slidre	2 180	-7	-10	-29	31	2	-0,3
Øystre Slidre	3 199	-7	-13	-13	18	5	-0,2
Vang	1 619	17	-10	-37	64	27	1,1
Oppland	188 807	987	-237	-295	1 522	1 227	0,5
Hele landet	5 165 802	56 746	18 690	-	38 155	38 155	1,1
Oppland i % av landet							3,65

Folketallsutvikling i Oppland etter alder 2010–2015						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
0-9 år	20 226	20 069	19 936	19 734	19 559	19 572
10-19 år	24 007	23 957	23 800	23 496	23 231	23 053
20-29 år	19 939	20 499	21 104	21 456	21 867	22 480
30-39 år	22 265	21 807	21 490	20 935	20 766	20 472
40-49 år	26 786	27 017	27 250	27 477	27 494	27 379
50-59 år	25 297	25 327	25 556	25 536	25 647	25 933
60-69 år	22 470	23 021	23 606	24 020	24 234	24 383
70-79 år	13 728	13 830	13 872	14 162	14 745	15 350
80-89 år	8 909	8 855	8 729	8 662	8 487	8 329
90-99 år	1 563	1 677	1 774	1 752	1 760	1 818
100 år eller eldre	26	28	30	24	30	38

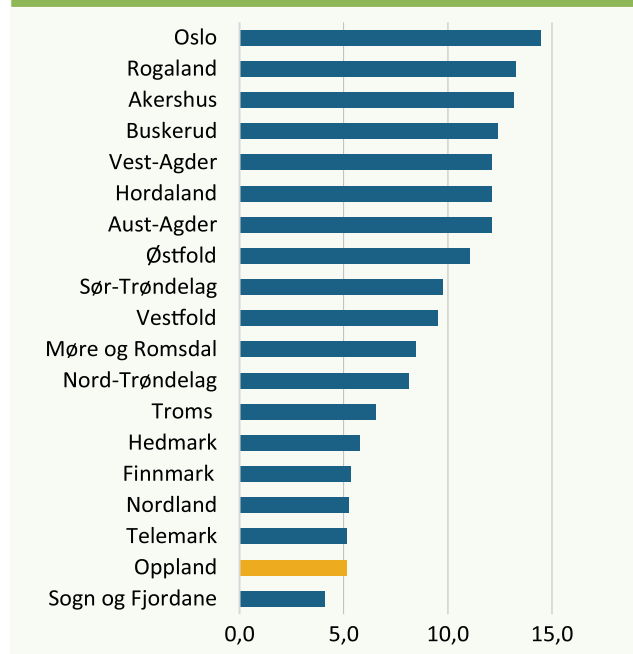

Kilde: SSB

Svakere folketallsvekst enn landet for øvrig

I alle fylkene vokste folketallet i 2014. Oslo har fortsatt den kraftigste veksten. Akershus og Rogaland hadde litt svakere relativ vekst i 2014 enn året før. Det var bare fem fylker som hadde en lavere relativ vekst enn Oppland i 2014. Folketallsveksten var under landsnittet som var på 1,1 %. Allikevel hadde Oppland en bedre relativ vekst i 2014 enn året før. Hvis vi ser på befolkningsveksten i perioden 2010–2015 er det også Oslo som har den største veksten både i relative og absolutte tall. Akershus har også klart større vekst enn resten av fylkene sammen med Rogaland. Landet hadde en vekst i perioden på 6,3 %. Oppland har hatt den dårligste utviklingen i perioden med en vekst på 1,9 %.

Ventet folketallsvekst i % frem mot 2025

På fylkesnivå er flyttinger mellom kommunene innen fylket ikke medregnet. På landsnivå gjelder flyttinger alle flyttinger mellom kommunene.

Alle flyttinger, innenlandske og fra og til utlandet, fylkesvis 2014

	Innflyttinger		Utflyttinger		Nettoflyttinger	
	Innflytting	Innflytting, innenlands	Utflytting	Utflytting, innenlands	Alle flyttinger	Av dette innenlandsk
Østfold	9 533	7 295	7 523	6 159	2010	1 136
Akershus	30 880	23 643	24 164	20 638	6 716	3 005
Oslo	45 363	29 590	38 174	29 488	7 189	102
Hedmark	6 689	4 760	5 569	4 973	1 120	-213
Oppland	6 748	4 744	5 521	5 039	1 227	-295
Buskerud	11 145	7 943	9 327	7 846	1 818	97
Vestfold	8 941	6 523	7 307	6 103	1 634	420
Telemark	4 843	3 538	4 325	3 755	518	-217
Aust-Agder	3 991	2 902	3 184	2 814	807	88
Vest-Agder	6 483	4 310	4 841	4 098	1 642	212
Rogaland	14 263	6 674	10 826	6 948	3 437	-274
Hordaland	15 291	8 609	11 692	8 522	3 599	87
Sogn og Fjordane	3 173	1 826	3 126	2 682	47	-856
Møre og Romsdal	7 670	4 157	5 992	4 841	1 678	-684
Sør-Trøndelag	12 099	8 441	9 707	7 674	2 392	767
Nord-Trøndelag	4 210	3 029	3 764	3 390	446	-361
Nordland	7 186	4 284	6 552	5 871	634	-1 587
Troms	6 373	3 906	5 441	4 696	932	-790
Finnmark	3 201	1 878	2 892	2 515	309	-637

Innenlandsk nettoflytting* i Oppland 2010–2014

	2010	2011	2012	2013	2014	2010–2014
0-5 år	98	114	18	85	64	379
6-15 år	1	4	-44	-33	-14	-86
16-19 år	-52	-41	-52	-71	-43	-259
20-29 år	-499	-507	-813	-619	-508	-2 946
30-39 år	91	92	-28	111	93	359
40-49 år	27	38	-12	55	43	151
50-59 år	-7	1	-39	11	15	-19
60-66 år	33	32	45	18	26	154
67 år eller eldre	10	-21	15	17	29	50
Oppland	-298	-288	-910	-426	-295	-2 217

*Unntatt flyttinger innenfor fylkene.

Flytteoverskudd samlet de siste 10 år

Samtlige fylker i landet har flytteoverskudd hvis vi ser på de 10 siste årene samlet. Innvandring har vært en vesentlig årsak til at vi har hatt flytteoverskudd. I Oppland var flytteoverskuddet på 1 227 personer i 2014. Dette var en bedring fra 2013 hvor Oppland hadde et flytteoverskudd på 944 personer. I 2012 var tallet på 441 personer.

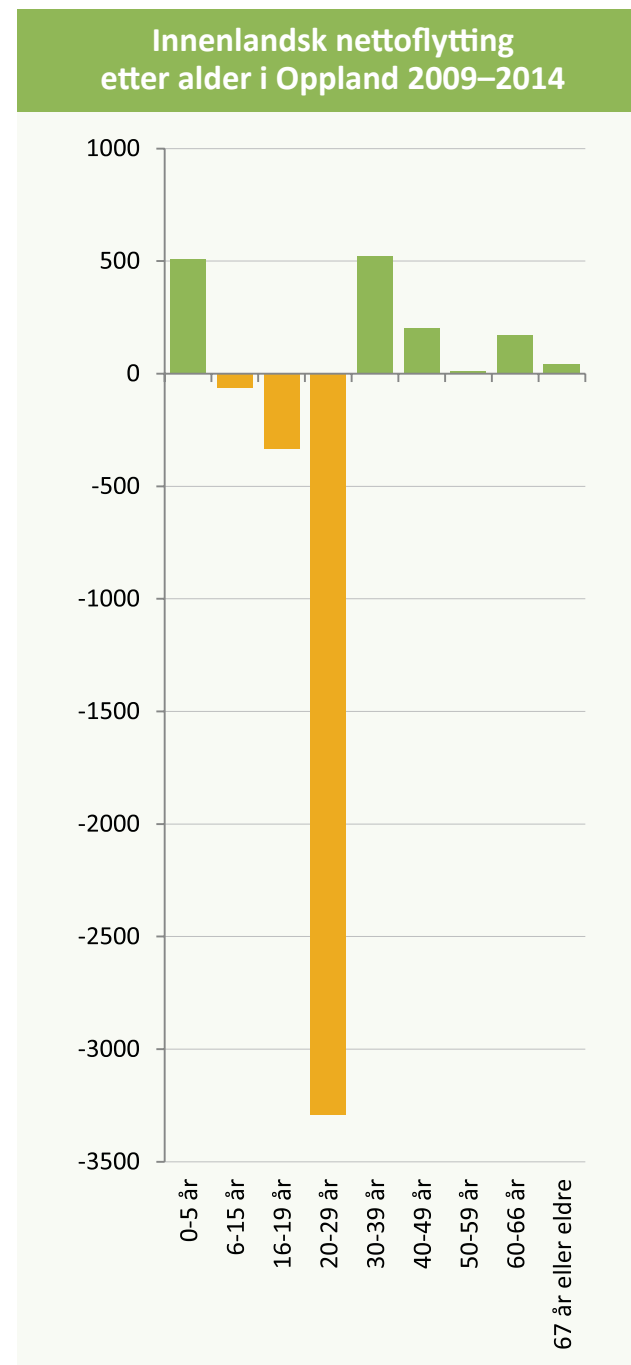
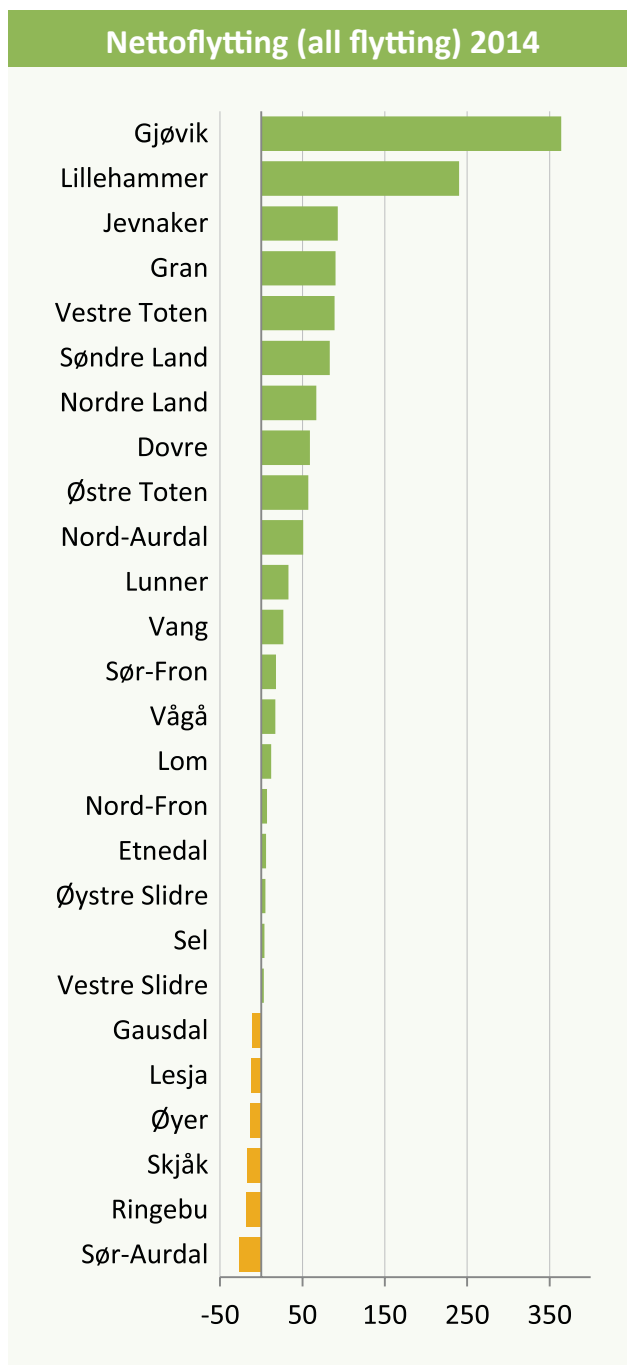
I 2015 vises det en mer negativ tendens som skyldes lavere innvandring og et flyttetap første halvdel 2015. Vi har ikke hatt tilsvarende flyttetap siden 2006. Hvis vi ser på det innenlandske flyttetapet hadde Oppland et flyttetap på 295 personer i 2014.

Innvandrere flytter fra fylket

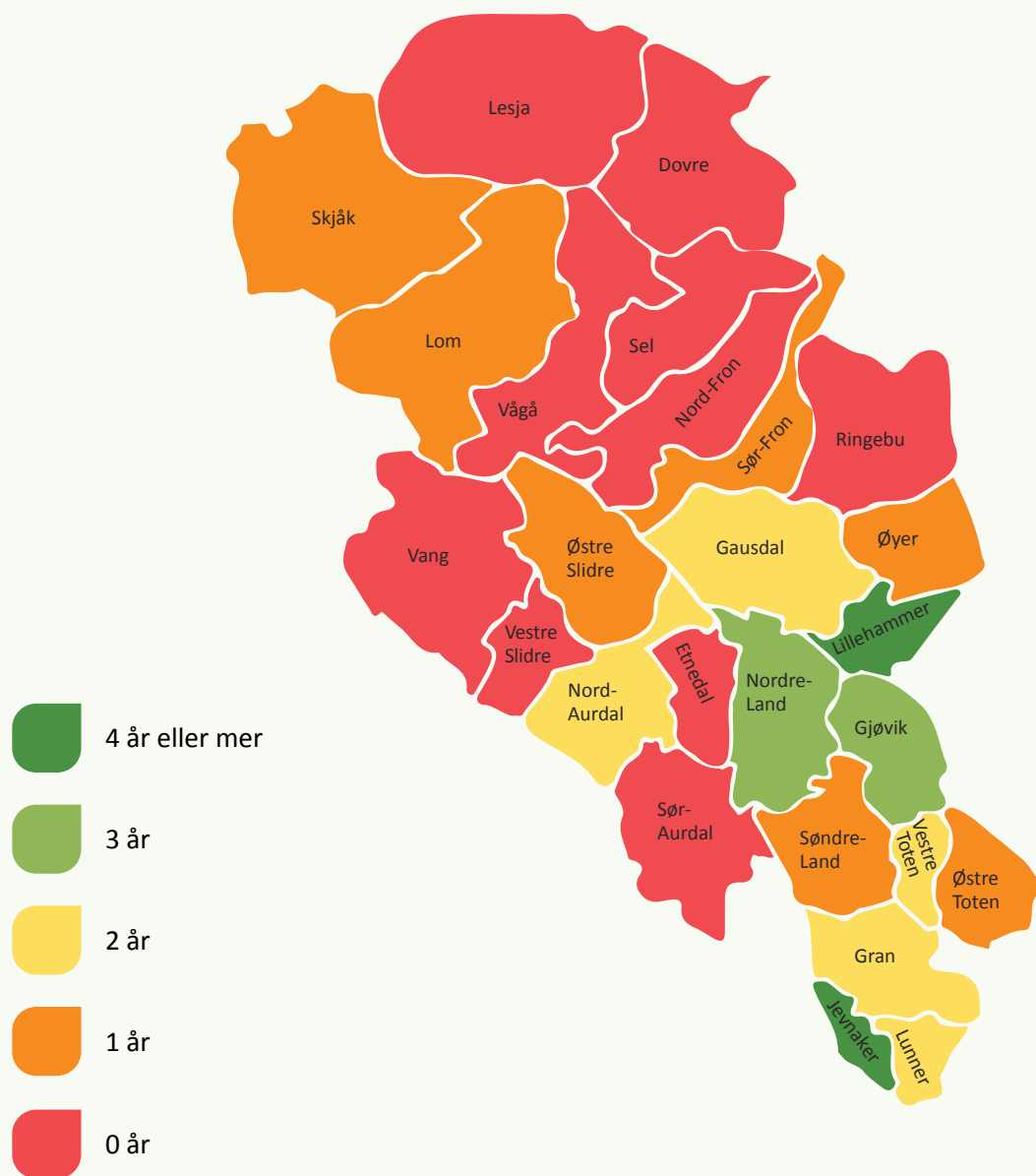
Innvandring er det som anses for å være motoren i befolkningsveksten i Norge. Dette gjelder også for Oppland. Samtidig ser vi at innvandrere også er den gruppen som flytter mest. De valgene innvandrere gjør vil påvirke befolknings sammensetning og utvikling framover.

Innenlandsk nettoflytting						
Personer	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre	-143	-325	-328	-369	-415	-253
Øvrig befolkning	128	27	40	-541	-11	-42
I alt	-15	-298	-288	-910	-426	-295

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre: Eget, mors eller fars fødeland (dersom det er utenlandsk) for personer med to utenlandsfødte foreldre, ellers Norge.

Antall år med positiv nettoflytting 2010–2014

Jevn økning i innvandringen de siste årene

Tallet på innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre øker også i Oppland. Antall personer med innvandrerbakgrunn i Oppland var ved inngangen til 2015 på 17 905 personer, en andel av den totale befolkningen på 9,5 %, mot 8,8 % året før. Gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre har på ett år økt med 1 439 personer, som er en økning på 8 %. Litt under halvparten av økningen består av personer opprinnelig fra Europa unntatt Tyrkia. Siste halvår 2014 og første halvår 2015 er innvandringen imidlertid nesten halvert. Dette er en trend som gjelder hele landet.

På nasjonalt nivå var det omtrent 804 963 innvandrere ved inngangen til 2015. Dette utgjør omtrent 15 % av befolkningen. Dette er en økning på 36 270 personer fra inngangen til 2014. Innvandrerbefolkningen defineres som både de som har flyttet til Norge med innvandrerforeldre og de som er født i Norge med to utenlandske foreldre. I Oppland utgjør sistnevnte omtrent 12,6 % av innvandrerbefolkningen.

Det har vært en jevn økning i innvandringen til Oppland de siste 15 årene. I 2000 var det omtrent 6 050 innvandrere i fylket som utgjorde omtrent 3,5 % av befolkningen. Opplands innvandrere fra vestlige land har en større andel med universitets- eller høyskoleutdanning enn gjennomsnittet for Norges befolkning med 33 % for menn og 51 % for kvinner. Den norske befolkningens andel er 28 % for menn og 35 % for kvinner. Blant gruppen fra ikke-vestlige land i Oppland, har omtrent halvparten grunnskole som høyeste utdanning, eventuelt ingen utdanning.

Innvandrere i kommunene

Per 1.7.2015 bor det innvandrere i alle kommunene i Oppland. Færrest andel innvandrere har Vågå med 5,3 %. Den største andelen innvandrere finner vi i Gjøvik, Vang og Etnedal. I absolutte tall bor det fleste innvandrere i Gjøvik med 3 841 innvandrere ved inngangen til 2015.

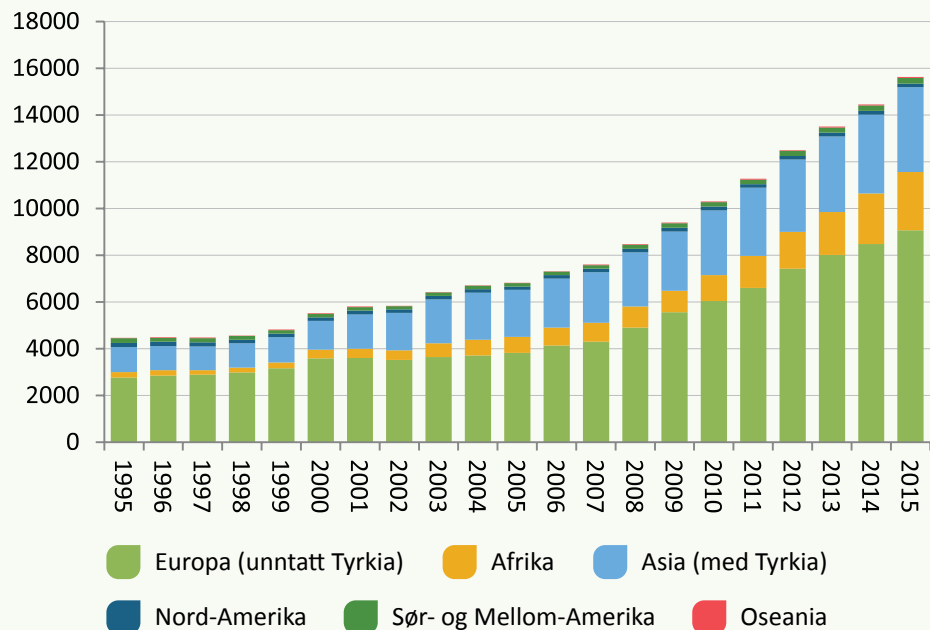
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre (landet)			
	2013	2014	2015
Befolkning	5 051 275	5 109 056	5 165 802
Norskfødte med innvandrerforeldre	117 144	126 075	135 583
Innvandrere	593 321	633 110	669 380
Innvandrerbefolkning i alt	710 465	759 185	804 963
Relativ andel av befolkningen	14,1	14,9	15,6

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre (Oppland)			
	2013	2014	2015
Befolkning	187 254	187 820	188 807
Norskfødte med innvandrerforeldre	1 856	2 016	2 273
Innvandrere	13 504	14 450	15 632
Innvandrerbefolkning i alt	15 360	16 466	17 905
Relativ andel av befolkningen	8,2	8,8	9,5

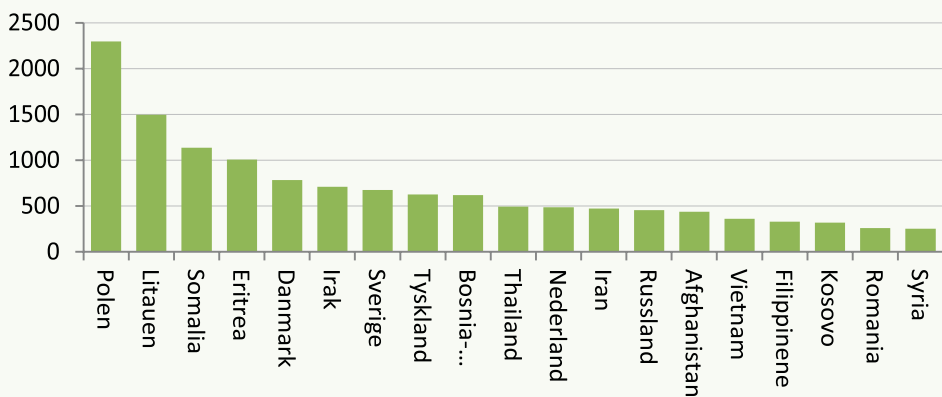
Omfatter personer som har to utenlandsfødte foreldre, eller mer presist: Personer som verken har foreldre eller besteforeldre som er født i Norge.

Innvandrerbefolkning etter kjønn 2015					
	Mennt	Kvinner	I alt	Befolkning	Andel av befolkning
Lillehammer	1 547	1541	3 088	27 300	11,3
Gjøvik	1 983	1858	3 841	30 063	12,8
Dovre	126	139	265	2 745	9,7
Lesja	74	75	149	2 059	7,2
Skjåk	89	56	145	2 245	6,5
Lom	77	56	133	2 356	5,6
Vågå	87	107	194	3 675	5,3
Nord-Fron	191	179	370	5 754	6,4
Sel	220	163	383	5 965	6,4
Sør-Fron	155	107	262	3 204	8,2
Ringebu	224	193	417	4 459	9,4
Øyer	326	269	595	5 065	11,7
Gausdal	204	171	375	6 210	6,0
Østre Toten	668	590	1258	14 796	8,5
Vestre Toten	529	524	1053	13 152	8,0
Jevnaker	303	270	573	6 599	8,7
Lunner	448	463	911	9 003	10,1
Gran	652	592	1244	13 685	9,1
Søndre Land	270	210	480	5 772	8,3
Nordre Land	222	198	420	6 740	6,2
Sør-Aurdal	120	93	213	3 094	6,9
Etnedal	125	56	181	1 402	12,9
Nord-Aurdal	324	296	620	6 466	9,6
Vestre Slidre	82	94	176	2 180	8,1
Øystre Slidre	142	149	291	3 199	9,1
Vang	164	110	274	1 619	16,9
Oppland	9 348	8 557	17 905	188 807	9,5
Landet	421 277	383 686	804 963	5 165 802	15,6

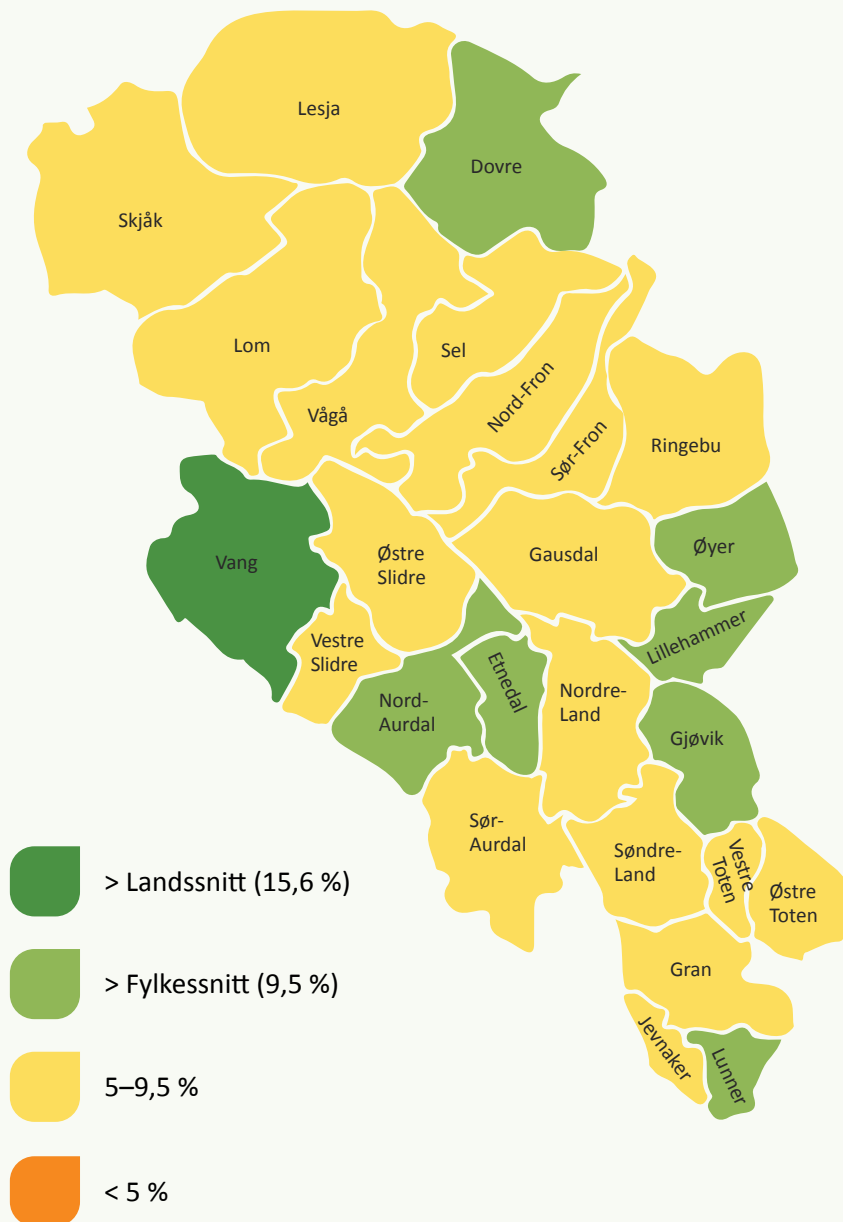
Innvandrerbefolkning etter bakgrunn 1995–2015

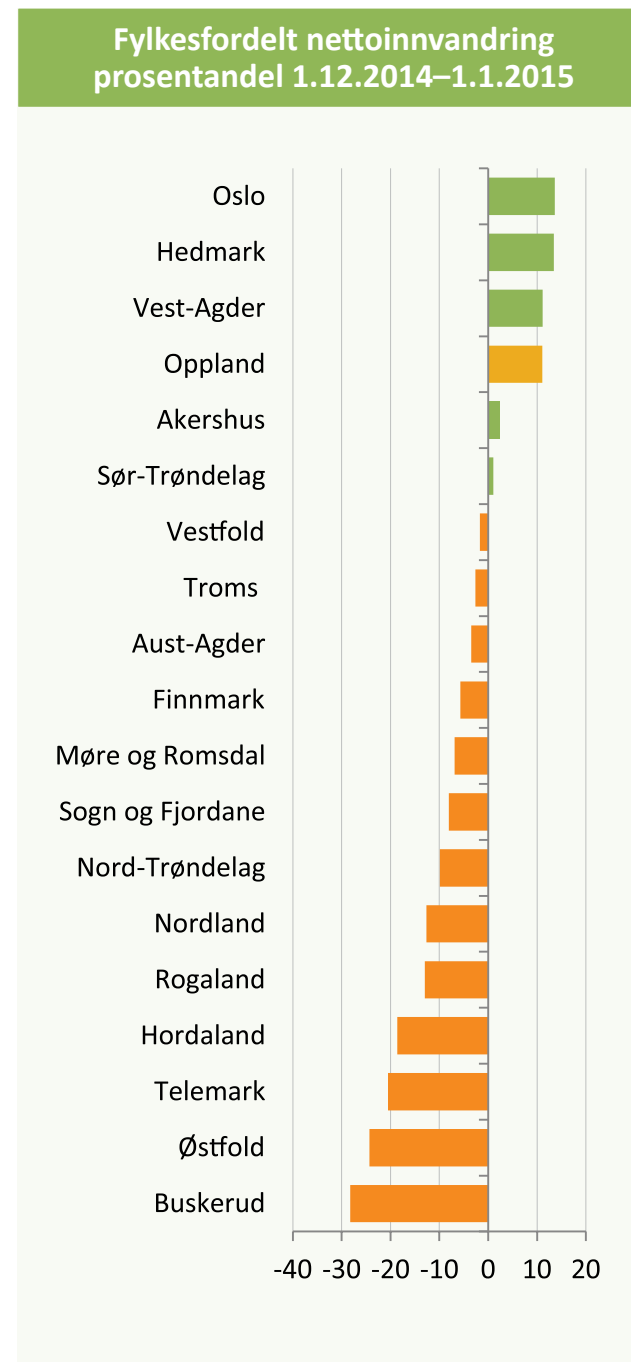
Bosatte innvandrere i Oppland per 1. januar 2015 etter opphavsland (de største landene)

Innvandrerbefolkning i prosent av folketallet 1.1.2015

Nettoinnvandring fylkesfordelt og prosentandel 2004–2014													
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Endring 2013–2014	Endring 2013–2014i prosent
Østfold	616	797	967	1 422	1 623	1 636	1 493	1 997	1 809	1 155	874	-281	-24,329
Akershus	1 409	1 857	2 827	4 207	4 090	3 648	4 059	5 519	4 710	3 629	3 711	82	2,260
Oslo	1 555	3 001	4 008	6 890	10 023	6 207	7 501	8 742	5 899	6 237	7 087	850	13,628
Hedmark	546	589	605	883	910	1 121	1 211	1 350	1 260	1 175	1 333	158	13,447
Oppland	499	767	668	1 049	1 162	1 092	1 316	1 560	1 351	1 370	1 522	152	11,095
Buskerud	683	789	1 071	2 083	1 824	1 992	2 463	2 857	2 542	2 399	1 721	-678	-28,262
Vestfold	542	730	1 048	1 902	1 847	1 557	1 441	1 777	1 603	1 235	1 214	-21	-1,700
Telemark	522	525	614	1 075	856	963	1 012	1 059	1 296	925	735	-190	-20,541
Aust-Agder	394	451	476	818	904	729	891	959	860	745	719	-26	-3,490
Vest-Agder	641	786	840	1 422	1 536	1 327	1 311	1 249	1 325	1 287	1 430	143	11,111
Rogaland	1 317	1 761	3 329	5 182	4 873	4 234	4 928	4 054	6 112	4 266	3 711	-555	-13,010
Hordaland	877	2 005	2 119	3 974	4 301	4 153	4 431	4 167	4 776	4 314	3 512	-802	-18,591
Sogn og Fjordane	338	376	405	834	962	1 167	1 156	972	1 253	982	903	-79	-8,045
Møre og Romsdal	738	804	1 198	1 971	2 280	2 486	2 783	2 832	3 096	2 536	2 362	-174	-6,861
Sør-Trøndelag	800	1 055	1 350	2 276	2 024	2 072	1 867	2 568	2 824	1 608	1 625	17	1,057
Nord-Trøndelag	303	412	470	965	661	677	604	1 054	1 110	896	807	-89	-9,933
Nordland	801	785	934	1 122	1 561	1 656	1 806	1 943	2 658	2 543	2 221	-322	-12,662
Troms	405	763	563	1 010	1 155	1 206	1 271	1 479	1 710	1 768	1 722	-46	-2,602
Finnmark	225	186	231	567	754	714	802	894	1 149	1 003	946	-57	-5,683

Fødsler og fruktbarhet

Det har vært en liten vekst i antall fødsler i Oppland i 2014 og første halvdel av 2015. I 2014 ble det født 1 776 barn som er en økning på 98 barn fra året før. Til tross for årlige variasjoner viser trenden at det blir født stadig færre barn i fylket. I 1975 ble det født 2 229 barn i Oppland og de siste 20 årene har dette tallet gradvis blitt redusert. Utviklingen på landsbasis er også en nedgang i antall fødsler men nedgangen er mindre for landet enn for Oppland.

Bra fruktbarhet i Oppland

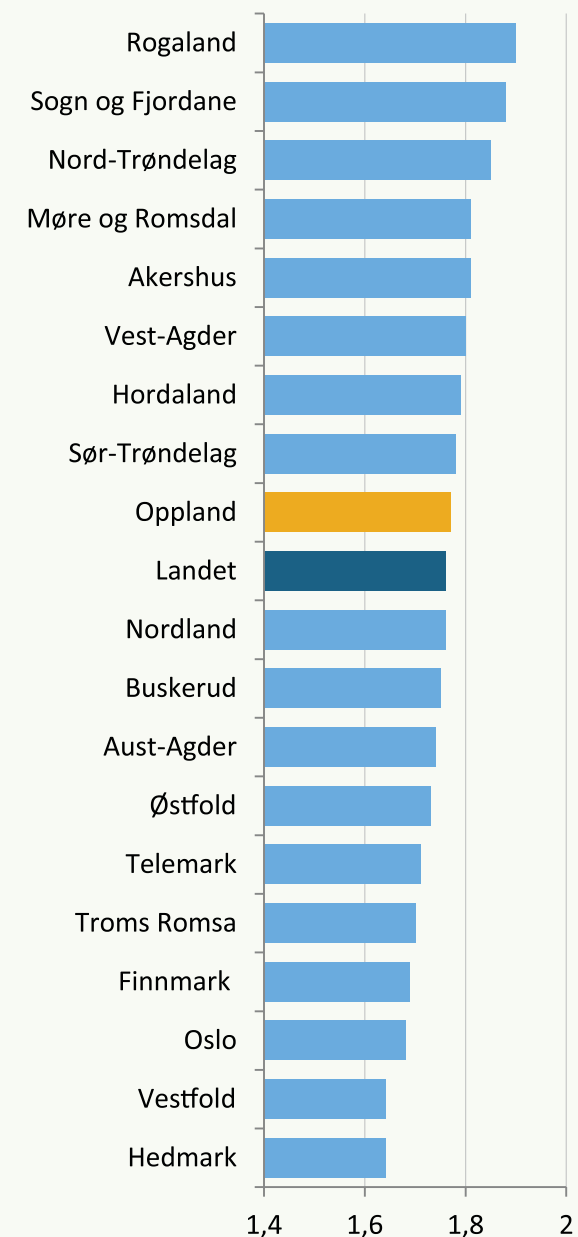
Fruktbarhetstallet for Oppland er omtrent på landsnittet. Samlet fruktbarhetstall for Oppland var i underkant av 1,8 % i 2014. Det er 6 fylker som har lavere fruktbarhetstall enn Oppland. Fruktbarhetstallet har holdt seg relativt stabilt de siste ti årene og i 2005 var fruktbarhetstallet på 1,72 %.

I fylket har vi imidlertid hatt fødselsunderskudd hvert år siden 1981. Fødselsoverskudd er differansen mellom fødte og døde. I 2013 var fødselsoverskuddet i Oppland på -366 og i 2014 var fødselsunderskuddet på -237 som er en liten bedring. Det er allikevel det høyeste fødselsunderskuddet siden 2001. Hvis vi ser på kommunene er det fødselsunderskudd i 23 kommuner. I Lillehammer, Gjøvik og Lunner er det fødselsoverskudd.

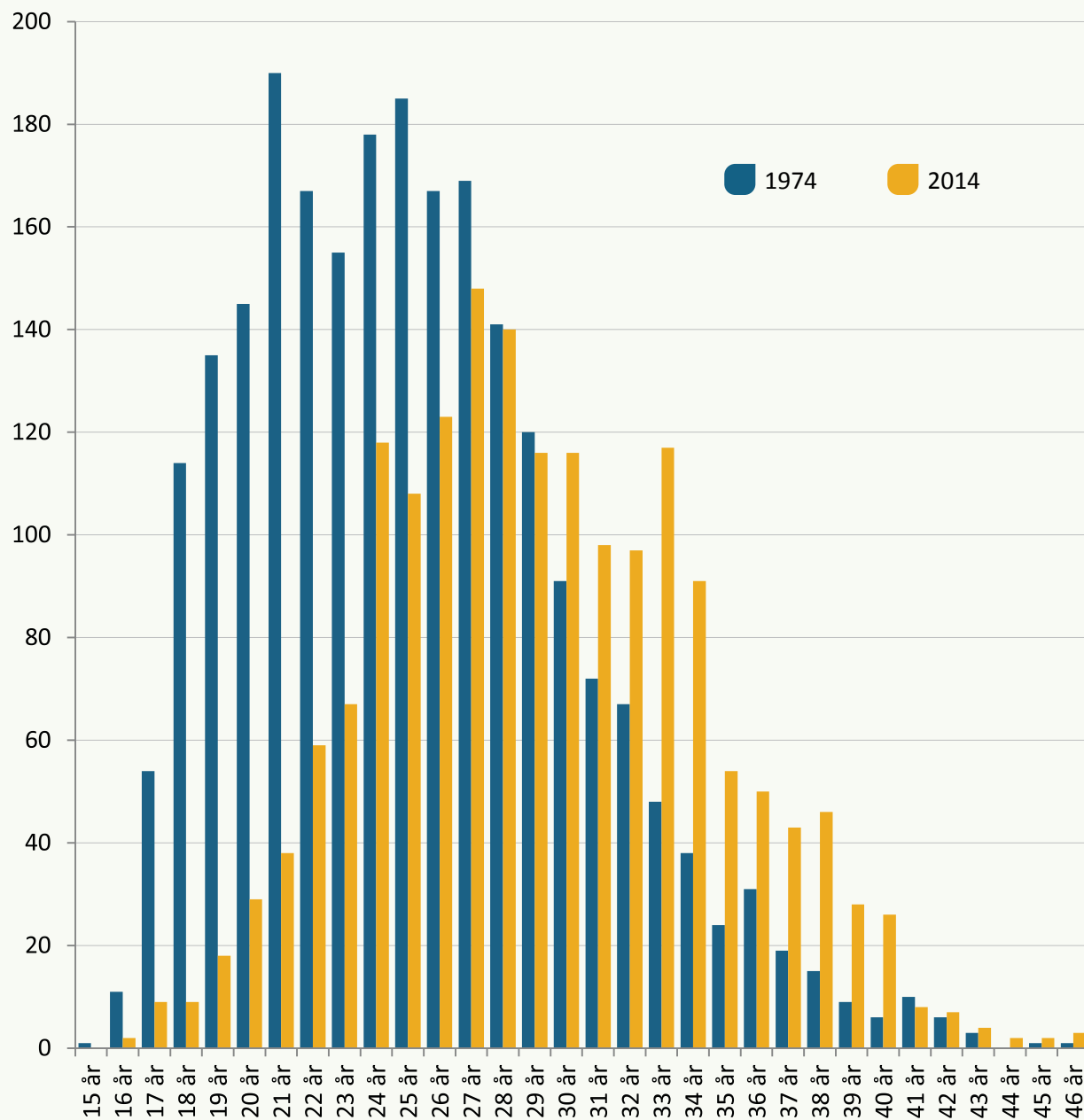
Kvinner venter stadig lengre før de får barn og i Oppland er gjennomsnittlig alder for fødsler 29,6 år for kvinner og 32,8 år for menn. På landsbasis er gjennomsnittlig alder for fødsler 33,8 for menn og 30,6 år for kvinner. Høyest alder er det blant fødende kvinner i Oslo.

Fødte og fødselsoverskudd				
	2013	2014	Endring 2013/14	Fødsels-overskudd
Lillehammer	234	298	64	34
Gjøvik	292	300	8	32
Dovre	19	20	1	-18
Lesja	8	23	15	-5
Skjåk	20	20	0	-2
Lom	26	19	-7	-17
Vågå	30	28	-2	-28
Nord-Fron	58	44	-14	-18
Sel	38	52	14	-14
Sør-Fron	31	31	0	-4
Ringebu	46	30	-16	-17
Øyer	42	34	-8	-12
Gausdal	51	72	21	-15
Østre Toten	138	133	-5	-38
Vestre Toten	114	122	8	-9
Jevnaker	61	65	4	-14
Lunner	93	92	-1	16
Gran	135	123	-12	-10
Søndre Land	48	60	12	-12
Nordre Land	51	66	15	-27
Sør-Aurdal	23	30	7	-12
Etnedal	8	7	-1	-12
Nord-Aurdal	48	60	12	-2
Vestre Slidre	23	12	-11	-10
Øystre Slidre	31	22	-9	-13
Vang	10	13	3	-10
Oppland	1678	1776	98	-237
Landet	58 995	59 084	89	18 690

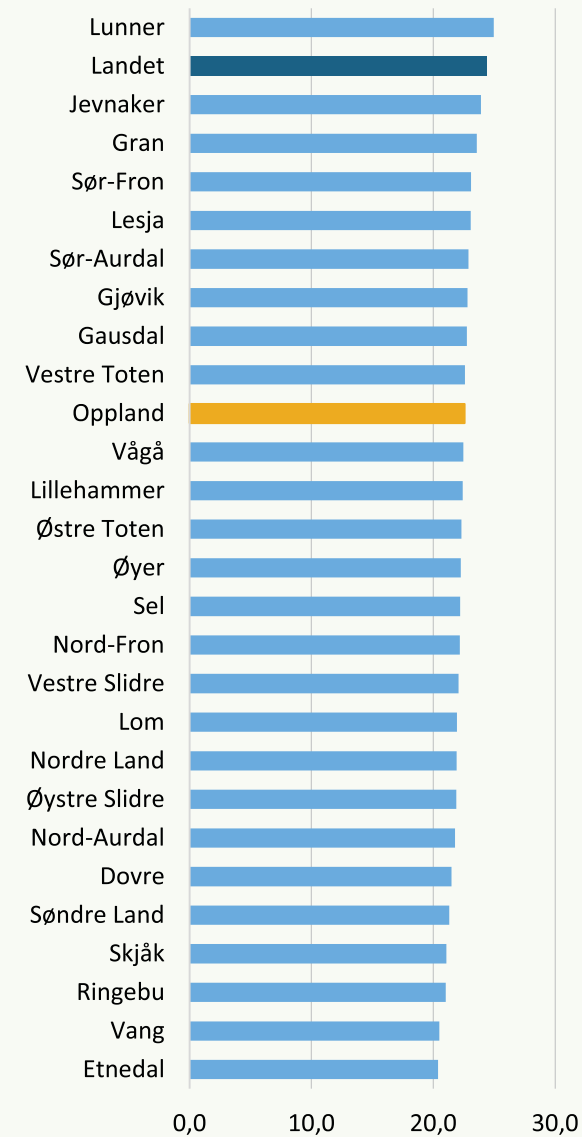
Samla fruktbarhetstal etter fylke (2014)

Levendefødte etter mors alder ved fødselen i Oppland, 1974 og 2014

Barn og unges relative del av befolkningen etter kommune i prosent (2015)

Lavere andel barn enn i landssnittet

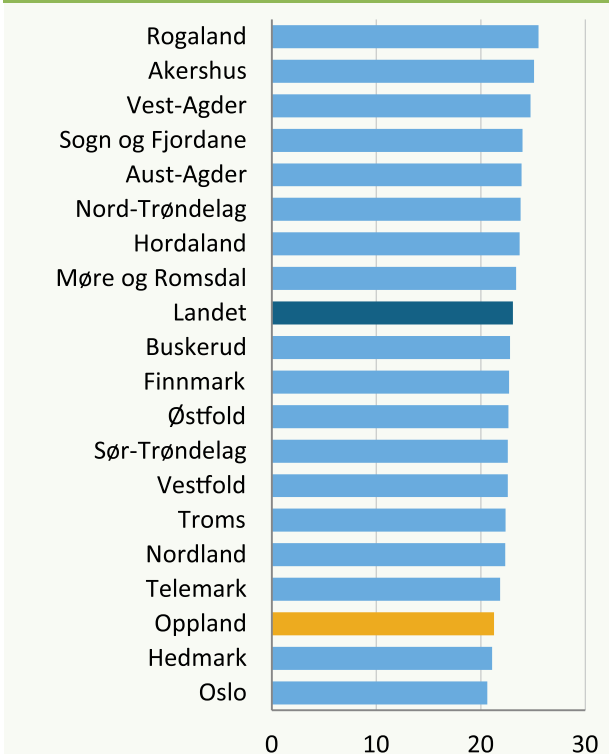
1. januar 2015 var det registrert 40 156 barn og unge under 18 år i Oppland. Dette utgjør 21,3 % av befolkningen i fylket. Dette er en lavere andel enn snittet for landet, som er 23,1 %.

Rogaland og Akershus har den høyeste andelen barn og unge med henholdsvis 25,5 og 25,1 %. Oslo har den laveste andelen barn og unge, med 20,6 %. Hvis vi ser på utviklingen de siste 20 årene har andelen barn og unge i Oppland gradvis gått nedover. I perioden 1995–2015 har antall barn og unge blitt redusert med 1,5 % mens antallet har økt med nesten 13 % på landsbasis. Av fylkene er det kun Hedmark og Oslo som har en lavere andel barn og unge med henholdsvis 21,1 og 20,6 %.

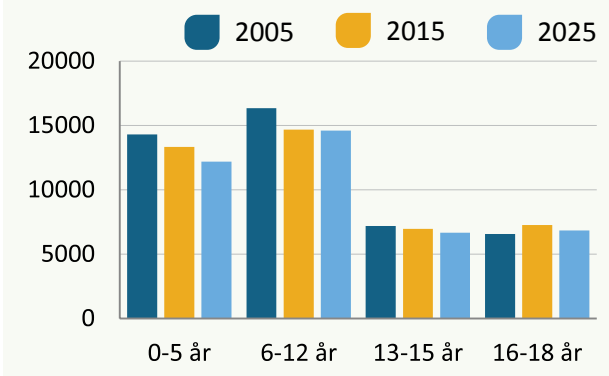
Antall barn og unge i fylket økte gradvis frem til 2009 for deretter gradvis reduseres. Når vi ser på barn og unge i kommunene er det på Hadeland vi finner kommunene med høyest andel barn med 23,6 % i Lunner, 22,7 % i Jevnaker og 22,3 % i Gran. Den laveste andelen barn finner vi i Vang, Skjåk og Etnedal.

Når det gjelder fremtidig forventet utvikling i antall barn forventes det en svak økning i perioden. Denne økningen vil være i aldersgruppen 0-5 år mens det er ventet en nedgang i antall barn og unge mellom 13 og 18 år.

Barn og unges relative del av befolkningen etter fylke i prosent (2015)

Aldersgruppen 0–18 år i Oppland (2005, 2015 og framskriving 2025)

Barn og unges relative del av befolkningen etter kommune i prosent (2015)

Kommune	0-15 år	6-15 år	17-19 år
Etnedal	5,1	11,0	4,4
Vang	5,6	10,6	4,4
Ringebu	5,5	10,7	4,8
Skjåk	4,9	11,4	4,8
Søndre Land	5,1	11,1	5,1
Dovre	5,3	10,6	5,6
Nord-Aurdal	5,7	11,4	4,8
Øystre Slidre	5,8	10,9	5,2
Nordre Land	6,0	10,6	5,4
Lom	5,6	11,3	5,1
Vestre Slidre	5,6	11,6	4,8
Nord-Fron	5,6	11,8	4,8
Sel	5,2	11,3	5,7
Øyer	5,4	10,8	6,1
Østre Toten	6,0	11,2	5,1
Lillehammer	6,1	11,3	5,0
Vågå	6,0	11,3	5,1
Vestre Toten	6,0	11,7	4,9
Gausdal	6,0	11,4	5,4
Gjøvik	6,4	11,4	5,0
Sør-Aurdal	5,7	11,8	5,4
Lesja	5,4	12,9	4,8
Sør-Fron	6,4	11,7	5,0
Gran	6,1	12,2	5,3
Jevnaker	6,6	11,9	5,4
Lunner	6,7	12,5	5,7
Oppland	6,0	11,4	5,1
Landet	7,2	12,0	5,1

Vekst i befolkningen de neste årene

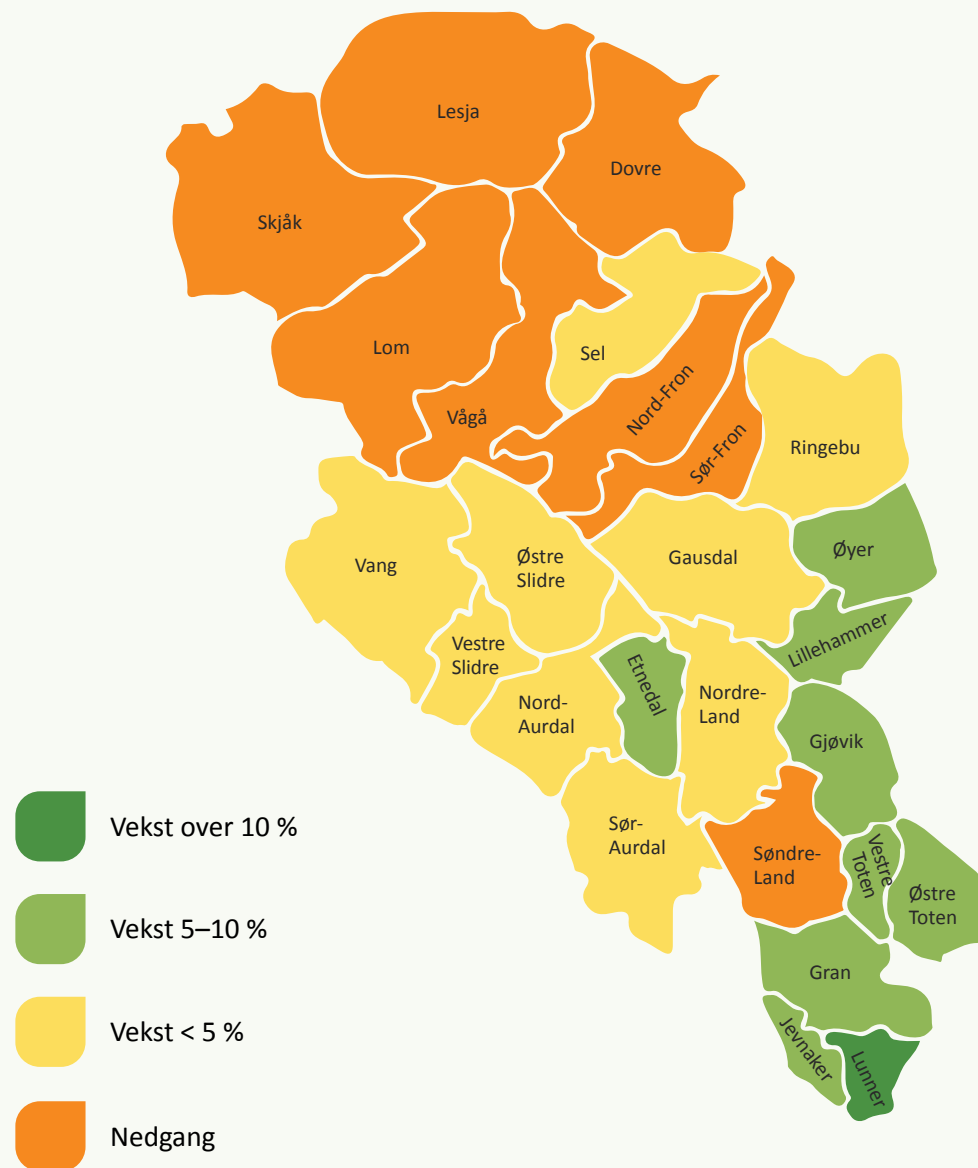
Den siste befolkningsframskrivingen i SSB ble beregnet i 2014. Den viser at Oppland vil få befolkningsøkning frem mot 2025. Noe av årsaken til dette skyldes at det er forventet høy innvandring til fylket. Folketallet forventes å øke med omtrent 9 685 personer, fra 188 807 (1.1.2015) til 198 492 i 2025. Dette er en vekst på 5,1 % og er omtrent den samme veksten vi har sett i siste fem årene.

For landet som helhet er det ventet en vekst på 10,5 % og det er forventet vekst i alle fylkene i landet. Oslo vil få den sterkeste veksten og her er det forventet at folketallet vil øke med 14,5%. Det er også forventet høy vekst både i Akershus og Rogaland, mens det er forventet lavest vekst i Sogn og Fjordane.

Ser vi på kommunene er den forventet høyest vekst i kommunene på Hadeland og i bykommunene. Det er også forventet høy vekst i Etnedal som følge av innvandring. Det er forventet vekst i folketallet i 18 av kommunene, men det er kun i Lunner det er forventet at folketallet vil øke mer enn landsnittet.

Det er forventet tilbakegang i folketallet i 8 av kommunene de neste 10 årene. Nedgangen vil bli størst i Dovre og Lesja og i disse kommunene er det forventet en nedgang på mellom 5–7 %.

Ventet folketallsvekst i prosent i 2025 (MMMM, mellomalternativ)

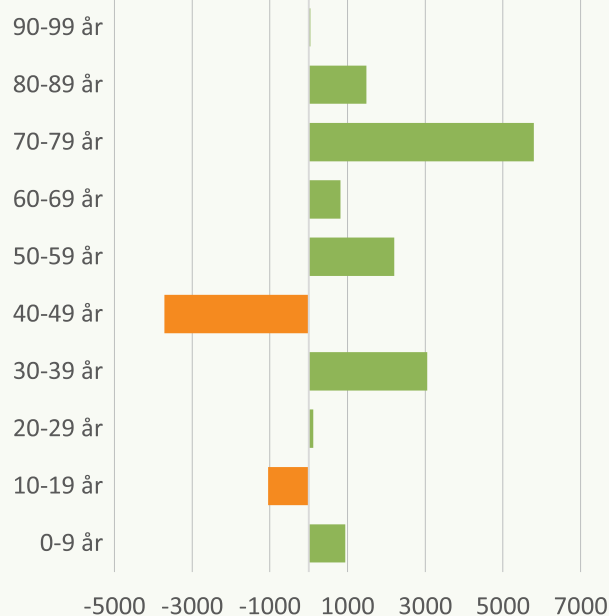
Sterk vekst i aldersgruppa 70–79 år

Oppland har, sammen med Hedmark, den høyeste andel eldre i 2015 med en andel på 13,5 %. For landet som helhet er andelen 10 %. Antall eldre i Oppland vil øke de neste ti årene, og det vil være aldersgruppa 70–79 år som øker mest med nesten 6 000 personer som er litt i underkant av 38 %. I Oppland vil andelen eldre øke til omtrent 16,5 % av innbyggerne i fylket. I 2025 I landet vil andelen eldre øke til 13,5 % av befolkningen. Oppland vil derfor, til tross for at andelen eldre stiger i alle fylker, sammen med Hedmark fortsatt ha den eldste befolkningen i landet i 2025.

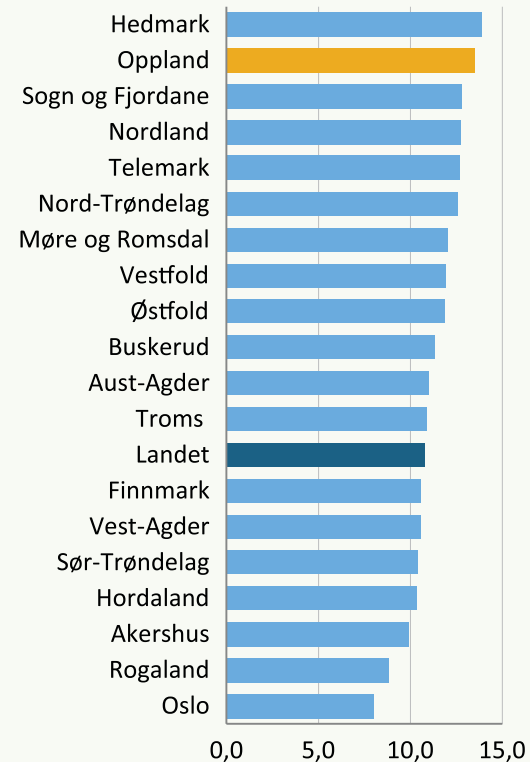
Det er ventet en sterk vekst i den delen av befolkningen som er over 80 år fra 2025 og fram mot år 2035. Ifølge SSBs prognose vil antall personer i denne gruppa doble seg fra 2015 til år 2035 og 8,1 % av innbyggerne i fylket vil være 80 år eller mer. Økningen i andelen eldre skyldes delvis at levealderen øker, men også at fødselstallene er lave. I 2035 er det forventet at andelen eldre (over 70 år) vil utgjøre omtrent 19 % av befolkningen i Oppland.

De neste 10 årene vil det bli flere personer i alle aldersgrupper, med unntak av personer mellom 10 og 19 og 40 og 49 år. Det er forventet en økning i den yngste aldersgruppen på nesten 5 %. Antall personer mellom 10 og 19 år vil reduseres med 4,5 %, mens aldersgruppa 20–29 år vil øke med 0,5 %. Dette er en lavere vekst enn veksten på landsbasis. Aldersgruppa 30–39 år vil øke med omtrent 15 % som er litt lavere enn landssnittet. I aldersgruppen 40–49 år er det ventet en tilbakegang på nesten 14 %, og dette er en større reduksjon enn prognosene for landet totalt.

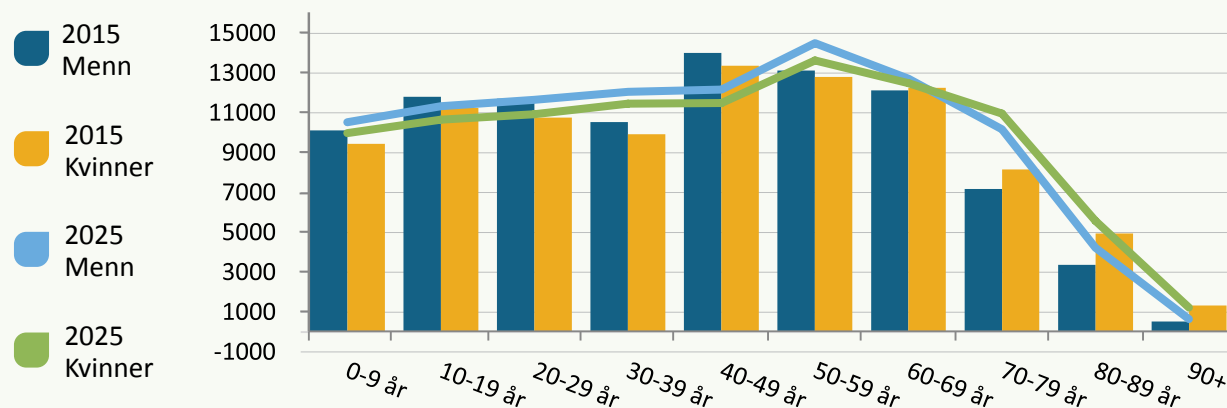
Ventet folkevekst i fylket de neste 10 årene fordelt på aldersgrupper

Andel eldre fylkesvis per 1.1.2015

Folketall etter aldersgrupper – Ventet folketallsvekst frem mot 2025

Aldersbæreevnen

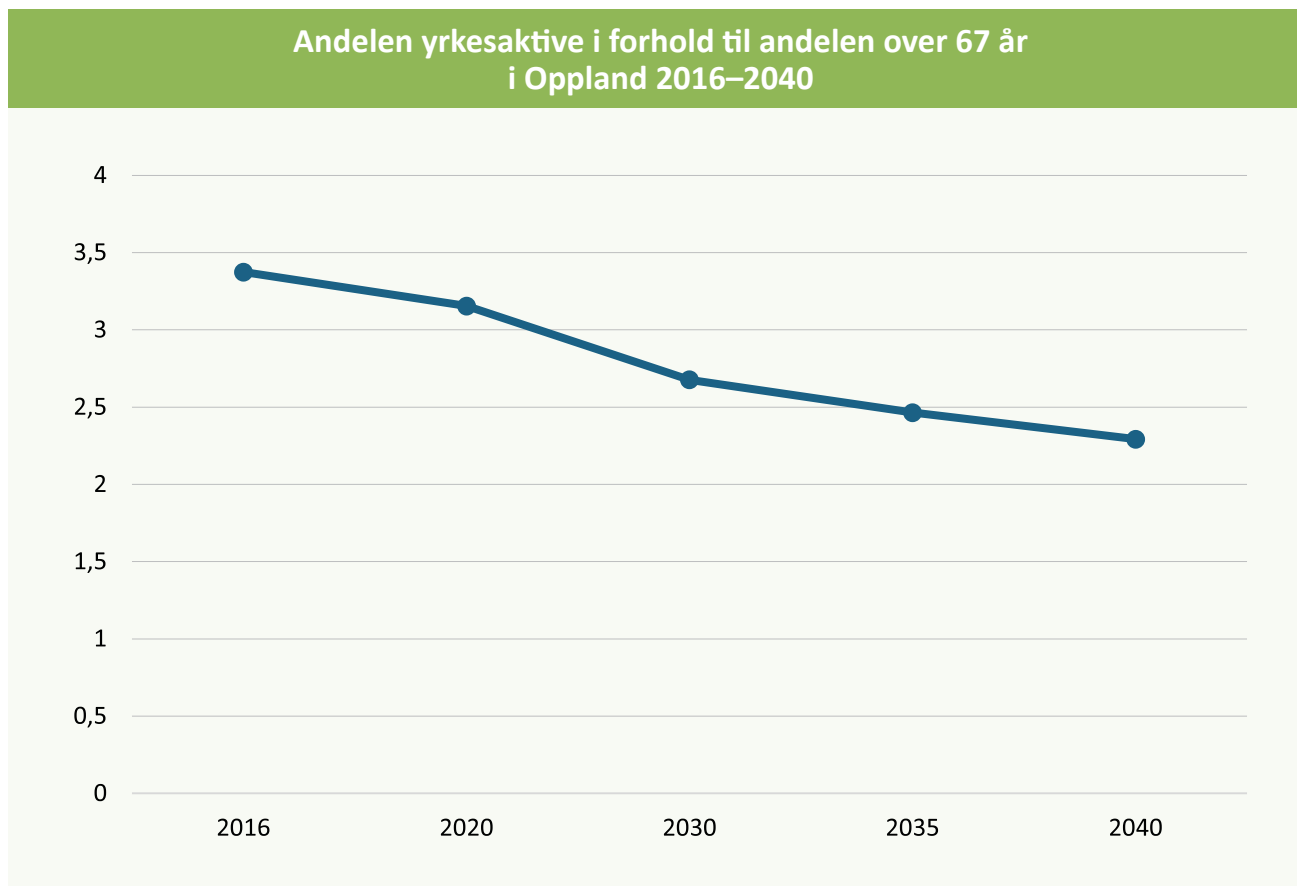
Aldersbæreevnen viser forholdet mellom den yrkesaktive befolkningen og den eldre delen av befolkningen, og er av vesentlig interesse for framtidens økonomiske bæreevne og for velferdstilbud og helse- og omsorgstjenester.

I 2014 var det 4,9 personer i yrkesaktiv alder per eldre over 67 år i Norge, mens aldersbæreevne reduseres til 4,0 personer i 2025 og 3,1 personer i 2040.

Nedgangen i andel personer i yrkesaktiv alder i forhold til andelen eldre over 67 år, vil bli en utfordring både for personellsituasjonen i helse- og omsorgssektoren og for øvrig verdiskaping og velferdsutvikling (Meld. St. 29. 2012–2013).

I Oppland er aldersbæreevnen her vist som antall yrkesaktive i alderen 20–66 per antall eldre over 67 år 3,3 personer i 2016. Ifølge SSBs befolkningsframskrivning (middelalternativet) vil antallet reduseres til 2,2 personer i 2040.

Framskrevet folkemengde i Oppland 2016–2040					
	2016	2020	2030	2035	2040
20–66 år	113 611	115 028	116 831	116 753	116 597
67 år og eldre	33 669	36 466	43 637	47 377	50 857

The background is a solid green color with a subtle, repeating pattern of stylized leaves in a lighter shade of green. The leaves are scattered across the entire surface, creating a textured, natural feel.

2.

**OPPVEKST OG LEVE-
FORHOLD**

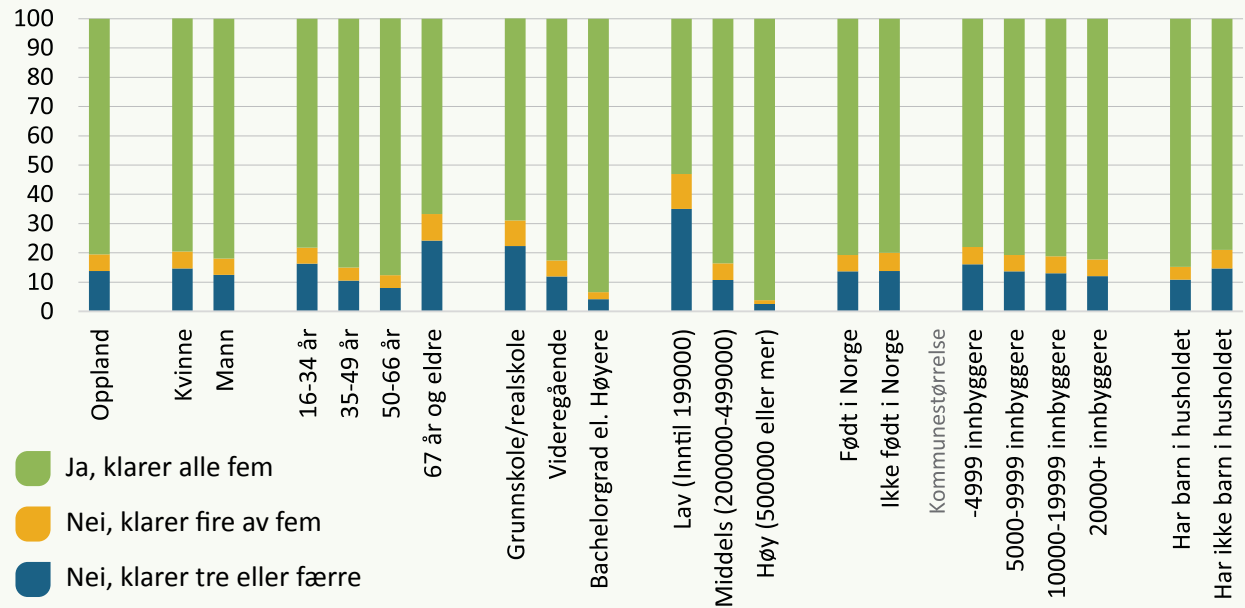
Husholdningenes økonomi

Nesten 10 % av befolkningen i Norge lever i husholdninger med vedvarende lav inntekt. Blant kvinner på 65+ havner nesten 15 % under lavinntektsgrensen. Lav inntekt er en risikofaktor for fysiske og psykiske helseproblemer. Det er økende helseforskjeller i Norge, selv om de fleste grupper i samfunnet har fått bedre helse i løpet av de siste 30 årene, men helsegevinsten har vært størst for de som allerede hadde den beste helsen – de med lang utdanning, god inntekt og som levde i parforhold. Derfor har forskjellene i helse økt, særlig de siste ti årene (Folkehelse rapporten 2014).

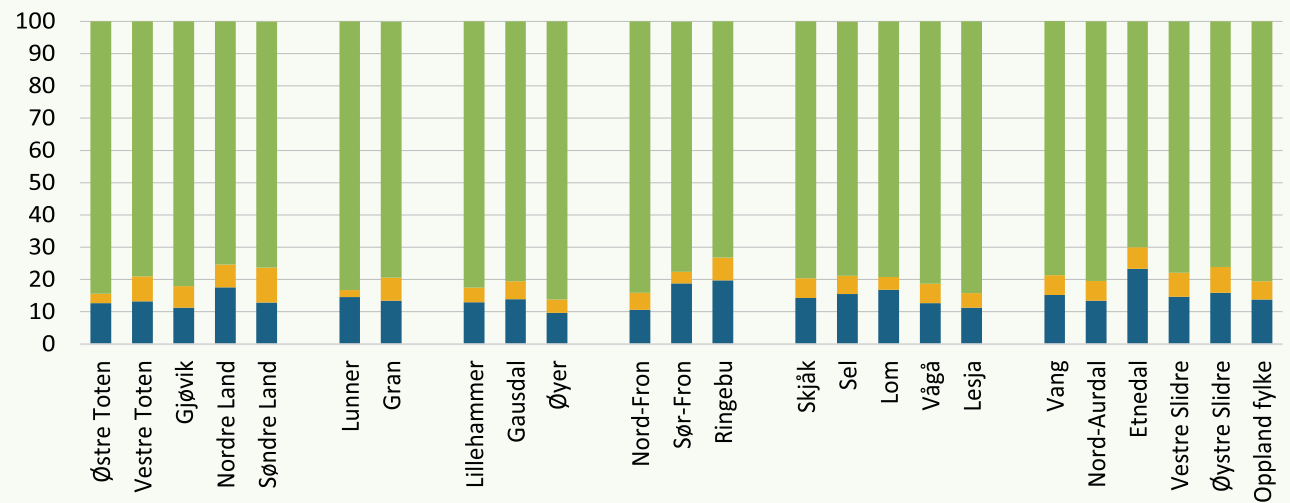
De fleste (80 %) i Oppland oppgir å ha økonomi til å betale løpende utgifter, en ukens ferie utenfor hjemmet i året, PC og internett-tilgang i husstanden, eie en bil, og betale for undersøkelse og behandling hos tannlege. Noen klarer bare fire av fem (6 %) og andre igjen klarer bare tre av fem (14 %). Vi merker oss at andelen som klarer alle fem indikatorer er like høy blant de som er født i Norge som de som ikke er født i Norge. Det er signifikante forskjeller i vurderingen av husstandens økonomi ut fra alder, barn i familietype, inntekt og utdanningsnivå. Ikke overraskende kan vi altså se klare sammenhenger mellom opplevelse av økonomisk situasjon og sosioøkonomisk status (målt ved utdanning og rapportert bruttoinntekt).

- Andelen som opplever å klare alle indikatorer er klart lavere blant de eldste (67+) enn for de yngre.
- Andelen som opplever å ha god økonomi stiger med utdanningsnivå.
- Andelen som opplever å ha god økonomi stiger med bruttoinntekt. De som har barn i husholdet, har en høyere andel som klarer alle fem indikatorer enn de som ikke bor med barn i husholdet.

Andelen som har økonomi til å betale løpende utgifter, en ukens ferie utenfor hjemmet i året, PC og internett-tilgang i husstanden, eie en bil, og betale for undersøkelse og behandling hos tannlege

Kommuneoversikt

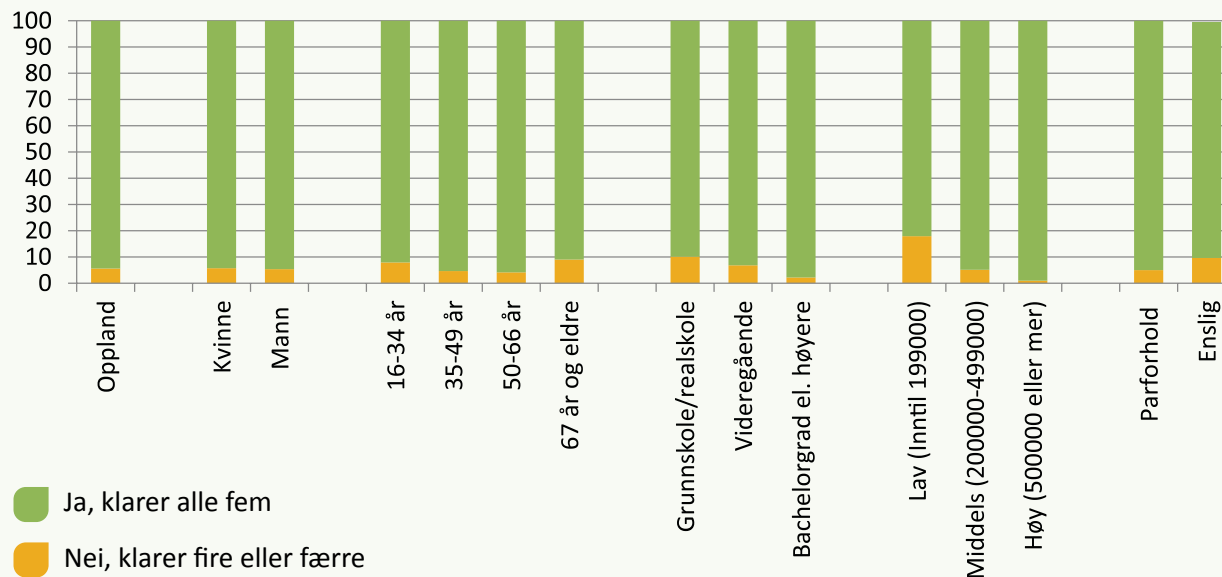

Barnefamiliers økonomi

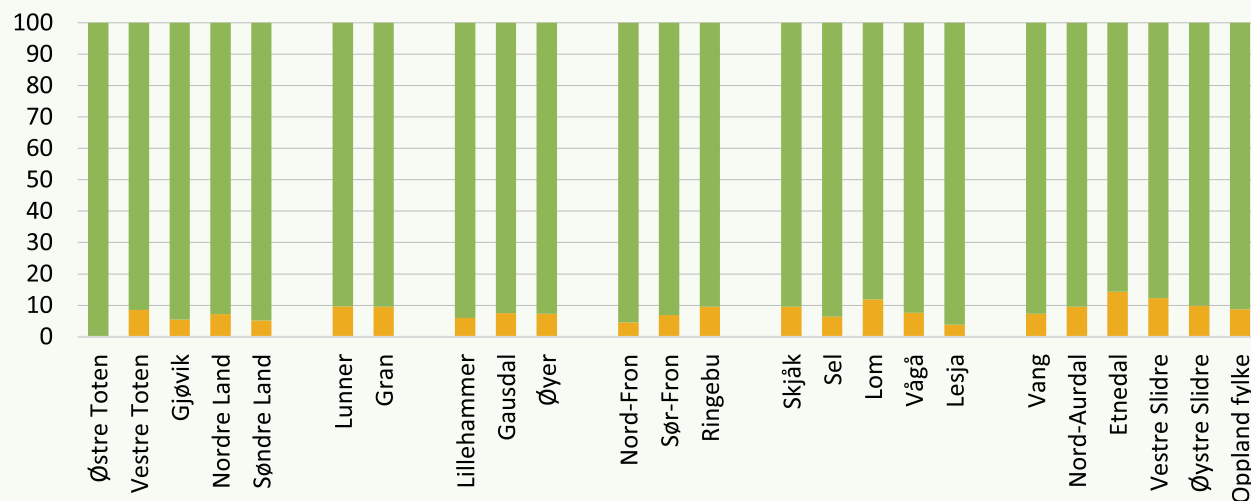
94 % av Opplands barnefamilier har økonomi slik at barna kan ha sitt eget rom, kan ta med venner hjem, får delta i og selv ha bursdagsfeiring, kan delta på fritidsaktiviteter, og utstyr til å delta på fritidsaktiviteter.

- De som er mellom 35–66 år, klarer oftest alle fem indikatorene.
- De med høyere utdanning klarer oftest alle fem indikatorene, mens de med videregående opplæring klarer det noe sjeldnere.
- De med lav bruttoinntekt opplever klart oftere å ha dårligere økonomi, når det gjelder barna enn de med middels og høy inntekt.
- Enslige foreldre opplever oftere å ha dårligere økonomi, når det gjelder barna enn de som er par.

Barnefamilier som har økonomi til disse fem indikatorene: barn/ungdom i husstanden har sitt eget rom, kan ta med venner hjem, får delta i og selv ha bursdagsfeiring, kan delta på fritidsaktiviteter, og utstyr til å delta fritidsaktiviteter

Kommuneoversikt

De fleste barn bor med begge foreldrene

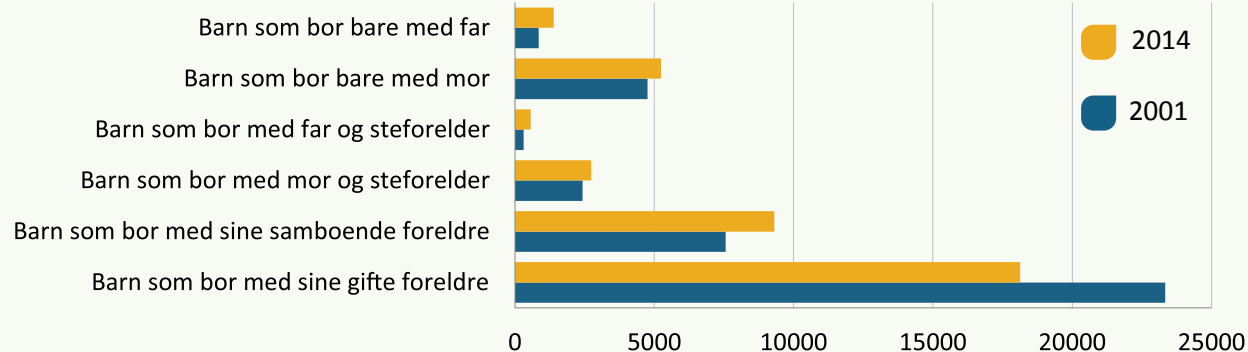
I Oppland er den mest vanlige husholdningstypen aleneboende, dvs. enslige. I fylket utgjør dette 40 % av husholdningene og for landet utgjør denne typen 39,6 %. Ser vi på kommunene er det flest aleneboende i bykommunene og i Etnedal, men 10 kommuner ligger over landsgjennomsnittet. Lavest andel aleneboende er det i Lunner og Jevnaker.

Hushold med par som har hjemmeboende barn utgjør 30 % i Oppland. I denne kategorien inngår også familier med voksne barn som bor hjemme. Kommunene med størst del hushold med hjemmeboende barn er Lunner, Lesja og Lom. De kommunene som har færrest hushold med par med hjemmeboende barn er Søndre Land og Etnedal.

De aller fleste barn i Oppland bor sammen med gifte eller samboende foreldre. Omtrent 50 % bor med gifte foreldre og 25 % har foreldre som er samboere. Det har vært en liten økende tendens hvor flere barn bor sammen med en av foreldrene eller en av foreldrene og en steforelder. Barn som bor sammen med mor utgjør litt over 20 % mens barn som bor sammen med far utgjør omtrent 6 %. Dette er tilsvarende situasjonen i landet for øvrig.

Definisjon: I SSBs statistikk kan husholdninger kan bestå av én eller flere familier. Personer som tilhører samme familie, tilhører også samme husholdning. Det er derfor slik at vi kan finne flere familier enn husholdninger i en kommune eller i fylket.

Barn (0–17 år) i Oppland etter hvem de bor sammen med

Andel husholdninger i Oppland 2014 (kommunevis, fylket og landet)

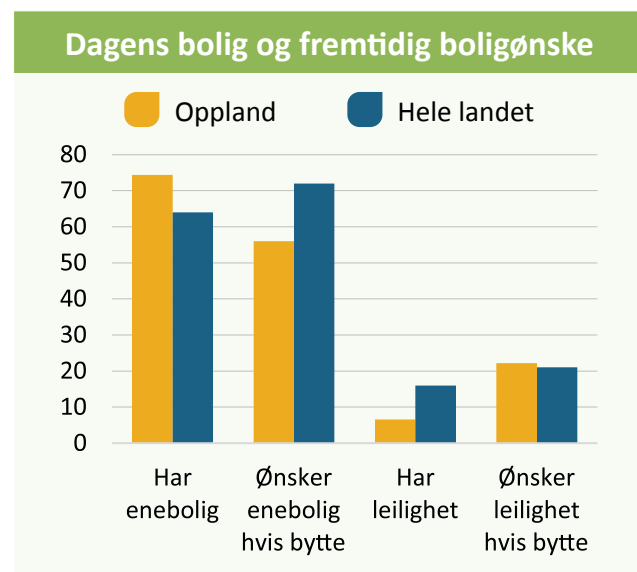
	Familier totalt	Enperson familier	Par uten barn	Par med barn	Mor/Far med barn
Gjøvik	14 589	42,3	25,0	28,3	4,4
Lillehammer	13 768	43,4	24,6	28,3	3,7
Østre Toten	6 762	37,9	25,7	30,8	5,6
Vestre Toten	6 050	39,0	25,8	29,4	5,8
Gran	6 026	37,7	23,9	33,2	6,4
Lunner	3 833	33,6	25,3	35,1	6,1
Nordre Land	3 117	38,7	26,3	28,5	5,5
Nord-Aurdal	2 997	42,8	23,1	28,8	5,3
Jevnaker	2 901	35,2	26,5	32,3	6,0
Gausdal	2 760	36,7	25,4	33,2	4,6
Søndre Land	2 671	41,0	25,6	28,2	5,2
Sel	2 653	38,6	25,9	31,1	4,4
Nord-Fron	2 618	40,9	24,2	29,9	4,9
Øyer	2 259	39,0	24,7	31,2	5,1
Ringebu	2 012	39,5	23,5	33,1	4,0
Vågå	1 612	37,1	26,5	31,4	5,0
Øystre Slidre	1 433	40,0	23,1	31,5	5,4
Sør-Fron	1 428	39,7	25,5	30,8	4,0
Sør-Aurdal	1 398	38,7	26,8	29,8	4,8
Dovre	1 252	41,6	24,0	28,4	6,0
Skjåk	1 012	40,5	22,2	32,9	4,3
Lom	1 008	37,1	23,8	34,9	4,2
Vestre Slidre	980	39,6	21,8	33,1	5,0
Lesja	859	36,8	23,4	36,0	3,8
Etnedal	719	51,2	19,7	24,9	4,2
Vang	699	39,3	22,9	33,9	3,9
Oppland	87 416	40,0	24,9	30,3	4,8
Landet	2 422 992	39,6	21,9	33,6	4,9

Boforhold – nåværende bolig og ønsker ved eventuelt boligbytte

Det som er mest interessant for boligplanleggingen er eventuell diskrepans i dagens situasjon og hvilke ønsker man har for fremtidig bolig.

- 74 % har enebolig i dag, mens 56 % ønsker enebolig.
- 7 % har leilighet i dag, mens 22 % ønsker leilighet.
- 2 % har i dag bolig med servicetilbud, mens 16 % ønsker dette.
- 24 % rapporterer å ha bolig beliggende sentrumsnær til lokalt tjenestetilbud og sosiale møteplasser, mens 41 % ønsker dette.

Det å eie sin egen bolig har høy verdi, og mer enn ni av ti ønsker dette. De som ønsker å leie bolig, er gjerne 67 år og eldre, de med lav inntekt og enslige.

Igangsatte og ferdigstilte boliger 2010–2014										
	Igangsatte boliger 2010–2014				Sum enebolig	Ferdigstilte boliger etter type 2010–2014				
	2011	2012	2013	2014		Tomannsbolig med del av våningshus	Rekkehus ol.	Boligblokk ol.	Andre boliger	Alle boliger
Lillehammer	238	109	146	140	186	70	70	175	49	550
Gjøvik	131	94	203	45	134	70	38	112	100	454
Dovre	3	8	0	1	5	0	8	0	0	13
Lesja	2	3	2	0	7	0	0	0	0	7
Skjåk	12	6	8	11	18	6	0	0	0	24
Lom	6	4	10	6	20	4	1	0	0	25
Vågå	9	15	7	2	17	10	4	5	0	36
Nord-Fron	12	50	24	15	53	12	10	22	0	97
Sel	5	6	13	14	21	11	1	3	0	36
Sør-Fron	11	11	3	11	31	2	0	0	5	38
Ringebu	2	0	0	0	3	0	0	0	0	3
Øyer	12	9	21	15	32	3	5	0	0	40
Gausdal	35	27	19	17	31	21	27	25	0	104
Østre Toten	33	43	43	57	85	20	7	0	16	128
Vestre Toten	55	40	83	58	46	86	44	22	16	214
Jevnaker	7	30	8	86	19	7	2	20	0	48
Lunner	30	19	76	39	93	12	12	0	15	132
Gran	26	59	59	13	72	13	13	67	2	167
Søndre Land	5	3	22	15	13	4	0	0	0	17
Nordre Land	24	28	21	8	39	25	4	6	18	92
Sør-Aurdal	6	12	2	8	25	4	0	0	10	39
Etnedal	2	12	1	4	3	12	0	0	0	15
Nord-Aurdal	55	48	38	21	37	8	12	50	0	107
Vestre Slidre	3	13	3	1	11	0	6	0	0	17
Øystre Slidre	8	10	6	5	32	0	0	6	0	38
Vang	1	7	4	6	24	4	0	0	0	28
Oppland	733	666	822	598	1 309	465	313	533	231	2851
Landet	27 735	30 189	30 450	27 250	36 993	11 327	17 468	44 229	6 956	116 973

Oppland nest mest spredtbygd i landet

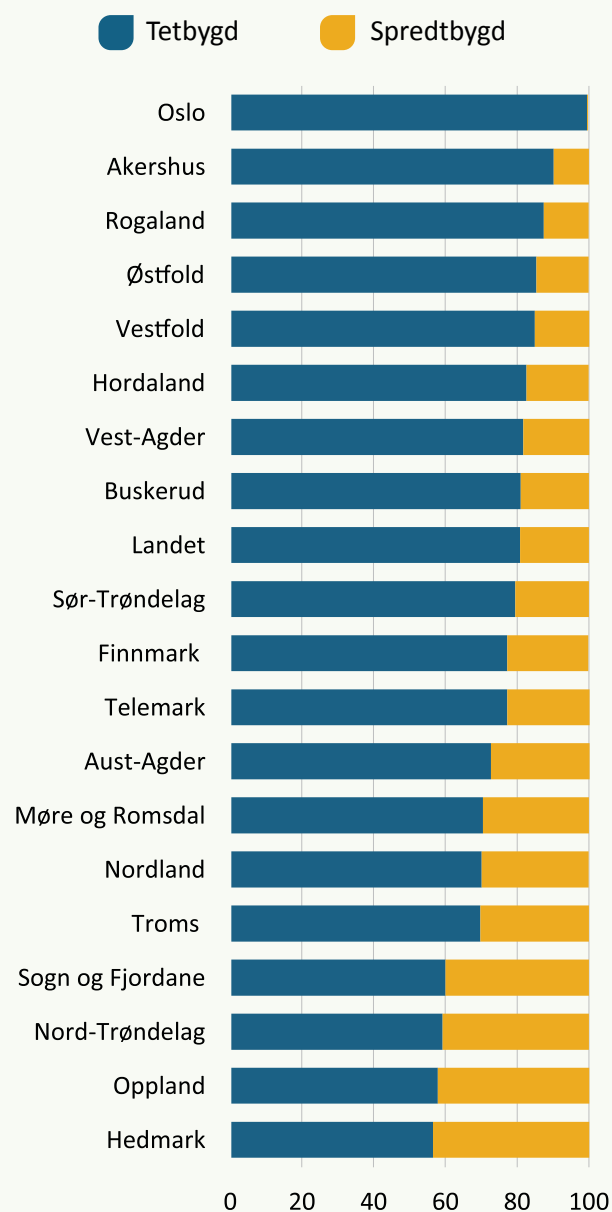
Oppland er sammen med Hedmark det mest spredtbygde fylket i landet. I 2014 bodde 58 % av innbyggerne i fylket i et tettsted. Gjennomsnitt for landet er 81 % hvor Oslo er mest tettbygd. I 14 av landets fylker bor nærmere 70 % av innbyggerne i en by eller et tettsted.

SSB definerer en tettsted som et område hvor det bor minst 200 personer og ikke mer enn 50 meters avstand mellom husene. Hvis vi ser på kommunene er det Lillehammer som har størst andel innbyggere boende i tettbygd strøk med 86 %. Det er også her vi finner den største befolkningstettheten med 1 689 innbyggere per kvm².

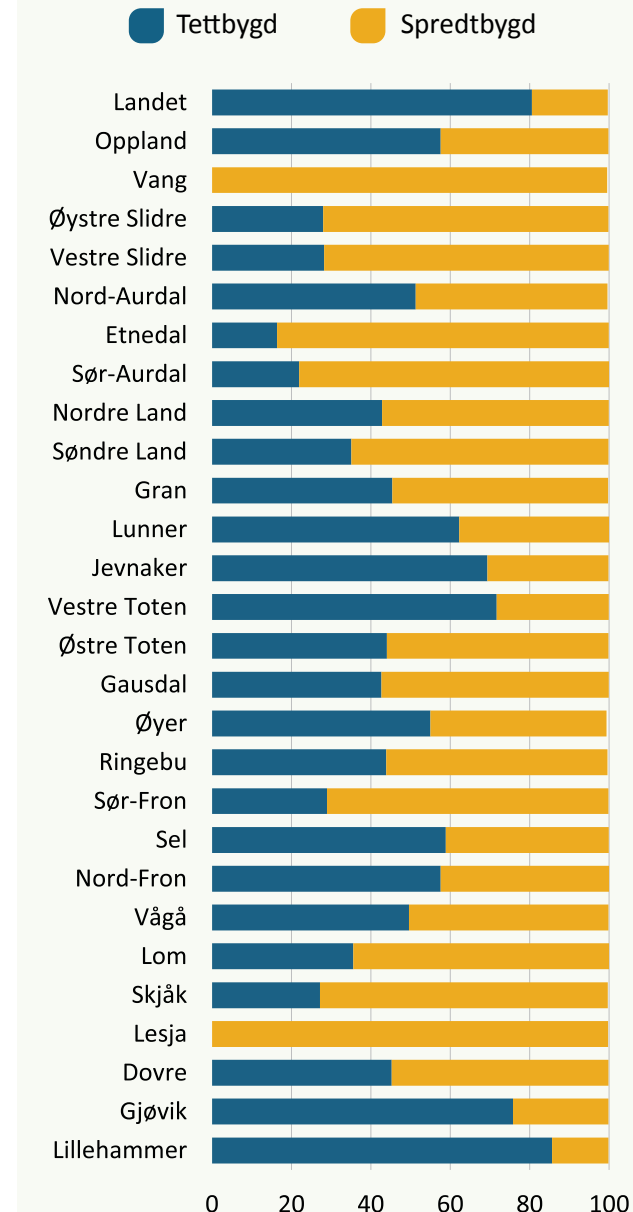
I Gjøvik er det 76 % som bor i det som er definert som by eller tettstedsområde. Her er det en befolkningstetthet på 1 417 innbyggere per kvm². Utover de største byene er det Vestre Toten og Jevnaker som har størst andel befolkning i tettstedsområder og Jevnaker er den fjerde største kommunen når vi ser på befolkningstetthet.

10 av kommunene i fylket hadde mer enn halvparten av sine innbyggere bosatt i tettsteder i 2014. I Lesja og Vang er det ingen tettsted, slik dette er definert av SSB. I resten av kommunene er det en befolkningstetthet på mellom 431 (Øystre Slidre) og 1 352 (Lunner) innbyggere per km². Vi kan dessverre ikke si noe sikkert om utviklingen i tettstedene foreløpig. Årsaken til dette er at SSB har tatt i bruk en ny metode for avgrensning av tettsteder fra 1. januar 2013.

Fordeling mellom bosette i tettbygd og spredtbygd strøk 2014

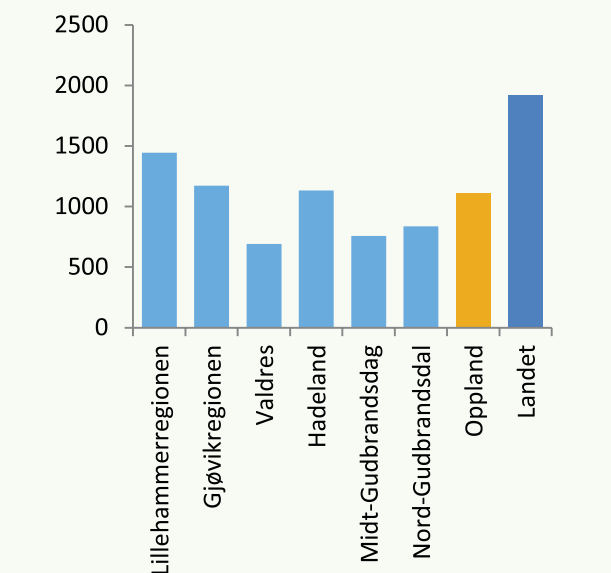

Fordeling mellom bosette i tettbygd og spredtbygd strøk 2014 (kommuner)

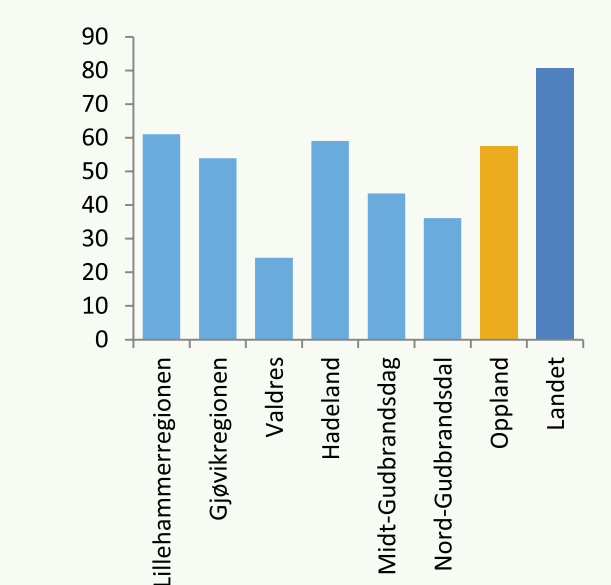

Areal og befolkning i tettsted kommunevis (2014)					
	Folkemengde	Tettbygd strøk	Prosentvis bosatte i tettsteder	Areal av tettsted i km ²	Bosatte per km ² i tettsted
Lillehammer	27 028	23 134	86	13,7	1 689
Gjøvik	29 668	22 494	76	15,87	1 417
Dovre	2 704	1 223	45	1,53	799
Lesja	2 076	0	0	0	0
Skjåk	2 264	616	27	1,15	536
Lom	2 361	839	36	1,45	579
Vågå	3 686	1 829	50	1,99	919
Nord-Fron	5 765	3 318	58	3,98	834
Sel	5 974	3 518	59	3,46	1 017
Sør-Fron	3 191	924	29	1,45	637
Ringebu	4 495	1 972	44	2,77	712
Øyer	5 090	2 797	55	3,3	848
Gausdal	6 237	2 663	43	2,8	951
Østre Toten	14 777	6 511	44	6,73	967
Vestre Toten	13 075	9 369	72	8,66	1 082
Jevnaker	6 516	4 519	69	3,5	1 291
Lunner	8 952	5 570	62	4,12	1 352
Gran	13 607	6 181	45	6,75	916
Søndre Land	5 701	1 999	35	2,35	851
Nordre Land	6 700	2 868	43	3,31	866
Sør-Aurdal	3 133	687	22	0,91	755
Etnedal	1 408	231	16	0,39	592
Nord-Aurdal	6 417	3 289	51	3,94	835
Vestre Slidre	2 187	617	28	0,96	643
Øystre Slidre	3 206	896	28	2,08	431
Vang	1 602	0	0	0	0
Oppland	187 820	108 064	58	97,15	1 112
Landet	5 109 056	4 114 425	81	2 147,04	1 916

Antall bosatte per km² i tettsteder (2014)

Prosentvis bosatte i tettsteder (2014)

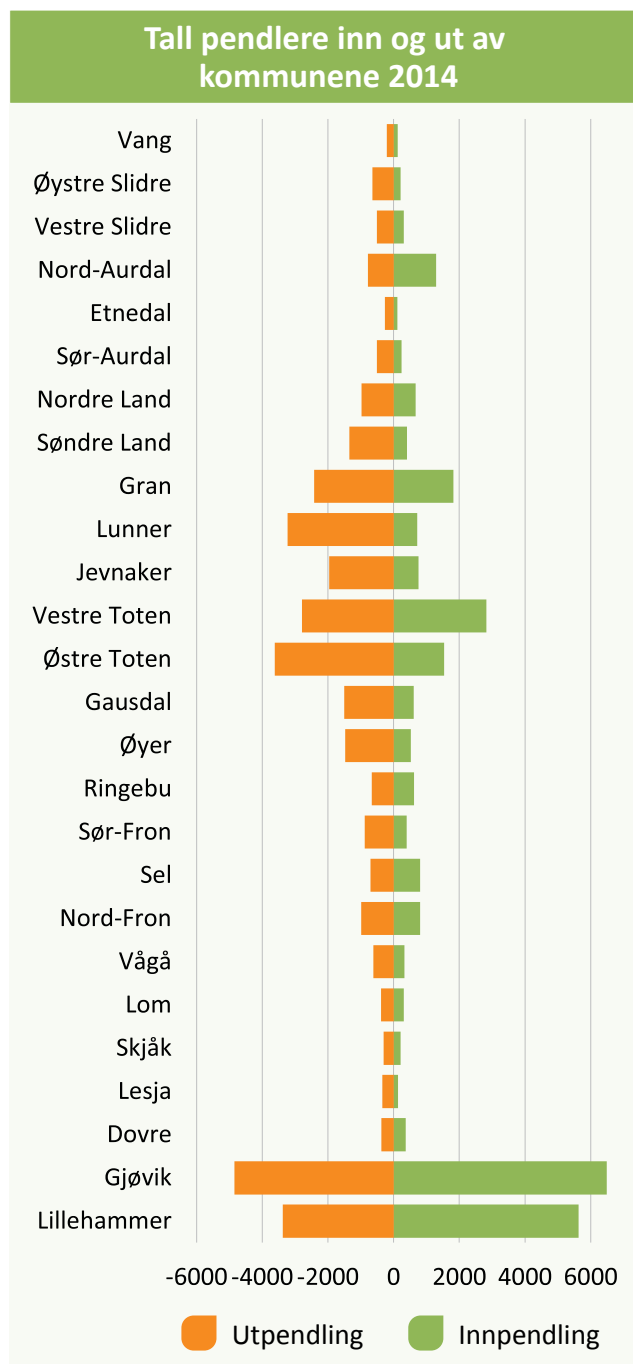

Pendling mellom kommunene

Med pendlere menes sysselsatte som har arbeidssted i en annen kommune enn der de bor. Lillehammer har størst innpendling målt i absolutte tall med over 5 600 personer som arbeider i Lillehammer men bor i en annen kommune. Hvis vi ser på innpendlere i prosent av sysselsatte som arbeider i kommunen, er Gjøvik og Vestre Toten de kommunene som ligger høyest. I disse kommunene er omtrent 40 % av arbeidstakerne innpendlere.

Innpendlinga var også stor i Gjøvik, Jevnaker og Sør-Fron hvor mellom 30 og 40 % er innpendlere. Innpendlinga var minst til Lesja, Øystre Slidre og Vang. De kommunene i fylket som har størst utpendling i prosent av sysselsatte er Lunner, Jevnaker, Øyer, Sør-Fron og Søndre Land. I disse kommunene hadde mer enn halvparten av de sysselsatte som bodde i kommunen arbeidet sitt i en annen kommune.

I absolutte tal var utpendlinga størst fra Gjøvik kommune. Lavest utpendling i prosent av de sysselsatte var det fra Nord-Aurdal kommune, og fra Vang kommune i absolutte tall. De fleste kommunene i fylket hadde netto utpendling i 2014. Netto utpendling betyr at en kommune har større utpendling enn innpendling. De eneste kommunene med større innpendling enn utpendling var Lillehammer, Gjøvik, Nord-Aurdal, Sel og Vestre Toten. Dette er kommuner med flere arbeidsplasser enn sysselsatte bosatt i kommunen, og det er høy innpendling til disse fem kommunene fra nabokommunene.

Pendling 4. kvartal 2014

	Innpendling	Utpendling	Innpendling i prosent av sysselsatte	Utpendling i prosent av bosatte
Vang	123	212	16,2	25,0
Etnedal	114	264	22,5	40,2
Skjåk	207	304	19,1	25,8
Lesja	132	346	14,9	31,5
Dovre	367	378	27,0	27,6
Lom	310	388	25,9	30,5
Vestre Slidre	303	508	31,1	43,1
Sør-Aurdal	235	512	18,2	32,7
Vågå	322	624	20,9	33,8
Øystre Slidre	211	649	15,3	35,8
Ringebu	622	666	27,9	29,2
Sel	806	711	27,2	24,8
Nord-Aurdal	1 288	785	32,4	22,6
Sør-Fron	395	884	35,1	54,8
Nordre Land	672	980	22,8	30,1
Nord-Fron	807	987	29,9	34,3
Søndre Land	406	1 353	24,0	51,2
Øyer	523	1 478	30,3	55,1
Gausdal	611	1 503	25,5	45,7
Jevnaker	758	1 960	37,1	60,4
Gran	1 814	2 420	29,2	35,5
Vestre Toten	2 824	2 795	43,3	43,1
Lunner	716	3 229	33,9	69,8
Lillehammer	5 628	3 377	34,3	23,9
Østre Toten	1 536	3 622	29,2	49,3
Gjøvik	6 485	4 852	39,1	32,4

Pendlingsstrømmer mellom kommunene i Oppland (2014)

Arbeidssted Bosted	Lillehammer	Gjøvik	Dovre	Lesja	Skjåk	Lom	Vågå	Nord-Fron	Sel	Sør-Fron	Ringebu	Øyer	Gausdal	Østre Toten	Vestre Toten	Jevnaker	Lunner	Gran	Søndre Land	Nordre Land	Sør-Aurdal	Etnedal	Nord-Aurdal	Vestre Slidre	Øystre Slidre	Vang
Lillehammer		411	4	1	2	6	3	23	16	8	39	273	298	13	27	4	1	12	2	21	1	1	2	2	2	0
Gjøvik	662		0	0	2	3	1	3	3	2	6	10	17	447	1 268	6	4	99	109	118	2	2	6	4	1	0
Dovre	17	3		86	2	5	10	13	117	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Lesja	11	1	155		1	1	7	5	24	1	3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Skjåk	13	3	4	4		124	19	5	28	0	6	0	0	2	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lom	14	6	8	5	109		86	6	60	0	1	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Vågå	19	2	19	6	18	79		19	279	6	10	0	2	0	1	0	0	2	0	1	0	1	0	0	0	1
Nord-Fron	63	7	8	2	11	1	14		144	200	144	5	11	5	1	0	0	0	0	1	1	0	2	0	0	0
Sel	46	10	81	3	5	16	137	114		20	22	2	1	2	5	0	0	1	0	1	0	0	1	0	0	0
Sør-Fron	59	7	2	0	1	2	2	366	36		218	2	8	1	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
Ringebu	138	10	2	1	2	1	1	127	18	96		65	15	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0
Øyer	885	24	2	0	2	4	2	13	4	12	82		137	4	8	0	0	1	0	2	1	0	0	0	0	0
Gausdal	1 024	38	1	0	1	1	3	15	2	5	15	97		3	3	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0
Østre Toten	82	1 692	1	0	0	0	1	1	0	3	2	1	4		889	1	3	65	17	17	3	0	5	2	1	0
Vestre Toten	57	1 487	0	0	2	2	0	5	3	2	0	1	2	462		4	8	115	30	11	0	0	5	0	2	0
Jevnaker	7	14	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	5	2		128	185	3	6	1	0	2	1	0	0
Lunner	9	34	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	3	17	74		715	2	2	0	0	0	0	0	0
Gran	37	141	0	1	0	0	4	2	1	0	0	1	2	22	58	147	333		23	22	6	0	3	0	0	0
Søndre Land	34	452	0	1	0	0	2	0	1	1	1	1	5	39	185	4	5	82		283	1	3	20	0	1	0
Nordre Land	107	313	1	0	0	1	0	0	1	1	0	2	5	9	33	0	3	11	159		11	42	30	2	2	0
Sør-Aurdal	6	16	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	2	0	0	1	1	0	20		26	209	8	5	3
Etnedal	6	14	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	2	0	2	0	2	50	21		99	6	4	0
Nord-Aurdal	16	29	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	1	0	1	2	8	85	32		160	99	11
Vestre Slidre	7	17	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	1	3	1	0	0	0	6	8	0	272		35	59
Øystre Slidre	8	13	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	2	0	0	0	0	2	9	0	400	52		13
Vang	3	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	71	38	11	

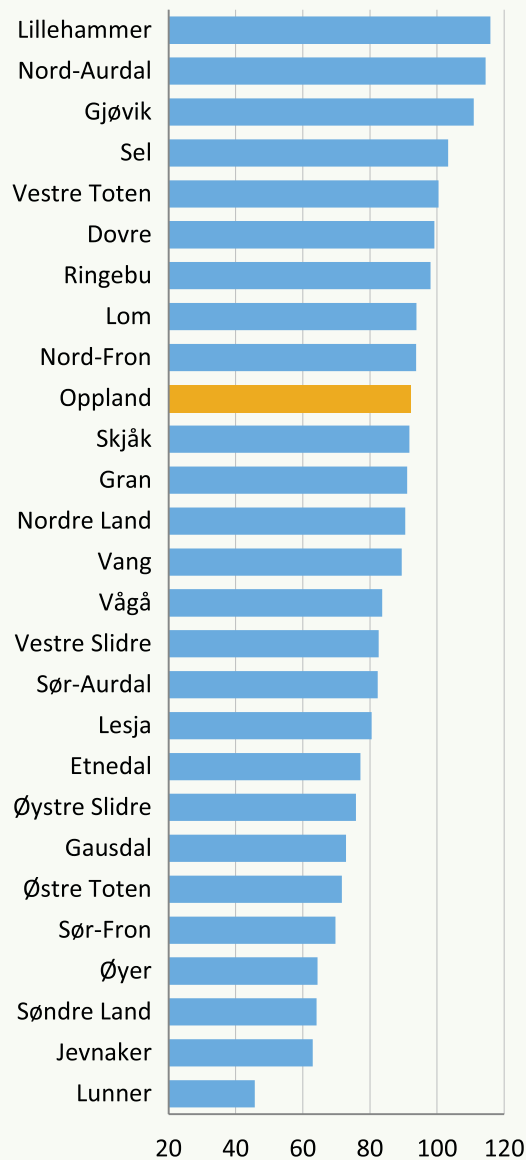
Lav egendekningsandel i distriktskommunene

Ved inngangen til 2015 var det registrert 87 873 arbeidsplasser og 95 445 sysselsatte innbyggere i Oppland. Det gir en nettoutpendling fra fylket på 7 572 personer. Egendekningsandelene i tabellen uttrykker hvor stor andel totalt antall arbeidsplasser i regionene og kommunene utgjør av antall sysselsatte som er bosatt der. Den sier altså noe om i hvilken grad kommunen eller regionen kan tilby sin egen befolkning arbeid.

På regionnivå varierer egendekningsandelene fra 102 % i Lillehammerregionen til 71 % på Hadeland. Det vil si at Lillehammer-regionen er den eneste regionen med flere arbeidsplasser enn bosatte yrkesaktive, dvs. nettoinnpendling. Lav egendekning på Hadeland er ikke overraskende med tanke på nærhet til Oslo-markedet og dermed høy utpendling fra regionen. Ned på kommunenivå skiller Lillehammer, Gjøvik og Nord-Aurdal seg ut med høy netto innpendling. Dette er regionsenterkommuner med forholdsvis stor innpendling fra nabokommunene.

I Vestre Toten kommune er det balanse i arbeidsplasser og yrkesaktive. Fra denne kommunene er det en relativt stor andel som pendler til Gjøvik, men samtidig har de høy innpendling på grunn av industri-klynga på Raufoss. I andre enden av skalaen finner vi Lunner, Søndre Land og Øyer. Lunner er som nevnt sterkt påkoblet arbeidsmarkedet i Oslo, mens store andeler av pendlerne i Søndre Land og Øyer har sitt arbeid i andre kommuner i sin region. Spesielt er dette gjeldende for Øyer, hvor en tredjedel av de yrkesaktive arbeider i Lillehammer kommune.

Arbeidsplassdekning i prosent, fylke og kommunevis 2014

Arbeidsplassdekning per 4. kvartal 2014

	Sysselsatte personer etter bosted	Sysselsatte personer etter arbeidssted	Arbeidsplassdekning	Arbeidsplasser, over eller underdekning
Lunner	4 624	2 111	45,7	-2 513
Jevnaker	3 244	2 042	62,9	-1 202
Søndre Land	2 641	1 694	64,1	-947
Øyer	2 681	1 726	64,4	-955
Sør-Fron	1 614	1 125	69,7	-489
Østre Toten	7 354	5 268	71,6	-2 086
Gausdal	3 290	2 398	72,9	-892
Øystre Slidre	1 813	1 375	75,8	-438
Etnedal	656	506	77,1	-150
Lesja	1 100	886	80,5	-214
Sør-Aurdal	1 568	1 291	82,3	-277
Vestre Slidre	1 179	974	82,6	-205
Vågå	1 844	1 542	83,6	-302
Vang	847	758	89,5	-89
Nordre Land	3 260	2 952	90,6	-308
Gran	6 814	6 208	91,1	-606
Skjåk	1 179	1 082	91,8	-97
Oppland	95 445	87 873	92,1	-7 572
Nord-Fron	2 878	2 698	93,7	-180
Lom	1 273	1 195	93,9	-78
Ringebu	2 277	2 233	98,1	-44
Dovre	1 372	1 361	99,2	-11
Vestre Toten	6 487	6 516	100,4	29
Sel	2 872	2 967	103,3	95
Gjøvik	14 962	16 595	110,9	1 633
Nord-Aurdal	3 468	3 971	114,5	503
Lillehammer	14 148	16 399	115,9	2 251

Lav arbeidsledighet

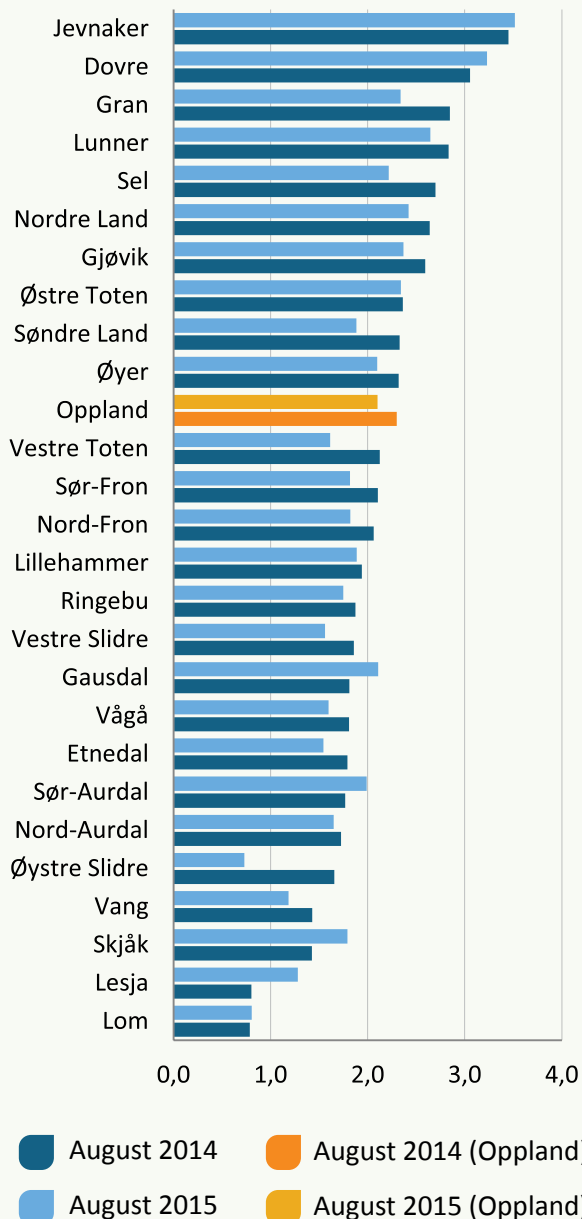
I august i år var det 2 029 personer som var helt ledige i Oppland. Det tilsvarer 2,1 % av arbeidsstyrken, og er en reduksjon i arbeidsledigheten på 8 % fra samme måned året før. Det er Jevnaker som har høyest andel arbeidsledige med 3,5 % i august. Dette er samme andel som august året før. Deretter følger Dovre med en arbeidsledighet på 3,2 %. Lom har lavest arbeidsledighet med en andel på under 1%.

I landet er det 84 702 helt ledige. Dette er 3,1 % av arbeidsstyrken, og er en økning på 7 % sammenliknet med samme periode i fjor. Sammenliknet med august 2014 er det Lesja kommune som har hatt den største relative økningen i arbeidsledigheten.

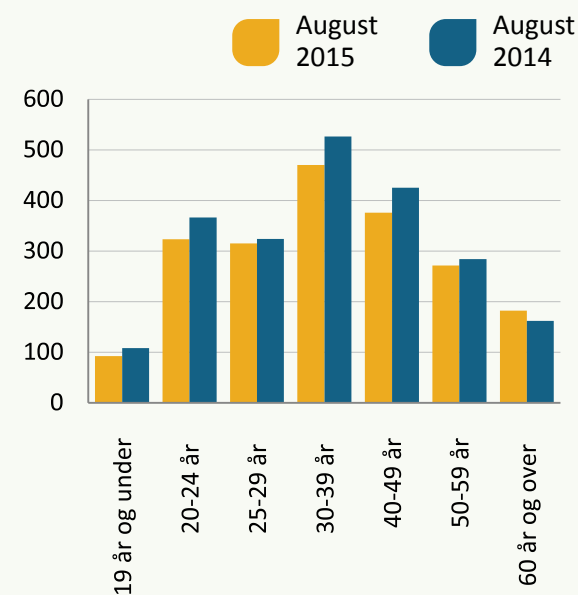
I november 2015 er arbeidsledigheten ytterligere redusert til 1,9 %. 816 kvinner og 1 055 menn i Oppland er helt uten arbeid. Målt i prosent av arbeidsstyrken i Oppland er arbeidsledigheten større blant menn enn kvinner. I november 2015 var den 1,8 % for kvinner og 2,1 % for menn. For kvinner er det en reduksjon i arbeidsledigheten fra november 2015 til november 2015 på 4 %, som tilsvarer 34 kvinner. For menn er situasjonen den samme i november 2015 som samme periode året før.

Ser vi på arbeidsledigheten i et femårsperspektiv, har Oppland i hele perioden hatt lavere arbeidsledighet enn landet totalt. Arbeidsledigheten både i Oppland og i landet var omtrent på samme nivå i 2014 som i 2009, men i november 2015 er ledigheten for landet økende mens ledigheten i Oppland reduseres.

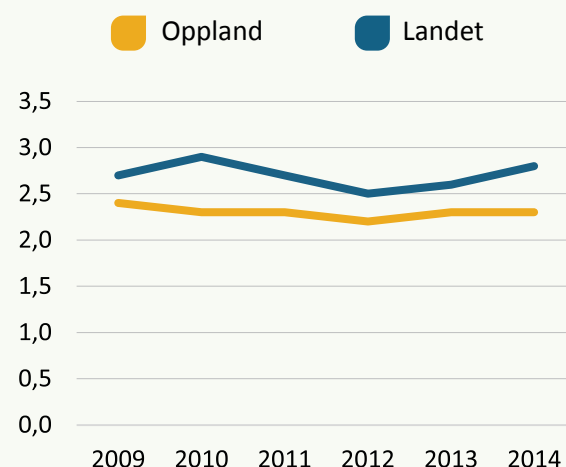
Helt ledige i prosent av arbeidsstyrken august 2014 og august 2015

Arbeidsledige etter alder i Oppland

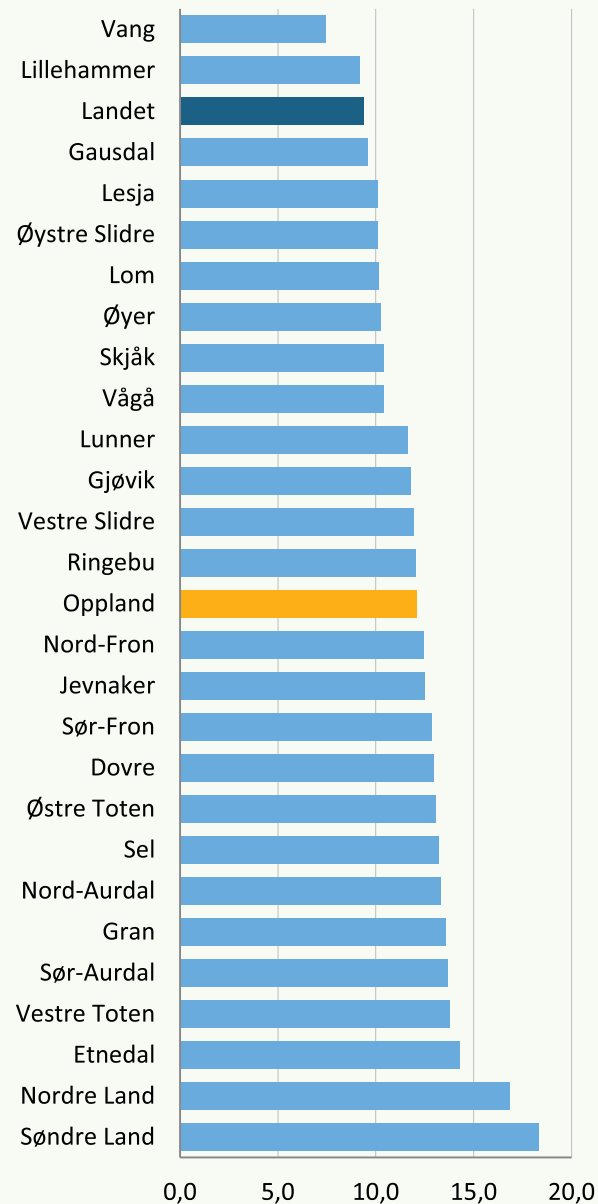
Gjennomsnittlig arbeidsledighet per år 2009–2014 Oppland og landet

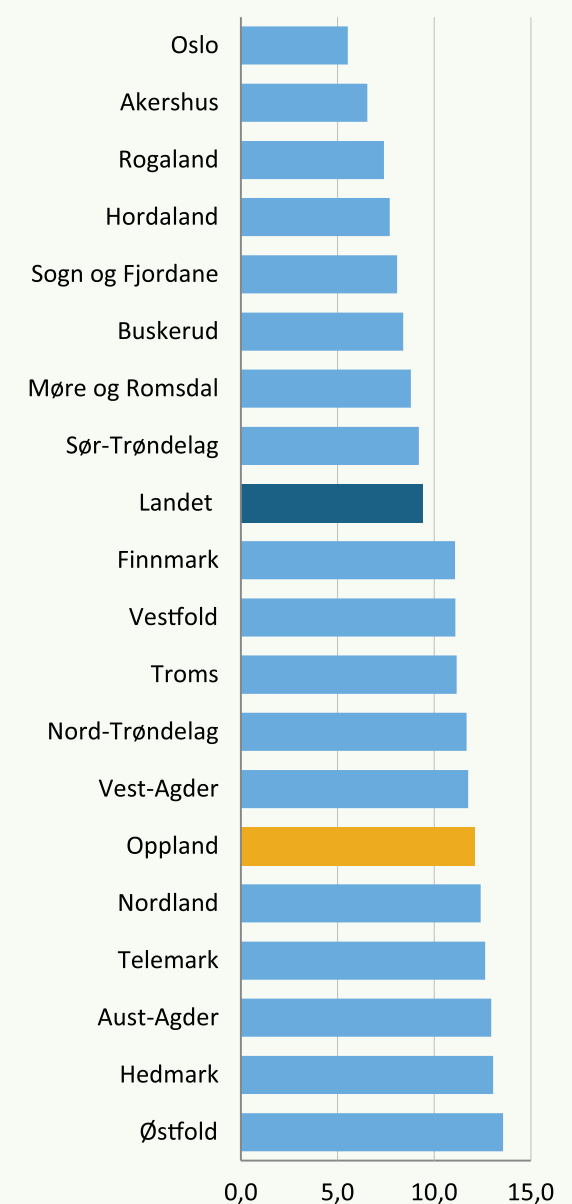
Arbeidsledige etter yrke i Oppland august 2014 og august 2015

	August 2014	August 2015	Endring	Endring i prosent
Akademiske yrker	25	30	5	20
Barne- og ungdomsarbeid	195	149	-46	-24
Butikk- og salgsarbeid	308	272	-36	-12
Bygg og anlegg	248	265	17	7
Helse, pleie og omsorg	205	171	-34	-17
Industriarbeid	241	233	-8	-3
Ingen yrkesbakgrunn eller uoppgitt	138	124	-14	-10
Ingeniør- og ikt-fag	57	65	8	14
Jordbruk, skogbruk og fiske	51	41	-10	-20
Kontorarbeid	169	163	-6	-4
Ledere	13	15	2	15
Meglere og konsulenter	31	39	8	26
Reiseliv og transport	190	187	-3	-2
Serviceyrker og annet arbeid	232	213	-19	-8
Undervisning	92	62	-30	-33
Totalt Oppland	2 195	2 029	-166	-8

Andel mottakere av uføretrygd i kommunene, fylket og landet

Uføre personer, fylkesvis og landet per august 2015

Liten nedgang i sykefraværet siste året

Fra 4. kvartal 2013 til 4. kvartal 2014 gikk det legemeldte sykefraværet ned med 0,1 prosentpoeng i Oppland, til 5,9 %. Sykefraværet i fylket er litt høyere enn nivå for landet, som dette kvartalet var på 5,4 %.

Av fylkene hadde Rogaland det laveste sykefraværet med 4,5 %, mens Finnmark hadde høyest sykefravær med 6,8 %. I perioden har sjukefraværet gått litt opp eller holdt seg stabilt i seks av kommunene. Nordre land og Søndre Land har høyest sykefravær pr. 4. kvartal 2014, og Lesja og Etnedal har lavest sykefraværet i sammen periode. Av bykommunene har Gjøvik hatt en svak nedgang i sykefraværet mens Lillehammer har hatt en liten økning i sykefraværet i perioden. Hvis man ser på utviklingen de siste fem åra, har sykefraværet både i Oppland og i landet gått ned.

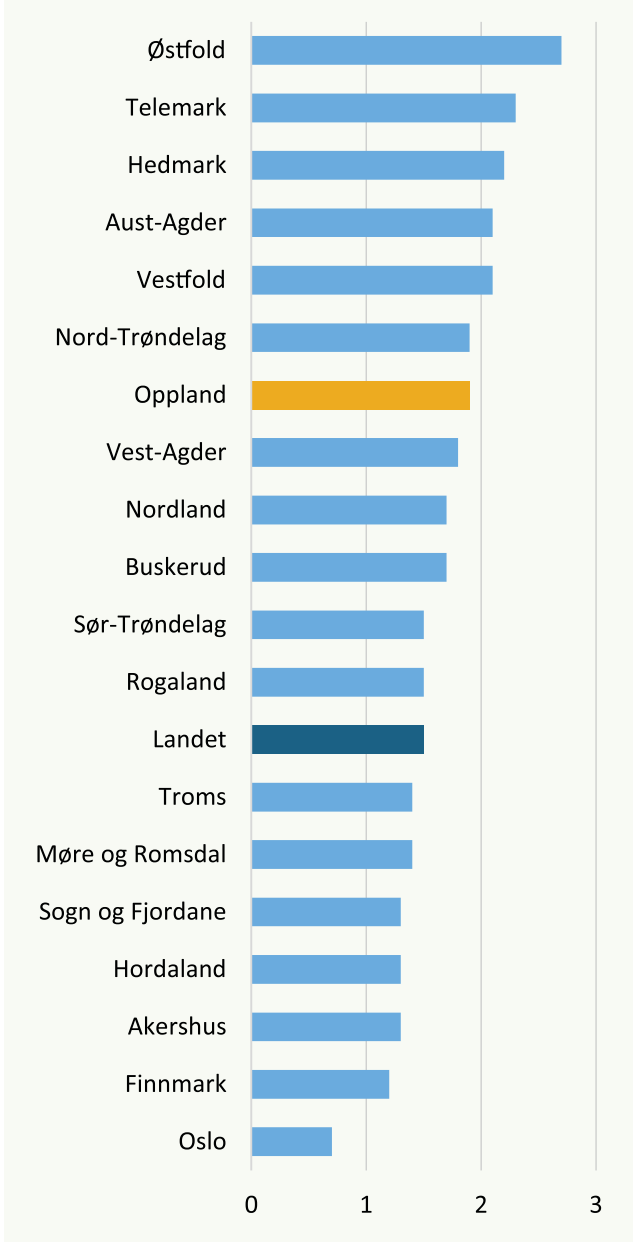
14 av kommunene i fylket har hatt en nedgang eller hatt uendret sykefravær i denne perioden. Størst nedgang har det vært i Etnedal. Der har sykefraværet gått ned med 1,7 prosentpoeng siden 4 kvartal 2013. Den største økningen finner vi i Vang med en økning på 2,9 prosentpoeng.

Høyere andel uføre enn landssnittet

Per august 2015 var det 14 250 personer i Oppland som hevet uførepensjon. Dette utgjør 12,1 % av befolkningen i alderen 18–67 år. Dette er en høyere andel enn for landet hvor snittet var 9,4 % på samme tid. Søndre Land og Nordre Land har høyest andel uføre mens Vang, Gausdal og Lillehammer har lavest andel.

Legemeldt sykefravær per 4. kvartal 2010–2014					
4. kvartal	2010	2011	2012	2013	2014
Oppland	6,8	6,2	6,5	6,0	5,9
Nordre Land	7,6	6,7	8,4	7,2	7,1
Søndre Land	8,1	8,6	8,7	6,8	7,0
Nord-Fron	7,2	5,4	7,6	5,9	6,7
Nord-Aurdal	7,1	6,3	7,5	6,9	6,5
Vestre Slidre	6,7	6,1	7,1	6,0	6,5
Østre Toten	7,8	6,9	7,4	6,9	6,4
Vang	4,7	5,1	4,2	3,4	6,3
Lunner	7,3	7,0	7,3	6,4	6,3
Jevnaker	7,7	7,0	6,9	5,8	6,3
Ringebu	6,8	5,7	7,0	5,6	6,1
Gran	7,1	6,6	6,2	6,7	6,0
Sør-Aurdal	6,7	5,7	7,5	6,4	6,0
Vestre Toten	6,8	6,4	6,6	6,4	5,9
Gjøvik	7,2	6,5	6,5	6,0	5,9
Skjåk	6,6	5,1	6,4	5,0	5,8
Øystre Slidre	7,0	6,5	7,0	5,4	5,6
Lillehammer	6,0	5,3	5,6	5,3	5,6
Øyer	6,7	5,6	5,8	5,7	5,3
Dovre	4,7	4,9	4,0	4,3	5,2
Gausdal	5,3	5,2	5,3	5,5	5,2
Sel	7,0	6,0	6,8	6,4	5,1
Vågå	5,4	4,5	3,6	4,5	4,8
Lom	5,1	5,3	6,3	4,7	4,7
Sør-Fron	7,0	5,9	6,0	5,3	4,6
Etnedal	5,6	6,2	5,8	5,6	3,9
Lesja	3,8	3,6	5,0	3,7	3,8

Mottakere av uføretrygd i aldersgruppen 18–29 år (andel av befolkning)

70 % fullførte videregående opplæring på fem år i 2014

Fortsatt er det slik at de aller fleste av elevene går direkte fra grunnskole til videregående opplæring. I 2014 gikk 99 % av alle ungdommene i Oppland direkte inn i videregående opplæring, mens tallet for landet var 97,8 %. Av disse fikk 91,1 % oppfylt førsteønsket sitt i 2014 når det gjelder utdanningsprogram. Dette er en økning fra 89 % i 2013, og Oppland ligger over landsgjennomsnittet på 88,5 %.

Tallene de siste to år viser at andelen elever og lærlinger som har bestått videregående opplæring i løpet av normert tid har hatt en liten reduksjon i Oppland fra 56 % til 54 %. I 2014 lå Oppland litt under landsgjennomsnittet hvor gjennomføringen innenfor normert tid i landet som helhet var 56 %.

Gjennomføringsgraden blir målt som elever og lærlinger som har bestått videregående opplæring innen fem år. Oppland har de seneste årene hatt en gjennomføringsgrad på 70 %. Gjennomføringsgraden har vært stabil i fylket i 15 år og ligger på landssnittet. Det har vært mye fokus på å øke gjennomføringa i videregående opplæring de seneste årene.

Kilde: SSB

Gjennomføringstall per kull, hele landet								
	Startet 2002	Startet 2003	Startet 2004	Startet 2005	Startet 2006	Startet 2007	Startet 2008	Startet 2009
Fullført og bestått på normert tid	57 %	56 %	56 %	57 %	56 %	56 %	57 %	56 %
Fullført og bestått på mer enn normert tid	12 %	12 %	13 %	13 %	13 %	13 %	13 %	14 %
Fortsatt i videregående opplæring etter 5 år	8 %	6 %	5 %	5 %	5 %	6 %	6 %	6 %
Gjennomført Vg3/gått opp til fagprøve, ikke bestått	7 %	8 %	8 %	7 %	7 %	7 %	7 %	8 %
Sluttet underveis	17 %	19 %	18 %	18 %	18 %	17 %	16 %	16 %

Kilde: SSB

Gjennomføringstall per kull, Oppland								
	Startet 2002	Startet 2003	Startet 2004	Startet 2005	Startet 2006	Startet 2007	Startet 2008	Startet 2009
Fullført og bestått på normert tid	59 %	56 %	55 %	56 %	56 %	56 %	56 %	54 %
Fullført og bestått på mer enn normert tid	12 %	11 %	12 %	13 %	13 %	11 %	14 %	16 %
Fortsatt i videregående opplæring etter 5 år	6 %	6 %	6 %	4 %	4 %	5 %	6 %	6 %
Gjennomført Vg3/gått opp til fagprøve, ikke bestått	6 %	8 %	8 %	8 %	7 %	8 %	7 %	7 %
Sluttet underveis	17 %	19 %	19 %	19 %	20 %	19 %	17 %	17 %

Kilde: SSB

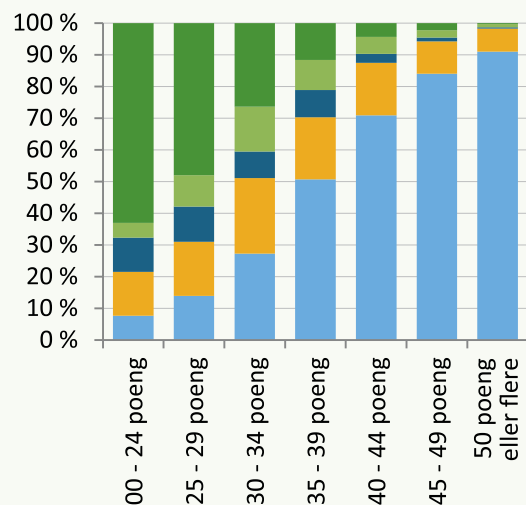
Fullført og bestått studieforbereende og yrkesfag etter 5 år, hele landet og Oppland									
	2007-kullet			2008-kullet			2009-kullet		
	Landet	Oppland	Diff	Landet	Oppland	Diff	Landet	Oppland	Diff
Alle elever	69 %	67 %	-2 %	70 %	70 %	0 %	70 %	70 %	0 %
Studieforbereende utdanningsprogram	83 %	86 %	3 %	83 %	87 %	4 %	83 %	88 %	5 %
Yrkesfaglige utdanningsprogram	55 %	52 %	-3 %	58 %	56 %	-2 %	58 %	55 %	-3 %
Gutter	64 %	62 %	2 %	66 %	65 %	-1 %	66 %	64 %	-2 %
Jenter	75 %	74 %	-1 %	76 %	76 %	0 %	76 %	75 %	-1 %

Stor ulikhet i gjennomføringsgrad

Det er store forskjeller mellom kommunene i fylket når det gjelder gjennomføring av videregående opplæring. Det er vanskelig å finne klare sammenhenger i disse tallene. Når man leser tallene må man være klar over at kullene kan være små i enkelte kommuner og at tall for enkeltelever kan bety mye for totalen. Sør-Aurdal har de beste tallene for 2009-kullet. Der har 83 % gjennomført videregående opplæring innen fem år. Det er langt over landsgjennomsnittet på og fylkesgjennomsnittet på 70 %. Den nest beste kommunen med gjennomføring på 80 % er Lom.

Gjennomføring etter grunnskolepoeng

- Sluttet underveis
- Gjennomført Vg2/gått opp til fagprøve, ikke bestått
- Fortsatt i videregående opplæring etter 5 år
- Fullført på mer enn normert tid
- Fullført på normert tid

Grunnskolepoeng kommunevis

Kommune	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015
Lesja	43,2	40,2	44,2	46,2	45,6	42,6	43,4	44,9
Dovre	38	35,6	37,4	41,5	43,0	39,8	38,0	43,5
Skjåk	35	36,4	38,1	40,5	38,6	38,5	39,1	43,1
Lillehammer	39,7	41,1	40,1	40,8	41,5	40,8	42,1	42,2
Vang	40,5	45	39,8	41,0	41,5	43,7	41,9	42,2
Øyer	40	42,1	40	41,7	40,9	39,7	38,4	42,1
Lom	39,7	38,3	39,6	39,6	37,4	41,3	40,5	41,4
Jevnaker	40,7	38,8	38	38,5	40,2	38,5	39,4	41,3
Sør-Aurdal	39,8	41,2	39,4	39,1	38,9	38,1	37,6	41,2
Ringebu	39,1	38,4	36,8	35,3	40,6	38,5	37,5	40,9
Øystre Slidre	39,3	38,9	40,1	38,1	40,6	41,7	39,8	40,9
Gausdal	36,8	36,6	38,3	36,0	38,1	39,1	40,1	40,7
Vestre Slidre	39,2	42,2	39,7	41,0	41,3	41,7	38,5	40,4
Lunner	39,6	37,9	39,6	39,7	39,9	39,4	38,9	40,3
Gjøvik	40,1	39,8	38,9	40,8	39,6	39,3	39,9	40,1
Sel	39,9	40,1	39,2	40,1	40,2	40,4	39,2	39,9
Østre Toten	38,8	39	39,6	39,5	39,1	38,6	39,4	39,9
Nord-Aurdal	39,1	39,2	40,3	40,9	41,1	39,2	40,0	39,5
Gran	38,4	38,2	37,5	38,0	39,5	40,1	39,5	38,9
Søndre Land	36,8	34,6	37,9	40,2	36,3	39,2	40,0	38,8
Nord-Fron	38,2	36,5	37,4	37,4	39,5	40,2	39,0	38,7
Etnedal	40,9	40	42,6	40,3	39,6	42,1	40,0	38,5
Vestre Toten	37,4	38,4	37,9	37,3	38,1	40,1	39,2	38,2
Vågå	40,2	38,3	39,8	41,0	36,2	39,8	39,4	38,2
Nordre Land	39,2	37,8	37,6	37,3	37,1	36,1	37,6	38,0
Sør-Fron	42,5	39,5	40	37,8	39,6	36,5	38,9	37,3

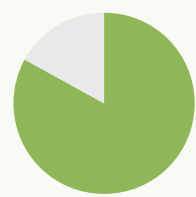
Fullføringsgrad etter fem år per bostedskommune

Kommune	Fullført på normert tid	Fullført på mer enn normert tid	Fortsatt i VGO etter 5 år	Gjennomført Vg3/gått opp til fagprøve, ikke bestått	Sluttet underveis	Fullført og bestått på fem år
Etnedal	43 %	7 %	21 %	0 %	29 %	50 %
Dovre	39 %	16 %	6 %	3 %	35 %	55 %
Nordre Land	48 %	11 %	11 %	12 %	19 %	59 %
Gausdal	34 %	26 %	1 %	15 %	23 %	60 %
Jevnaker	46 %	16 %	3 %	13 %	21 %	62 %
Vestre Toten	47 %	16 %	6 %	11 %	20 %	63 %
Søndre Land	38 %	26 %	9 %	4 %	24 %	64 %
Nord-Fron	44 %	21 %	7 %	12 %	15 %	65 %
Øystre Slidre	46 %	19 %	5 %	3 %	27 %	65 %
Vestre Slidre	58 %	8 %	8 %	8 %	19 %	66 %
Skjåk	57 %	10 %	3 %	10 %	20 %	67 %
Nord-Aurdal	54 %	15 %	10 %	7 %	14 %	69 %
Lesja	57 %	13 %	10 %	0 %	20 %	70 %
Sel	54 %	16 %	7 %	7 %	15 %	70 %
Sør-Fron	54 %	16 %	8 %	0 %	22 %	70 %
Østre Toten	56 %	14 %	5 %	6 %	19 %	70 %
Oppland	54 %	16 %	6 %	7 %	17 %	70 %
Gjøvik	58 %	13 %	6 %	10 %	14 %	71 %
Lunner	58 %	14 %	4 %	4 %	20 %	72 %
Gran	60 %	12 %	7 %	5 %	15 %	72 %
Vågå	60 %	13 %	4 %	2 %	20 %	73 %
Øyer	50 %	23 %	6 %	6 %	15 %	73 %
Vang	57 %	19 %	5 %	10 %	10 %	76 %
Lillehammer	60 %	17 %	5 %	4 %	14 %	77 %
Ringebu	64 %	13 %	4 %	2 %	18 %	77 %
Lom	62 %	18 %	0 %	6 %	15 %	80 %
Sør-Aurdal	64 %	19 %	2 %	2 %	13 %	83 %

Fullført og bestått etter 5 år, hele landet per utdanningsprogram

	2008-kullet	2009-kullet
Musikk, dans og drama	87 %	86 %
Idrettsfag	86 %	84 %
Studiespesialisering	76 %	86 %
Medier og kommunikasjon	81 %	81 %
Elektrofag	65 %	61 %
Helse- og oppvekstfag	58 %	59 %
Naturbruk	55 %	56 %
Service og samferdsel	56 %	53 %
Bygg- og anleggsteknikk	52 %	52 %
Teknikk og ind. produksjon	52 %	55 %
Design og håndverk	51 %	51 %
Restaurant- og matfag	42 %	45 %

Gjennomsnitt fullført og bestått basert på tabellen over

Studiespes. 2009
85 %

Yrkesfag 2009
57 %

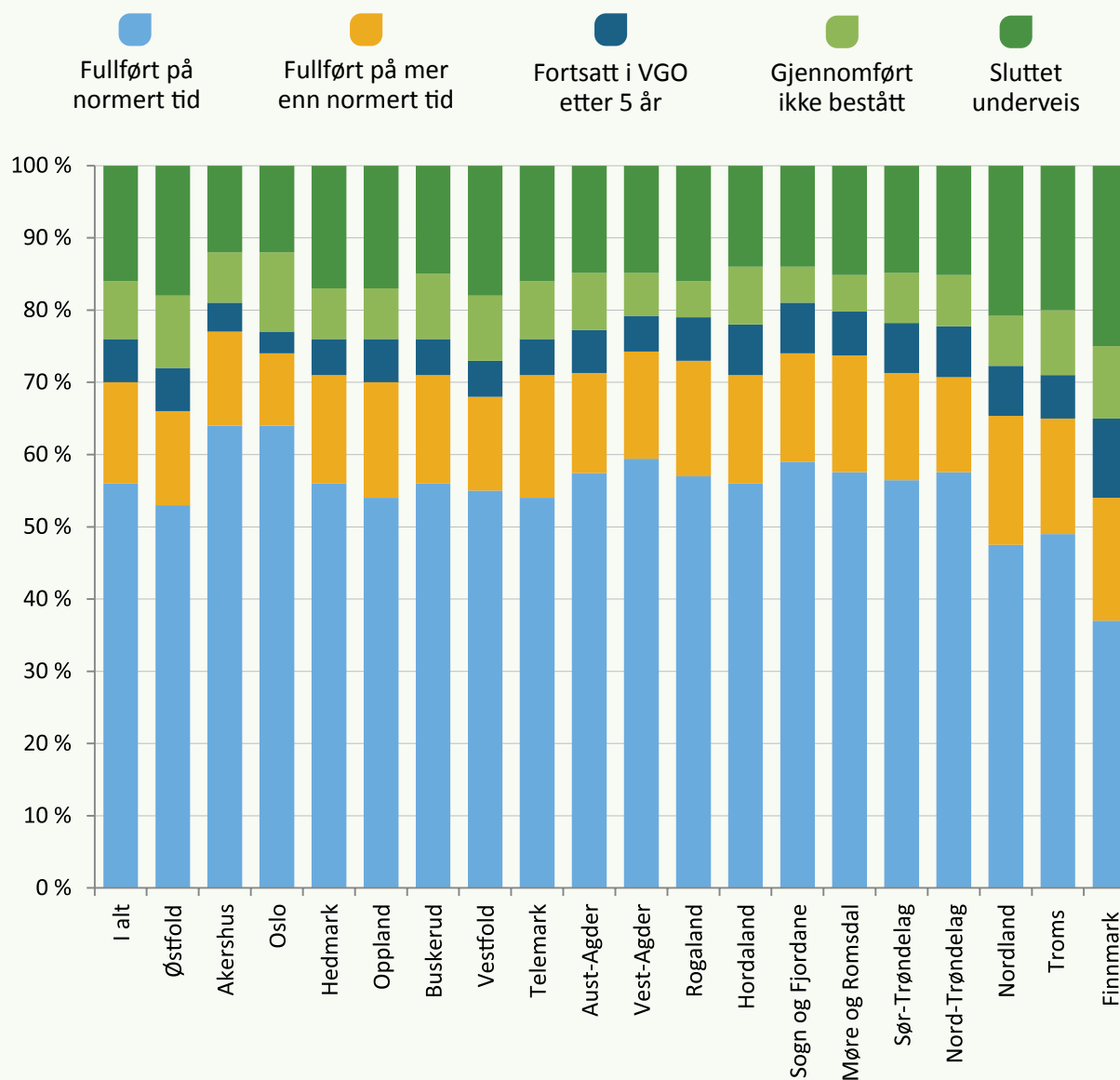

Studiespes. 2008
83 %

Yrkesfag 2008
57 %

Gjennomføring 2009-kullet per fylke

Svak økning i andelen som velger yrkesfag

Forholdet mellom studieforbereende utdanningsprogram og yrkesfag har vist en liten økning i andelen som søker yrkesfag i Oppland i 2015. Av 10-ende klassingene søker 48,2 % studieforbereende utdanningsprogram og 51,8 % søkte yrkesfag. I 2014 søkte 50 % (mot 49 % i 2013) studieforbereende utdanningsprogram og 50 % (mot 51 % i 2013) søkte yrkesfaglige utdanningsprogram.

Formidling av søkere til lærekontrakt – læringer

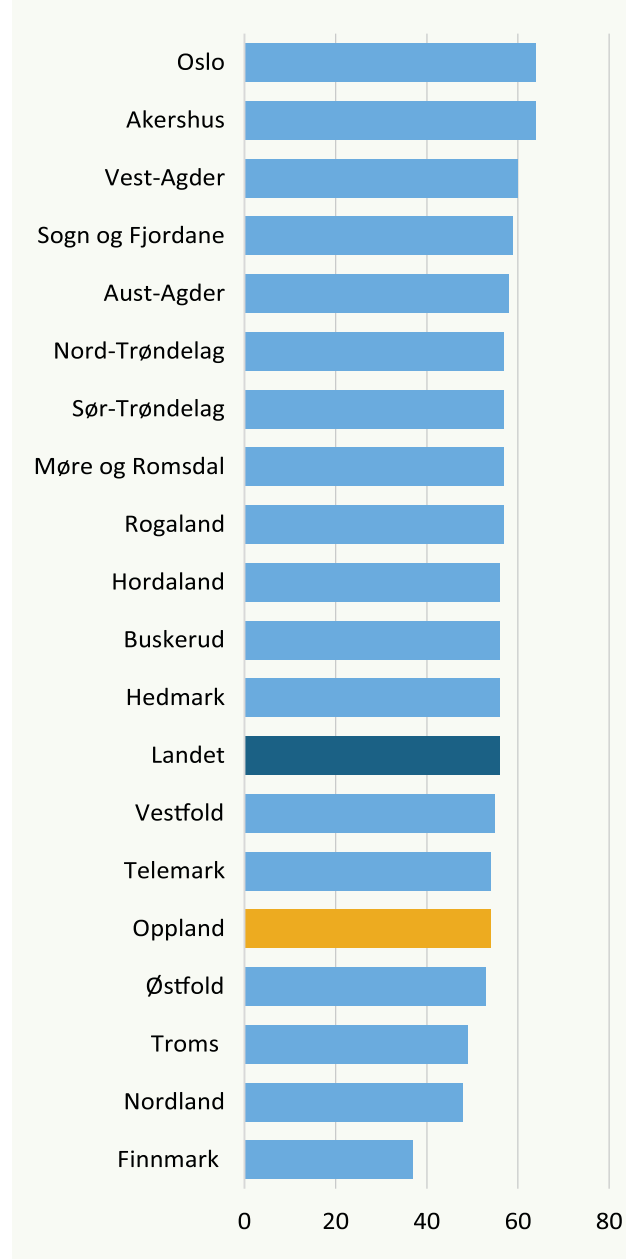
Det var i 2014 totalt 932 ordinære, reelle primærsøkere til læreplass. En del søkere ble definert som ukvalifisert fordi de hadde sluttet på Vg2 eller hadde mange stryk, og det var en del som av ulike årsaker stoppet/trakk søknaden. Disse er ikke med som reelle søkere.

Det er i 2014 en god økning i antall søkere som har fått læreplass, og formidlingen i Oppland er fortsatt meget god, selv om den store økningen i antall søkere gjør at andel formidlet går noe ned fra 2013. I noen fag er det for mange søkere i forhold til læreplasser, og i 2014 har særlig barne- og ungdomsarbeiderfaget, helsearbeiderfaget, bilfagene og reiselivsbygging vært utfordrende.

Antall elever fordelt på utdanningsprogram og nivå Oppland skoleåret 2015/2016					
	Vg1	Vg2	Vg3	Total	% av total
Bygg- og anleggsteknikk	188	141	4	333	5,0
Design og håndverk	122	48	7	177	2,6
Elektrofag	192	153	45	390	5,8
Helse- og oppvekstfag	407	360	42	809	12,1
Idrettsfag	211	169	180	560	8,3
Medier og kommunikasjon	111	97	90	298	4,3
Musikk, dans og drama	88	78	76	242	3,5
Naturbruk	64	67	32	163	2,4
Påbygging			314	314	4,7
Restaurant- og matfag	106	80		186	2,8
Service og samferdsel	123	174	18	315	4,7
Studie-spesialisering	828	830	800	2 458	36,6
Teknikk og ind. produksjon	254	191	17	462	6,9
Total	2 694	2 388	1 625	6 707	100,0
Studieforbereende utdanningsprogram*	1 127	1 077	1 370	3 574	53,3
Yrkesfaglige utdanningsprogram	1 567	1 311	255	3 133	46,7

* Vg3 og Vg4 TAF regnes som studieforbereende siden elevene disse to årene registreres som elever på programområdet Påbygging til generell studiekompetanse. Vg4 studiespesialisering med fotball er i tabellen lagt til Vg3 studiespesialisering.

Gjennomstrømning videregående skole på normert tid 2009–2014

Geografisk fordeling av elevene for skoleåret 2015–2016 i Oppland

		Nord-Gudbrandsdal vgs, avd. Hjerleid	Nord-Gudbrandsdal vgs, avd. Lom	Nord-Gudbrandsdal vgs, avd. Otta	Vinstra	Gausdal	Lillehammer vgs, avd. Mesna	Lillehammer vgs, avd. Nord	Lillehammer vgs, avd. Sør	Gjøvik	Lena-Valle vgs, avd. Valle	Lena-Valle vgs, avd. Lena	Raufoss	Dokka	Hadeland	Valdres	Total
Nord-Gudbrandsdal	Dovre	39	1	47	11						2		1				101
	Lesja	21		26	8			1			2						58
	Lom	1	37	21	4		5	2	2		1		1				74
	Sel		3	174	35	1	2	1	2	4	2	1	2		1		228
	Skjåk		33	18	9	3	1		2	1							67
	Vågå		52	52	11	1	2	1		1	2					1	123
Midt-Gudbrandsdal	Nord-Fron		1	25	178	3	1		3	2	2						215
	Ringebu			5	87	29	15	11	16	2	1		1		1		168
	Sør-Fron			16	76	1	2	2		1	3	2					103
Lillehammer	Gausdal				2	120	37	47	8	2	9		1				226
	Lillehammer		1	2	5	177	167	90	465	27	14	3	3			1	955
	Øyer			1	2	60	45	22	47	3	7	1			2		190
Gjøvik	Gjøvik				2	6	36	17	5	683	35	85	166	23	1		1 059
	Nordre Land					2	14	3	3	21	10	1	8	175		2	239
	Søndre Land				1					88	12	13	18	78	7		217
	Vestre Toten							3		168	13	92	183	2	3		464
	Østre Toten				1		4	2		143	29	276	66	3			524
Hadeland	Gran			1	1			1		8	4	5	11	5	461		497
	Jevnaker			1			1				4		3	1	138		148
	Lunner										4	2	4		275		285
Valdres	Etnedal									3	1			18		17	39
	Nord-Aurdal						2	2		6	2		4		2	210	228
	Sør-Aurdal									2	4		3	1		82	92
	Vang					1	2	1		8						45	57
	Vestre Slidre						1	1		3			1			60	66
	Øystre Slidre					1			1	7	4		2	1	1	101	118
Fylker med grenseavtaler	Ringsaker				1	3	35	32	48	2	1		2				124
	Ringerike									1					3		4
Andre fylker			7	7	4	2	1	2	2	2	2	1	1	2	6	1	38
Total		61	128	396	441	412	374	240	604	1 188	170	482	481	309	901	520	6 707
Sum pr. region		585			441	1 630			2 630					901	520		

Vg1-søkere som gikk ut av 10. klasse våren 2015 i Oppland (tall fra mars 2015)

Utdanningsprogram	Søkere 2010	Søkere 2011	Søkere 2012	Søkere 2013	Søkere 2014	Søkere 2015	Andel søkere 2015	Endring i antall fra 2014	Endring i % fra 2014
Studiespesialisering	651	773	795	803	886	804	34,1 %	-82	-10,2 %
Studiespesialisering m/formgivningsfag	31	18	10	5	7	7	0,3 %	0	0,0 %
Idrettsfag	252	216	182	208	194	244	10,4 %	50	20,5 %
Musikk, dans og drama	84	90	90	90	81	80	3,4 %	-1	-1,3 %
Sum studieforbereende utdanningsprogram	1 018	1 097	1 077	1 106	1 168	1 135	48,2 %	-33	-2,9 %
Bygg- og anleggsteknikk	176	159	139	141	147	138	5,9 %	-9	-6,5 %
Design og håndverksfag	83	98	103	81	64	78	3,3 %	14	17,9 %
Elektrofag	194	202	169	202	232	215	9,1 %	-17	-7,9 %
Helse- og oppvekstfag	296	291	252	260	262	316	13,4 %	54	17,1 %
Medier og kommunikasjon	186	133	189	126	109	89	3,8 %	-20	-22,5 %
Naturbruk	62	56	51	63	68	66	2,8 %	-2	-3,0 %
Restaurant- og matfag	64	61	52	71	55	65	2,8 %	10	15,4 %
Service og samferdsel	51	91	59	64	57	62	2,6 %	5	8,1 %
Teknikk og industriell produksjon	164	178	200	160	186	193	8,2 %	7	3,6 %
Sum yrkesfaglige utdanningsprogram	1 276	1 269	1 214	1 168	1 180	1 222	51,8 %	42	3,4 %
Totalt	2 294	2 366	2 291	2 274	2 348	2 357	100,0 %	9	0,4 %

Søkere til høyere utdanning i Oppland

Registrerte studenter ved høgskolene i Oppland 2010–2014

	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014
Høgskolen i Gjøvik	2858	2824	2965	3170	3405
Høgskolen i Lillehammer	4619	5087	5360	5385	5658

Tallene for 2004/05 er endret 28. juni 2007. Tall kan ikke offentliggjøres for militære høgskoler skoleåret 2004-2005. Registrerte studenter: Studenter registrert per 1. oktober ved starten av skoleåret samt studenter registrert med avlagte studiepoeng i løpet av skoleåret.

Økende utdanningsnivå

I 2014 hadde 24,1 % av befolkningen i Oppland 16 år og over, høyere utdanning. Sammenlignet med landssnittet har fylket en lavere andel innbyggere med høyere utdanning, forskjellen er på 7,3 prosentpoeng. Andelen med høyere utdanning har økt de siste årene, i år 2000 hadde bare 16,3 % av befolkningen i Oppland høyere utdanning. De siste fire årene har andelen økt fra 22 % til 24,1 %.

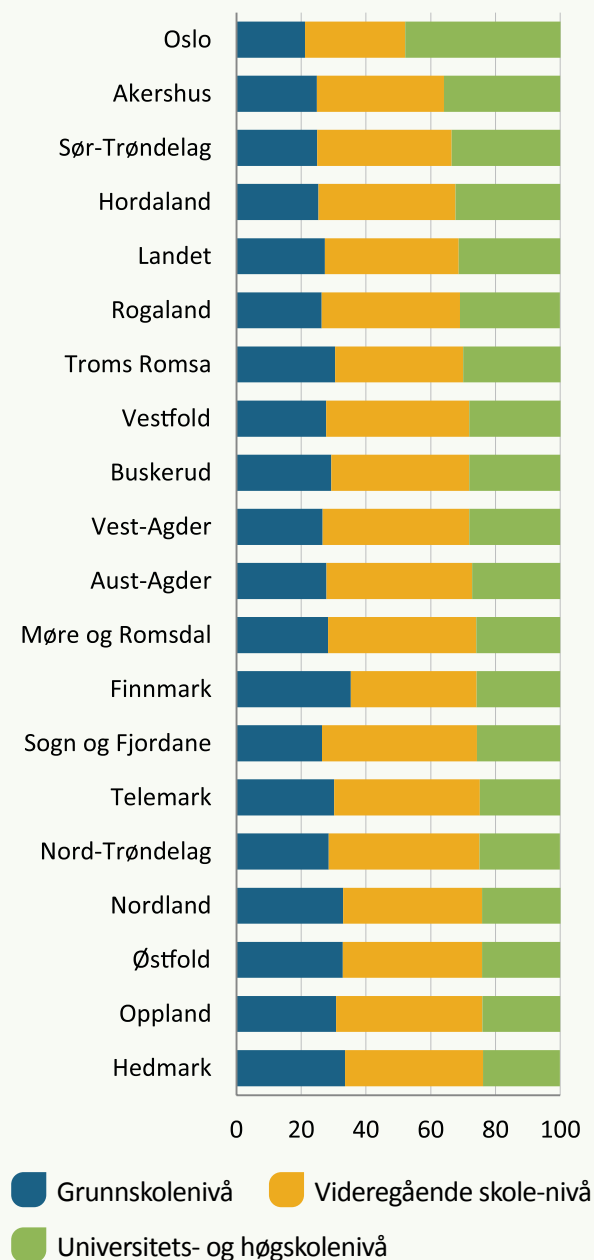
Det er de største bykommunene som har størst andel innbyggere med høyere utdanning. Aller høyest utdanningsnivå har Lillehammer. Her har 37,8 % av befolkningen universitet- og høyskoleutdanning. Deretter følger Gjøvik og Lunner, med henholdsvis 28,1 og 23,7 % med høyere utdanning. Det er bare Lillehammer som ligger over landssnittet. Lavest andel høyere utdannede er det i Nordre Land kommune og Sel kommune, med henholdsvis 16,9 og 17,7 %.

Færre med grunnskoleutdanning

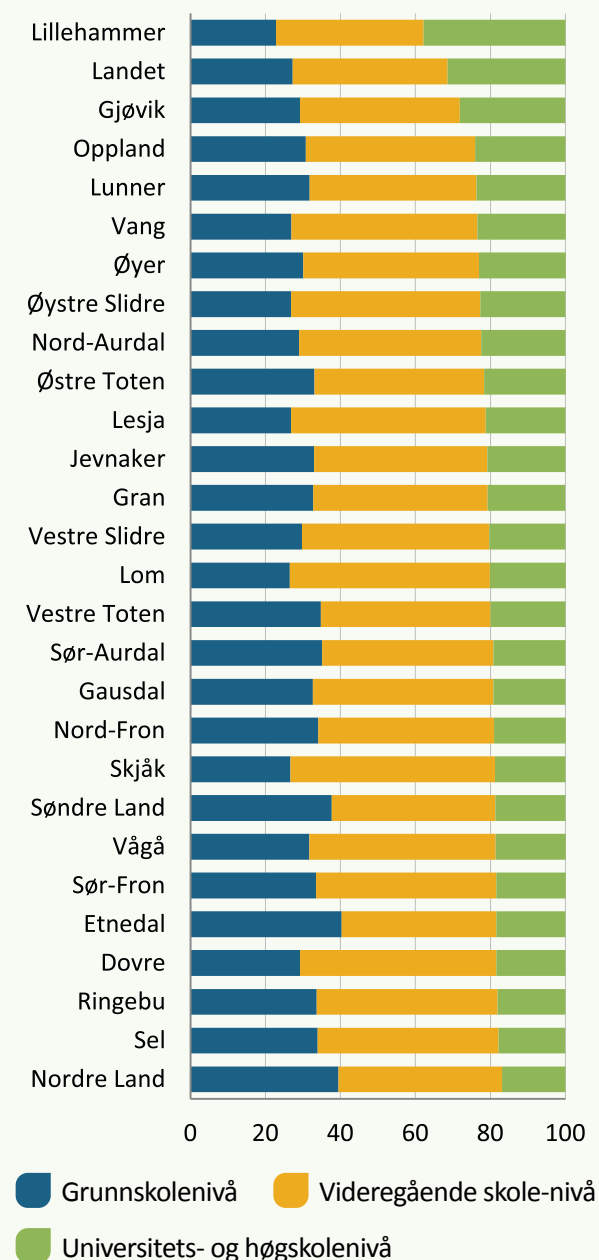
Det blir en stadig lavere andel av befolkningen som har grunnskole som høyeste fullførte utdanning. I 2000 hadde 38 % av befolkningen i Oppland grunnskole som høyeste nivå, mens andelen er redusert til 32,1 % i 2010 og til 30,8 % i 2014, en nedgang på 7,2 prosentpoeng i perioden 2000–2014. I landet sett under ett har nedgangen i samme periode vært på 6,4 prosentpoeng, fra 33,7 til 27,3 %.

Størst andel med grunnskole som høyeste utdanningsnivå er i Etnedal, Nordre Land, Søndre Land og Sør-Aurdal. Der har mellom 35 og 40 % av befolkningen grunnskoleutdanning som høyest fullførte utdanning. Lavest andel er det i Lillehammer, der 22,8 % har grunnskole som høyeste nivå.

Utdanningsnivå 2014

Utdanningsnivå 2014 (kommuner)

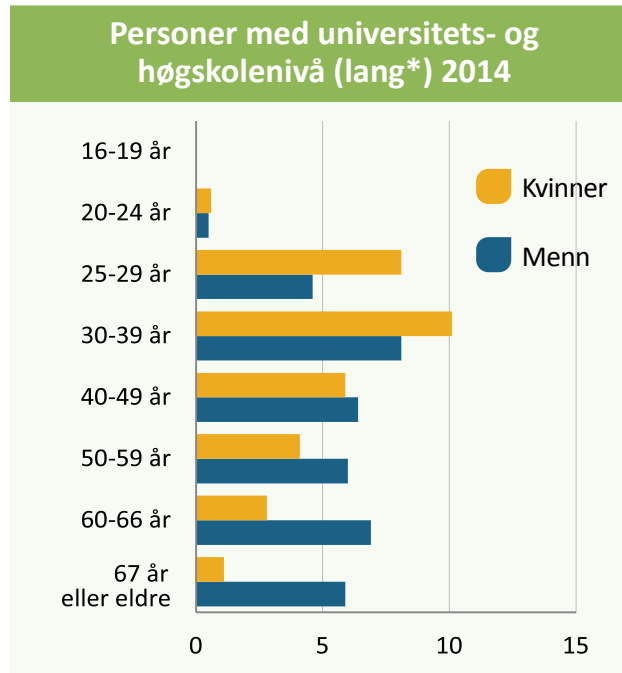
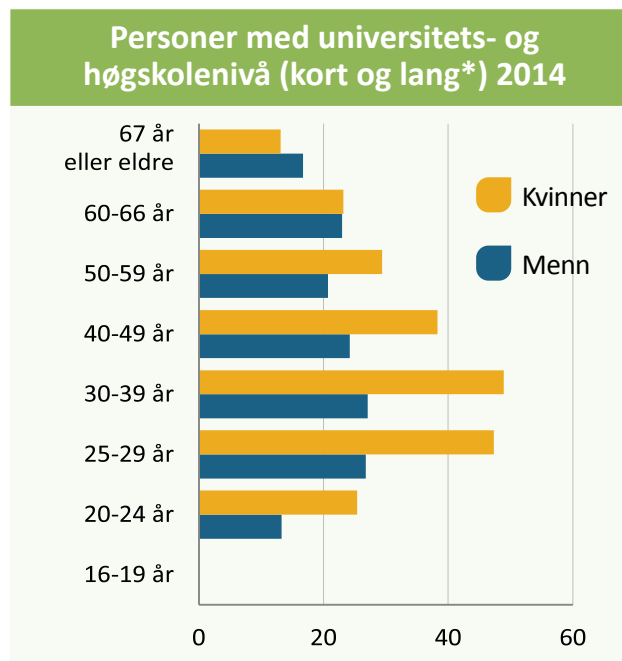
Høyest utdanning blant kvinner fra 25 til 39 år

I tillegg til store forskjeller mellom kommunene i utdanningsnivå er det også store forskjeller mellom kjønn og ulike aldersgrupper. Det er klart flere kvinner med høyere utdanning enn menn. I fylket har 28,0 % av kvinnene og 20,2 % av mennene fullført høyere utdanning. Tilsvarende tall for landet er 34,5 % for kvinner og 28,3 % for menn. Alle kommunene i fylket har større andel kvinner med høyere utdanning enn menn. Forskjellene forklares i stor grad at en langt høyere andel kvinner enn menn har fullført kort høyere utdanning. I fylket gjelder dette 23,9 % av kvinnene og 14,7 % av mennene. Andelen med lang høyere utdanning er fortsatt høyere for menn (5,5 %) enn for kvinner (4,1 %).

Dette ser også ut til å endre seg, og hvis man ser på de yngre aldersgruppene er situasjonen motsatt. I aldersgruppa 25–29 år har 8,1 % av kvinnene i fylket lang høyere utdanning, mot 4,6 % av menn i same aldersgruppe. I aldersgruppen 30–39 år har 10,1 % av kvinnene lang høyere utdanning og 8,1 % av mennene.

Kvinner har høyere utdanningsnivå enn menn i alle aldersgrupper bortsett fra i aldersgruppa 60 år og over. Der er det fremdeles flere menn med høyere utdanning enn kvinner. Dette gjelder både for landet sett under ett og for fylket. Det er kvinner fra 25 til 39 år som er høyest utdannet. Nesten halvparten (48,1 %) av kvinner i denne aldersgruppa i fylket har fullført høyere utdanning. Tilsvarende tall for menn er 27 %.

*Universitets- og høgskolenivå kort, omfatter høyere utdanning t.o.m. 4 år.
Universitets- og høgskolenivå lang, omfatter utdanninger på mer enn 4 år, samt forskerutdanning.

Ikke medregnet personer med uoppgitt eller ingen fullført utdanning.

	Utdanningsnivå 2014			
	Grunnskole-nivå	Videregående skole-nivå	Universitets- og høgskole-nivå kort	Universitets- og høgskole-nivå lang
Lillehammer	22,8	39,4	28,3	9,5
Gjøvik	29,2	42,6	22,3	5,8
Dovre	29,2	52,4	14,6	3,8
Lesja	26,8	52	17,2	4
Skjåk	26,7	54,5	15,1	3,7
Lom	26,5	53,4	17,5	2,7
Vågå	31,7	49,7	15,1	3,6
Nord-Fron	34,1	46,9	16,1	3
Sel	33,9	48,3	14,9	2,8
Sør-Fron	33,5	48,1	15,8	2,7
Ringebu	33,7	48,2	14,9	3,2
Øyer	30,1	46,9	18,4	4,7
Gausdal	32,6	48,2	15,7	3,5
Østre Toten	33,1	45,2	17,9	3,9
Vestre Toten	34,8	45,2	16,9	3,1
Jevnaker	33	46,2	17,7	3,1
Lunner	31,8	44,5	19	4,7
Gran	32,7	46,6	16,7	3,9
Søndre Land	37,7	43,6	15,5	3,2
Nordre Land	39,5	43,6	14,7	2,2
Sør-Aurdal	35,1	45,7	16	3,2
Etnedal	40,3	41,3	16	2,4
Nord-Aurdal	29	48,6	18,2	4,2
Vestre Slidre	29,7	50	16,6	3,7
Øystre Slidre	26,8	50,5	17,9	4,8
Vang	26,9	49,6	18,3	5,3
Oppland	30,8	45,1	19,3	4,8
Landet	27,3	41,3	22,7	8,7

Livskvalitet hos barn og unge

Trivsel og livskvalitet har betydning både for den fysiske og psykiske helsen. De fleste barn og unge i Norge rapporterer om god livskvalitet, men en undergruppe av de unge har redusert livskvalitet. Økonomiske ressurser, mobbing, sosiale bånd, støtte fra familie og venner og mulighet for egne valg er viktige faktorer for unges livskvalitet. Livskvalitet og trivsel handler om å ha det godt og fungere godt, kort sagt om hva som gjør livet godt å leve.

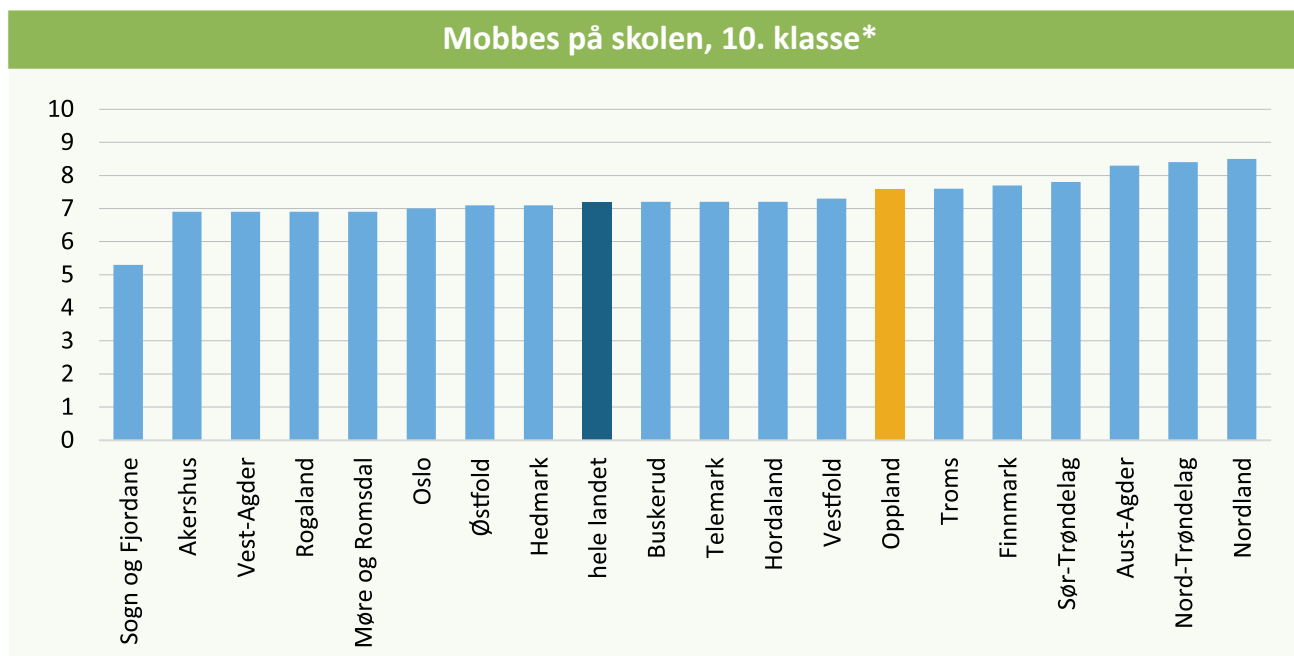
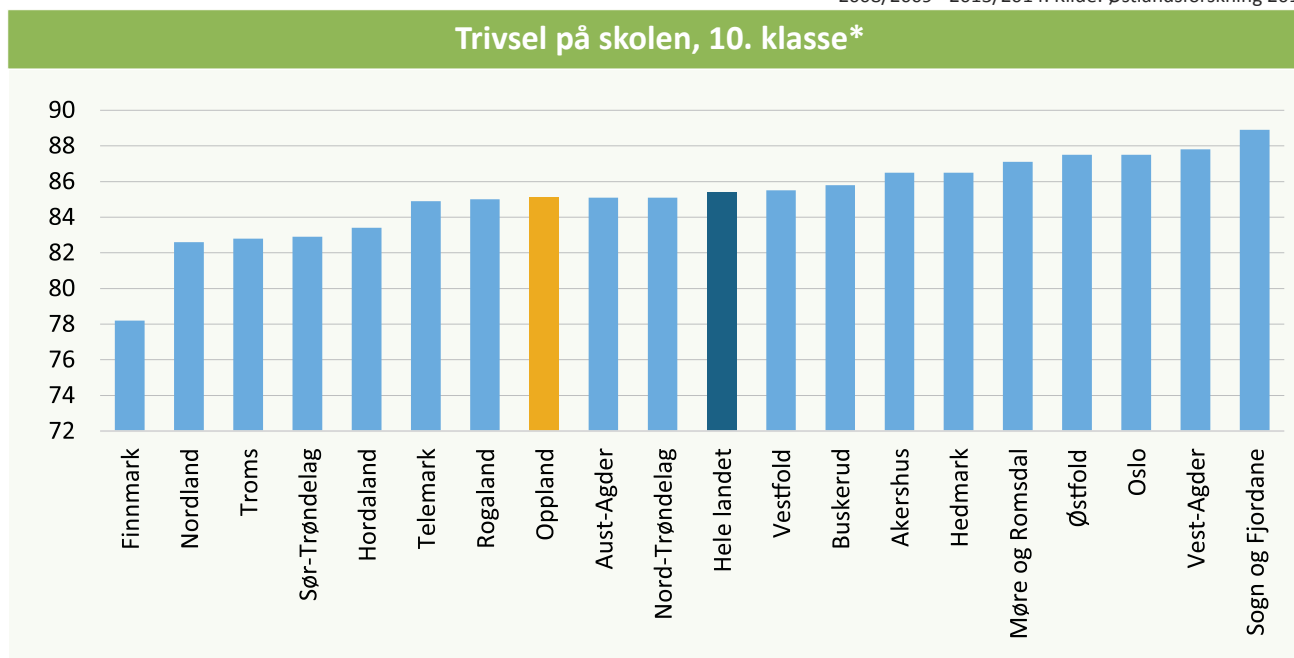
De aller fleste norske ungdommer er fornøyde med en rekke sentrale områder i livet.

- 84 % av de unge er «litt fornøyde» eller «svært fornøyde» med foreldrene sine og opplever foreldrene som viktige støttespillere i hverdagen sin.
- De aller fleste har nære venner som de kan stole på, er godt fornøyde med lokalmiljøet, trives på skolen og opplever den som et bra sted å være.
- De unge er også generelt optimistiske med tanke på fremtiden og tre av fire tror at de kommer til å få et godt og lykkelig liv.

Imidlertid er det en gruppe som oppgir at de sliter med psykiske helseplager – særlig symptomer på stress.

- En god del forteller om mobbing, og at de har vært utsatt for vold.
- Nær 1 av 10 mangler også fortrolige venner, eller de har for tiden ingen de vil kalle venner.
- Ungdom i familier med dårlig råd er gjennomgående mindre tilfredse, og er sjeldnere fornøyde med foreldre, venner og lokalmiljøet. Det er tydelige sammenhenger mellom ungdommers livskvalitet og familiens økonomiske ressurser. (NOVA 2014)

*Andel elever i 10. trinn i grunnskolen som trives i prosent av alle som svarte på Elevundersøkelsen, gjennomsnitt for femårsperioden av skoleårene 2008/2009 - 2013/2014. Kilde: Østlandsforskning 2014

Andel elever i 10. trinn i grunnskolen som har opplevd mobbing de siste månedene i prosent av alle som svarte på Elevundersøkelsen, gjennomsnitt for femårsperioden av skoleårene 2008/2009 - 2013/2014. Kilde: Østlandsforskning 2014

Trivsel

I Oppland trives 90 % godt i sin kommune mot 77 % i landet ellers. Vi har ikke spurt hvorfor man trives eller mistrives, men ved å koble vurderingen av trivsel med flyttemotiver, bopreferanser og hvordan man oppfatter nabolaget finner vi flere faktorer som er viktig for den høye trivselen i Oppland.

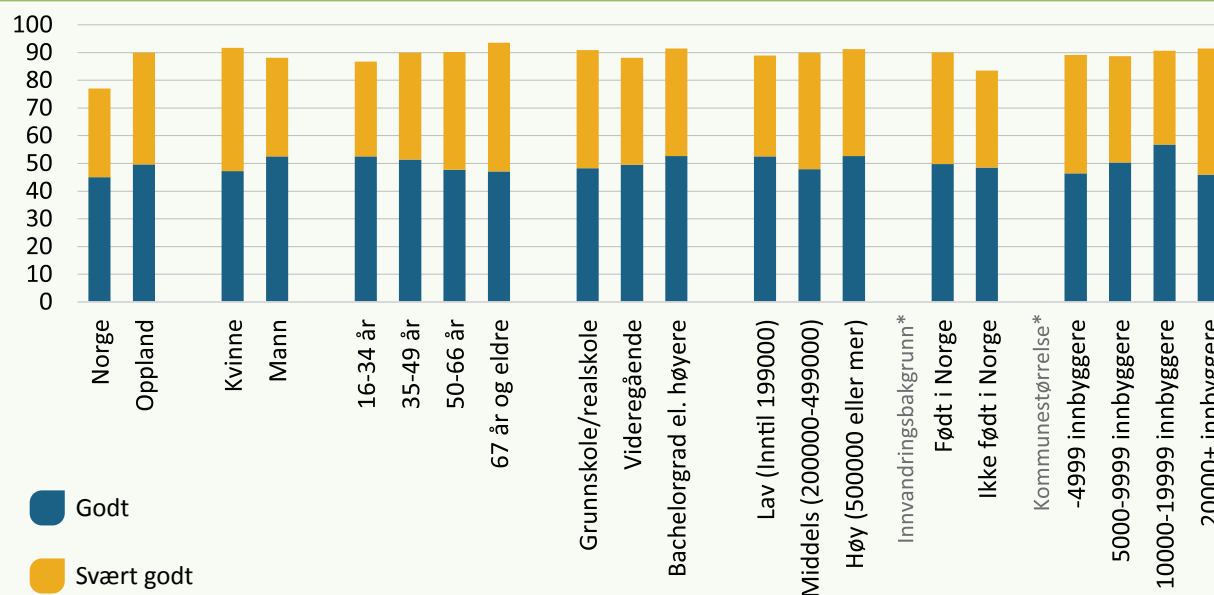
Et funn er at få bor mot sin vilje i kommunene i Oppland, og det kan jo være medvirkende til at trivselen er så høy. Det å ha venner, familie og en jobb man trives i viktig for trivselen der man bor. Også i vår undersøkelse tyder funnene på at de aller fleste synes slike forhold er viktige for bosted, og de aller fleste av de spurte som bor i Oppland har et slikt nettverk.

Når vi kobler bopreferanser med vurdering av kommunen finner vi at de som har høy skåre på trivsel også har høy skåre på at de liker naturen og det fysiske miljøet i kommunen («Liker denne type steder (tettstedpreget, landlig)» og «Liker den naturtypen som omgir stedet»), at de er opptatt av det sosiale miljøet («Godt sosialt miljø på stedet» og «God kontakt med folk i nabolaget»), samt fremhever stedstilknytning («Aktiviteter og erfaringer har skapt en spesiell tilknytning til stedet» og «Har sterk identitet knyttet til stedet/regionen»). Vi ser også at de som har gitt høy skåre på vurderingen av nabolaget/grenda har en høy skåre på trivsel i kommunen.

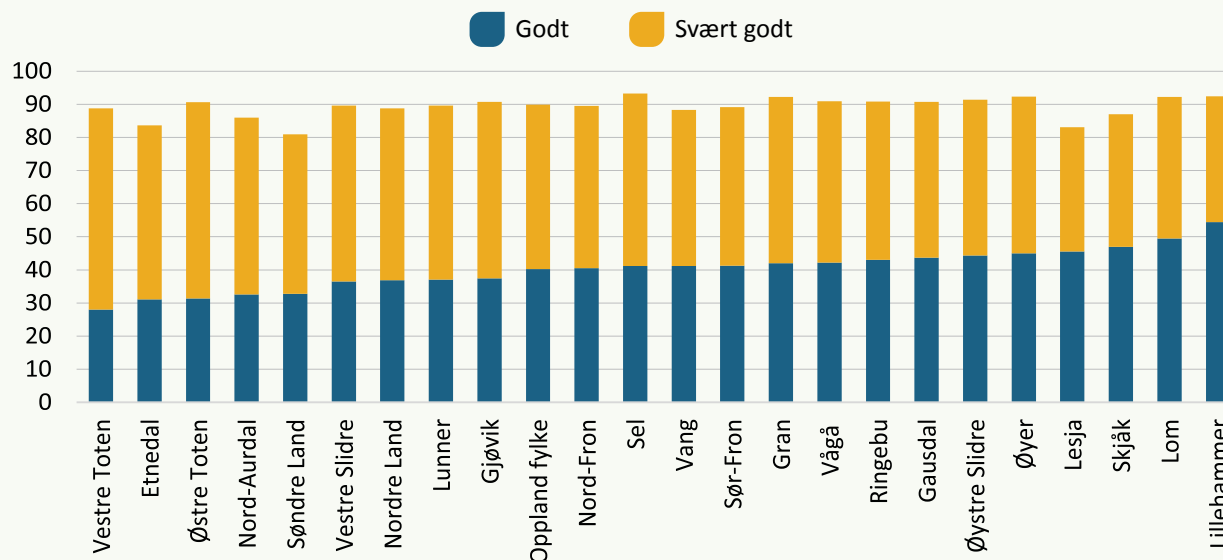
Det generelle funnet er altså at trivselen er høy, men noen grupper trives bedre enn andre. Vi merker oss særlig at:

- Kvinner trives noe bedre enn menn.
- Alle aldersgrupper trives godt i kommunen, men de eldste (67+ år) trives bedre enn de yngste (16–34 år).

Hvor godt trives du med å bo og leve i din kommune?

Hvor godt trives du med å bo og leve i din kommune? (Kommunevis)

Ensomhet og sosial støtte

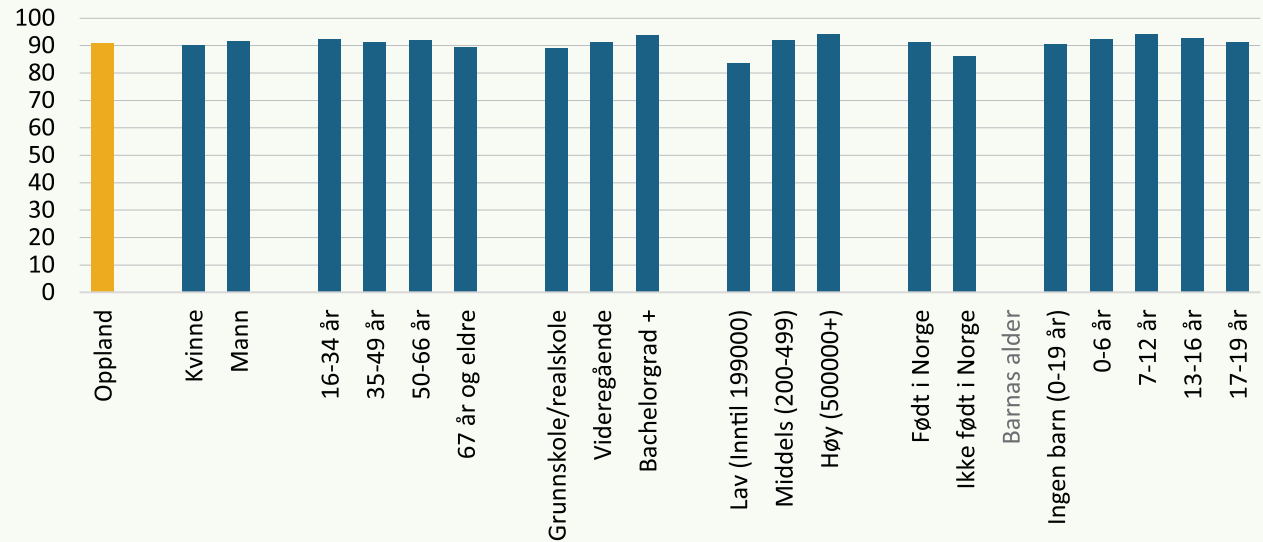
God sosial støtte innebærer at en får kjærlighet og omsorg, blir aktet og verdsatt, og at en tilhører et sosialt nettverk og et fellesskap med gjensidige forpliktelser. Det motsatte av god sosial støtte er ensomhet.

Når det gjelder sosiale faktorer, spiller både strukturelle og kontekstuelle (relasjonelle) forhold en rolle. Av strukturelle forhold kan nevnes: alder, kjønn, familiestørrelse og sosioøkonomisk status. Når det gjelder kontekstuelle forhold, spiller nærmiljø og lokalsamfunn en rolle. Sosialt desintegreerte lokalsamfunn bidrar til at sosiale nettverk går i stykker, at sosial støtte reduseres og at psykiske plager øker i befolkningen. Manglende sosial støtte øker faren for både fysiske og psykiske lidelser. Det viser omfattende forskning. Effekten kan sees på statistikk for både sykkelighet og dødelighet og er til stede selv når en kontrollerer for andre risikofaktorer som røyking, mangel på mosjon, høyt kolesterol og høyt blodtrykk. Sosial støtte påvirker risikoen for både hjerte- og kar sykdommer, infeksjonssykdommer og depresjon. (Folkehelse rapporten, 2014)

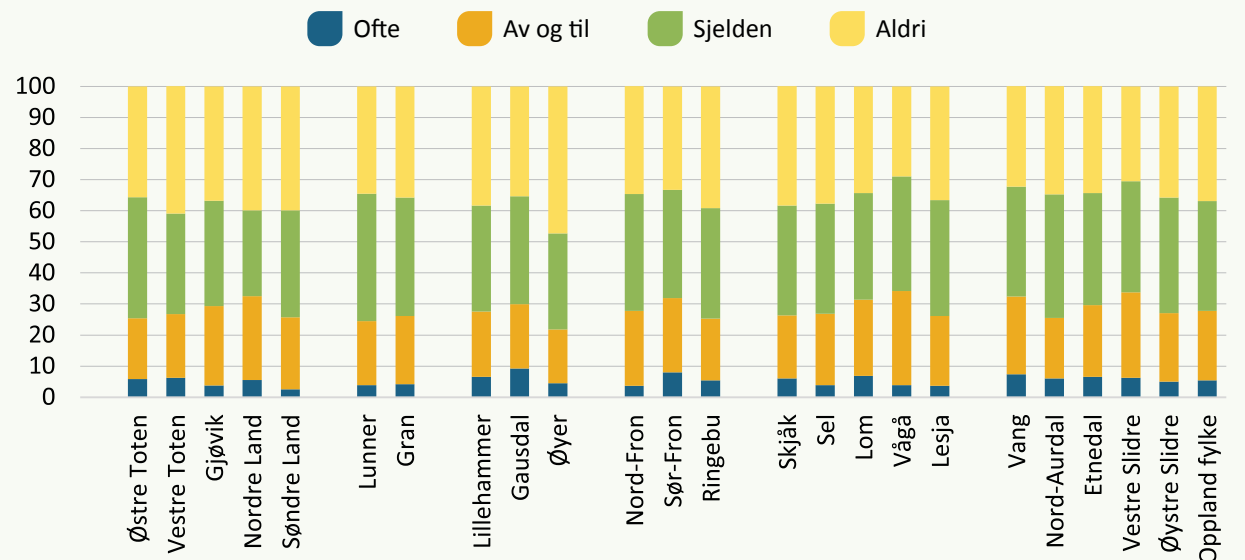
91 % rapporterer at de ikke ofte opplever ensomhet og/eller savner å ha noen som de kan snakke fortrolig med og/eller ikke har venner som kan gi hjelp når de trenger det. Her er det en sterk sosial gradient, og dette kan handle mye om deltakelse i arbeidslivet.

- Personer med høyest utdanning savner sosial støtte i mindre grad enn de med lavere utdanning.
- De med lav bruttoinntekt savner klart oftere sosial støtte enn de med middels bruttoinntekt (og særlig de med høy bruttoinntekt).
- Personer med innvandringsbakgrunn savner oftere sosial støtte enn de som er født i Norge.

Andel som rapporterer at de ikke savner sosial støtte

Andel som opplever ensomhet (kommunevis)

Trygghet

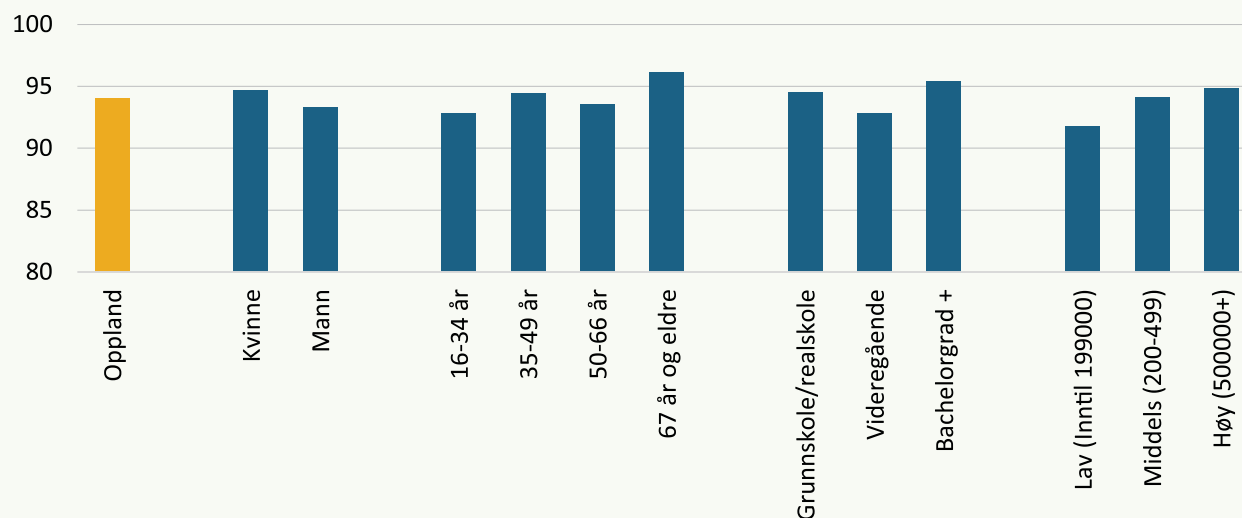
I Oppland er det bare 6 % som rapporterer kriminalitet. Det er signifikante forskjeller på det å oppleve kriminalitet ut fra kjønn og inntekt.

- Menn har opplevd noe mer kriminalitet enn kvinner.
- De eldste (67+ år) har opplevd dette sjeldnere enn de yngre.
- De med lav inntekt og videregående utdanning har opplevd mer kriminalitet enn de med middels og høy inntekt og med grunnskole eller høyere utdanning.

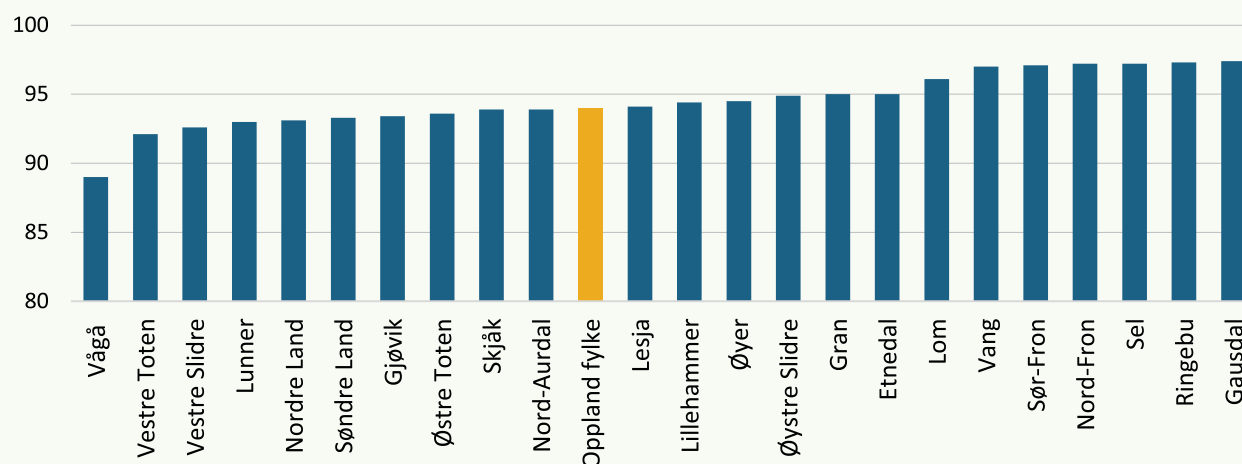
Vi har også sett nærmere på betydningen av innvandringsbakgrunn. Det viser seg at det ikke er forskjell mellom de som er født i Norge og utenfor Norge når det gjelder å være offer for overfall eller vold, og/eller vært offer for innbrudd eller hærverk. Men vi finner en klar forskjell for diskriminering: 9 % av de som er født utenfor Norge var blitt diskriminert eller trakassert på grunn av sin bakgrunn, hudfarge, seksuelle legning eller religion eller andre forhold, mens dette gjaldt under 2 % av de som var født i Norge. (Kilde: Østlandsforskning)

Kilde: Østlandsforskning 2014

Andeler som rapporterer at de ikke har opplevd å bli diskriminert og/eller utsatt for overfall/vold og/eller innbrudd/hærverk i nabolaget/grenda

Andeler som rapporterer at de ikke har opplevd å bli diskriminert og/eller utsatt for overfall/vold og/eller innbrudd/hærverk i nabolaget/grenda (kommunevis)

Kilde: Østlandsforskning 2014

Struktur og utviklingstrekk i næringslivet

I Oppland er 35 % av arbeidsplassene i offentlig sektor. Til sammenligning er andelen nasjonalt på 30 %.

I kommunene er det lovpålagte offentlige oppgaver som gjør at den offentlige sysselsettingsandelen blir relativt høy i mindre kommuner. Dette gir spesielt store utslag i helse- og omsorgssektoren. To tredjedeler av de offentlige arbeidsplassene i Oppland er da også i helse- og omsorgsykker i kommunesektoren.

Holder vi oss til privat sektor er de tre største næringene i Oppland varehandel, bygg og anlegg og industri. Førstnevnte med 13 % av arbeidsplassene, mens andelen ligger på rundt 9 % for både industri og bygg og anlegg. Det er de samme næringene som er størst nasjonalt, men det er likevel tydelige næringsstrukturelle forskjeller i Oppland og på landsbasis. I Oppland er det som nevnt om lag like mange arbeidsplasser i bygg og anlegg som i industri, mens det på landsbasis er en tydelig forskjell i favør industrien.

De største næringsstrukturelle forskjellene mellom Oppland og nasjonalt er dog innenfor primærnæringer og tjenesteyting. Primærnæringene (jordbruk, skogbruk og fiske) utgjør 6 % av arbeidsplassene i Oppland og kun 2 % nasjonalt. Tar vi hensyn til at fiskeri er nær fraværende i Oppland blir forskjellen enda tydeligere. Innen privat tjenesteyting avspeiler sysselsettingsstatistikken at Oppland er et reiselivsfylke. Det er en større andel arbeidsplasser innen reiselivet i Oppland enn nasjonalt, mens bildet er motsatt innen øvrig personlig, forretningsmessig og finansiell tjenesteyting.

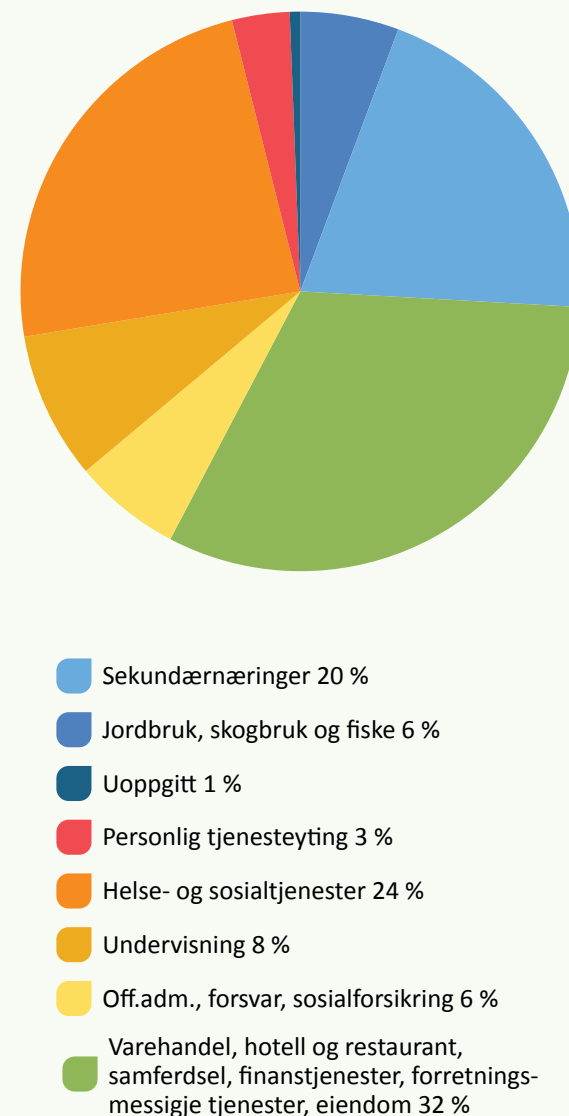
Utvikling de siste fem år

Endringstall for perioden 2010–2014 viser at fylket har hatt en moderat sysselsettingsvekst, dvs. en vekst på 0,6 %. Vekstdriveren er offentlig sektor, men det har også vært god vekst i bygg og anleggsnæringen. Blant annet har flere store samferdselsprosjekter i fylket har løftet aktivitetsnivået innen anlegg de senere årene. Landbruket (jordbruk og skogbruk) skiller seg ut i motsatt retning med en betydelig nedgang i antall arbeidsplasser. Det er også sysselsettingsnedgang i bl.a. industri og varehandel. For industriens del har riktig nok sysselsettingspila pekt oppover igjen i 2014.

Næringsstrukturen blant de enkelte kommunene i Oppland varierer en god del og følger dels det tradisjonelle sentrumsperifere skillet. F.eks. varierer andelen sysselsatte i primærnæringene fra 23 % i Lesja til 1 % i Lillehammer. Varehandelen er tyngst representert i regionsenterkommunene. Størst andel er det i Nord-Aurdal med 20 %. Deretter følger Nord-Fron, Gjøvik, Lillehammer og Nordre Land med 15–17 %. Vestre Toten har helt klart den største konsentrasjonen av industriarbeidsplasser, mens Øyer har den høyeste andelen innen reiseliv.

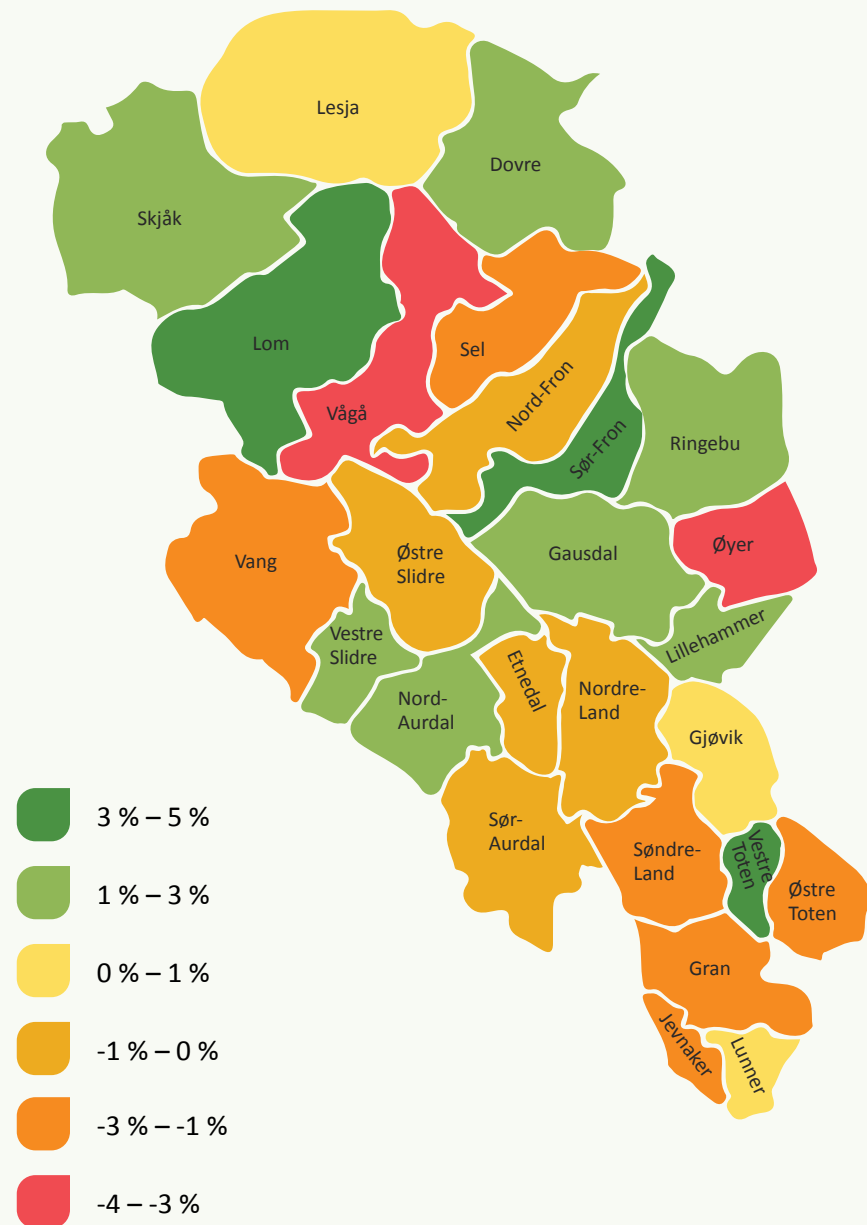
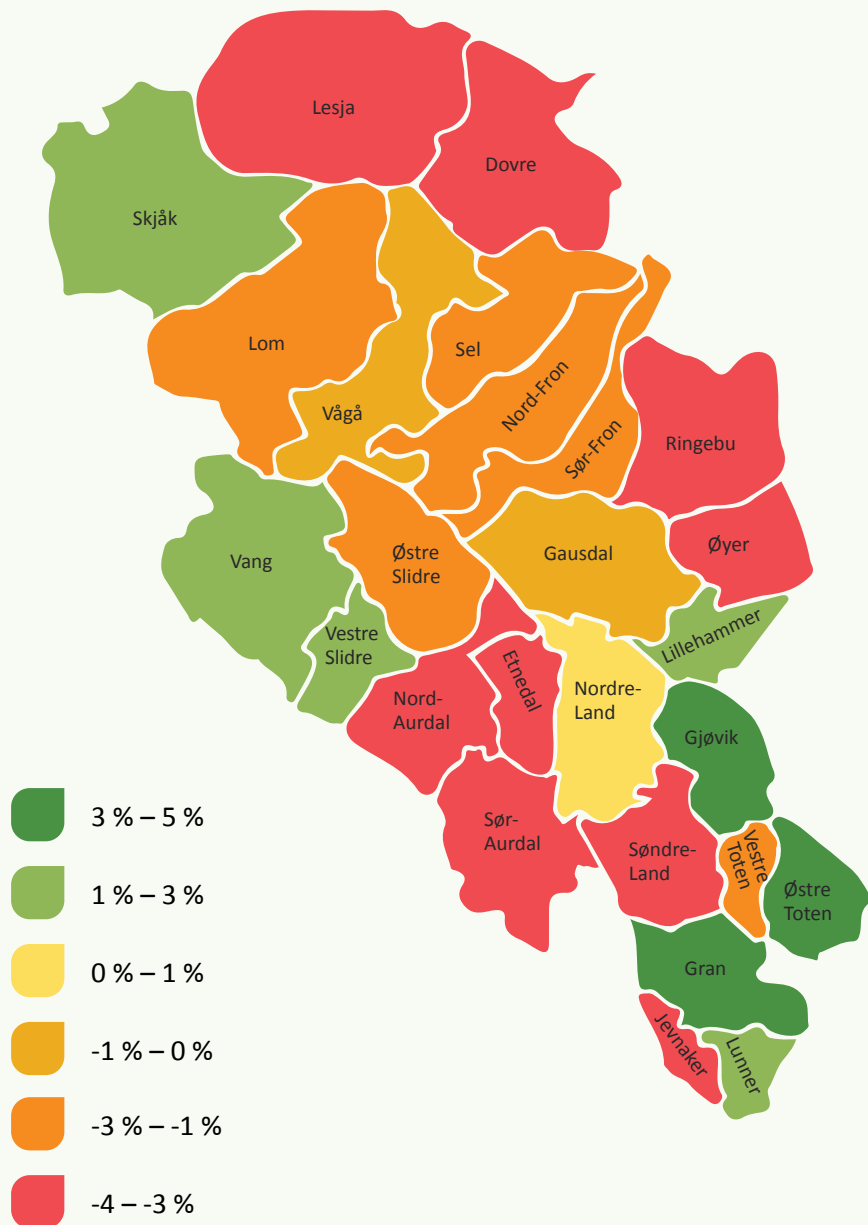
For de fleste kommunene i fylket er helse og sosialtjenester den største næringen. Unntakene er Vestre Toten, Ringebu, Lesja og Nord-Aurdal. De to førstnevnte har en større andel innen industri, Lesja større andel innen primærnæringer og Nord-Aurdal større andel innen varehandel.

Sysselsatte i Oppland etter næring per 4. kvartal 2014

Sysseissettingsvekst 2010–2013

Sysseissettingsvekst 2013–2014

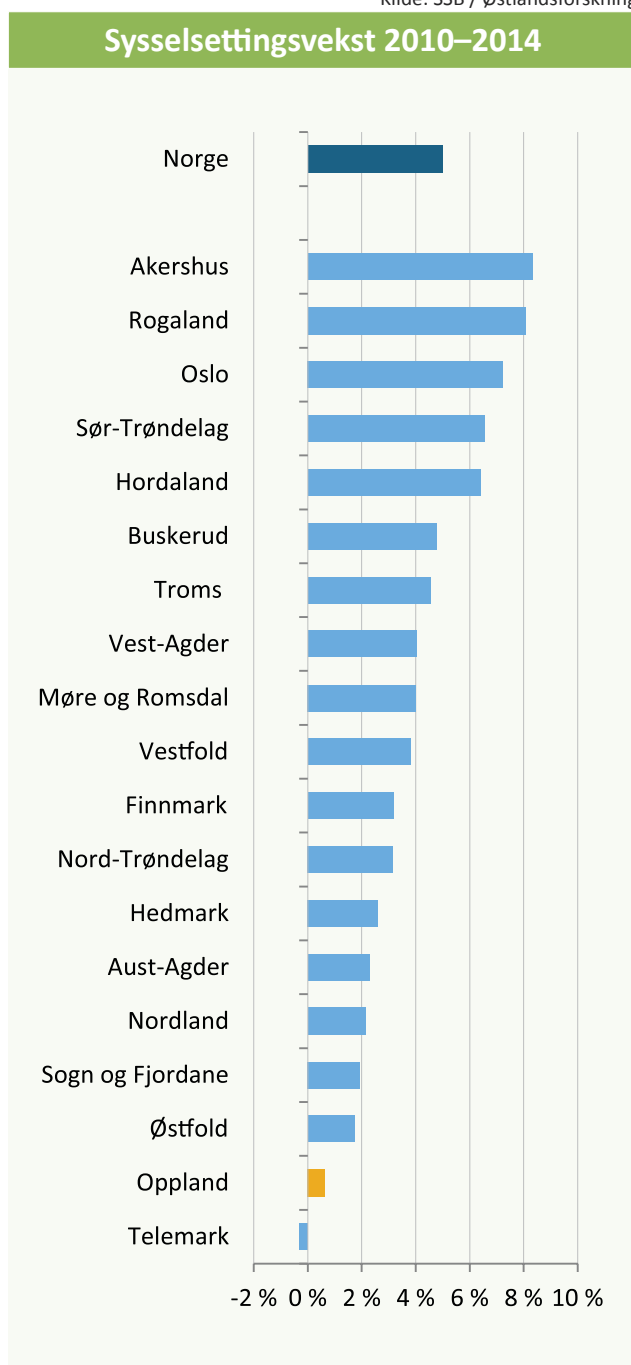
Oppland har ikke helt hengt med den nasjonale veksttakten

Oppland har de senere årene hatt en svakere sysselsettingsvekst enn landet for øvrig. Siden 2010 har det vært i underkant av 1 % vekst i fylket og 5 % nasjonalt. Den nasjonale veksten har vært drevet av god vekst i Rogaland, Oslo/Akershus, Sør-Trøndelag og Hordaland. Dette bildet kan ha endret seg noe i 2015. I år har ledighetsratene tiltatt nasjonalt og gått ned i Oppland.

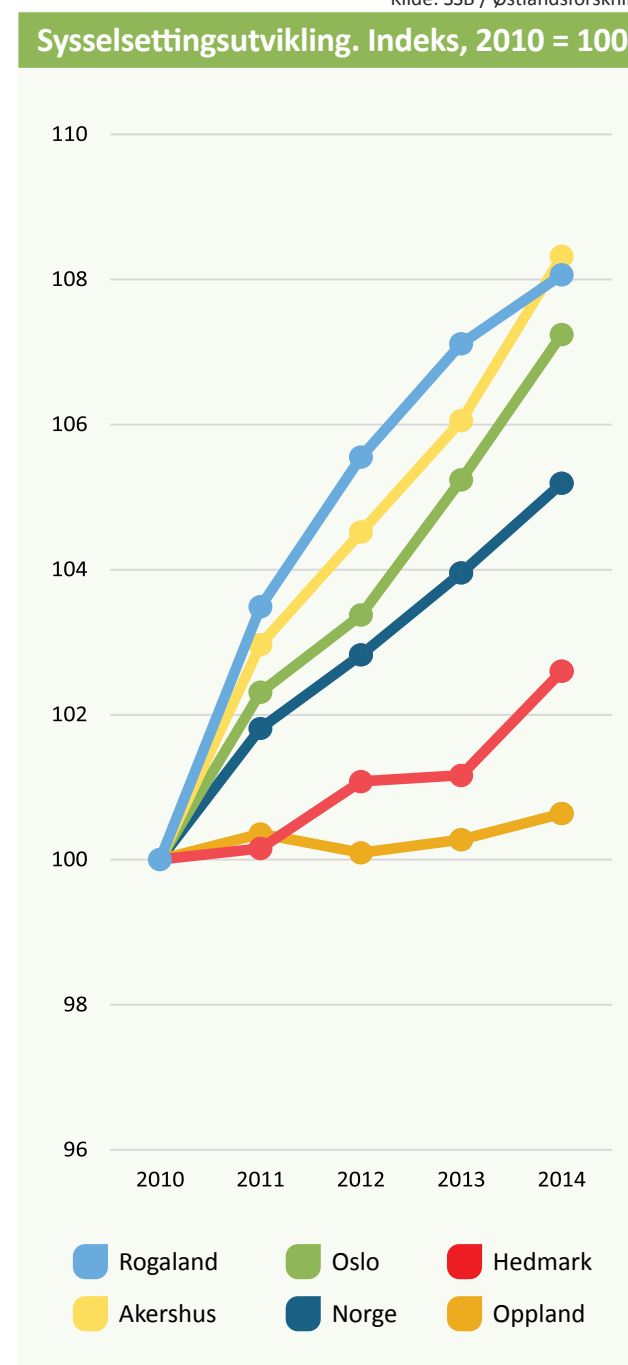
På region- og kommunenivå i Oppland er det forholdsvis store forskjeller i sysselsettingsutviklingen de senere årene. Vekstregionene i 2014 var Midt- og Lillehammer-regionen, Gjøvikregionen og Valdres. For sistnevnte region var riktig nok veksten marginal, drevet av noe høyere aktivitet i Nord-Aurdal og Øystre Slidre. I Midt-Gudbrandsdalen skyldes veksten noe høyere sysselsettingstall Sør-Fron og Ringebu, mens veksten i Lillehammer-regionen kommer av tiltakende sysselsetting i Lillehammer og Gausdal.

I Gjøvikregionen er det vekst i både Gjøvik og Vestre Toten kommuner. I de tre foregående årene var det vekst i Gjøvikregionen og Hadeland, stabilt i Lillehammer-regionen og nedgang i Nord-Gudbrandsdalen, Midt-Gudbrandsdalen og Valdres.

Kilde: SSB / Østlandsforskning

Kilde: SSB / Østlandsforskning

Sysselsatte etter arbeidssted (2010–2014)					
	2010	2013	2014	Vekst 2010–2013	Vekst 2013–2014
Oppland	87 314	87 557	87 873	0,3 %	0,4 %
Nord-Gudbrandsdalen	9 177	9 062	9 033	-1,3 %	-0,3 %
Dovre	1428	1341	1361	-6,1 %	1,5 %
Lesja	933	882	886	-5,5 %	0,5 %
Skjåk	1091	1054	1082	-3,4 %	2,7 %
Lom	1197	1156	1195	-3,4 %	3,4 %
Vågå	1561	1603	1542	2,7 %	-3,8 %
Sel	2967	3026	2967	2,0 %	-1,9 %
Midt-Gudbrandsdalen	6 094	5 999	6 056	-1,6 %	1,0 %
Nord-Fron	2789	2714	2698	-2,7 %	-0,6 %
Sør-Fron	1115	1088	1125	-2,4 %	3,4 %
Ringebu	2190	2197	2233	0,3 %	1,6 %
Sør-Gudbrandsdalen	20 348	20 361	20 523	0,1 %	0,8 %
Lillehammer	16115	16224	16399	0,7 %	1,1 %
Øyer	1932	1785	1726	-7,6 %	-3,3 %
Gausdal	2301	2352	2398	2,2 %	2,0 %
Gjøvik-regionen	32 395	32 787	33 025	1,2 %	0,7 %
Gjøvik	16075	16449	16595	2,3 %	0,9 %
Østre Toten	5360	5401	5268	0,8 %	-2,5 %
Vestre Toten	6206	6229	6516	0,4 %	4,6 %
Søndre Land	1838	1727	1694	-6,0 %	-1,9 %
Nordre Land	2916	2981	2952	2,2 %	-1,0 %
Hadeland	10 312	10 497	10 361	1,8 %	-1,3 %
Jevnaker	2130	2091	2042	-1,8 %	-2,3 %
Lunner	2044	2097	2111	2,6 %	0,7 %
Gran	6138	6309	6208	2,8 %	-1,6 %
Valdres	8 988	8 851	8 875	-1,5 %	0,3 %
Sør-Aurdal	1352	1300	1291	-3,8 %	-0,7 %
Etnedal	549	508	506	-7,5 %	-0,4 %
Nord-Aurdal	4020	3928	3971	-2,3 %	1,1 %
Vestre Slidre	957	957	974	0,0 %	1,8 %
Øystre Slidre	1339	1380	1375	3,1 %	-0,4 %
Vang	771	778	758	0,9 %	-2,6 %

Sysselsatte per næring (2010, 2013 og 2014)						
	2010	2013	2014	Endring 2010–2014		Andel av totalt sysselsatte i 2015
				Tall	Prosent	
Jordbruk, skogbruk og fiske	5 567	5 042	5 003	-564	-10,1 %	5,7 %
Bergverksdrift og utvinning	181	156	157	-24	-13,3 %	0,2 %
Industri	8 334	7 870	8 038	-296	-3,6 %	9,1 %
Elektrisitet, vann og renovasjon	1 268	1 360	1 360	92	7,3 %	1,5 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	7 743	8 207	8 192	449	5,8 %	9,3 %
Varehandel, reparasjon av motorvogner	11 936	11 736	11 690	-246	-2,1 %	13,3 %
Transport og lagring	3 792	3 946	3 875	83	2,2 %	4,4 %
Overnattings- og serveringsvirksomhet	3 335	3 380	3 380	45	1,3 %	3,8 %
Informasjon og kommunikasjon	1 719	1 787	1 778	59	3,4 %	2,0 %
Finansiering og forsikring	929	852	838	-91	-9,8 %	1,0 %
Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	3 306	3 414	3 491	185	5,6 %	4,0 %
Forretningsmessig tjenesteyting	2 963	2 848	2 893	-70	-2,4 %	3,3 %
Off.adm., forsvar, sosialforsikring	4 977	5 419	5 462	485	9,7 %	6,2 %
Undervisning	7 105	7 347	7 471	366	5,2 %	8,5 %
Helse- og sosialtjenester	20 391	20 585	20 785	394	1,9 %	23,7 %
Personlig tjenesteyting	3 166	3 075	2 927	-239	-7,5 %	3,3 %
Uoppgitt	602	533	533	-69	-11,5 %	0,6 %
Sum næringer	87 314	87 557	87 873	559	0,6 %	100,0 %
Fordelt på institusjonelle sektorer						
Statlig forvaltning	7 739	8 350	8 578	839	10,8 %	9,8 %
Fylkeskommunal forvaltning	1 992	2 091	2 133	141	7,1 %	2,4 %
Kommunal forvaltning	19 098	20 166	20 131	1 033	5,4 %	22,9 %
Privat sektor og offentlige foretak	58 485	56 950	57 031	-1 454	-2,5 %	64,9 %

Sysselsatte personer etter arbeidssted og næring per 4. kvartal 2014 (kommuner)

	Sum alle næringer	Jordbruk, skogbruk og fiske	Bergverksdrift og utvinning	Industri	Elektrisitet, vann og renovasjon	Bygge- og anleggs-virksomhet	Varehandel, reparasjon av motorvogner	Transport og lagring	Overnattings- og serverings-virksomhet	Informasjon og kommunikasjon	Finansiering og forsikring	Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	Forretningsmessig tjenesteyting	Off.adm., forsvar, sosial-forsikring	Undervisning	Helse- og sosialtjenester	Personlig tjenesteyting
Lillehammer	16 399	202	29	567	288	988	2 452	491	801	679	133	941	617	1 914	1 405	4 043	773
Gjøvik	16 595	435	13	1 140	224	1 439	2 798	406	480	622	272	763	745	890	1 445	4 316	538
Dovre	1 361	143	6	67	23	156	170	54	161	4	8	54	26	99	106	247	29
Lesja	886	207	0	44	0	112	75	55	17	2	0	37	5	64	56	183	26
Skjåk	1 082	169	0	147	23	102	79	74	47	12	9	27	33	39	72	198	37
Lom	1 195	183	0	68	12	106	131	65	97	2	33	33	25	55	98	229	48
Vågå	1 542	199	0	39	86	258	136	52	72	2	4	72	78	78	91	308	57
Nord-Fron	2 698	248	10	49	97	447	423	109	130	48	36	95	26	120	283	482	77
Sel	2 967	149	3	337	19	247	437	204	117	20	20	117	146	134	272	641	83
Sør-Fron	1 125	173	0	33	8	193	77	39	88	2	12	19	41	71	82	251	28
Ringebu	2 233	233	21	405	28	246	287	94	122	2	9	43	62	56	130	398	83
Øyer	1 726	115	8	155	19	209	169	41	212	5	0	67	82	103	155	298	77
Gausdal	2 398	341	3	253	12	407	182	135	75	20	0	48	39	119	226	487	41
Østre Toten	5 268	437	0	563	24	427	503	517	71	18	105	209	159	217	650	1 192	134
Vestre Toten	6 516	247	13	2 569	46	279	462	225	90	34	16	182	58	199	452	1 432	181
Jevnaker	2 042	92	0	368	53	205	229	68	64	5	20	63	67	119	138	475	64
Lunner	2 111	81	10	44	0	323	285	88	41	13	9	65	47	180	213	634	60
Gran	6 208	256	0	303	96	611	874	522	229	152	43	191	145	351	558	1 632	203
Søndre Land	1 694	112	1	93	21	103	132	54	10	2	0	29	50	91	124	822	37
Nordre Land	2 952	208	1	342	71	308	443	194	60	5	15	99	79	128	254	623	101
Sør-Aurdal	1 291	123	1	133	22	191	158	34	34	7	4	41	36	46	83	341	18
Etnedal	506	78	0	19	8	43	48	34	8	1	12	11	17	34	38	135	14
Nord-Aurdal	3 971	239	13	122	85	369	814	263	196	108	38	171	201	187	317	693	135
Vestre Slidre	974	133	1	100	66	116	86	14	10	5	16	23	32	58	84	197	17
Øystre Slidre	1 375	94	24	48	9	188	170	26	129	4	14	67	69	57	76	341	46
Vang	758	106	0	30	20	119	70	17	19	4	10	24	8	53	63	187	20
Oppland	87 873	5 003	157	8 038	1 360	8 192	11 690	3 875	3 380	1 778	838	3 491	2 893	5 462	7 471	20 785	2 927

Sysseleatte innvandrere per 4. kvartal 2014									
		Sysseleatte 15–74 år absolute tall				Sysseleatte 15–74 år, i prosent av personer i alt i hver gruppe			
		Hele befolkningen	Alle innvandrere	Gruppe 1*	Gruppe 2**	Hele befolkningen	Alle innvandrere	Gruppe 1*	Gruppe 2**
Østfold	Menn	72 133	10 016	5 841	4 175	66,5	61,5	73,1	50,2
	Kvinner	63 626	7 612	3 451	4 161	59,8	51,2	62	44,8
Akershus	Menn	158 086	28 826	17 395	11 431	72,5	71,4	76,1	65,2
	Kvinner	143 304	22 459	11 026	11 433	67	61,3	69,7	54,9
Oslo	Menn	182 370	52 452	24 339	28 113	71,8	67,2	75,8	61,3
	Kvinner	167 612	39 505	16 887	22 618	67,3	56,6	71,1	49
Hedmark	Menn	50 051	4 229	2 798	1 431	67,6	59,6	71,6	44,9
	Kvinner	44 249	3 605	1 984	1 621	61,4	53,9	62,9	45,8
Oppland	Menn	50 812	4 504	3 002	1 502	70,5	61,9	74,4	46,4
	Kvinner	44 633	3 613	1 928	1 685	64,2	56,3	66,7	47,7
Buskerud	Menn	74 606	12 672	7 813	4 859	71,3	68,8	77,2	58,6
	Kvinner	65 574	9 514	4 748	4 766	64,8	57,5	67,4	50,1
Vestfold	Menn	62 665	7 923	5 202	2 721	68,7	66,3	74	55,2
	Kvinner	56 376	6 482	3 460	3 022	62,4	57,3	65,6	50,1
Telemark	Menn	43 709	4 260	2 516	1 744	66,8	56,3	68	45,1
	Kvinner	39 371	3 787	1 691	2 096	61,8	53,1	61,8	47,6
Aust-Agder	Menn	29 294	3 174	2 096	1 078	67,2	61	70,1	48,7
	Kvinner	25 899	2 577	1 430	1 147	61,7	53,3	63,6	44,3
Vest-Agder	Menn	47 821	5 858	3 309	2 549	70,4	62,3	74,4	51,5
	Kvinner	42 055	4 713	2 111	2 602	63,9	54,1	63,8	48,2
Rogaland	Menn	134 937	24 551	16 484	8 067	75,6	75,6	81,2	66,2
	Kvinner	114 746	16 417	8 702	7 715	68,7	61,6	69	55
Hordaland	Menn	143 298	20 482	13 845	6 637	73,2	71,3	78,3	60,2
	Kvinner	124 890	14 357	7 576	6 781	67,6	60,6	68,6	53,6
Sogn og Fjordane	Menn	30 767	3 372	2 694	678	74,4	71,4	81,3	48,1
	Kvinner	26 695	2 481	1 559	922	69,8	62,1	71	51,2
Møre og Romsdal	Menn	74 409	9 314	7 316	1 998	73,4	72	78,6	54,9
	Kvinner	62 380	6 835	3 830	3 005	66,7	63,3	69	57,3
Sør-Trøndelag	Menn	86 991	10 116	6 424	3 692	72,1	67,6	74,7	57,9
	Kvinner	75 702	7 484	3 809	3 675	66,4	59,6	69,7	51,9
Nord-Trøndelag	Menn	35 896	2 463	1 669	794	70,3	59,9	70,9	45,2
	Kvinner	31 339	2 033	977	1 056	64	55,2	67,1	47,5
Nordland	Menn	64 144	5 451	3 532	1 919	69	62,3	73,8	48,3
	Kvinner	56 335	4 727	2 313	2 414	64,3	59,9	69,2	53,1
Troms	Menn	45 053	4 653	3 022	1 631	70,5	65,8	74,4	54,2
	Kvinner	39 587	4 038	2 175	1 863	66	62,6	70,3	55,5
Finnmark	Menn	20 642	2 704	1 794	910	68,4	66,4	71,4	58,4
	Kvinner	17 943	2 566	1 275	1 291	65,8	65,5	69,7	61,8
Landet	Menn	1 407 684	217 020	131 091	85 929	71,3	67,9	76,2	58,3
	Kvinner	1 242 316	164 805	80 932	83 873	65,5	58,3	68,4	51,1

Landbruket er fortsatt en viktig næring i Oppland

Samlet står landbruket for om lag 5 000 arbeidsplasser i Oppland. Av dette utgjør jordbruket 85 % av arbeidsplassene. Landbrukets andel av totalsysselsettingen er rundt 6 % i Oppland og 2 % nasjonalt.

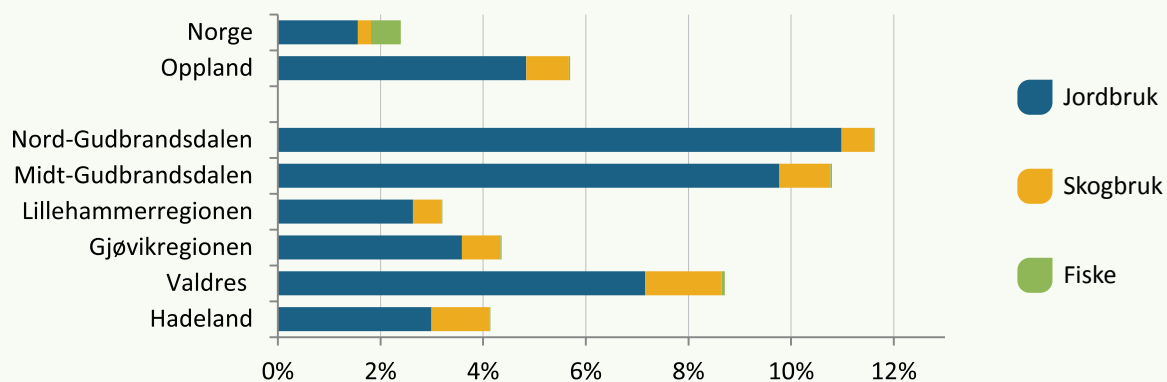
Blant landets fylker er det kun Rogaland som har flere sysselsatte enn Oppland i jordbruket. Alle regionene i Oppland kan sies å være spesialisert innen jordbruk. Dvs. at næringene, målt i sysselsettingsandeler, er mer enn 50 % viktigere i regionen enn på nasjonalt nivå og at de står for minst 2 % av samlet sysselsetting. Innen skogbruket er det ingen regioner som kan kalles spesialiserte, men likevel er det kun Hedmark som har flere sysselsatte i denne næringen. Landbrukets andel av total sysselsetting varierer mellom regionene fra 12 % i Nord-Gudbrandsdalen til 3 % i Lillehammerregionen.

Antall sysselsatte i jordbruket har i løpet av de siste 25 årene blitt mer enn halvert på landsbasis, og bare de siste fire årene har nedgangen vært på 18 %. I Oppland ble det i perioden 2010–2014 borte 622 arbeidsplasser i jordbruket. Skogbruksysselsettingen har i samme periode holdt seg forholdsvis stabil, både nasjonalt og i Oppland.

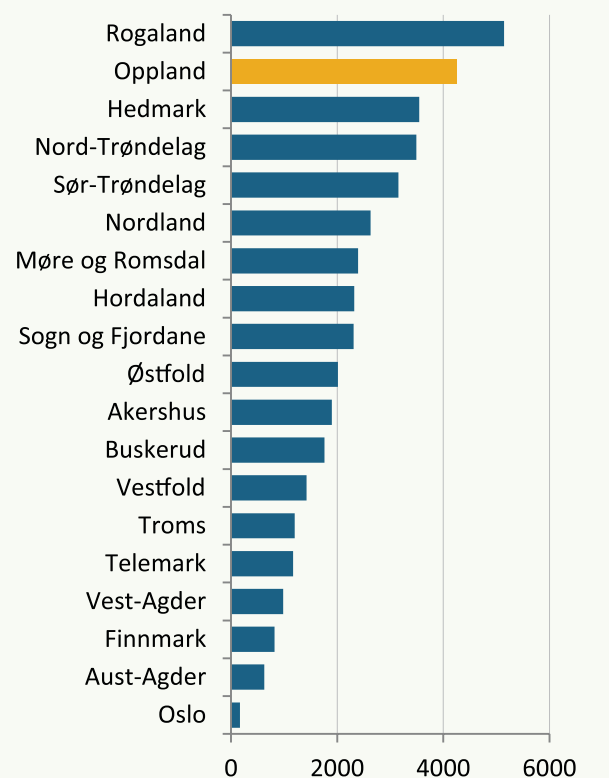
Lillehammerregionen og Midt-Gudbrandsdalen er de eneste regionene med sysselsettingsvekst i landbruket det siste året. For sistnevnte regions del var endringen marginal, mens veksten var på 3 % i Lillehammerregionen. Regionen består av Lillehammer, Øyer og Gausdal, og veksten er drevet av flere jordbruksarbeidsplasser i de to sistnevnte kommunene. Både Gausdal og Øyer er typiske landbrukskommuner med henholdsvis 14 og 7 % av arbeidsplassene i denne næringen.

Kilde: SSB / Østlandsforskning

Andel av totalt sysselsatte i primærnæringer, Oppland og Norge 2014

Antall sysselsatte i jordbruket 2014

Kilde: SSB / Østlandsforskning

Årlig vekst i antall jordbruksbedrifter og årlig vekst i areal per jordbruksbedrift 2009–2012 og 2012–2013

	Antall jordbruksbedrifter		Areal per jordbruksbedrift	
	Årlig vekst 2009-2012	Vekst 2012-2013	Årlig vekst 2009-2012	Vekst 2012-2013
Hadeland	-2 %	-1 %	2 %	1 %
Valdres	-1 %	-1 %	-1 %	-3 %
Gjøvikregionen	-2 %	-1 %	1 %	2 %
Lillehammerregionen	-3 %	-2 %	0 %	2 %
Midt-Gudbrandsdalen	-2 %	-1 %	1 %	1 %
Nord-Gudbrandsdalen	-2 %	-4 %	2 %	4 %
Oppland	-2 %	-2 %	1 %	1 %
Norge	-2 %	-2 %	1 %	2 %

Kilde: SSB / Østlandsforskning

Høyt alderstygdepunkt i jordbruket

I jordbruket i Oppland er det, som i næringslivet ellers i Oppland, flest sysselsatte i 40–50-årsalderen. Det er likevel noe klare aldersstrukturelle skiller. Det er lavere andel sysselsatte i jordbruket enn i samlet næringsliv blant de yngre enn 40 år, og motsatt blant de over 54 år.

Større jordbruksenheter

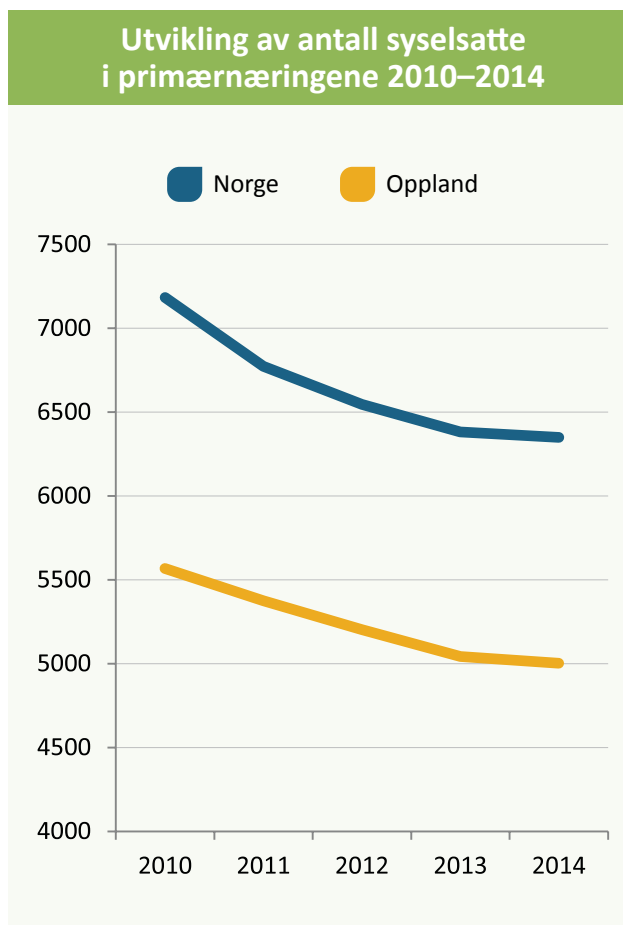
Til tross for den nedadgående sysselsettingsutviklingen i jordbruket over flere tiår har næringen klart å holde produksjonsvolumene oppe gjennom en betydelig produktivitetsvekst. De siste publiserte jordbrukstallene til Statistisk sentralbyrå viser at det ved utgangen av 2013 var registrert 43 726 jordbruksbedrifter i Norge, dvs. en nedgang på 8 % siden 2009.

I Oppland i 2013 var det 4 875 jordbruksbedrifter, mot 5 282 bedrifter fire år tidligere. Den relative nedgangen i Oppland er dermed om lag den samme som nasjonalt. Det har vært nedgang i antall jordbruksbedrifter i alle regionene i Oppland de siste årene, og sterkest nedgang er det i Nord-Gudbrandsdalen. På kommunenivå har nedgangen de siste årene vært størst, både i absolutt tall og prosentvis, i Lesja og Dovre.

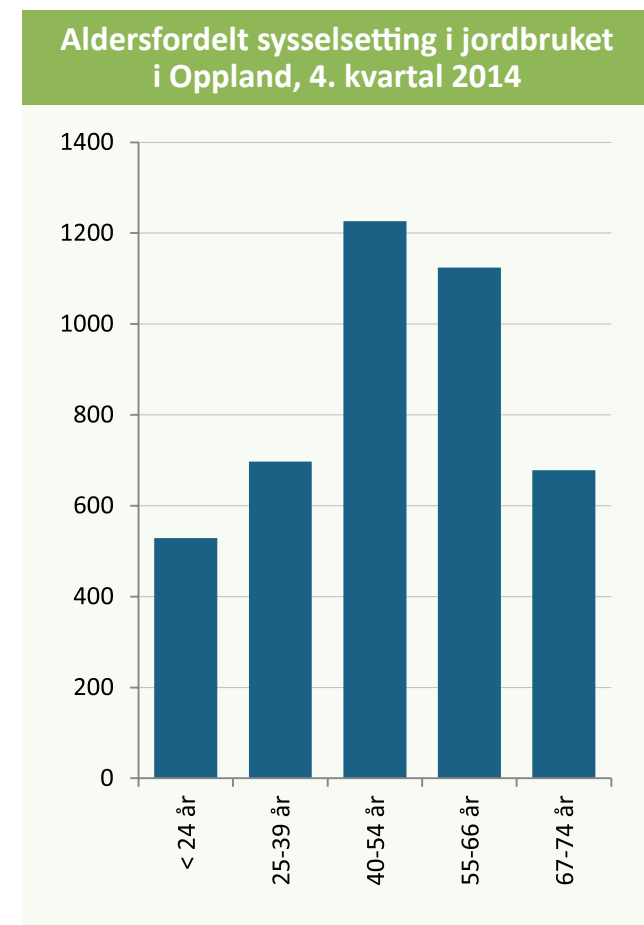
Nedgangen i jordbruksbedrifter avspeiles i økt areal per jordbruksbedrift, både nasjonalt og for regionene i Oppland. Eneste unntaket er Valdres, som hadde en markert nedgang i landbruksareal per jordbruksbedrift i 2013.

Sysselsatte i jordbruk og skogbruk					
		Jordbruk		Skogbruk	
		Oppland	Nasjonalt	Oppland	Nasjonalt
	2010	4 876	50 355	735	6 638
	2013	4 306	41 991	715	6 661
	2014	4 254	41 285	728	6 760
Endring 2010–2014	Tall	-622	-9 070	-7	122
	Prosent	-13 %	-18 %	-1 %	2 %

Kilde: SSB / Østlandsforskning

Kilde: SSB / Østlandsforskning

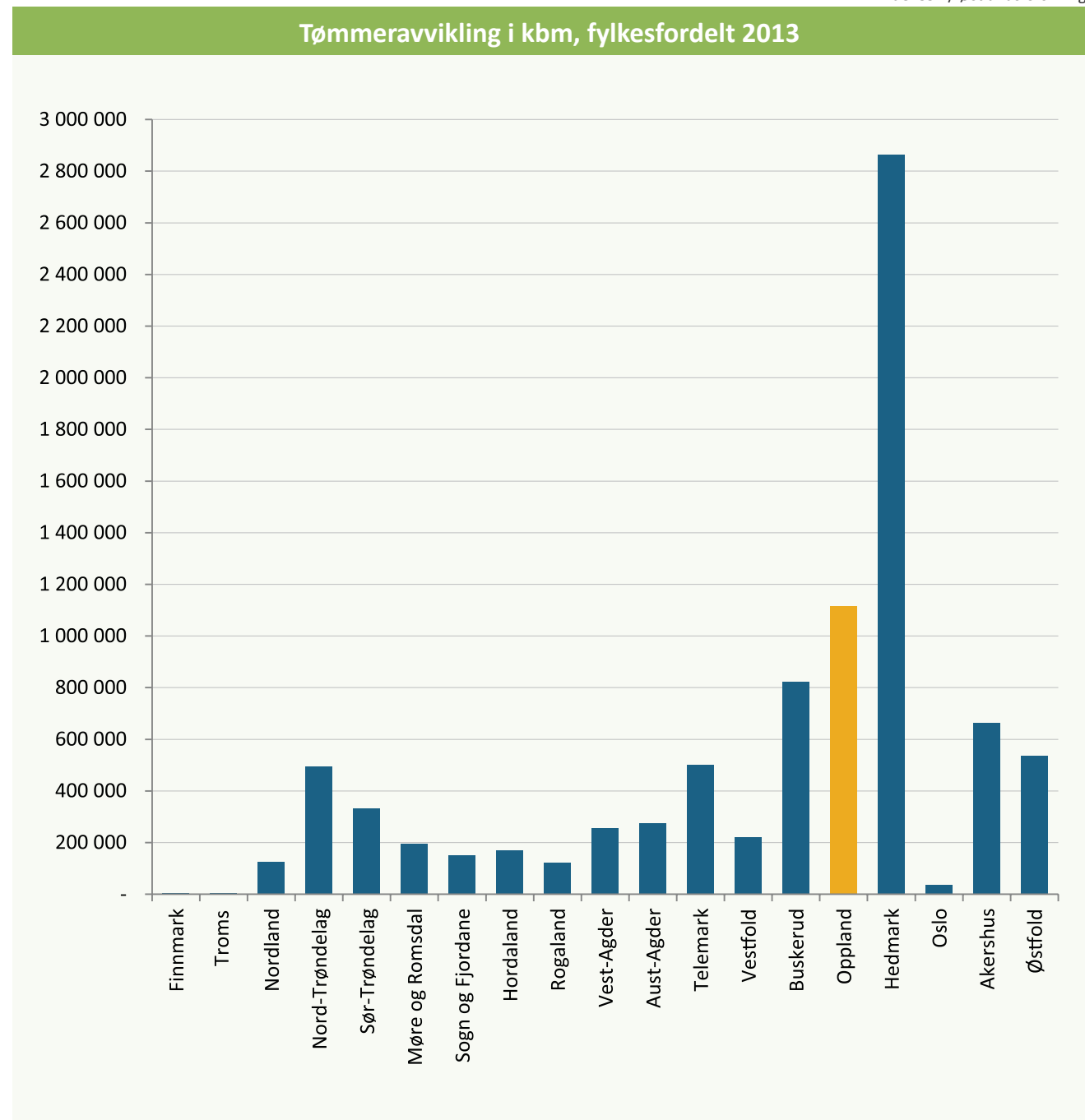
Kilde: SSB / Østlandsforskning

Store utviklingsmuligheter i skogbruket

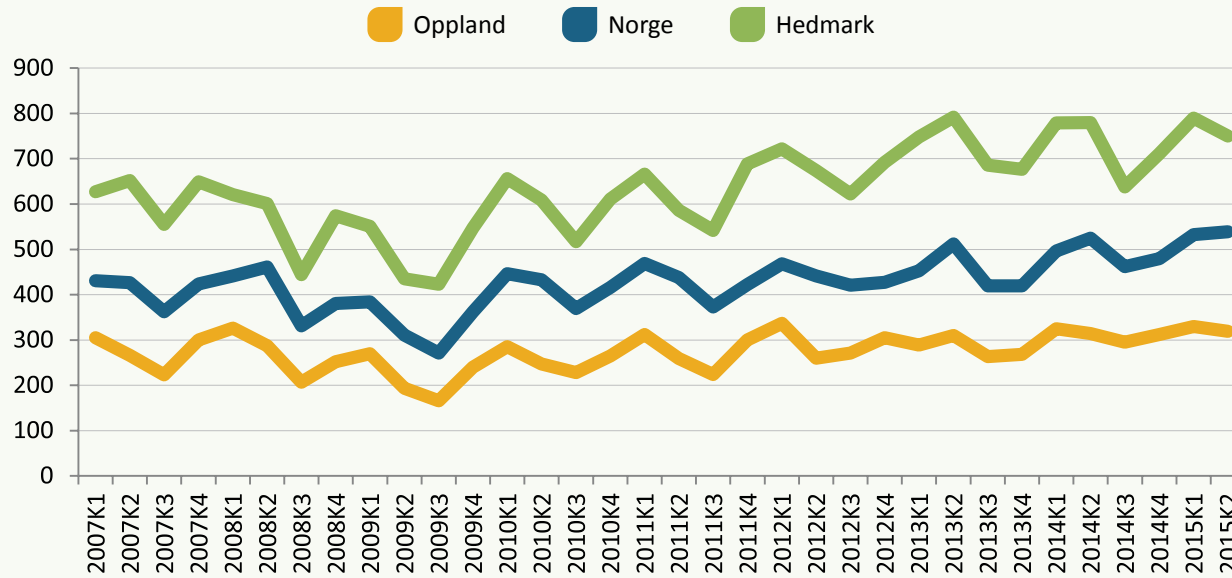
Samlet nasjonal aktivitet i skognæringen er veldig styrt av aktivitetsnivået i Hedmark som er det suverent største skogbruksfylket. Deretter følger Oppland. Etter finanskrisen gikk aktiviteten og prisnivået i skogbruket ned for en periode for deretter å ta seg opp igjen. Første halvår i 2015 har det vært vekst i avvirkingen både i Oppland og Norge sammenlignet med samme periode året før, mens tømmerprisene har hatt en negativ utvikling.

De senere årene har skognæringen stått overfor store utfordringer i forbindelse med redusert etterspørsel innenlands etter massevirke som en konsekvens av færre treforedlingsbedrifter. Sagbrukene har i kjølevannet av dette hatt utfordringer med avsetning av sine biprodukter (flis). Betydelig kapasitetsreduksjon medførte et behov for å finne annen avsetning for massevirket. Viktig i så måte er svensk treindustri lokalisert i Karlstad-området. Den tar i mot tilnærmet all norsk eksport av furu massevirke og 75 prosent av massevirke fra gran. Eksporten av bartrær har de siste årene vært raskt voksende.

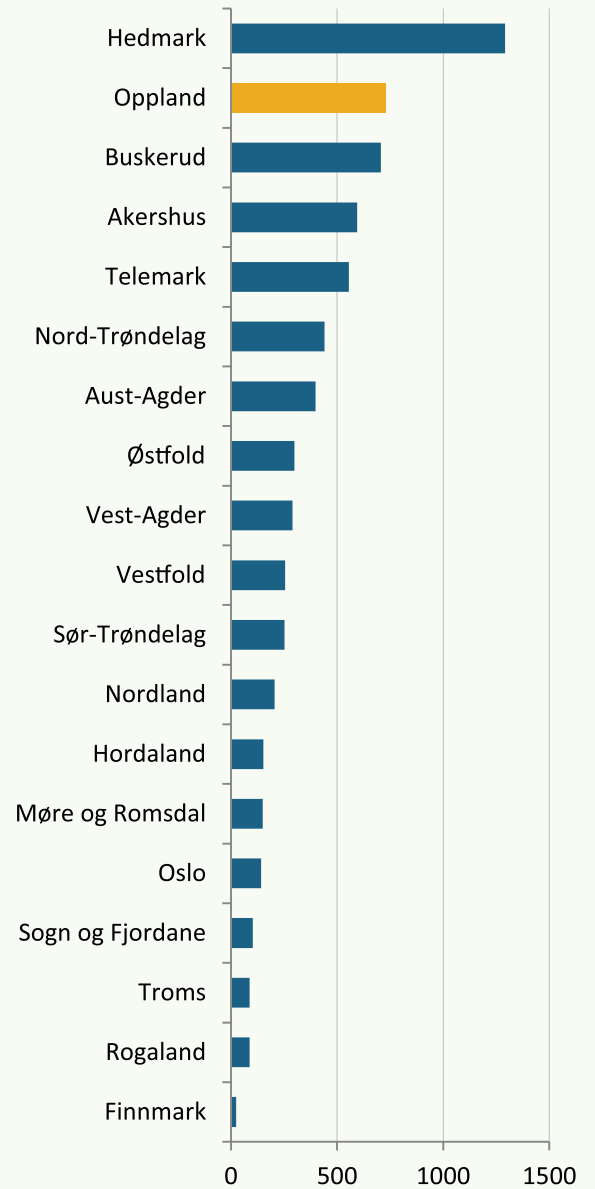
Det grønne skiftet i Norge tilsier at verdien av skogressursene vil øke på lang sikt. I rapporten «SKOG22 Nasjonal strategi for skog- og trenæringen» konkluderes det bl.a. med at «skog og trenæringen vil ta en nøkkelrolle for å utvikle og realisere det grønne skiftet i Norge», og videre at «Skog og trenæringen har et økonomisk omsetningspotensial på minst 180 mrd. kroner per år, mer enn en firdobling fra nivået i 2012 på 43 mrd.»

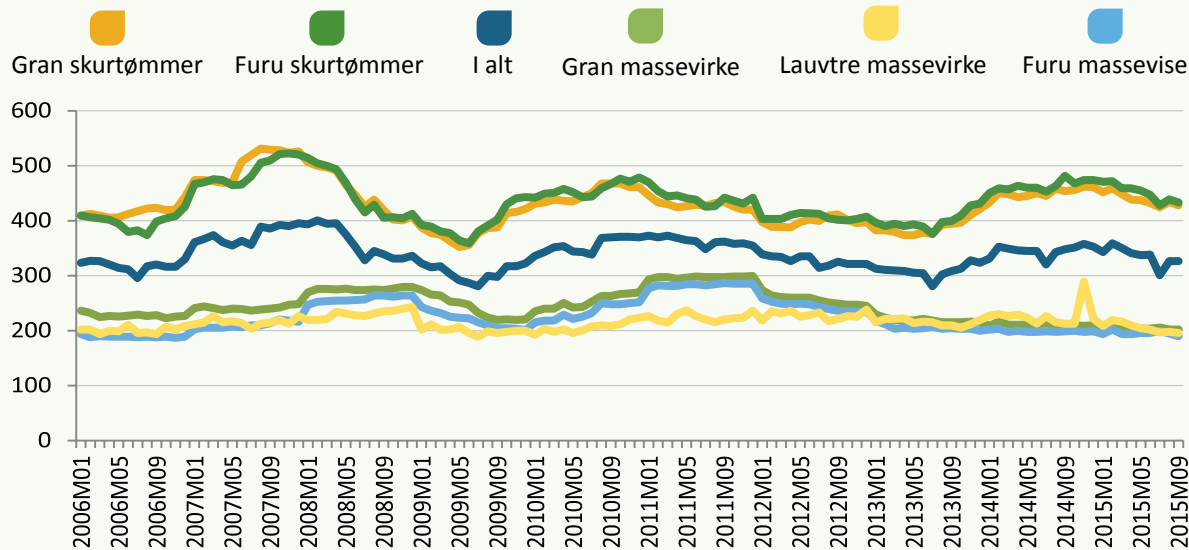
Tømmeravvirkning i 1000 kbm. 1. kvartal 2007 – 2. kvartal 2015

Antall sysselsatte i skogbruket 2014

Tømmeravvirkning i 1000 kbm. 1. kvartal 2007 – 2. kvartal 2015

Oppland er et viktig reiselivsfylke

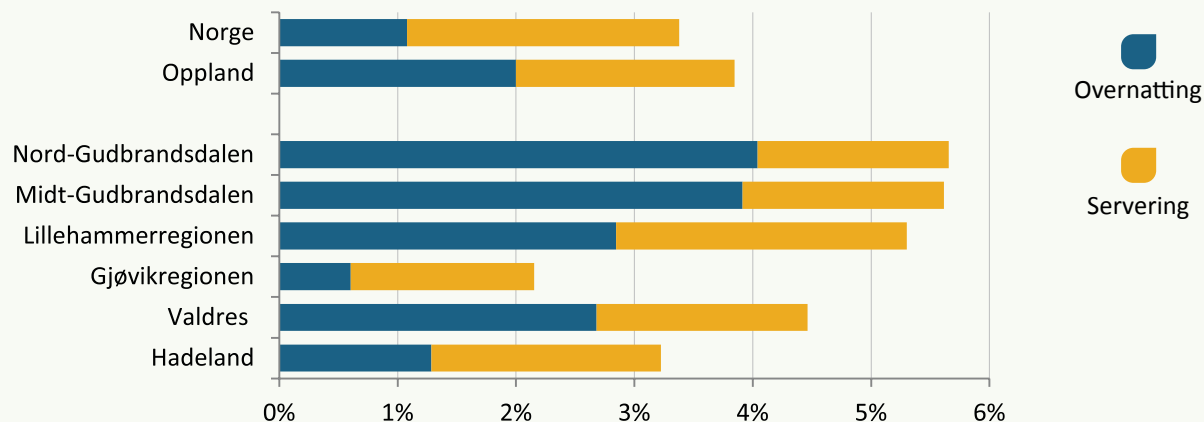
Samlet står overnattings- og serveringsbedriftene for snaut 3 400 arbeidsplasser i Oppland. Dette utgjør om lag 4 % av arbeidsplassene i Oppland. På landsbasis er andelen på 3 %. Andelene i overnattings- og serveringsbransjene er omtrent likt fordelt i Oppland, mens restaurantbransjen er en større sysselsetter nasjonalt.

Blant fylkets regioner er reiselivet av størst betydning i Nord- og Midt-Gudbrandsdalen. På kommunenivå skiller Dovre og Øyer seg ut med hele 12 % hver seg av samlet sysselsetting innenfor hotell og restaurantbransjen. I en nasjonal rangering er det kun 5 kommuner i Norge hvor reiselivet er av større betydning.

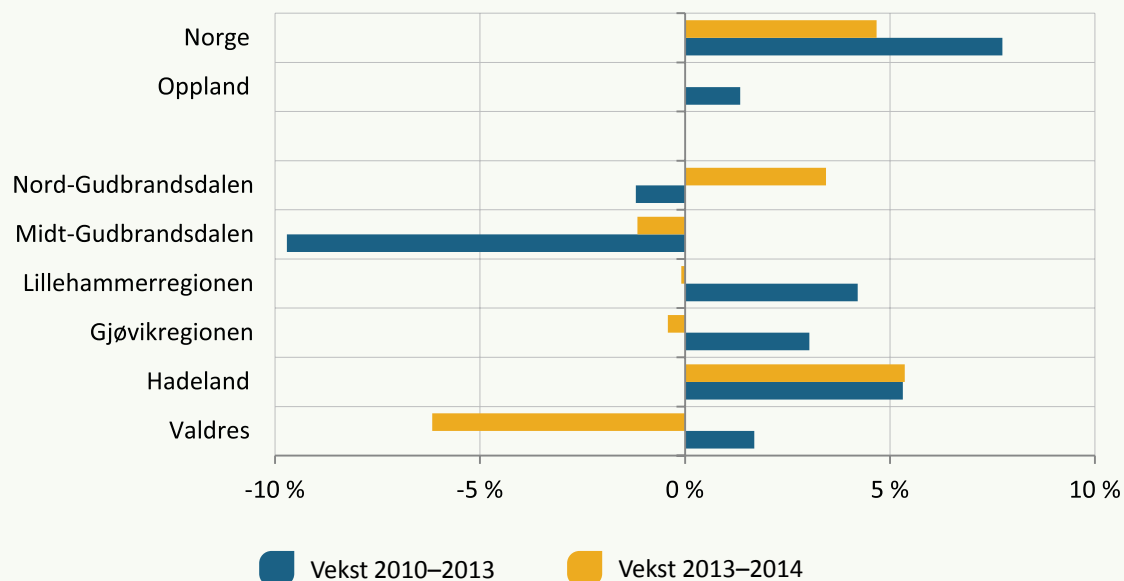
I Oppland har antall sysselsatte i reiselivet holdt seg stabilt i 2014, mens det har økt med nær 5 % nasjonalt. Går vi ned på regionnivå ser vi at det har vært relativ god vekst på Hadeland og Nord-Gudbrandsdalen. I Lillehammer-regionen og Midt-Gudbrandsdalen har sysselsettingen holdt seg forholdsvis stabil. I reiselivsregionen Valdres har sysselsettingen falt i 2015.

Det blir spennende å se hvordan utviklingen har vært i 2015 når de tallene er klare. Svekket norsk krone i 2015 har bedret konkurransesituasjonen for reiselivet, og da spesielt den fritids-/ferierettede overnattingsvirksomheten, og antagelig kan vi derfor vente et sysselsetningsløft for næringen i Oppland 2015.

Hotell og restaurants sysselsetningsandeler 4. kvartal 2014

Hotell og restaurants sysselsetningsandeler 4. kvartal 2014

Oppland er landet største hytte- og campingfylke

Oppland er landets største hyttefylke målt i antall fritidsboliger. Per 1.1.2015 var det 47 522 fritidsboliger i fylket. Deretter følger Buskerud med 44 873 fritidsboliger. Hvis vi også legger til helårsboliger og våningshus brukt som fritidsboliger er det 48 864 fritidsboliger i Oppland. Ved siden av vises en oversikt over antallet fritidsboliger for de ulike regionene i fylket iht. Statistisk sentralbyrås statistikk for fritidsboliger. Siste tilgjengelige tall er for januar 2015.

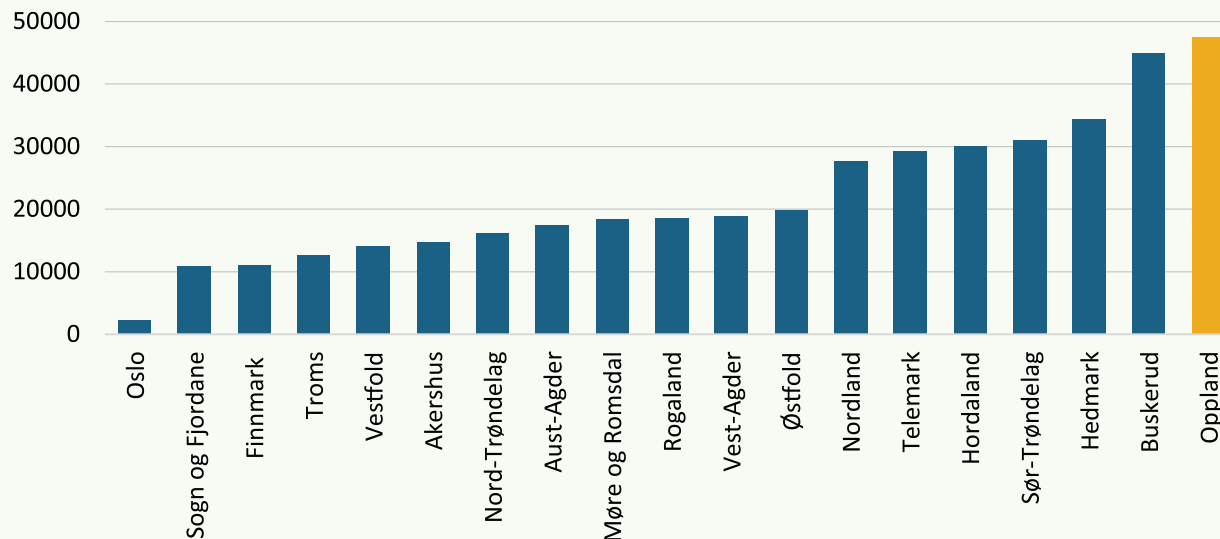
Sterkest absolutt vekst er det i Valdresregionen med en økning på nær 1 900 fritidsboliger i perioden 2010–2015. Valdres er også den klart største fritidsboligregionen med nesten 38 % av fritidsboligene i Oppland. Sterkest relativ vekst har det vært i Lillehammerregionen. Hadeland har en liten nedgang i antall fritidsboliger i perioden fra 2005, som kan skyldes reell nedgang, dvs. at noen fritidsboliger har blitt revet/kondemnert, eller at noen fritidsboliger har blitt omklassifisert fra fritidsbolig til f.eks. næringsbygg i GABregisteret. I noen tilfeller kan det f.eks. skyldes omklassifisering av privathytte til firmahytte, eller til jordbrukseiendom eller lignende. I noen andre tilfeller kan det skyldes en mulig «opprydding» i statistikken hos enkelte av kommunene.

Oppland er også landets største campingfylke og her vises antall campingplasser etter antall boenheter og gjennomsnittlig total kapasitet i 2014 med totalt 10 334 boenheter. Telemark følger deretter med 9 198 boenheter målt i gjennomsnittlig total kapasitet.

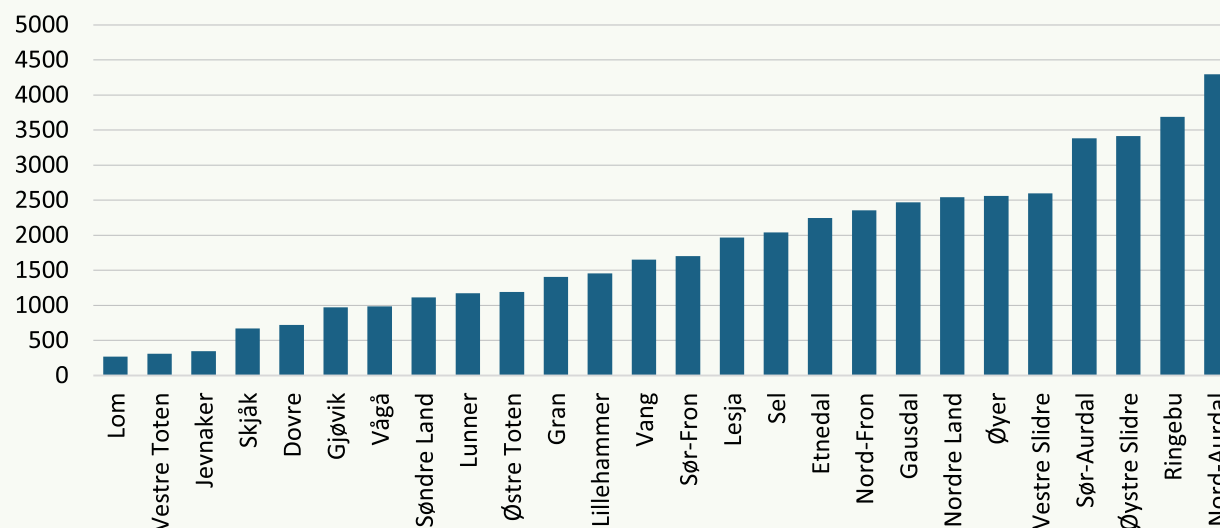
(For informasjon om forbruk tilknyttet bruk og eierskap av fritidsboliger i Oppland se TØIs rapport 1155/2011 Nasjonal fritidsboligundersøkelse 2008).

Kilde: SSB

Antall fritidsbygninger fylkesvis per 1.1.2015

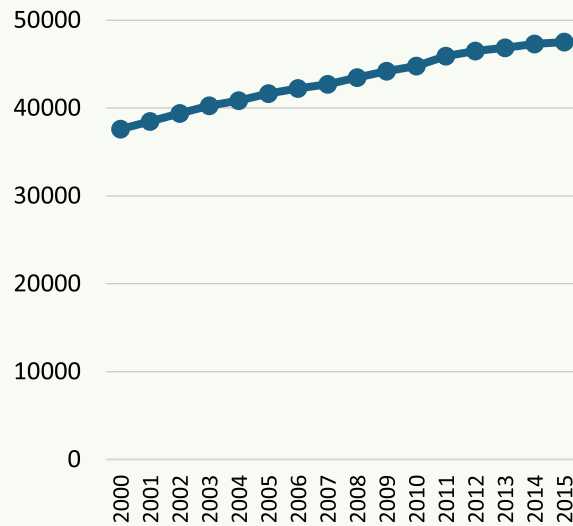

Antall fritidsbygninger kommunevis per 1.1.2015

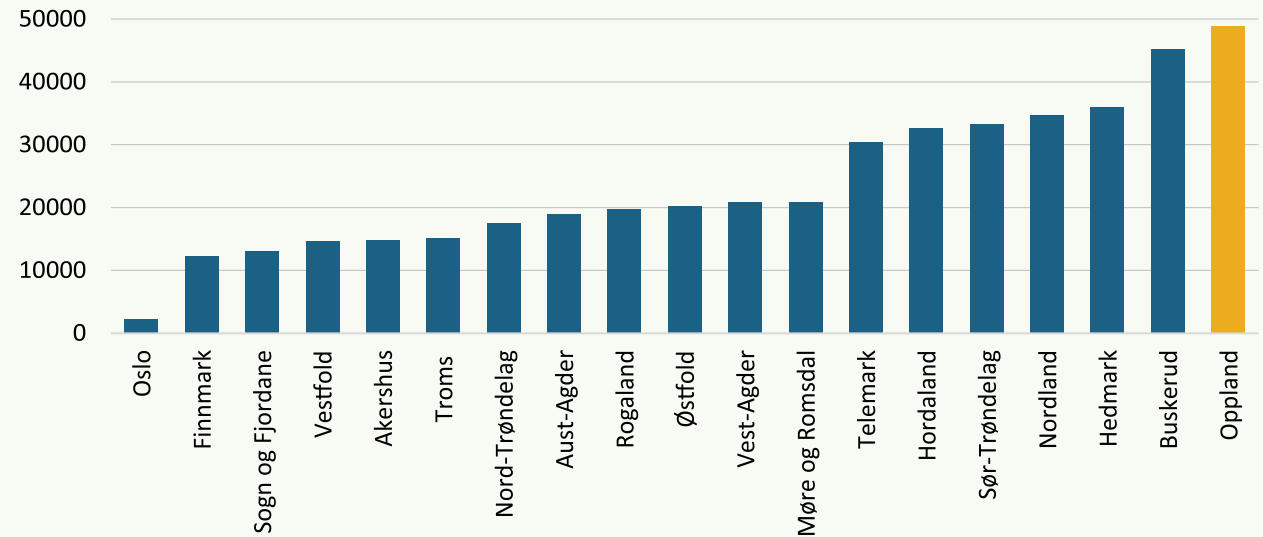

Kilde: SSB

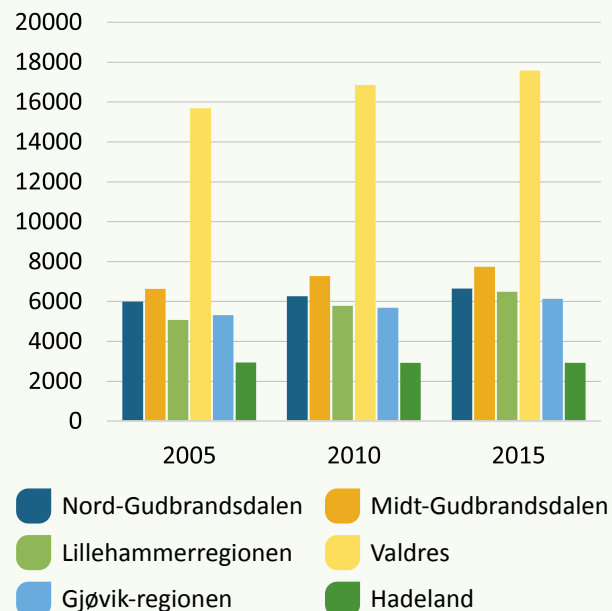
Antall fritidsboliger i Oppland 2000–2015

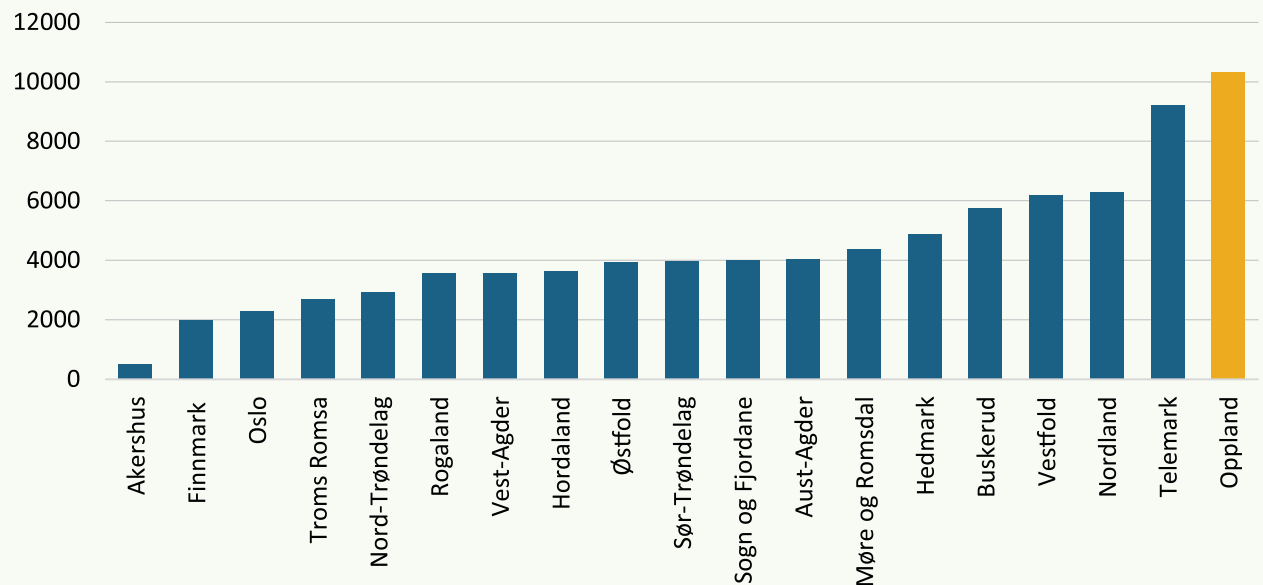
Hytter, sommerhus og helårsboliger og våningshus benyttet som fritidsbolig per 1.1.2015

Utvikling i fritidsboligbestand 2005–2015

Total kapasitet på campingplasser, fylkesvis 2014

Positiv utvikling i industrien

Etter noen år med aktivitetsnedgang i industrien i Oppland har pila endelig begynt å peke oppover igjen. Ved inngangen til 2015 var det ca. 8 000 sysselsatte i industrien i fylket, mot ca. 7 900 et år tidligere. Fremdeles er det et stykke fram til 2008-nivået, med 9 300 sysselsatte. I Innlandet er treindustrien og bildelindustrien store konjunkturfølsomme bransjer, hvor svekket norsk krone har bidratt til positiv volumutvikling også i 2015.

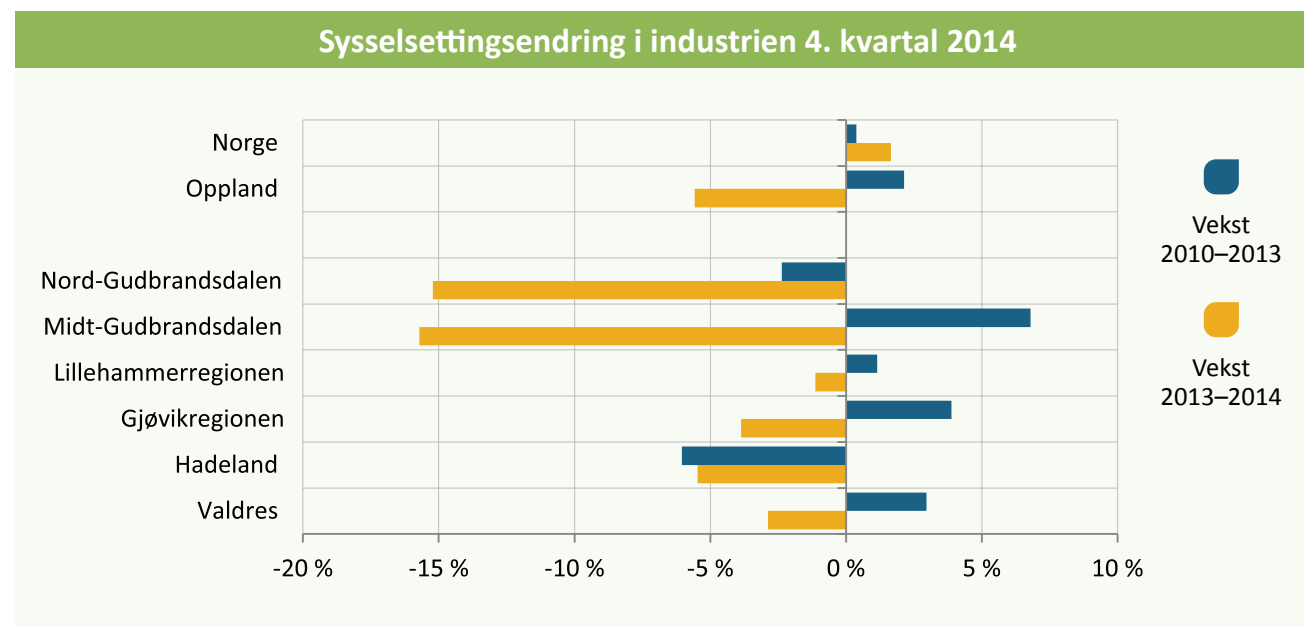
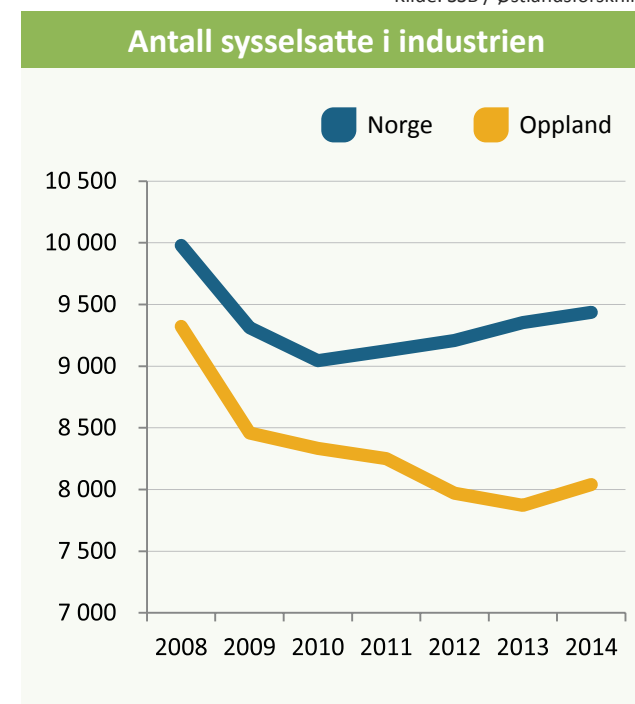
Figuren nede til høyre viser sysselsettingsutviklingen i Oppland fordelt på regioner. Vi ser at Hadeland skiller seg fra de øvrige regionene med sterk nedgang i antall industriarbeidsplasser i 2014. Forklaringen ligger i stor grad i nedbemanning på Hadeland Glassverk i Jevnaker kommune. De siste registrerte sysselsettingstallene i Brønnøysundregisteret (nov. 2015) viser på den annen side at denne bedriften har hatt en betydelig oppbemanning igjen i 2015 og har nå et aktivitetsnivå godt over nivået i 2013 og 2014. Midt-Gudbrandsdalen og Gjøvikregionen er de med sterkest relativ vekst det siste året. For sistnevnte region er veksten klart størst også i absolutte verdier, drevet av økt aktivitet i industriklynga på Raufoss. I Midt-Gudbrandsdalen er næringsmiddelindustrien vekstdriveren. Den sterke nedgangen i Midt- og Nord-Gudbrandsdalen i årene 2010–2013 skyldes i stor grad henholdsvis lavere aktivitet i treindustrien og nedleggelse av Lom Møbelindustri.

Metallvareproduksjonen sysselsetter flest i Oppland. De største bedriftene innen dette segmentet er lokalisert på Raufoss i Vestre Toten kommune. Denne bransjen sysselsatte i ved inngangen til 2015 1 804 personer, mot 1 761 ett år tidligere. De største arbeidsgiverne i denne bransjen i Oppland er

bildelprodusenten Benteler Aluminium Systems og våpenprodusenten Nammo. Motorvognprodusentene er også tungt representert i industriklynga på Raufoss. De største bedriftene her er Plastal, Raufoss Technology og Steertec Raufoss. I likhet med Benteler eksporterer de bildeler til europeisk bilindustri, og aktivitetsnivået er dermed meget avhengig av det internasjonale konjunkturbildet. Samlet sysselsatte motorvognindustrien om lag 1 200 personer ved inngangen til 2015, og næringen har hatt god aktivitetsvekst det siste året.

Næringsmiddelindustrien er den nest største industri-sysselsetteren i Oppland med 1 625 registrerte sysselsatte ved inngangen til 2015. Dvs. en vekst på 122 arbeidsplasser i løpet av 2014. Til sammenligning var veksten nasjonalt på 40 sysselsatte. Dvs. at Oppland «vinner» markedsandeler innenfor næringsmiddelproduksjonen. På kommunenivå har veksten her vært spesielt god i Ringebu og Søndre Land.

Kilde: SSB / Østlandsforskning

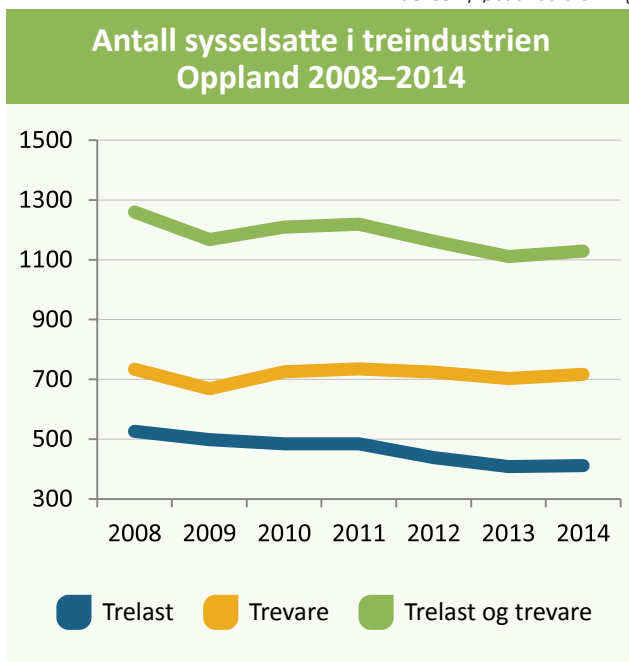

Kilde: SSB / Østlandsforskning

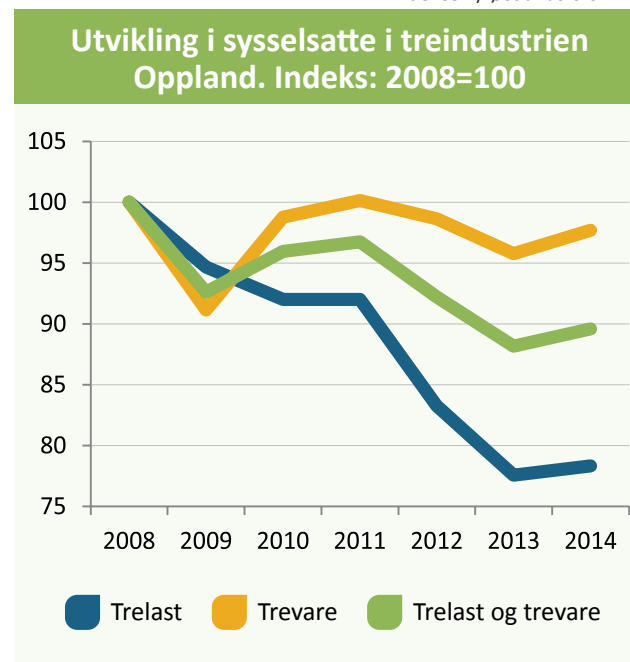
Treindustrien er den fjerde største industrigrenen i Oppland etter næringsmiddel-, metallvare- og motor- kjøretøyindustrien. I 2014 var det en sysselsettingsvekst i treindustrien på 2 % i fylket, mens det i de tre foregående årene var betydelig nedgang. Treindustrien kan deles i segmentene trelast- og trevareindustri ut fra hvor i verdikjeden en ønsker å se utviklingen. Førstnevnte består av sagbruk/høvlerier, mens trelast er de videre bearbejdede produktene fra sagbrukene. Selv om både trelast og trevare inngår i den skogbruksbaserte verdikjeden betjener de ulike markeder og kan derfor også ha ulike utviklingsforløp med hensyn til aktivitetsnivå. Sysselsettingen innen trevareindustrien i Oppland er i dag om lag som i 2010, mens den har falt med rundt 15 % i trelastindustrien.

Ringebu er den kommunen i Oppland med flest arbeidsplasser i treindustrien, og både her og i Midt-Gudbrandsdalen samlet, har antall sysselsatte i treindustrien holdt seg forholdsvis stabilt i 2014. Valdres er vekstregionen innen treindustrien med 14 % sysselsettingsvekst det siste året og veksten er drevet av økt aktivitet innen trelast. Ser vi på de tre årene forut skiller Midt-Gudbrandsdalen seg ut med sterk sysselsettingsnedgang, i all hovedsak på grunn av nedleggelsen av Forestias produksjonsanlegg på Kvam.

Kilde: SSB / Østlandsforskning

Kilde: SSB / Østlandsforskning

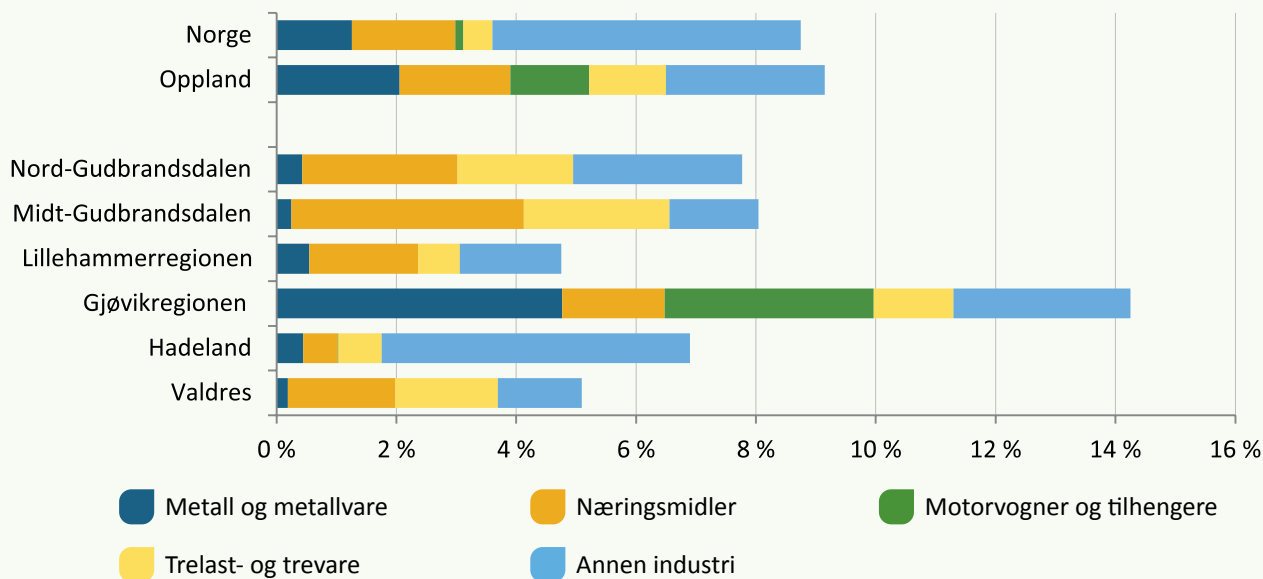

Sysselsatte i de største industribransjene

Oppland Næring	2010	2013	2014	Vekst 2010/13	Vekst 2013/14
Metall og metallvare	1 827	1 761	1 804	-4 %	2 %
Næringsmidler	1 614	1 503	1 625	-7 %	8 %
Motorvogner og tilhengere	993	1 095	1 154	10 %	5 %
Trelast- og trevare	1 209	1 111	1 129	-8 %	2 %
Annen industri	2 691	2 400	2 326	-17 %	-4 %
Sum industri	8 334	7 870	8 038	-6 %	2 %

Kilde: SSB / Østlandsforskning

Sysselsettingsendring i industrien 4. kvartal 2014

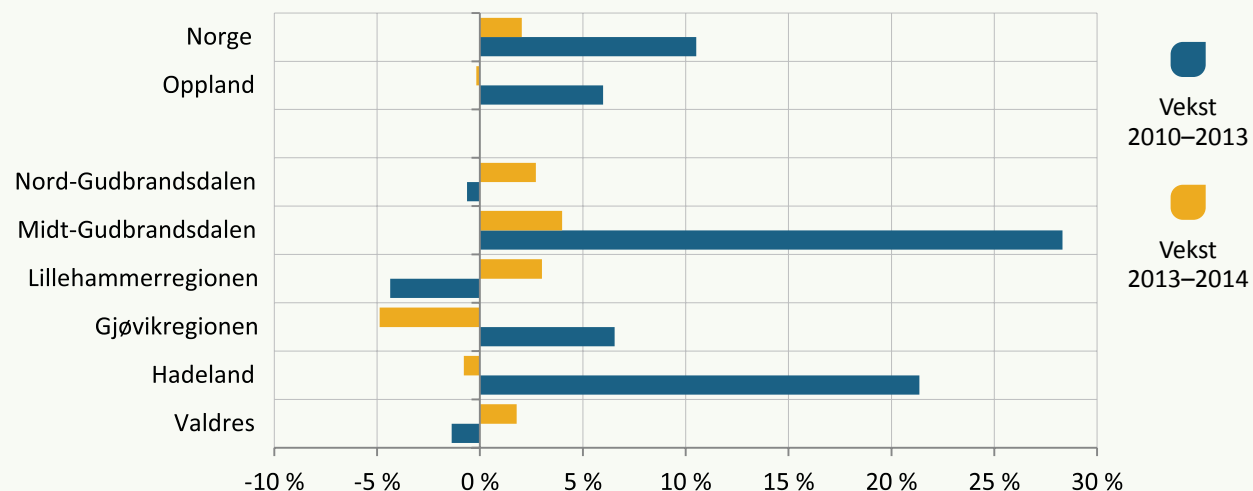
Kilde: SSB / Østlandsforskning

Stabilt nivå i bygg- og anleggsnæringen

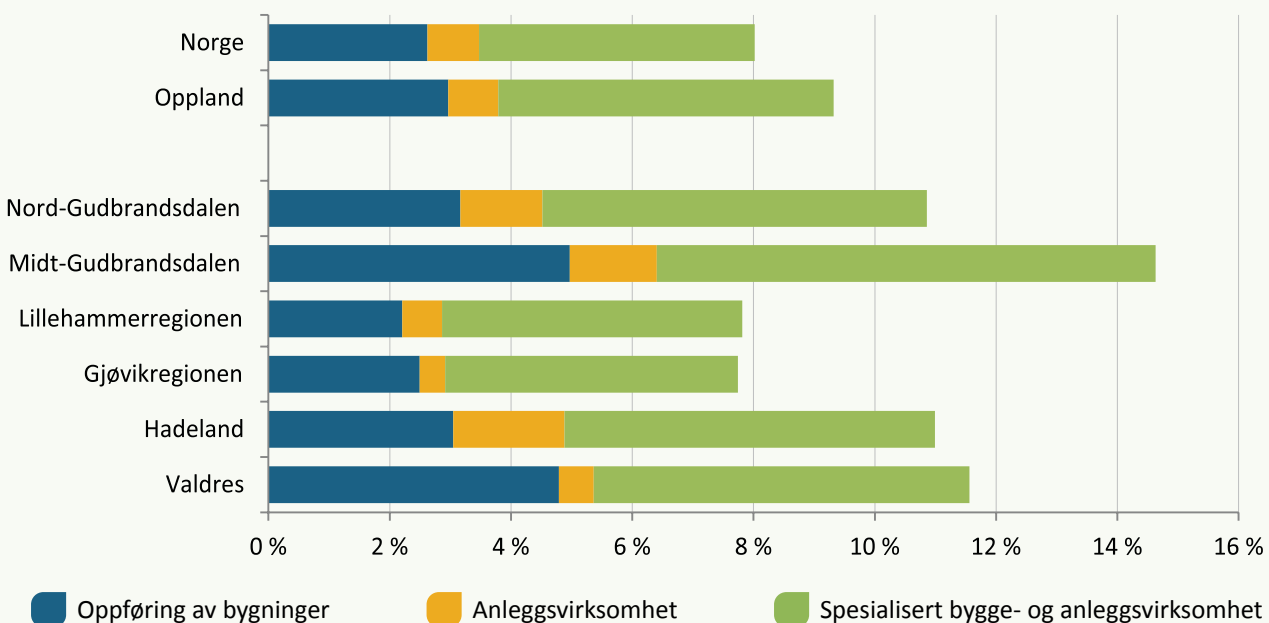
Samlet sett holdt sysselsettingen seg stabil i bygg- og anleggsnæringen i 2014 i Oppland. Ved inngangen til 2015 var det 8 200 sysselsatte i næringen. Anleggsbransjen har de senere årene hatt et aktivitetsløft pga. store samferdselsprosjekter. På landsbasis hadde bransjen en sysselsettingsvekst på 2 % i 2014. I Oppland var det stabilt nivå dette året, mens det de 3 årene forut var god vekst. Spesielt tiltok anleggsaktiviteten i denne perioden i Midt-Gudbrandsdalen og på Hadeland. I byggebransjen har aktivitetsnivået holdt seg forholdsvis stabilt nasjonalt det siste året, mens det er store regionale forskjeller i utviklingsforløpene i Oppland. Gjøvikregionen skiller seg ut i negativ retning med et betydelig fall i antall sysselsatte i byggebransjen i 2014. Det er nedgang både på Østre Toten og på Gjøvik, mens antallet holder seg forholdsvis stabilt i de øvrige kommunene i regionen. De regioner med relativt god aktivitetsvekst innen bygg er Lillehammerregionen og Midt-Gudbrandsdalen. Førstnevnte har for øvrig det siste året hatt avtakende aktivitet i oppføring av nye bygg og tiltakende aktivitet innen slutføring av byggeprosjekter og i ROT-markedet (Rehabilitering, oppussing og tilbygg).

Til tross for at sysselsettingen i bygg og anleggsnæringen har hatt en svakere utvikling i Oppland enn nasjonalt er næringen fortsatt relativt sett sterkere representert i fylket enn på landsbasis. Nasjonalt utgjør bygg og anleggsnæringen til sammen 8 % av totalt antall arbeidsplasser, mens andelen i Oppland er på ca. 9 %. Blant regionene er andelen høyest i Midt-Gudbrandsdalen med i overkant av 14 %, mens den er lavest i Gjøvik- og Lillehammerregionene med ca. 8 %.

Sysselsettingsendring i bygg og anlegg. 2010 – 4. kvartal 2014

Bygg og anleggs sysselsettingsandeler 4. kvartal 2014

Næringslivet står for størstedelen av FoU aktiviteten i fylket

I 2013 ble det totalt i Norge brukt 50,7 mrd. kroner på forskning og utviklingsarbeid (FoU). I Oppland ble det brukt 717 mill. kroner. Fylkets andel av de samlede FoU-utgiftene økte imidlertid med 15 % fra 2012 til 2013, men utgjør kun 1,4 % av totalt for landet.

Oslo er det dominerende fylket, med totale FoU-utgifter på 15,3 mrd. kroner i 2013, som utgjør 30,2 % av de samlede FoU-utgiftene i landet i 2013. Rangert fylkesvis etter hvem som brukte mest ressurser på forskning og utviklingsarbeid, følger Sør-Trøndelag (8,6 mrd.), Akershus (6,5 mrd.) og Hordaland (5,4 mrd.) Disse fire fylkene sto for 70,6 % av de samlede FoU-utgiftene i landet i 2013.

I Oppland er det næringslivet som utfører den største delen av FoU-aktiviteten når vi måler i FoU-utgifter. Næringslivet sto for 57,2 % av de 717 mill. som gikk til FoU-arbeid i 2013. I 2013 ble det brukt 3 828 kroner per innbygger på FoU i Oppland. I Oslo ble det brukt 4 588 per innbygger.

I Konjunkturbarometeret for Innlandet ser man blant annet på innovasjon i fylkene. Innovasjonsaktiviteten i en region eller kommune avhenger i stor grad av næringsstrukturen. Innen enkelte næringer er det større tradisjon og kultur for å drive med innovativ virksomhet enn i andre næringer. Ser vi på regionene i fylket er næringslivet i Gjøvikregionen blant de høyeste i landet i investeringer i forskning og utvikling i 2013 når vi måler i FoU – investeringer per sysselsatte.

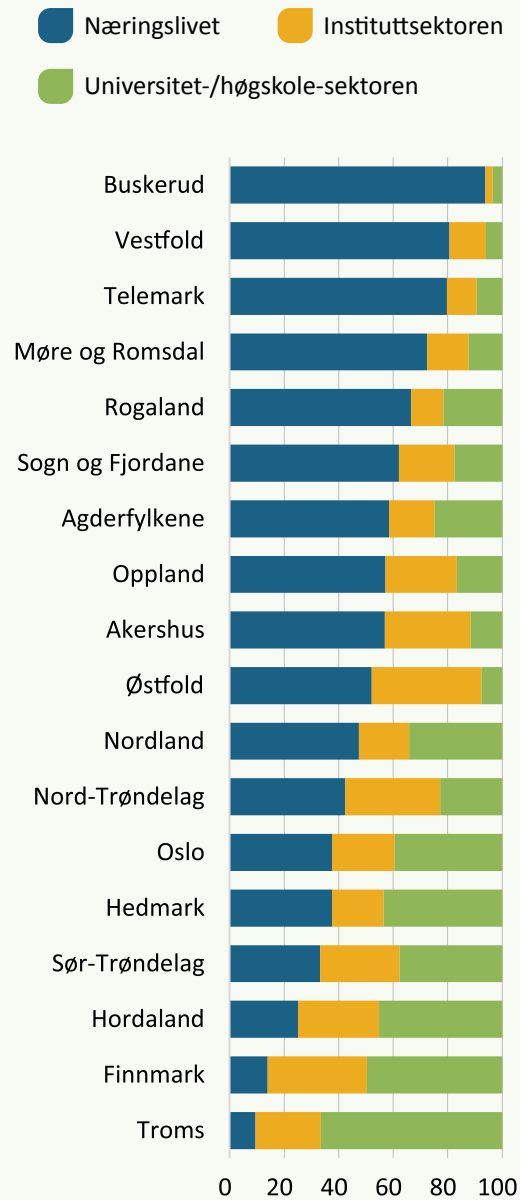
Kilde: NIFU

FoU-investeringer fylkesvis 2013					
	Totalt	Næringslivet	Instituttsektoren	Universitets- og høyskolesektoren	Andel av total
Oslo	15 342,3	5 757	3 532	6 053,3	30,2
Østfold	879,5	459	354	66,5	1,7
Akershus	6 455	3 678	2 031	746	12,7
Hedmark	264,3	99	50	115,3	0,5
Oppland	716,8	410	188	118,8	1,4
Buskerud	1 923,3	1 803	52	68,3	3,8
Vestfold	1 515,6	1 222	204	89,6	3,0
Telemark	1 017,8	812	111	94,8	2,0
Agder-fylkene	1 270	742	214	314	2,5
Rogaland	2 695,2	1 795	319	581,2	5,3
Hordaland	5 448,7	1 367	1 617	2 464,7	10,7
Sogn og Fjordane	313,7	195	64	54,7	0,6
Møre og Romsdal	959	695	146	118	1,9
Sør-Trøndelag	8 593,6	2 857	2 500	3 236,6	16,9
Nord-Trøndelag	249,6	106	87	56,6	0,5
Nordland	647,7	307	120	220,7	1,3
Troms	2 177,9	205	523	1 449,9	4,3
Finnmark	128,6	18	47	63,6	0,3
Svalbard	120,5	-	32	88,5	0,2
Totalt	50 719,1	22 527	12 191	16 001,1	

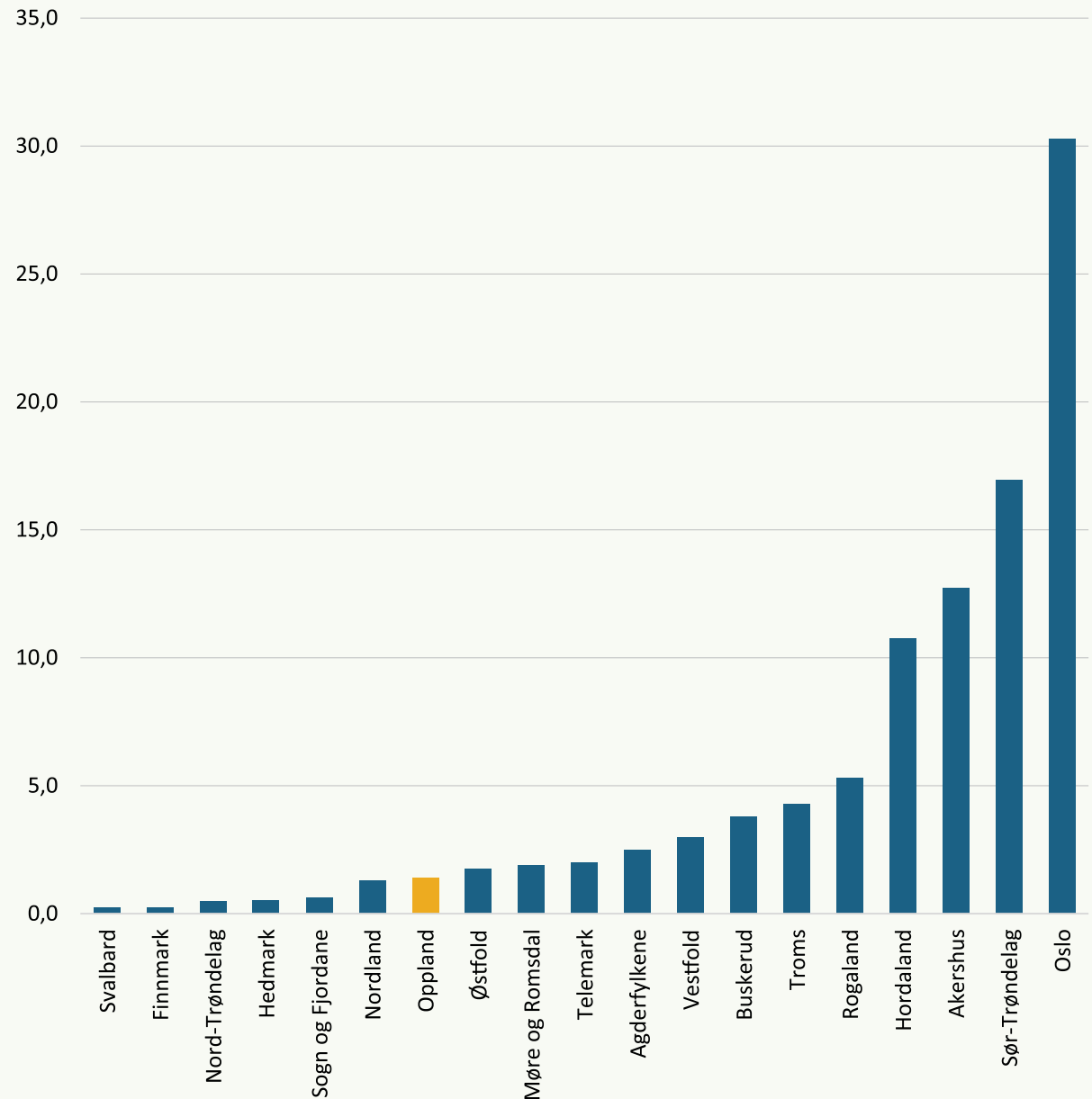
Kilde: NIFU

FoU-årsverk utført av forskere/ faglig personale 2013				
	Totalt	Næringslivet	Instituttsektoren	Universitets- og høyskolesektoren
Oslo	9 172	3 356	2 234	3 582
Østfold	380	201	130	50
Akershus	3 435	1 910	1 049	476
Hedmark	178	71	35	71
Oppland	393	182	110	101
Buskerud	738	667	28	43
Vestfold	835	664	106	65
Telemark	524	372	74	78
Aust-Agder	180	81	61	38
Vest-Agder	460	243	56	161
Rogaland	1 267	694	176	397
Hordaland	3 188	686	855	1 647
Sogn og Fjordane	171	77	57	38
Møre og Romsdal	531	351	87	93
Sør-Trøndelag	4 790	1 535	1 244	2 011
Nord-Trøndelag	142	44	49	48
Nordland	399	164	87	147
Troms	1 346	155	262	929
Finnmark	88	10	32	45
Svalbard	51	-	18	33
Totalt	28 267	11 463	6 749	10 054

Samlede FoU-investeringer fordelt på sektorer 2013

Prosentvis andel av totale FoU-investeringer for landet, fylkesvis 2013

Handel

Den samlede omsetningen i Opplands varehandelsbedrifter er 16,5 mrd. Kr i 2013.

Oppland fylkeskommune har etablert en senterstruktur med tre nivåer:

- Regionalt handelssenter
- Kommunalt handelssenter
- Lokalt handelssenter eller bydelssenter

Regionale handelssentre: Lillehammer, Gjøvik, Otta, Fagernes, Raufoss, Gran og Vinstra.

Kommunale handelssentre: Lesja, Dombås, Vågåmo, Fossbergom, Bismo, Hundorp, Ringebu, Vang, Heggenes, Røn, Bruflat, Bagn, Segalstad bru, Øyer sentrum, Dokka, Hov, Lena, Roa og Jevnaker.

Lokale handelssentre og bydelssenter: Dovre, Nord-Sel, Kvam, Fåvang, Tretten, Follebu, Beito-stølen, Leira, Aurdal, Biri, Reinsvoll, Skreia, Brandbu, Grua og Harestua.

Mer enn halvparten av omsetningen foregår i de regionale handelssentrene. Lillehammer og Gjøvik er store regionale handelssentre og det er stor forskjell i omsetningsvolumet i disse to byene og de øvrige regionsentrene.

Nesten 25 % omsettes i de kommunale handelsstedene, mens i underkant av 15 % omsettes i steder som i fylkesplanen er definert som lokale handelssteder eller bydelssenter. Det er stor variasjon i totalomsetningen innenfor de tre senterkategoriene. Noen senter virker å være så små at det kan stilles spørsmålsteget ved om de fyller den funksjonen de er tildelt i fylkesdelplanen.

Nær 75 % av omsetningen foregår innenfor grensene til en by eller et tettsted. De eksterne kjøpesentrene og bydelssentrene står for 13 % av omsetningen, mens BigBox-områdene står for ca. 8 %. Nettbutikker i Oppland omsetter for omlag 85 mill kr, om lag 0,1 % av totalomsetningen i fylke.

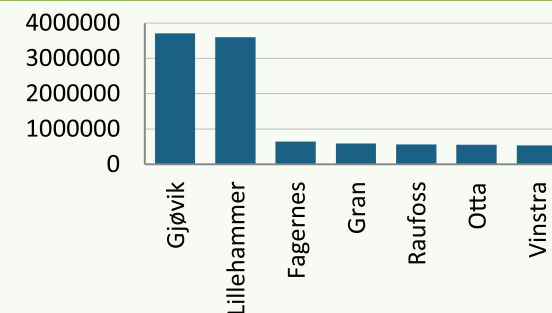
Den geografiske plasseringen av omsetning per varegruppe følger et relativt normalt mønster der dagligvarer kan kjøpes lokalt, faghandel foregår i stor grad i byene, og store varer omsettes nært de store byene og tettstedene (ofte utenfor sentrumssonen). Oppland skiller seg ut ved å ha en overdimensjonert dagligvarehandel, ofte i tettsteder nær store hytteområder. Samlet omsetter varehandelsbedriftene i Oppland for 16,5 mrd. kr i 2013. I tillegg omsettes det for 9,8 mrd. kr i Ringsaker, Hamar og Ringerike.

Kjøpesentrenes andel av handelen

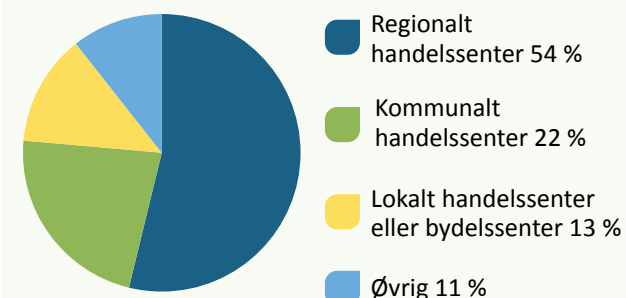
I noen tilfeller er kjøpesentret plassert i, eller nær tilknytning til sentrum, slik som for eks. CC Gjøvik. I disse tilfellene behandles kjøpesentromsetningen som en del av sentrumsomsetningen. Det omsettes for størst verdi i tettsteder (6,9 mrd. kr) og i byene (5,1 mrd. kr). Omsetningen i eksterne kjøpesenter og bydelssenter utgjør 2,2 mrd. kr. Om lag 1 mrd. omsettes i butikker som ligger utenfor et definert tettsted, kjøpesenter eller BigBox-område. Omsetningen i BigBox-områdene er ca. 1,4 mrd. kr. Dette tallet er muligens noe større, dersom man inkluderer enkeltbutikker og mindre klynger av slike butikker som er å anse som BigBox, men som ligger utenfor de BigBox-områdene det er definert.

I handelsanalysen utført av Analyse & Strategi, Geodata og Østlandsforskning i 2014 er det brukt følgende definisjoner: **Eksterne kjøpesenter:** Strandtorget, Valdres Storsenter (Leira), Coop Rudshøgda. **Bydelssentre:** Rosenlund bydelssenter, Kirkeby Nord, Kirkeby Sør, Hunndalen og Kopperud. **BigBox-områder:** Damstedet, Hunndalen, Kallerud, Kirkeby, Rambekk, Storhove, Aas skog.

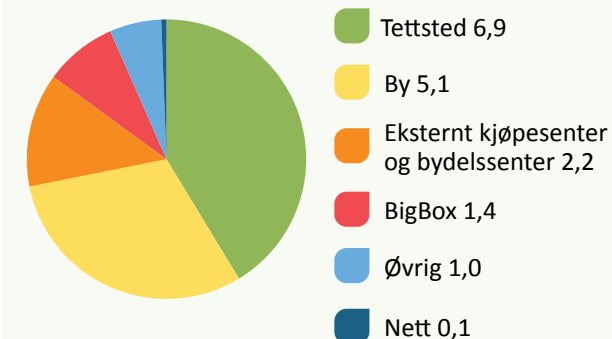
Varehandelsomsetning Regionale handelssentre, (1000 kr) 2013

Varehandelsomsetning etter senterstruktur 2013

Varehandelsomsetning etter handelskonsept (mrd kr) 2013

Kilde på alle tre diagrammene: Brønnøysundregistrene, Geodata, Analyse & Strategi

Stor andel offentlig forvaltning gir lavt bruttoprodukt per sysselsatt i Oppland

I Oppland var bruttoproduktet, ofte omtalt som verdiskaping, lavest i landet i 2013 og ligger 20 % under landsgjennomsnittet. Dette gjelder også for bruttoproduktet per sysselsatt i fylket i 2012.

Dette kan delvis forklares med næringsstruktur. En annen årsak er at Oppland har relativt stor andel av offentlig tjenesteyting. Offentlig forvaltning stod for over 30 prosent av bruttoproduktet i fylket. Dette gjelder også for Finnmark, Hedmark og Nord-Trøndelag. Brutttoproduktet per sysselsatt i disse fylkene lå mellom 17 og 20 % under gjennomsnittet for fastlandet. Til sammenlikning utgjorde offentlig tjenesteyting for alle fylker samlet i underkant av en firedel av bruttoproduktet.

Offentlig tjenesteyting er arbeidsintensiv, og i motsetning til det som er tilfellet ved markedsrettet produksjon, blir bruttoproduktet i offentlig forvaltning konvensjonelt beregnet uten å inkludere kapitalavkastning. Det medfører at bruttoprodukt per sysselsatt i offentlig tjenesteyting blir lavere enn for eksempel i privat tjenesteyting.

Brutttoproduktet per sysselsatt var høyest i Oslo hvor bruttoprodukt per sysselsatt lå 21 % over landsgjennomsnittet i 2013. Årsaken til dette er næringsområder som finansierings- og forsikringsvirksomhet, omsetning og drift av fast eiendom, faglig vitenskapelig og teknisk tjenesteyting og virksomhet knyttet til informasjon og kommunikasjon. Disse områdene har stor tyngde i Oslo, i tillegg til at de har høyt bruttoprodukt per sysselsatte sammenliknet med andre næringer.

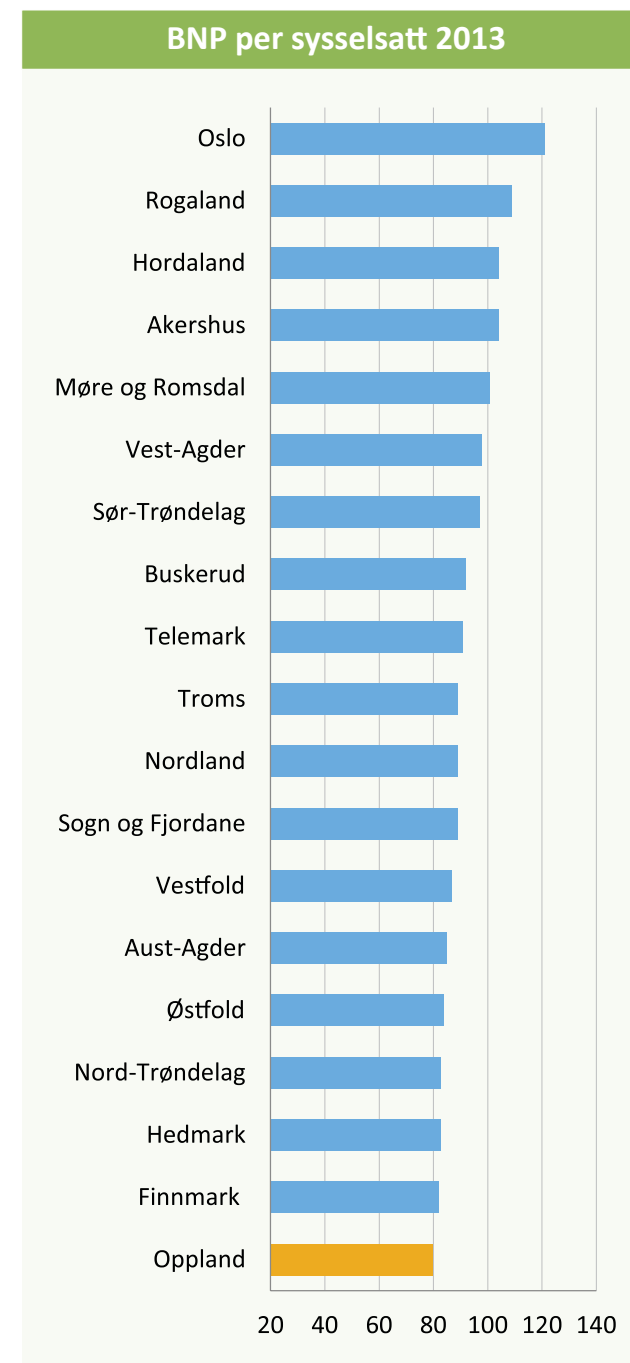
Rogaland hadde 9 % høyere bruttoprodukt per sysselsatt enn landsgjennomsnittet i 2013. Det som særlig bidro til dette, er oljerelatert tjenesteyting. Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass og administrasjon av utvinningsvirksomhet bidro med rundt 20 % av bruttoproduktet i fylket, og nærmere halvparten av all slik produksjon foregår i Rogaland. Disse tjenestene hadde i 2013 et høyt bruttoprodukt per sysselsatt.

Akershus og Hordaland hadde 4 % høyere bruttoprodukt per sysselsatt enn landsgjennomsnittet. Næringsstrukturen i Akershus ligner i stor grad næringsstrukturen i Oslo. I Hordaland kommer bidraget fra noen av de samme næringsområdene som i Oslo, og i tillegg har de relativt store bidrag fra elektrisitetsproduksjon, oljerelaterte tjenester, fiske og akvakultur. Akvakultur hadde en kraftig prisvekst i 2013.

Brutttoprodukt per sysselsatt i varehandelen

Varehandelen er sterkt representert i alle fylker og har jevnt over lavt bruttoprodukt per sysselsatt sammenliknet med andre næringsgrupper. Dette må sees i sammenheng med at varehandel har et forholdsvis høyt innslag av deltidsarbeid. I detaljhandelen ser vi for eksempel at det er omtrent 140 sysselsatte per 100 årsverk i 2013. I Oslo har varehandelen et høyere bruttoprodukt per sysselsatt enn ellers i landet. Dette har sammenheng med at hovedstaden har relativt sett større innslag av engros- og agenturhandel enn andre. I de fleste andre fylker dominerer detaljhandelen, og dette bidrar til å dempe samlet bruttoprodukt per sysselsatt.

*Brutttoprodukt differansen mellom produksjon og produktinnsats. Brutttoprodukt per sysselsatt er bruttoproduktet dividert med antall sysselsatte.

3.

**SAMFERDSEL, AREAL-
OG NATURRESSURSER**

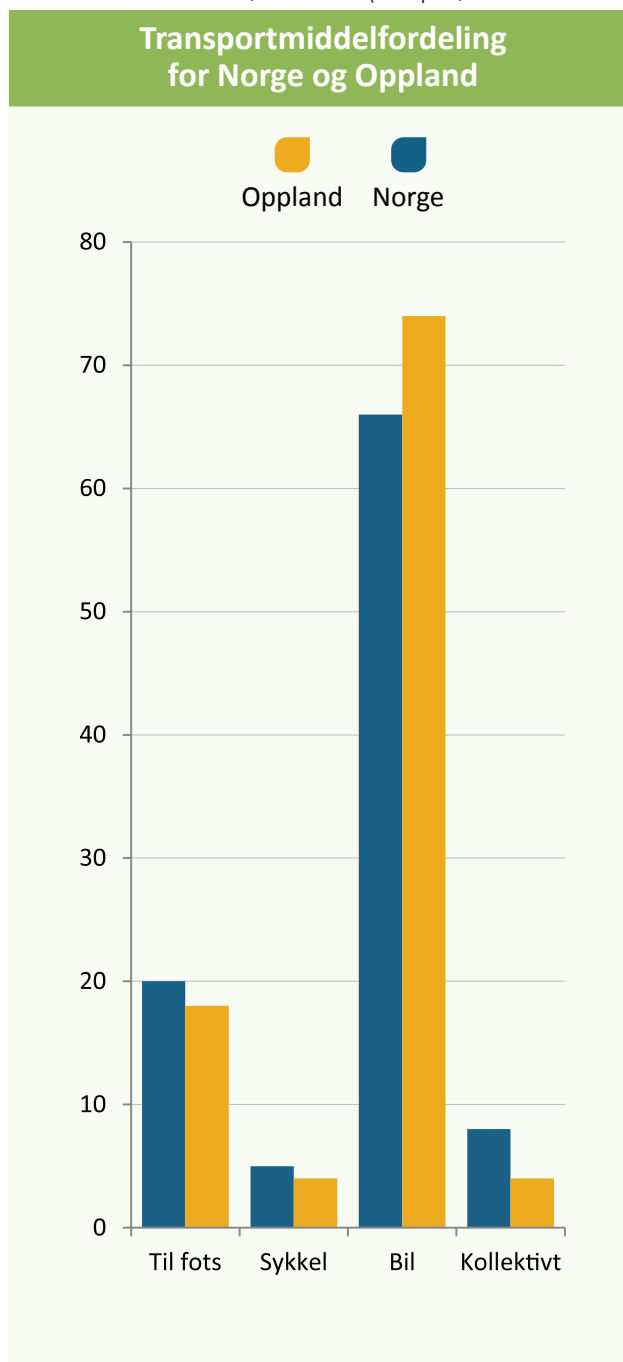
**(FYSISK, BIOLOGISK, KJEMISK OG
SOSIALT MILJØ)**

Oppland – et skoleskysfylke

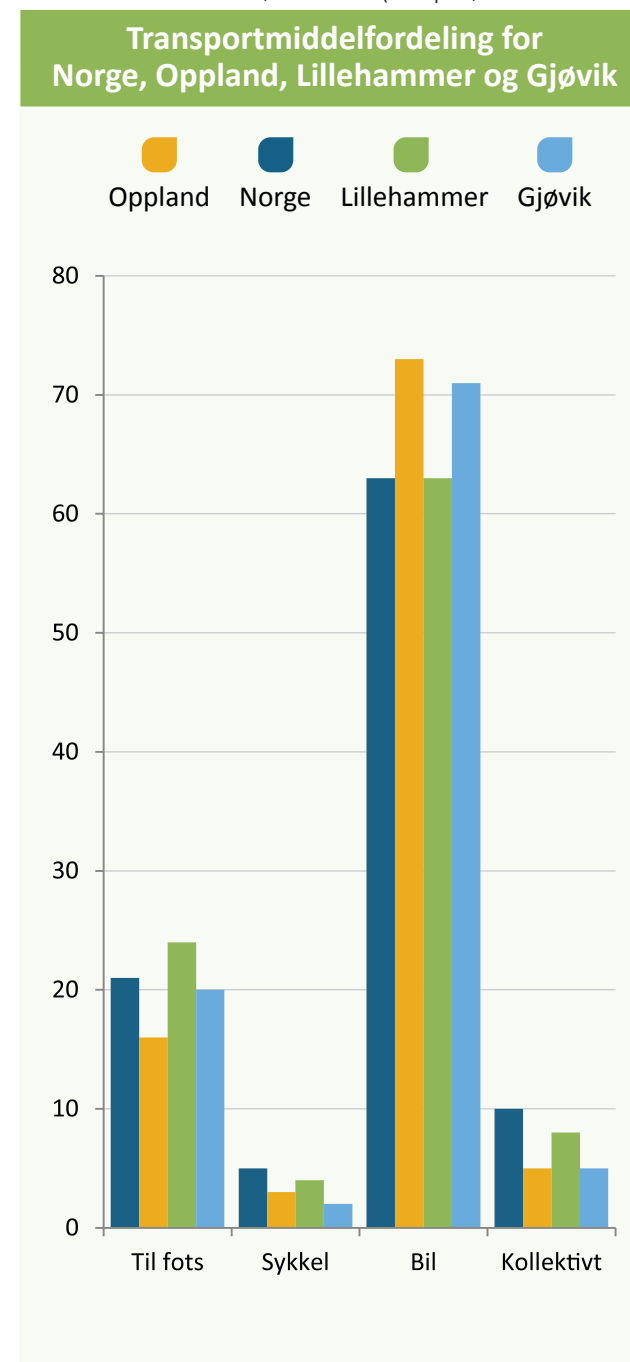
Reisevaneundersøkelsen fra Transportøkonomisk institutt viser at Oppland har en høyere bilbruk enn landet for øvrig, og en lavere andel som går, sykler og reiser kollektivt. Utviklingen fra 2005 viser ingen store endringer for fylket, men vi har en liten økning på kollektivreiser, og en liten nedgang på reiser med sykkel, til fots og med bil. Ifølge reisevaneundersøkelsen gjennomført av Transportøkonomisk institutt i 2013/14 er det 5 % i Gjøvik og 8 % i Lillehammer som benytter kollektiv-transport til. Andelen som benytter sykkel er også lav (4 % i Lillehammer og 2 % i Gjøvik) Andelen som går er 24 % i Lillehammer og 20 % i Gjøvik. Mellom 60 og 70 % av de daglige reisene er enten bruk av bil eller som bilpassasjer. Dette er omtrent på nivå med andre byer i landet på samme størrelse men ligger over landsnittet hvor omtrent halvparten av alle daglige reiser gjøres som bilfører og 8 % som passasjer. Vi ligger over landsnittet på 5 % i bruk av sykkel og litt under landsnittet til fots. Vi ligger også under landsnittet for kollektivreiser (10 %).

Man kan med god grunn kalle Oppland for et skoleskysfylke. Grunnen til den høye andelen av skysselever er at det er få byer i fylket, spredd bosetting og en skolestruktur i kommunene/fylket som utløser skyss. En andel av elevene har skyss til to bopeler, delt bopel. Skyssopplegget kan i noen av disse tilfellene være ressurskrevende. Det må settes opp drosjer der det ikke er noe kollektivtilbud, eller der bruk av kollektivtilbudet medfører svært lang reisetid. Noen elever har også vanskeligheter med å bytte transportmiddel. Vi erfarer også en økning av søknader om skyss for elever med spesielle behov. Dette kan være elever som ikke kan benytte det ordinære kollektivtilbudet, av psykiske eller fysiske årsaker.

Kilde: Reisevaneundersøkelsen 2005 (Transportøkonomisk institutt).

Kilde: Reisevaneundersøkelsen 2005 (Transportøkonomisk institutt).

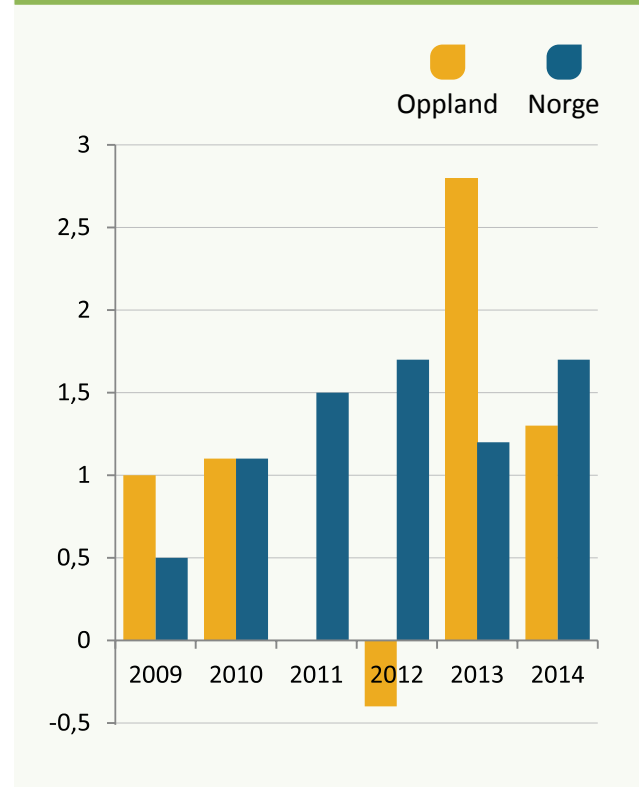

Veger

Oppland fylkeskommune eier fylkesvegene i Oppland og har ansvaret for utbygging, drift og vedlikehold av disse. Til sammen er det 3025 km veg med 637 bruer og to tunneler, samt ett ferjesamband. Trafikken på vegene i Oppland har de siste seks årene i gjennomsnitt hatt en årlig økning på 1 %, mot 1,3 % på landsbasis. Vegene med størst trafikkmengde i Oppland, er riksvegene E6 og Rv. 4, mens den fylkesvegen som har størst trafikk, er Fv. 33.

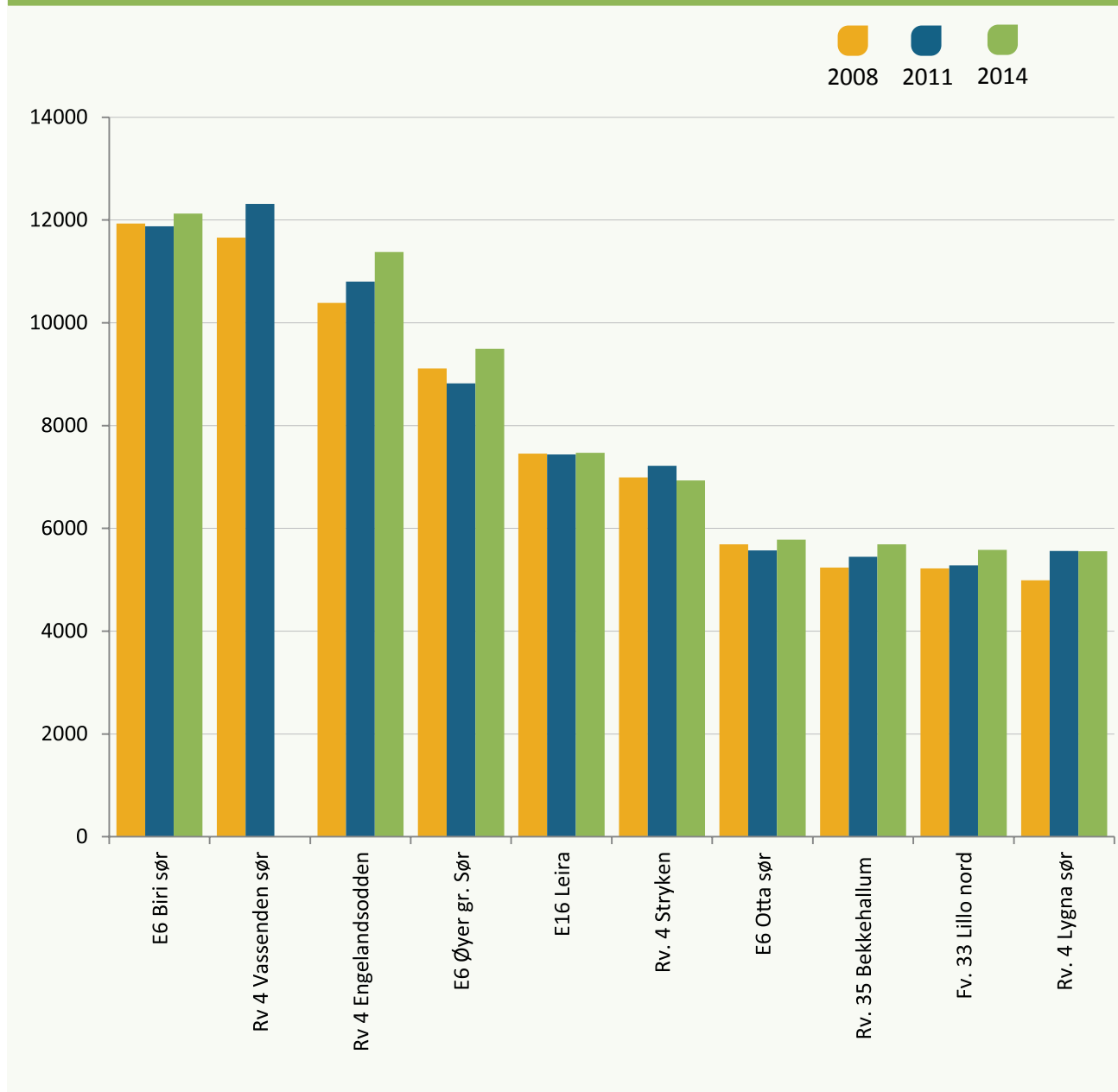
Kilde: Statens vegvesen

Endring i trafikkmengde sammenlignet med foregående år, Oppland og Norge

Kilde: Statens vegvesen

Gjennomsnittlig trafikkmengde per døgn (ÅDT) på de ti tellepunktene i Oppland med høyest trafikk

Kollektivtilbudet

Når det gjelder kollektivtilbudet er det hyppig tilbud i byene og i områdene rundt Lillehammer (inkludert Gausdal og Øyer/Tretten) og Gjøvik (inkludert Østre og Vestre Toten). Det er også enkelte gjennomgående linjer som har jevnlig, men færre avganger.

Dagens busstilbud gjenspeiler de generelle pendlerstrømmene innad og mellom kommuner og regionene. Endringer i disse pendlerstrømmene vil være gjenstand for utvikling og korrigering av dagens tilbud.

Med noen få unntak er det i hovedsak skoletransporten som utgjør busstilbudet i distriktene. Skolekjøring innebærer kjøring inn til skolen om morgenen og ut igjen på ettermiddagen i henhold til skolens ordinære start og sluttid. Disse linjene går innad i kommunene.

Busstilbud i helgene

I hovedsak er det Lillehammer og Gjøvik som har det best utviklede busstilbudet i helgene. Noen få linjer har noen få avganger i helgen, se liste under. Ellers i distriktene er det for det meste skolekjøring og ikke noe tilbud i helgene.

Et unntak er bestillingstransport som kjøres med drosje i Lillehammer og mellom Lillehammer og Gausdal. Dette er et tilbud der brukeren selv ringer inn og bestiller drosjen. Drosjen kjøres til fastsatte tidspunkter og områder. Dette er et godt tilbud i tillegg til det ordinære rutetilbudet, også i helgene.

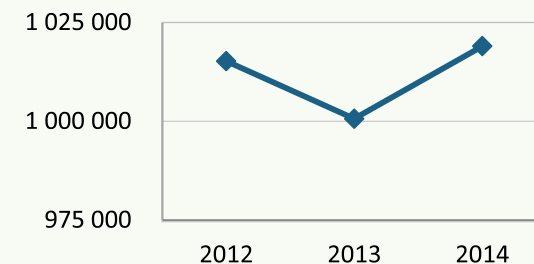
Samarbeid med ekspressbussene

Ekspressbussene i/gjennom Oppland er i hovedsak kommersielt drevet. Det er lagt opp til korresponderende avganger med Opplandstrafikk sine lokale og regionale rutetilbud ved knutepunkter og skystasjoner i fylket. Ekspressbussene har tidligere betalt terminalavgift ved flere skystasjoner i Oppland. For å gi ekspressbussene bedre rammebetingelser har Opplandstrafikk fjernet disse avgiftene.

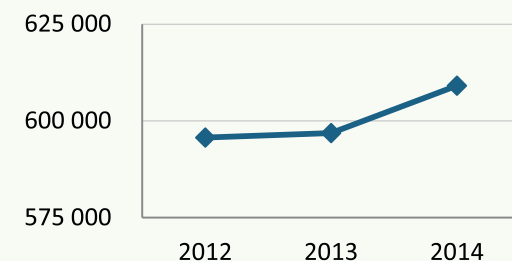
Opplandstrafikk har takstsamarbeid med Valdres-ekspressen. Avtalen gjelder kjøp av rabatter for Opplandstrafikks kunder på Valdresekspressen. Avtalens formål er å sikre at Opplandstrafikks faste kunder på Valdresekspressens ruter innen Oppland får de samme takster som på de øvrige ruter som forvaltes av Opplandstrafikk.

Trygt hjem er forankret i «Ung i Oppland» – *Ungdomspolitik for Oppland fylkeskommune 2012–2015*, pkt. 7.5 Ungdom og trafikksikkerhet. Et av tre hovedtiltak er Trygt hjem-ordningen. Ordningen finansieres av midler lagt til regionalenheten. Opplandstrafikk er ikke inne med midler, kun som pådriver. Midlene fordeles til regionene, og det er regionkontaktene som er ansvarlig for videre oppfølging og gjennomføring av tiltaket. Både omfanget og organisering av tiltaket varierer fra region til region.

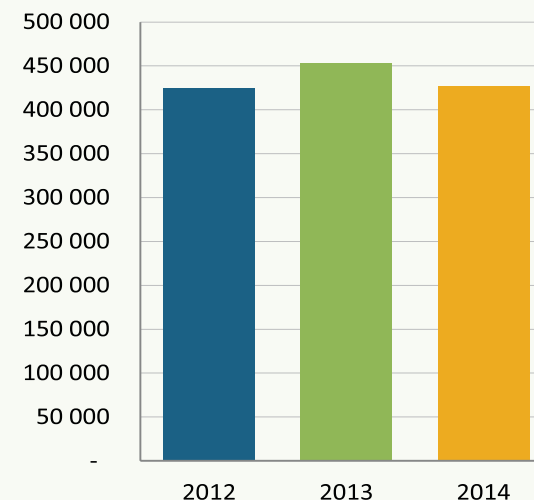
Passasjerer bybuss Lillehammer

Passasjerer bybuss Gjøvik

Passasjerer langruter

Ruteproduksjon					
	2011	2012	2013	2014	Endring 2013–2014
Bybuss	1 400 000	1 500 000	1 500 000	1 600 000	-7 %
Langruter	3 100 000	3 100 000	3 100 000	2 950 000	5 %
Region-/skole	8 400 000	7 900 000	7 800 000	7 300 000	6 %
Totalt	12 900 000	12 500 000	12 400 000	11 850 000	4 %
Skole, drosje	2 240 000	2 393 000	2 424 000	2 604 000	-7 %
Bestillingstrafikk	274 000	245 000	227 000	252 000	-11 %
TT, drosje	363 000	252 000	239 000	246 000	-3 %
Totalt	2 877 000	2 890 000	2 890 000	3 102 000	-7 %

Antall reiser					
	2011	2012	2013	2014	Endring 2013–2014
Område					
Bybuss	1 585 000	1 611 000	1 597 000	1 628 000	2 %
Langruter	423 000	424 000	453 000	449 000	-1 %
Region	1 324 000	1 328 000	1 285 000	1 274 000	-1 %
Skole	5 443 000	5 364 000	5 373 000	5 284 000	-2 %
Totalt	8 854 000	8 802 000	8 783 000	8 717 500	0
Skole, drosje	305 000	333 000	308 000	324 000	5 %
Bestillingstrafikk	42 000	42 000	40 000	44 500	11 %
TT, drosje	37 000	33 000	35 000	38 000	9 %
Totalt	384 000	408 000	383 000	406 500	6 %

Priser billetter				
	Enkeltbillett voksen		Periodebillett voksen (30 dager)	
Takstsoner	2013	2014	2013	2014
Bybuss	35	35	470	490
1	35	35	470	490
2	46	47	600	620
3	65	68	800	850
4	84	87	1 010	1060
5	103	107	1 220	1290
6	122	126	1 430	1500
7	141	146	1 640	1720
8	160	165	1 850	1930
9	179	185	2 060	2160
10	198	204	2 060	2160
11	217	224	2 060	2160
12	236	244	2 060	2160
Makspris	255	263	2 060	2160
	Rabatter		Barn-/ ungdomsbillett	
Barn	50 %	50 %	230 kr	240 kr
Reisepenger/ verdikort	40 %	40 %		
Honnør	50 %	50 %	40 %	40 %
Militær	50 %	50 %	-	-
Student	25 %	25 %	40 %	40 %
Bestillingsruter				
0-5 km	35	35	-	-
5-15 km	46	47	-	-
15-25 km	65	68	-	-
Over 25 km	84	87	-	-

Trafikkulykker

Ulykkesituasjon i Norge

I 2015 omkom 125 personer i trafikken på norske veier. Dette er det laveste antallet drepte siden 1940-tallet.

Antall drepte i vegtrafikkulykker i Norge økte i takt med trafikkøkningen fram til 1970. Trafikkveksten fortsatte etter 1970, men tallet på omkomne ble gradvis redusert. I 1970 ble det registrert 560 drepte i vegtrafikken, mens antallet i 2015 var 125. I perioden fra 1970 til 2015 er antall drepte redusert til en femtedel samtidig som trafikkvolumet er mer enn fordoblet. I 1970 omkom 94 barn i alderen 0–14 år, mens tilsvarende tall i 2015 var to.

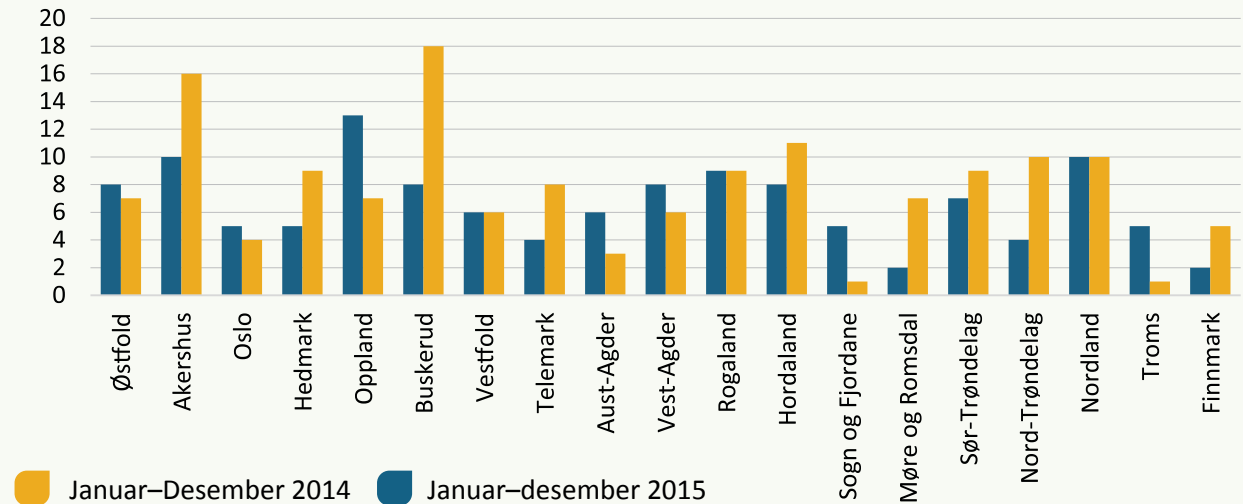
Ulykkesituasjon i Oppland

I Opplandstrafikken ble 13 personer drept, 34 hardt skadd og 206 lettere skadd i 2015. 13 drepte personer i 2015 er to flere enn gjennomsnittet for de siste fem årene. Til tross for flere omkomne i 2015, er det færre drepte og hardt skadd tilsammen enn i 2014. Det er små marginers forskjell på å bli drept eller hardt skadd i en alvorlig ulykke. I sum er ulykkesutviklingen positiv også i 2015, hvor det er registrert 177 trafikkulykker mot 203 ulykker i 2014.

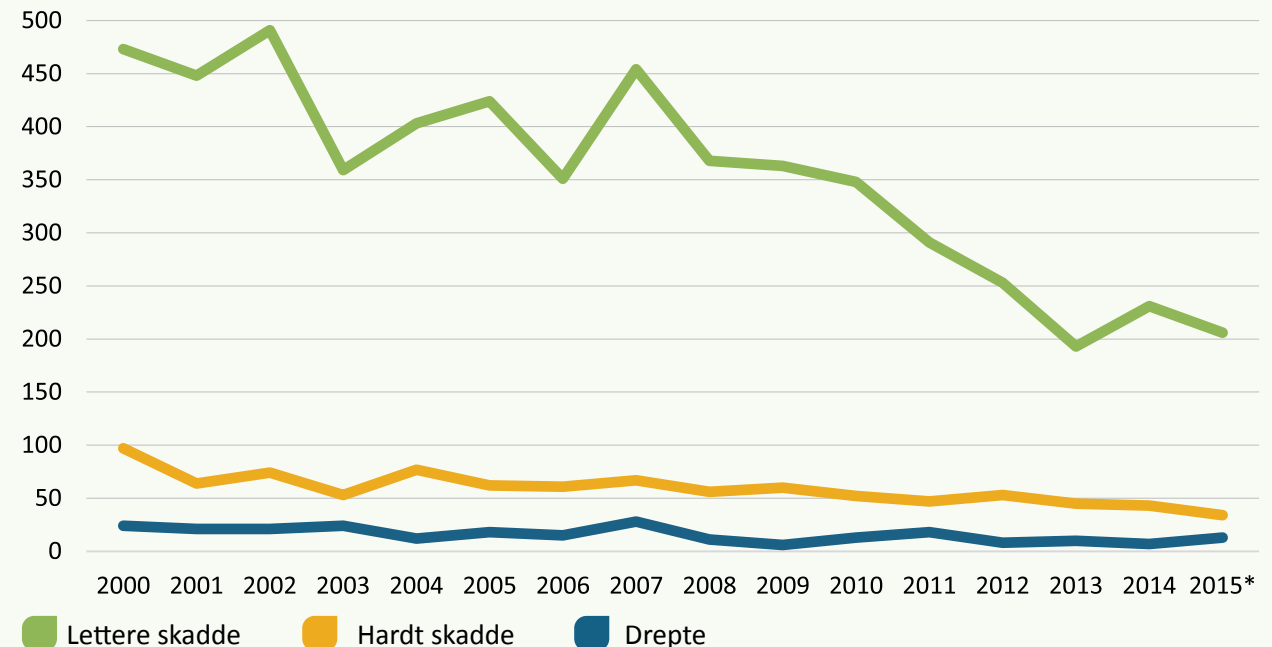
Siden 2000 har det vært en trafikkvekst i Oppland på ca. 25 %. Reduksjon i antall drepte og hardt skadd i samme periode er 61 %.

Nedgangen i antall ulykker totalt sett er stor, særlig i perioden 2008–2013.

Antall drepte i trafikkulykker i 2014 og 2015, fylkesvis fordeling

Drepte og skadde i trafikkulykker i Oppland 2000–2015

Vernet areal og bygninger og natur og friluftsområder

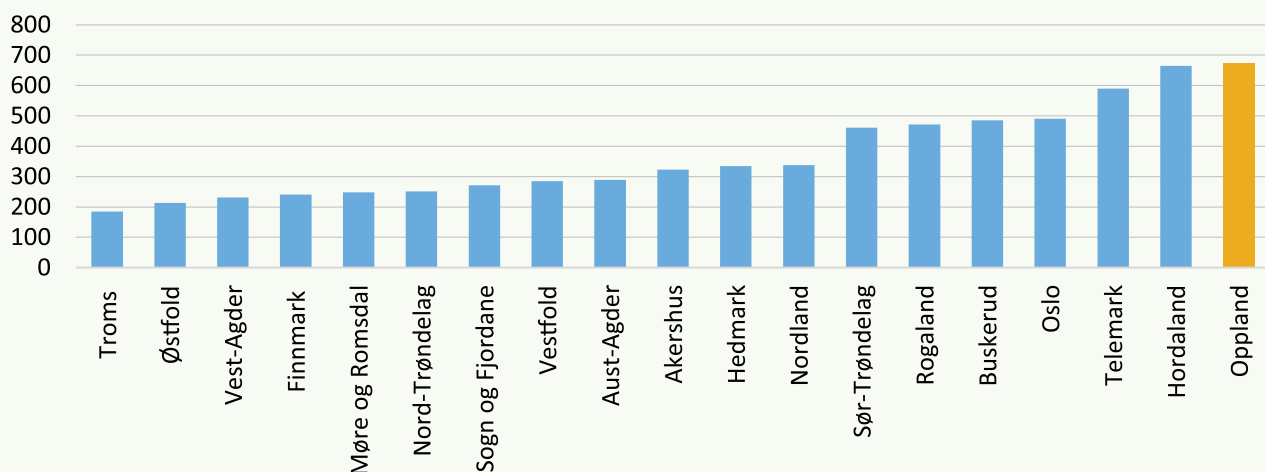
Oppland har store naturområder og størst andel vernet areal i landet med sju nasjonalparker i fylket. I 2013 hadde omtrent 60 % av alle bosatte i tettstedene i fylket trygg tilgang til rekreasjonsareal og 51 % trygg tilgang til nærturterreng. For gruppa barn og unge under 20 år er andelen med trygg tilgang til rekreasjonsareal noe lavere, og til nærturterreng noe høyere. I denne aldersgruppa hadde 54 % tilgang til rekreasjonsareal og 64 % tilgang til nærturterreng i fylket i 2013. Vi ligger over landsnittet for tilgang til rekreasjonsareal, hvor 55 % har tilgang til rekreasjonsareal i landet, og litt over landet for nærturterreng.

Vernede bygg i Oppland

Oppland har videre en rik kulturarv knyttet til bruk av utmarka. I mange isfonner er det bevart spor etter eldgammel menneskelig materiell kultur. På grunn av raske klimaendringer smelter nå et stort antall gjenstander frem fra isen ulike steder i verden. Oppland har et pågående brearkeologisk sikringsprogram i høyfjellet hvor det er samlet inn om lag 2 000 funn fra 50 ulike funnsteder. Over halvparten av verdens brearkeologiske funn er funnet i Oppland.

I Oppland finner en over 600 fredede bygninger og anlegg (av totalt ca. 6 700 i Norge), i tillegg til i overkant av 40 000 bygninger som er oppført før 1900. Her står også hele ni bevarte stavkirker fra middelalder, omtrent en tredjedel av landets bevarte stavkirker. Bygningene er et resultat av rike håndverkstradisjoner gjennom mange generasjoner. Oppland har fortsatt levende håndverkmiljøer i vekst innen flere fagområder, og disse næringene utgjør viktige distriktsarbeidsplasser.

Antall freda bygninger etter kulturminneloven, fylkesvis 2013

Vernet areal (kvm2) fylkesvis 2013

	Nasjonalpark	Naturreservat	Landskapsverneområde	Andre fredninger	Totalt areal
Oslo	..	6,7	30,79	0,08	37,57
Vestfold	15,6	25,16	8,13	1,42	50,31
Østfold	14,69	116,76	21,72	0,51	153,68
Akershus	..	155,61	32,48	1,41	189,5
Vest-Agder	..	56	877,29	4,49	937,78
Rogaland	..	66,94	1 047,46	36,43	1 150,83
Telemark	769,96	274,74	696,54	33,54	1 774,78
Aust-Agder	..	186,22	1 623,84	33,25	1 843,31
Buskerud	1 196,98	387,67	412,06	0,18	1 996,89
Hordaland	2 453,93	83,55	575,28	6,79	3 119,55
Hedmark	1 124,32	1 054,13	1 339,55	0,07	3 518,07
Sør-Trøndelag	1 690,38	380,37	1 581,08	2,54	3 654,37
Nord-Trøndelag	2 928,86	749,86	99,04	10,66	3 788,42
Troms	2 252,79	148,71	1 591,12	1,88	3 994,50
Sogn og Fjordane	2 047,69	167,02	1 857,33	3,69	4 075,73
Møre og Romsdal	1 188,88	210,3	2 520,10	241,84	4 161,12
Finnmark	4 388,89	441,14	619,45	0,37	5 449,85
Nordland	5 601,51	748,03	872,36	4,51	7 226,41
Oppland	5 606,41	529,35	1 468,23	4,6	7 608,59

God tilgang til rekreasjonsareal og turterreng

Både for landet og fylket har det vært en positiv økning i tilgang til rekreasjonsareal siden 2011. SSB forklarer den positive utviklingen i tilgang på rekreasjonsareal for landet med at det i flere kommuner er innført en fartsgrense på 30 kilometer i timen på veier der fartsgrensa tidligere var 40 eller 50 kilometer i timen. Økningen i bygging av turstier i fylket kan også forklare en del av den positive veksten.

Merking av stier

Oppland har vært med i det nasjonale prosjektet for merking av stier. Turskiltprosjektet er et økonomisk samarbeid mellom Gjensidigestiftelsen og alle fylkeskommunene i landet. Reiseliv, friluftsråd, kommuner og andre aktører er ofte involvert i lokalt arbeid knyttet til skilting, merking og informasjonstiltak knyttet til turruter. Målsettingen med Turskiltprosjektet er å fremme folkehelsen ved å få flere folk ut på tur i nærheten av der folk bor eller oppholder seg over tid. Gjennom informasjon, skilting og merking skal Turskiltprosjektet bidra til økt og trygg friluftsfærd i folks nærmiljø.

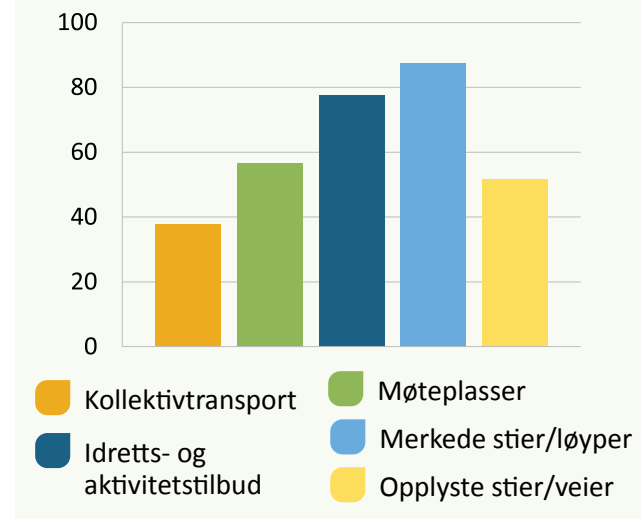
Gjennom tre år har Oppland merket hele 3 000 km med turruter. Det tilsier over én femtedel (23 %) av det totale antallet km turruter i Turskiltprosjektet i 2014 (13 138km) og nesten 5ggr (4.6ggr) flere km per delprosjekt enn det nasjonale gjennomsnittet.

Når vi ser på hvordan innbyggere i Oppland selv opplever tilgang på merkede løyper og stier, svarer 88 % at det er bra tilgang til merket sti og løypenett sommer og vinter, mens 52 % svarer at det er bra tilgang til trygge og opplyste stier/gang- og sykkelveier som er tilgjengelig for alle.

Friluftslivets år

I Friluftslivets år 2015 er Oppland vært et av de fylkene som har hatt stor friluftaktivitet knyttet opp mot markeringen av friluftslivets år. Bare Troms og Oslo ligger foran. I Oppland fattet 13 kommuner vedtak om å være en Friluftslivets år kommune med spesielt fokus på friluftsliv både i form av arrangementer, vektlegging av friluftsliv i kommunens planarbeid, samt stimulere kommunens barnehager og skoler til å bruke naturen til lek og læring. Oppland har også vært et foregangsfylke med etablering av Stolpejakten som mobiliserer svært mange ut i nærfriluftsliv. 20000 er registrert på Stolpejakten.no, 11 kommuner har etablert stolpejakten i Oppland. I tillegg til stolpejakten har de fleste kommuner i Oppland har egne turmål-sopplegg med stor deltagelse fra alle aldersgrupper.

Andel med opplevd tilgang til merket sti og løypenett, sommer og vinter 2014

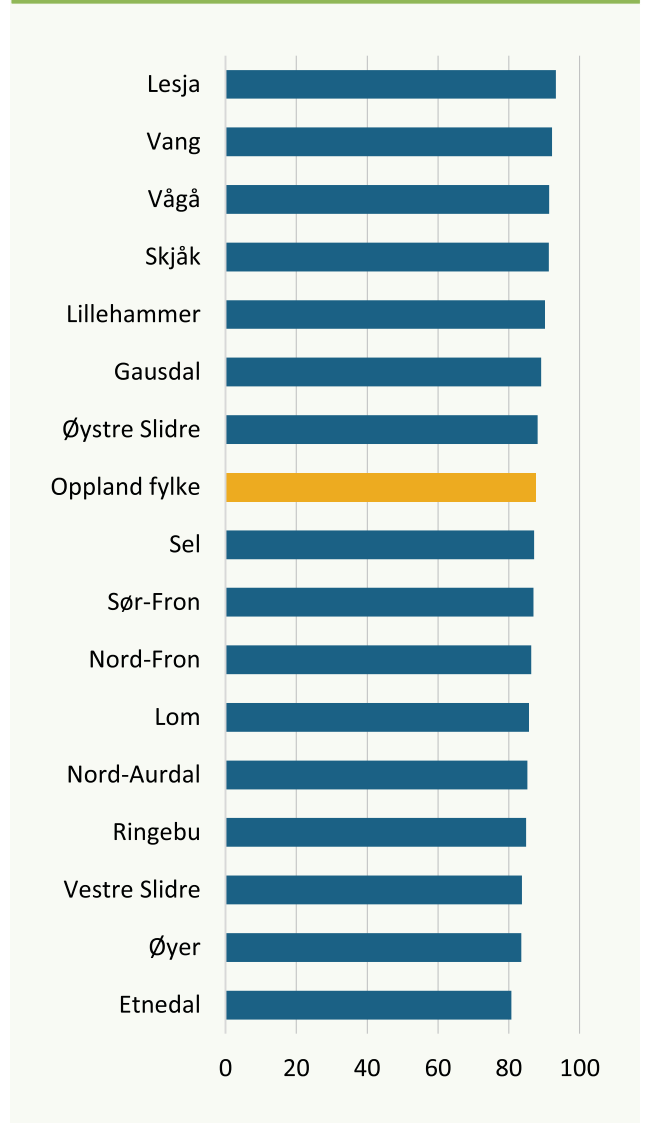
Tettsted: Et tettsted er e samling hus der det bor minst 200 personer og avstanden mellom husene ikke overstiger 50 meter.

Nærturterreng: Nærturterreng er naturområde større enn 200 dekar i tettsteder eller som grenser til tettsteder, inkludert parker og de fleste idrettsanlegg.

Rekreasjonsareal: Naturområde større enn 5 dekar i tettsteder eller som grenser til tettsteder, inkludert parker og de fleste idrettsanlegg.

Trygg tilgang: For at tilgangen til nærturterreng og rekreasjonsareal skal anses som trygg, må innbyggerne kunne ferdes langs stier, gang- og sykkelveier eller på bilvei med liten trafikk og med lav fartsgrense. Avstandskravet er satt til 500 meter for nærturterreng og 200 meter for rekreasjonsareal.

Andelen med opplevd tilgang på merkede stier og løyper (kommunevis)

Klimaendringer og klimatilpasning

Utslippene i Norge var omtrent 5 % høyere i 2013 enn i 1990. Norge har et nasjonalt mål om å redusere utslippene med 30 % innen 2020. Olje- og gassvirksomhet (27 %), industri (22 %) og veitrafikk (19 %) er de tre viktigste utslippskildene som stod for til sammen 68 % av totale klimagassutslipp i 2013.

Beregninger gjort av Norsk klimaservicesenter basert på klimautviklingen i Norge hittil og antagelser om fremtidige klimagassutslipp, viser at vi kan forvente følgende klimaendringene i Norge fram mot slutten av dette århundret (medianverdier):

- Årstemperatur: Økning på ca. 4,5 °C (spenn: 3,3 til 6,4 °C) .
- Årsnedbør: Økning på ca. 18 % (spenn: 7 til 23 %).
- Styrregnepisodene blir kraftigere og vil forekomme hyppigere.
- Regnflommene blir større og kommer oftere.
- Snøsmelteflommene blir færre og mindre.
- I lavtliggende områder vil snøen bli nesten borte i mange år, mens det i høyfjellet kan bli større snømengder i enkelte områder.
- Det blir færre isbreer og de som er igjen har blitt mye mindre.
- Havnivået øker med mellom 15 og 55 cm avhengig av lokalitet .

Det er særlig flomskader som har økt, og med det også årlige utbetalinger av erstatning. Bare i tidsrommet 2011–2014 er det i Oppland utbetalt erstatninger gjennom Norsk naturskadepool og Statens naturskadefond på over kr 878 millioner kroner.

I tillegg kommer alle utgifter som kommunene, Statens vegvesen, Jernbaneverket og NVE mfl har hatt i forbindelse med opprydding etter uvær og flommer.

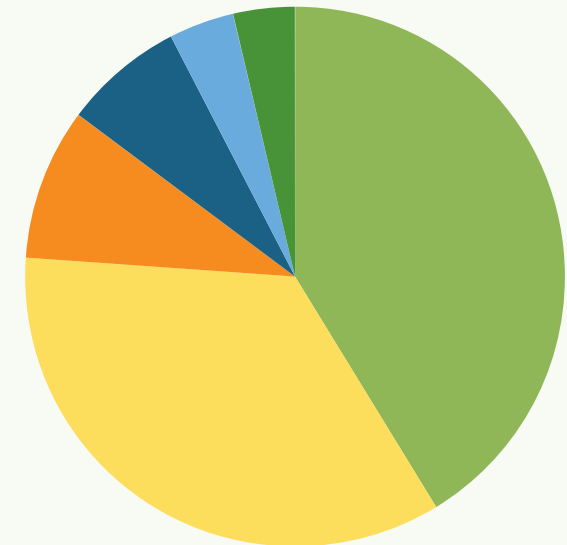
Det vil derfor være svært viktig å gjennomføre klimatilpasningstiltak på ulike arenaer i Oppland i årene som kommer for å prøve å redusere framtidig skadeomfang og kostnader som følge av klimaendringene. Mange konkrete tiltak må gjøres, men for å få til dette er det viktig å øke kompetansen til ulike grupper som grunneiere, skogbrukere, kommuner, entreprenører, vegvesen, jernbaneverk, konsulentbransjen innen tema som veier - planlegging, saksbehandling, bygging og vedlikehold, tiltak i vassdrag - planlegging og gjennomføring og hogst - planlegging og gjennomføring.

Samlede utslipp i Oppland

I 2009 (siste år ssb utarbeidet statistikk for klimautslipp på regionalt nivå) utgjorde utslippene fra vegtrafikk og jordbruk ca. 76 % av Opplands totale utslipp. De nasjonale tallene for 2011 viser en økning i utslippene fra jordbruket og en reduksjon i utslippene fra transportsektoren. Hvordan utviklingen i Oppland har vært innen disse to sektorene er imidlertid usikkert.

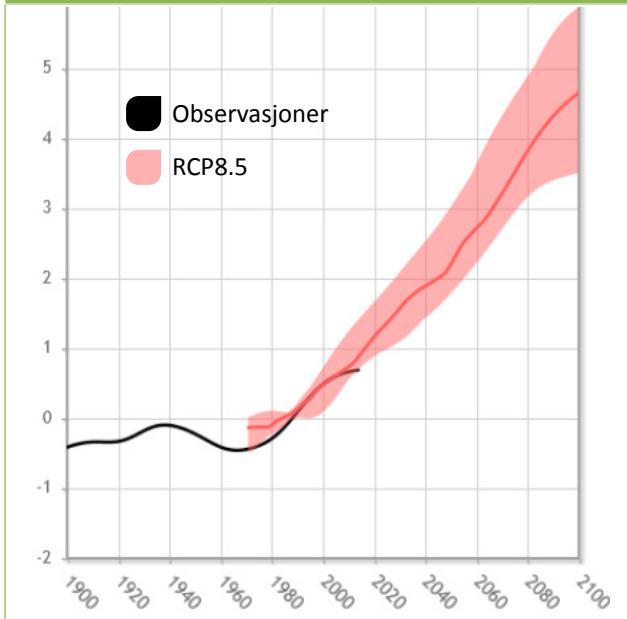
Over halvparten av utslippene i fylket stammer fra transport (vegtrafikk + mobil forbrenning). Prosessutslipp fra jordbruk og avfallsdeponier er nest største utslippskilde i Oppland. Størparten av utslippene er knyttet til husdyrhold og gjødselhåndtering. Utslipp av metan og lystgass i Oppland ligger høyt over landsgjennomsnittet, og viser med all tydelighet hvor viktig jordbruksdriften er i fylket.

Prosentvis utslipp fra de enkelte sektorer i Oppland 2009

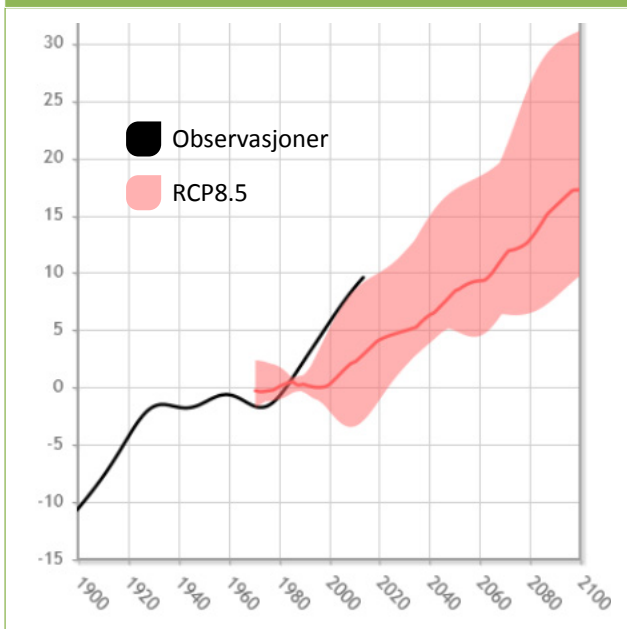

- Vegtrafikk 41 %
- Jordbruk 35 %
- Mobil forbrenning 9 %
- Stasjonær forbrenning 7 %
- Avfallsdeponigass 4 %
- Prosessutslipp 4 %

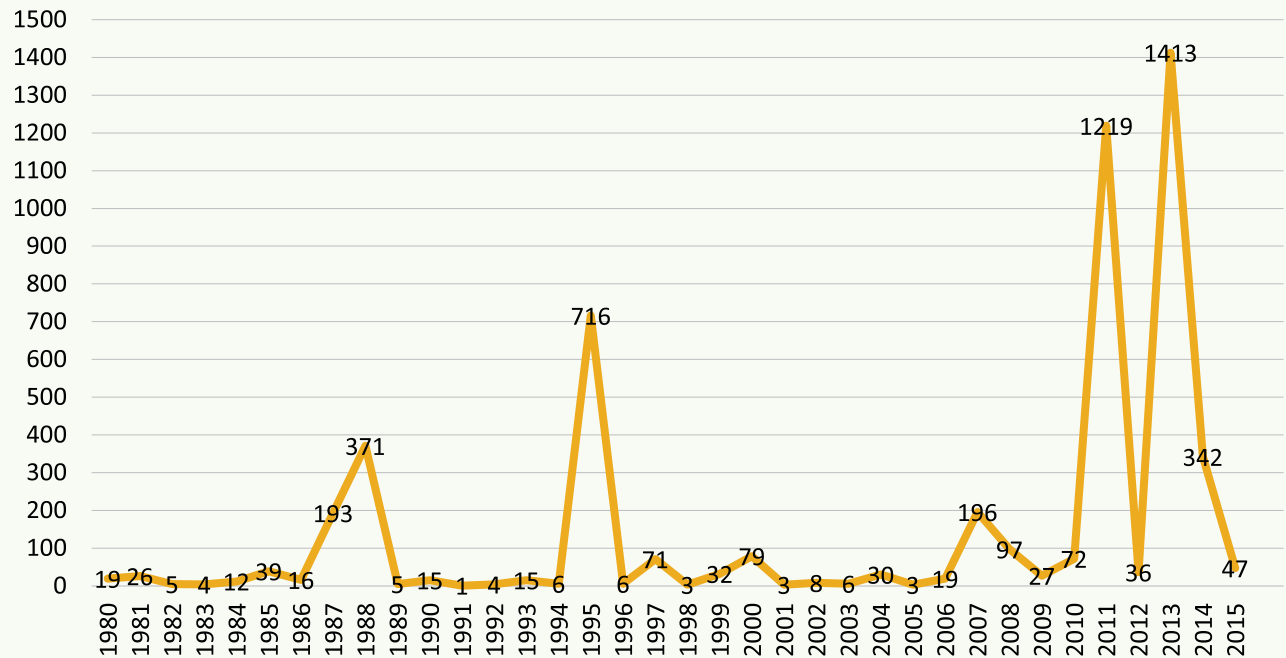
Temperatur for Østlandet*

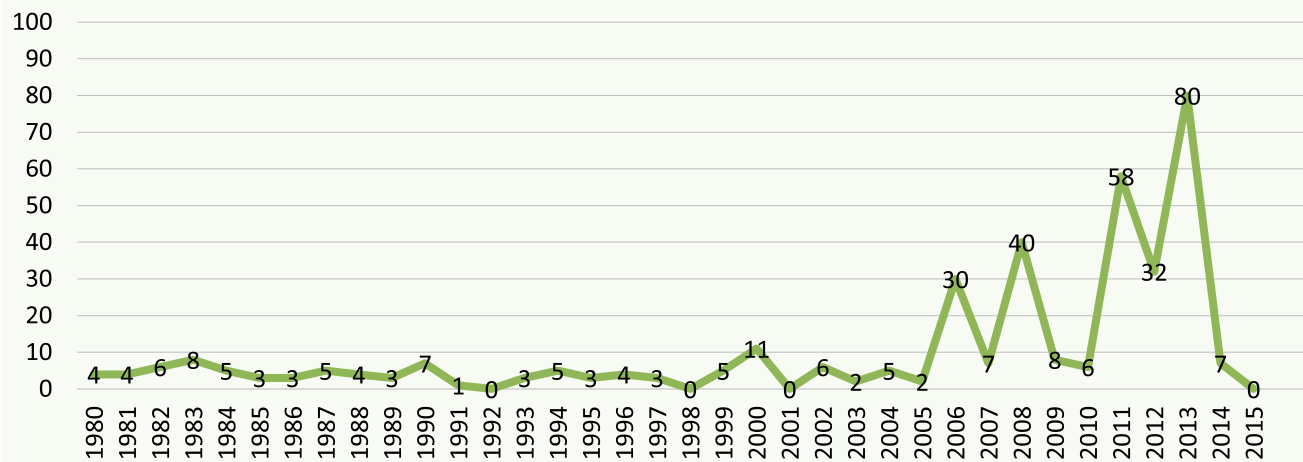
Nedbør for Østlandet*

Antall flomhendelser registrert i Oppland i tidsrommet 1980–2015

Antall skredhendelser registrert i Oppland i tidsrommet 1980–2015

Oppland rangert på sjette plass på Norsk kulturindeks i 2015

I 2014 fordelte fylkeskommunen nærmere 28 mill. kroner til ulike aktører i kulturlivet i Oppland. I tillegg kommer statlige tilskudd som driftstilskudd til teater, museum og knutepunktfestivaler, samt overføringer av spillemidler. Hoveddelen av de fylkeskommunale kulturmidlene går til driftstilskudd til institusjoner, og beløpet fastsettes etter faste fordelingsnøkler med stat og kommuner. I 2015 var det fire slike institusjoner i Oppland; Lillehammer kunstmuseum, Peer Gynt-stemnet, Norsk Litteraturfestival og Teater Innlandet.

Andre sentrale mottakere av tilskudd gjennom flerårig støtte er festivaler. I følge statistikk fra interesseorganisasjonen Norske festivaler utgjør fylkeskommunale tilskudd 7 % av inntekter til de 6 største festivalene i fylket. Summen av kommunale og fylkeskommunale tilskudd for disse aktørene utgjør 10 %. Dette er lik nøkkelfordeling på nasjonalt nivå. Fylkeskommunale tilskudd til disse festivalene i Oppland ligger dermed litt under nasjonalt nivå. Fylkeskommunenes tilskudd til Knutepunktfestivaler ligger derimot litt over landsgjennomsnittet.

Den største tilskuddsordningen fylkeskommunen forvalter er den spillemiddelfinansierte ordningen som er tildelt over statsbudsjettet til anlegg for idrett og fysisk aktivitet. I 2015 ble det fordelt 45,6 mill. kroner til ordinære idrettsanlegg og 3,4 mill. til nærmiljøanlegg. Fylkeskommunen støtter også større idrettsarrangement og de tre siste årene har vi gitt 2,5 mill. kroner til Lillehammer Skifestival AS for World Cup på Lillehammer i perioden 2013–2016.

I 2015 ga vi ytterligere 1 mill. kroner til World Cup på Lillehammer. Videre har vi i 2014 gitt 1 mill. kroner til junior VM alpint i Hafjell i 2015. Vi har også gitt midler til Landsskytterstevnet på Lesja og Ungdomsleken på Lillehammer. Videre har vi gitt 3,5 millioner kroner til modernisering og rehabilitering av lille Lysgårdsbakken.

Telemarksforskning utarbeider hvert år en egen kulturindeks, som rangerer alle landets kommuner etter innsats og tilbud på kulturområdet.

Beskrivelsen av kulturtilbud og kulturaktivitet i indeksen tar utgangspunkt i følgende ti kategorier:

- Kunstnere
- Kulturarbeidere
- Museum
- Konserter
- Kino
- Bibliotek
- Scenekunst
- Kultur for barn og unge (kultur, skole og Den kulturelle skolesekken)
- Sentrale tildelinger
- Frivillighet

I kulturindeksen er det fokusert på det som kalles ytringskultur. Dette kulturbegrepet innbefatter kulturvern, men ikke generell frivillig aktivitet og idrett. I den fylkesvise fordelingen for 2015 er Oppland rangert på 6 plass når man ser på alle kategoriene samlet, i 2014 lå fylket på 8. plass. Når man ser på kommunene har man i indeksen sett på de 20 kommunene som får best rangering på landsbasis. Her kommer Nord-Aurdal og Lillehammer langt opp med henholdsvis 3 og 6 beste plassering.

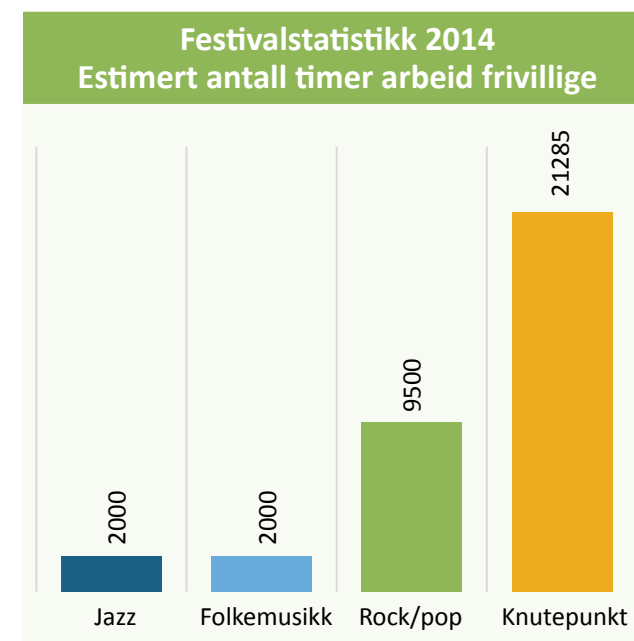
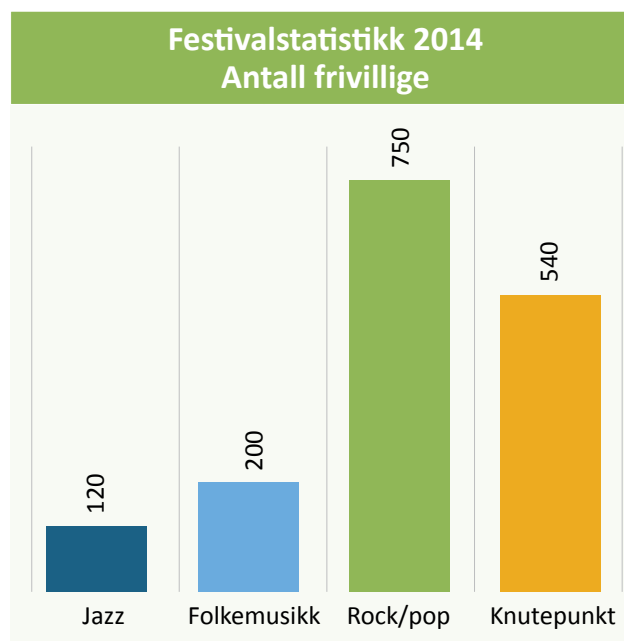
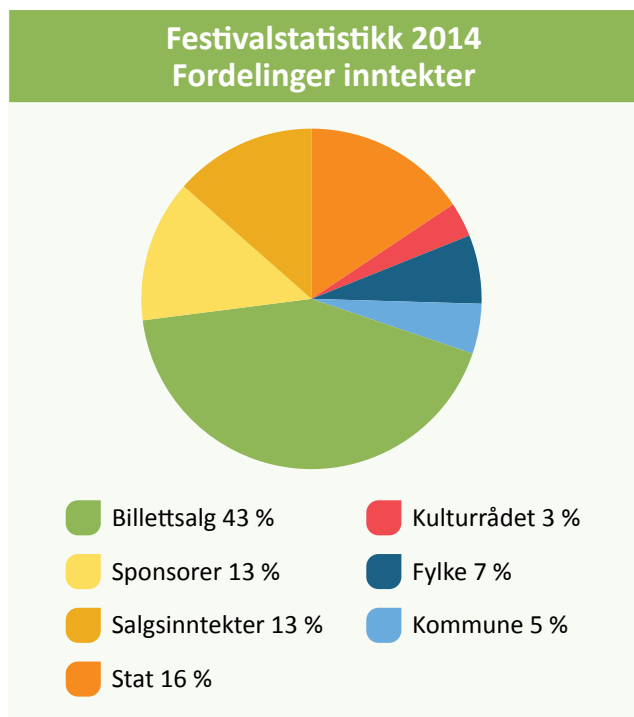
Fylkeskommunale drifts- og rammetilskudd			
	2013	2014	2015
Knutepunktinstitusjonene			
Peer Gynt		1 330 334	1 375 000
Litteraturfestivalen		936 667	968 000
Lillehammer Kunstmuseum		2 770 000	2 821 000
Andre festivaler		1 800 000	1 750 000
Andre kulturinstitusjoner			
Teater Innlandet		4 765 284	4 982 572
Oppland kunstsenter		1 700 000	1 751 000
Museum		12 794 000	12 620 000
Andre institusjoner		1 422 000	1 456 888
Frivillige organisasjoner		940 000	940 000
Totalt		15 664 285	16 044 460

Fylkeskommunale stipend og prosjekttilskudd			
	2013	2014	2015
Kunstnerresidenser		538 000	682 000
Stipender	400 000	350 000	350 000
Utviklingsmilder kunst og kulturprosjekt		2 020 000	1 785 000
Aktivitetstilskudd barne- og ungdomsorganisasjoner		200 000	239 000
Idrettsarrangement		1 442 000	1 471 000
Totalt		4 550 000	4 527 000

Fylkenes score på Norsk kulturindeks 2015 (Rangering i 2014 vises i parentes)

Fylke	Kunstnere	Kulturarb	Museum	Konsserter	Kino	Bibliotek	Scenekunst	Kultur for barn	Kulturskole	DKS	Sentr.tild.	Frivillighet	Total rang
Sør-Trøndelag	4 (4)	4 (4)	2 (4)	3 (3)	1 (1)	3 (2)	5 (4)	7 (5)	5 (5)	16 (14)	3 (2)	6 (6)	1 (1)
Troms	5 (6)	5 (3)	7 (8)	7 (3)	2 (3)	8 (7)	2 (2)	9 (6)	8 (6)	14 (16)	3 (3)	10 (18)	2 (4)
Oslo	1 (1)	1 (1)	1 (1)	1 (1)	5 (3)	13 (15)	1 (1)	19 (19)	19 (19)	19 (19)	6 (5)	17 (10)	3 (2)
Hordaland	3 (3)	3 (5)	6 (3)	2 (2)	8 (8)	14 (13)	3 (3)	16 (12)	13 (12)	18 (18)	2 (1)	9 (8)	4 (3)
Vest-Agder	7 (9)	6 (6)	10 (8)	11 (7)	4 (6)	1 (1)	8 (6)	12 (15)	12 (15)	1 (4)	1 (12)	11 (16)	5 (6)
Oppland	8 (7)	7 (8)	3 (5)	8 (12)	19 (18)	3 (4)	14 (14)	5 (7)	6 (7)	12 (15)	7 (8)	5 (3)	6 (8)
Telemark	6 (5)	10 (7)	16 (12)	6 (5)	6 (7)	7 (9)	4 (5)	4 (9)	7 (9)	1 (1)	9 (14)	12 (9)	7 (5)
Finnmark	13 (14)	2 (2)	3 (2)	14 (15)	10 (11)	17 (16)	7 (8)	1 (1)	1 (1)	3 (11)	8 (4)	12 (15)	8 (9)
Nord-Trøndelag	17 (17)	16 (12)	10 (8)	10 (8)	13 (13)	10 (6)	8 (11)	6 (4)	4 (4)	8 (3)	5 (10)	1 (2)	9 (7)
Rogaland	11 (12)	9 (10)	8 (7)	15 (15)	9 (9)	2 (2)	6 (7)	11 (10)	11 (10)	17 (17)	14 (15)	18 (17)	10 (13)
Nordland	15 (15)	8 (9)	5 (6)	8 (9)	18 (16)	19 (19)	12 (9)	8 (8)	9 (8)	4 (5)	10 (11)	2 (1)	11 (10)
Hedmark	9 (11)	14 (12)	12 (12)	16 (12)	15 (19)	5 (7)	10 (13)	10 (11)	10 (11)	9 (8)	11 (5)	7 (7)	12 (12)
Sogn og Fjordane	19 (18)	11 (11)	15 (17)	4 (11)	17 (15)	12 (10)	13 (10)	3 (2)	3 (2)	6 (2)	13 (5)	3 (4)	13 (11)
Aust-Agder	16 (16)	12 (15)	14 (16)	4 (6)	13 (14)	8 (11)	19 (18)	13 (12)	16 (12)	5 (12)	15 (12)	8 (11)	14 (16)
Møre og Romsdal	18 (19)	17 (16)	8 (11)	13 (17)	16 (17)	18 (18)	11 (12)	2 (3)	2 (3)	7 (13)	16 (18)	4 (5)	15 (17)
Akershus	2 (2)	13 (14)	18 (19)	17 (19)	7 (5)	11 (11)	15 (16)	15 (16)	15 (16)	12 (7)	17 (16)	14 (14)	16 (15)
Vestfold	10 (8)	14 (16)	17 (14)	11 (10)	3 (2)	6 (4)	17 (15)	17 (17)	17 (17)	9 (10)	18 (17)	16 (12)	16 (14)
Buskerud	12 (10)	19 (19)	13 (15)	19 (14)	12 (12)	14 (14)	16 (16)	13 (14)	14 (14)	11 (9)	19 (19)	15 (13)	18 (18)
Østfold	14 (13)	18 (16)	19 (18)	18 (18)	11 (10)	16 (16)	18 (19)	18 (18)	18 (18)	15 (6)	11 (9)	19 (19)	19 (19)

Kilde: Norsk kulturindeks 2015, Telemarksforskning

The background is a solid green color with a subtle, repeating pattern of stylized leaves in a lighter shade of green. The leaves are scattered across the entire surface, creating a natural and organic feel.

4.

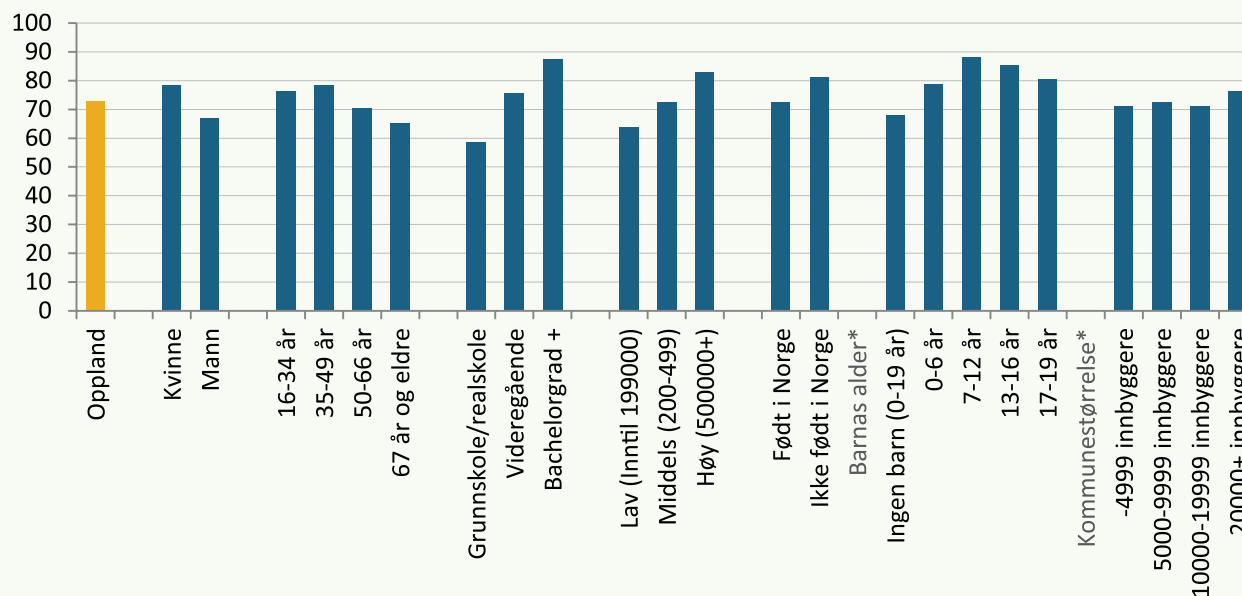
LIVSSTIL OG HELSE

Deltagelse på møteplasser

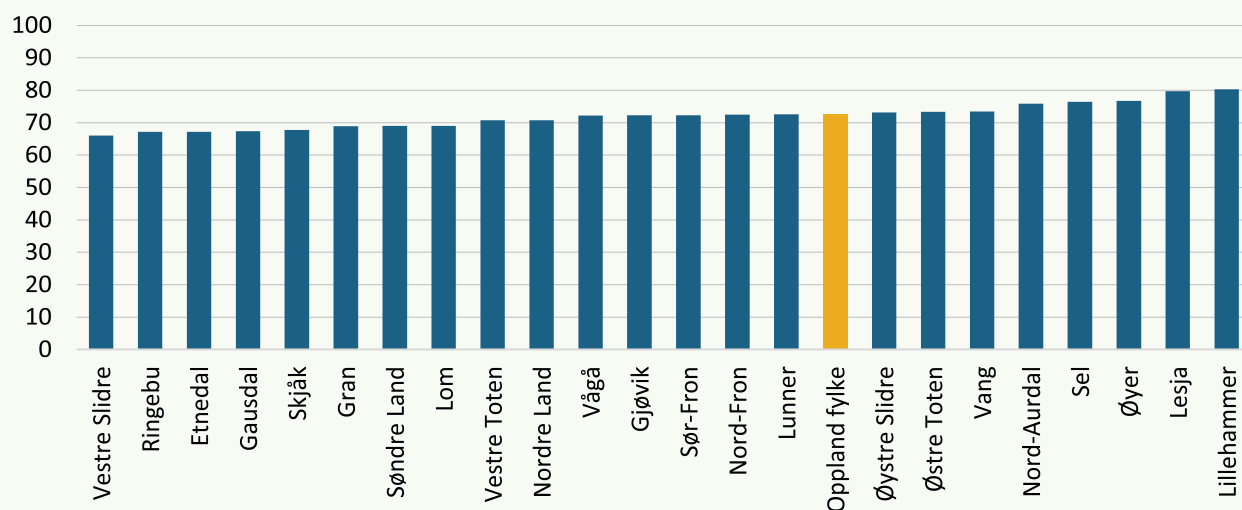
73 % i Oppland rapporterer at de besøker/deltar på en eller flere av disse møteplassene: (museum og kunstutstilling, konsert, teater og kino, kirke og bedehus, idrettsarrangement, bibliotek og kafe, ungdomsklubb og/eller andre sosiale møteplasser).

- Kvinner rapporterer oftere at de besøker disse møteplassene enn menn.
- De yngre (16–49 år) rapporterer oftere at de besøker møteplassene enn de eldre (50+ år).
- De med bachelorgrad rapporterer oftere at de besøker møteplassene enn de med videregående, som igjen rapporterer oftere at de besøker møteplassene enn de med grunnskole/realskole.
- De med høy bruttoinntekt rapporterer oftere at de besøker møteplassene enn de med middels bruttoinntekt, som igjen rapporterer oftere at de besøker møteplassene enn de med lav bruttoinntekt.
- De som ikke er født i Norge, besøker oftere møteplassene enn de som er født i Norge.
- De som bor i de største kommunene (20000+), besøker oftere møteplassene enn de som bor i mindre kommuner.
- De med barn i alderen 7–16 år besøker oftere møteplassene enn de som ikke har dette.

Andelen som rapporterer at de besøker/deltar på møteplasser

Andelen som rapporterer at de besøker/deltar på møteplasser (kommunevis)

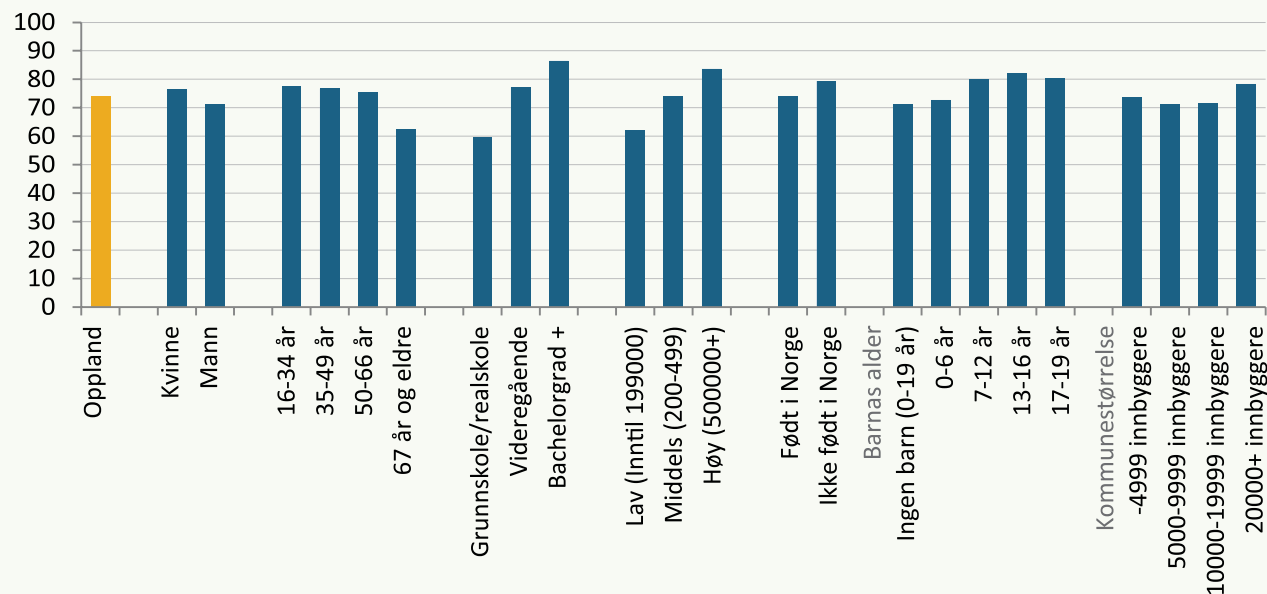

Deltagelse i aktivitet

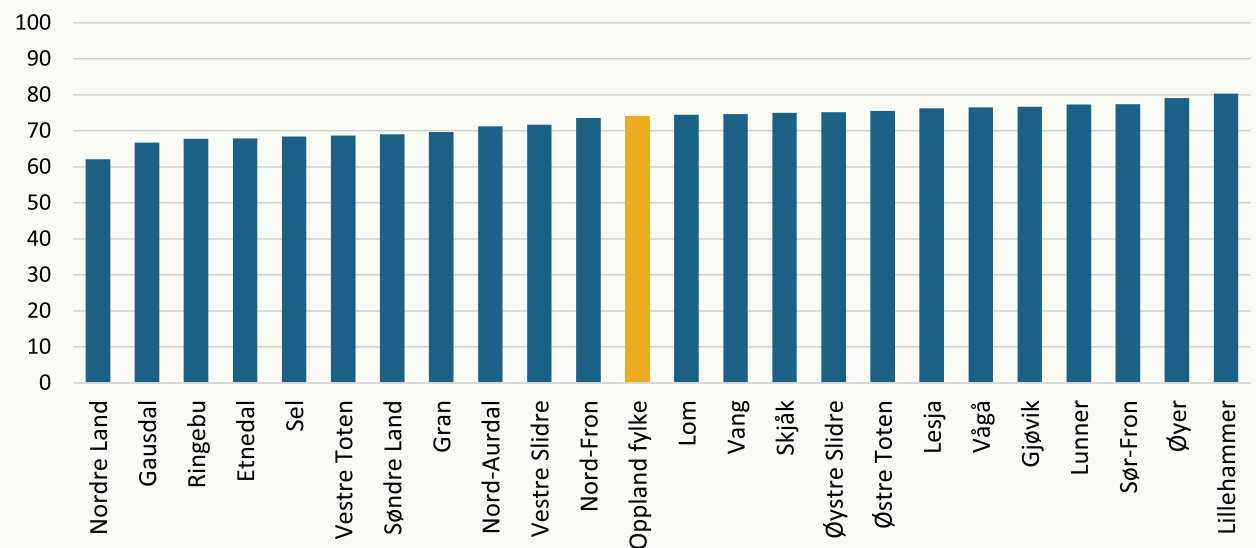
74 % av befolkningen i Oppland rapporterer at de deltar i en eller flere av disse nevnte aktivitetene: (musikk, sang, teater, menighetsarbeid, friluftsliv, dans, trening/idrett).

- Kvinner deltar oftere enn menn.
- De eldste (67+) rapporterer sjeldnere at de deltar i aktivitetene enn de yngre aldersgruppene.
- De med bachelorgrad rapporterer oftere at de deltar i aktiviteter enn de med videregående, som igjen oftere deltar i aktiviteter enn de med grunnskole.
- De med høy bruttoinntekt rapporterer oftere at de deltar i aktiviteter enn de med middels bruttoinntekt, som igjen oftere deltar i aktiviteter enn de med lav bruttoinntekt.
- De som bor i de største kommunene (20000+), deltar oftere i aktivitetene enn de som bor i mindre kommuner.
- De med barn i alderen 7–19 år deltar oftere i aktivitetene enn de som ikke har dette.

Andeler som rapporterer at de deltar i en eller flere av de nevnte aktivitetene

Andeler som rapporterer at de deltar i en eller flere av de nevnte aktivitetene (kommunevis)

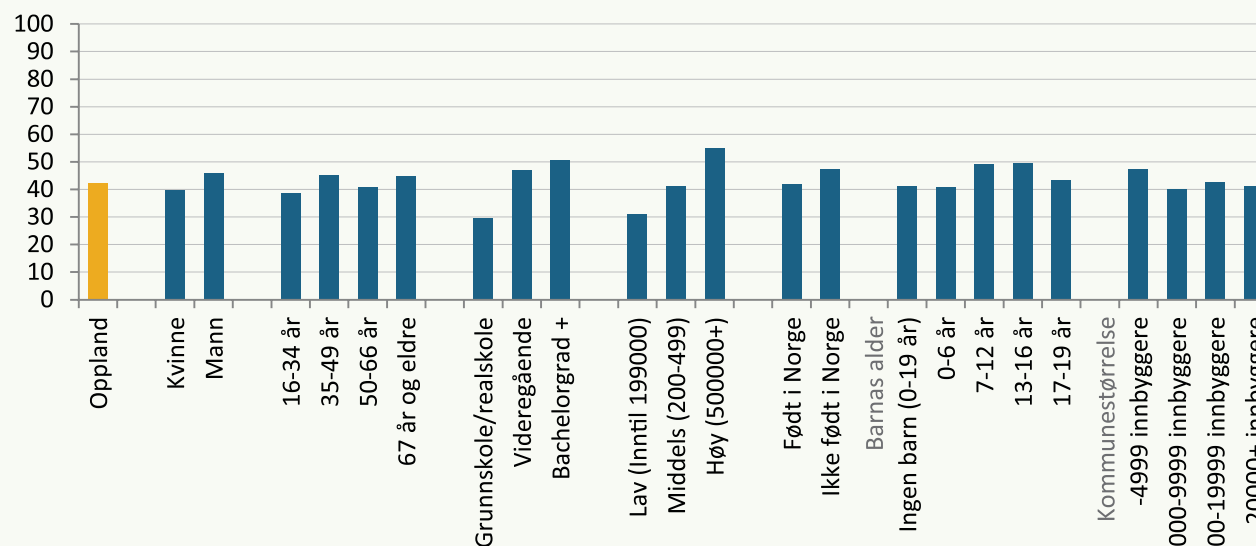
Deltagelse i lag og foreninger

42 % av opplendingene rapporterer at de er aktive i en eller flere av disse: Foreninger, politisk arbeid og/eller natur-/friluftsliv-/miljøorganisasjon siste seks måneder).

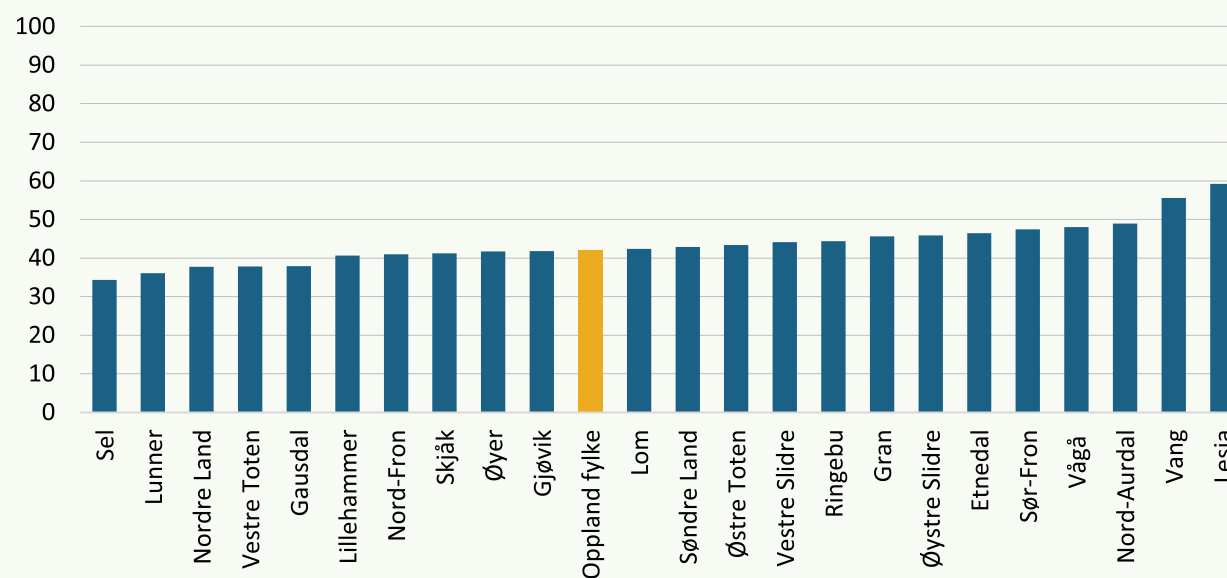
En høy andel innvandrere deltar i organisasjonslivet, men det er ikke signifikant forskjell mellom de som er født i Norge og utenfor Norge. Det er signifikante forskjeller for andre variabler:

- Menn er oftere aktive i organisasjonsvirksomhet enn kvinner.
- De med høyere utdanning er klart mest aktive i organisasjonsvirksomhet.
- De med høy bruttoinntekt er oftere aktive i organisasjonsvirksomhet enn de med middels bruttoinntekt, som igjen oftere er aktive i organisasjonsvirksomhet enn de med lav bruttoinntekt.
- De med barn i alderen 7–16 år er oftere aktive i organisasjonsvirksomhet enn de som ikke har barn i den aldersgruppen.
- De som bor i de minste kommunene (-4999 innbyggere) er mest aktive.

Andel som rapporterer at de deltar i lag og foreninger

Andel som rapporterer at de deltar i lag og foreninger (kommunevis)

Tobakksbruk og alkohol

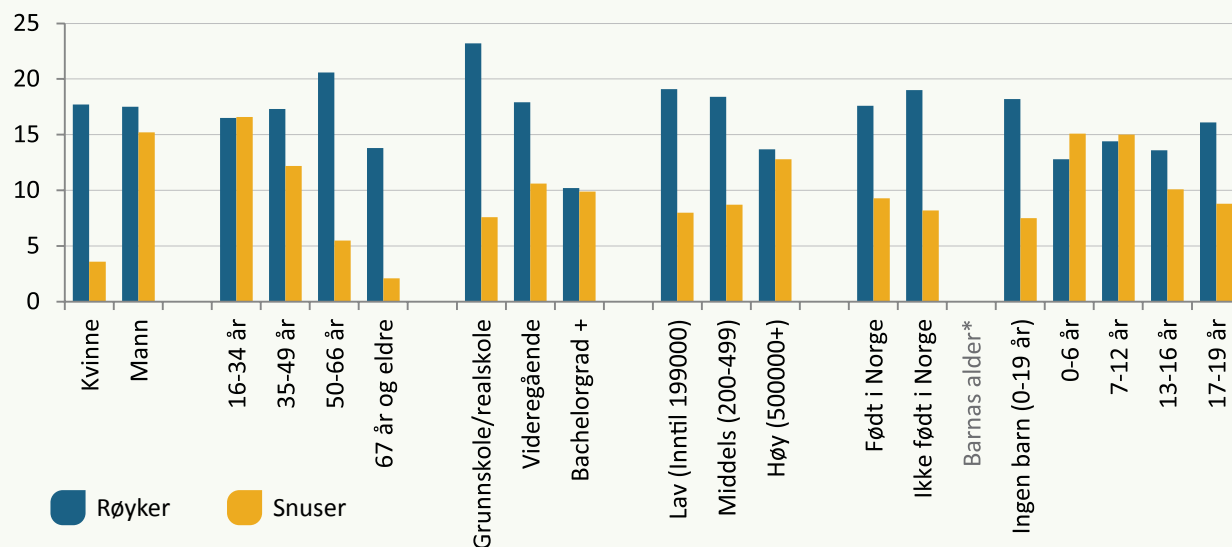
I Oppland er det en lavere andel som rapporterer daglig røyking (13 %) og daglig snusing (7 %) enn på landsbasis (hhv. 15 og 9 %). Unge, menn, høyt utdannede og med høy inntekt er overrepresentert med snusbruk, mens lavt utdannede, med lav/middels inntekt i 50–66 års alderen er overrepresentert med røyking. Det er ikke forskjell mellom menn og kvinner for røyking.

Alkohol er det rusmiddelet som forårsaker mest skader i Norge. Alkoholforbruket i Norge har økt med 40 % de siste 20 årene. Økningen har vært spesielt stor blant kvinner og unge i aldersgruppen 15–20 år, selv om det de siste årene har skjedd en utflating og også tegn til en viss nedgang (jf. Statens institutt for rusmiddelforskning, SIRUS) i forbruket blant ungdom.

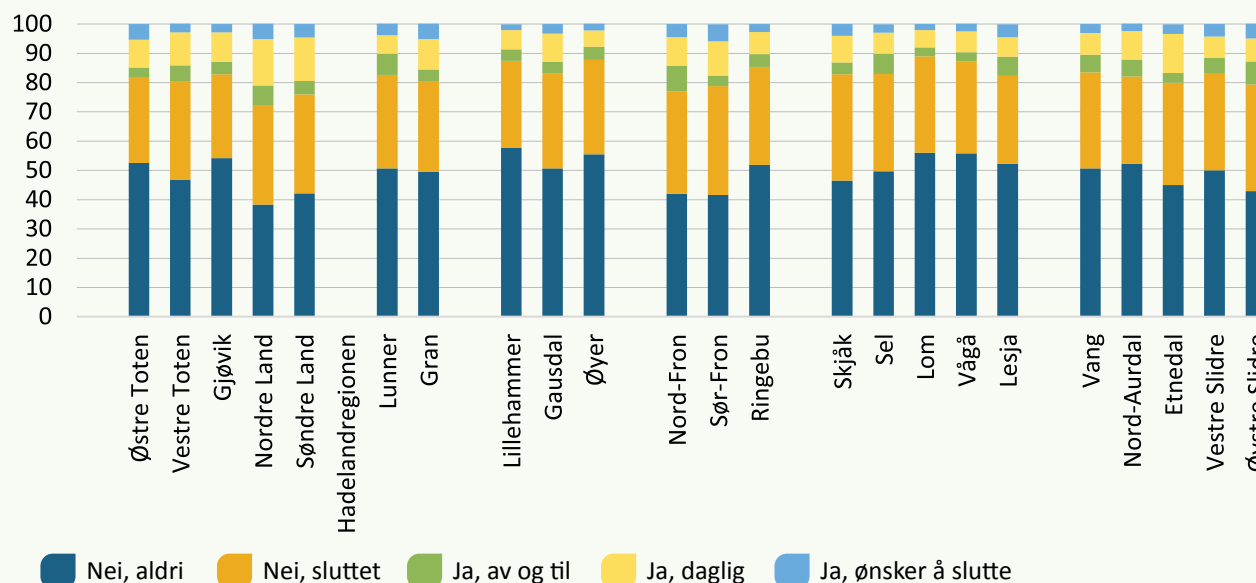
Et langvarig og høyt alkoholkonsum kan øke risikoen for avhengighet og andre psykiske lidelser, enkelte former for kreft, hjerte- og karsykdommer, samt andre sykdommer som leversvikt og lungesykdommer (SIRUS 2012). Høyt forbruk av medikamenter kombinert med alkohol er spesielt skadelig. En studie som dekket selvrapportert alkoholforbruk i Norge for perioden 1973–2004, viste både økning i antall stordrikkere og høyere alkoholbruk i befolkningen generelt (SIRUS 2012, Rossow 2014).

Alkoholbruk og hyppighet av alkoholinntak øker med økende utdanning og inntekt, mens færre i denne gruppen blir alkoholavhengige sammenlignet med personer med lav inntekt og utdanning (Clench-Aas 2009). Personer som ikke lever i parforhold, har også høyere alkoholforbruk sammenlignet med personer med fast partner (Clench-Aas 2009).

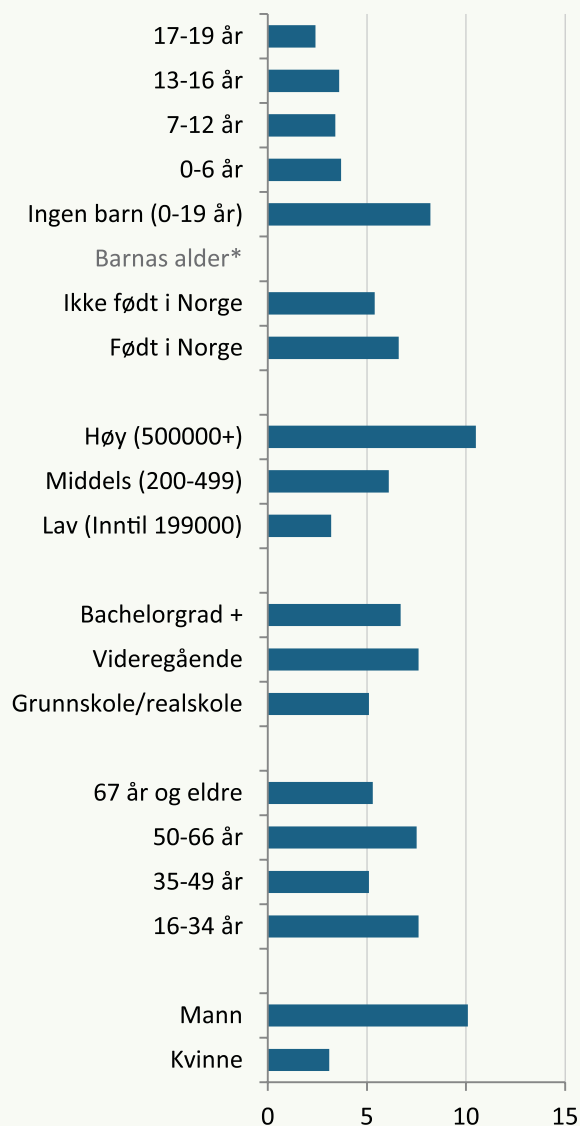
Andeler som røyker (av og til eller daglig), snuser (av og til eller daglig)

Røyking, andel (kommunevis 2014)

Andel i Oppland som drikker 8 alkoholenheter* eller mer i uka

* 1 alkoholenhet = En flaske (33 cl) øl på 4,5 vol, 1 alkoholenhet = Et glass (15 cl) vin på 12 vol, 1 alkoholenhet = Et lite glass (4 cl) brennevin 40 vol
Kilde: Østlandsforskning 2014

Andre rusmidler

Rusmiddelpolitikken i Norge handler om alkohol, narkotika, vanedannende legemidler, spillavhengighet og doping. På flere av disse områdene har vi ikke data for Oppland. Ungdataundersøkelsen for de videregående skolene vil imidlertid kunne avdekke noe av trender rundt disse temaene som samfunnsutfordringer når det gjelder ungdom. Dette vil vi nærmere belyse i kunnskapsgrunnlaget for Ungdomspolitikken for Oppland.

Narkotika

Bruken av illegale rusmidler økte gjennom 1990-tallet, toppet seg rundt årtusenskiftet og har siden gått noe tilbake. Norge har et høyt antall overdose-dødsfall sammenlignet med mange europeiske land. I Norge økte antall dødsfall forårsaket av narkotika med 16 % fra 2013 til 2014. I Oppland var det ett narkotikautløst dødsfall i 2013 og hele sju i 2014.

Vanedannende legemidler

Salget av smertestillende og beroligende midler fra apotek har vært stabilt, mens salget av sovemidler har økt de siste årene. Andel brukere av vanedannende legemidler øker markant med økende alder. Fra 30-årsalderen er det en økende forskjell i bruk mellom kjønnene, der kvinners bruk øker mest.

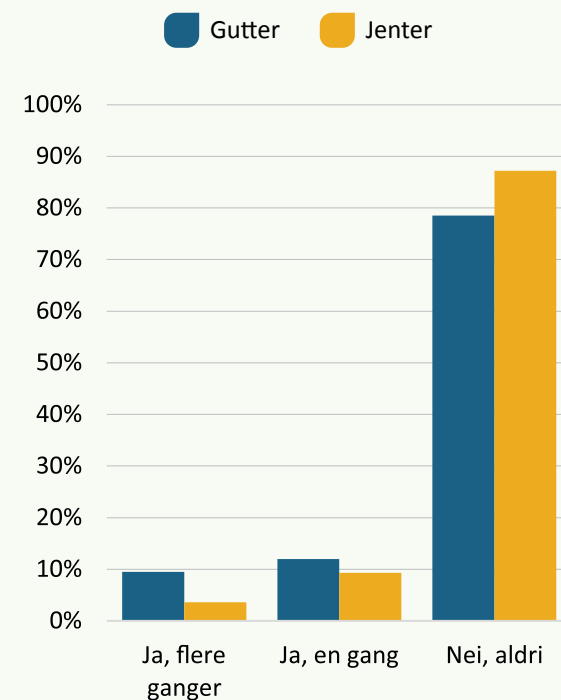
Spillavhengighet

Etter at automatforbudet kom i 2007, ble omfanget av spilleproblemer kraftig redusert. Med fremveksten av nettbaserte spill og spill på mobile plattformer ser vi at spillerne og spillemønsteret har endret seg. Mange som før spilte på automater spiller nå online via pc, mobiltelefon og nettbrett. Ca. 80 % av norske ungdommer mellom 12 og 17 år spiller dataspill i

2010 mens ca. 65 % hadde prøvd pengespill (NOVA rapport 2/2013). Relativt få utvikler spilleproblemer og enda færre sliter med dette over lengre tid.

Forskingen viser lav grad av stabilitet i gruppen problemspillere. Innen pengespill var ca. 4 % ungdommer risikospillere i 2010. Av disse var det kun 7 % som var i risikozonen i 2012. Innen dataspill hadde ca. 6,5% av ungdommene spilleproblemer i 2010. Av disse var det ca. 1/3 som fortsatt hadde problemer i 2012 (NOVA, 2013). Data- og onlinespill er fortsatt et nytt fenomen som det er viktig for myndigheter og tjenester å følge aktivt med på.

Har du i løpet av det siste året blitt tilbudt hasj eller marihuana?

Fra Ungdata-undersøkelsen i de videregående skolene i Oppland 2015.

Økende bruk av anabole androgene steroider

Kroppsidealet i den vestlige verden har de siste tiårene blitt mer ekstremt. Begge kjønn er villige til å gjennomføre tiltak med høy risiko for å få det utseendet de ønsker seg. Mange ønsker å være muskuløse og sterke, og de vil bli det på kortest mulig tid. Da strekker ofte ikke tradisjonell styrketrening og et godt kosthold til. Snarveien blir for mange bruk av dopingmidler, oftest anabole androgene steroider (AAS).

- 51 % av alle norske ungdommer er misfornøyd med egen kropp (Ungdata, 2014).
- I en metastudie av 295 studier kom "body image" øverst på listen over motivasjon for bruk av AAS (Sagoe, 2015).
- 32 % av elever på vgs kjenner noen som har brukt eller bruker AAS (Antidoping Norge Sør-Trøndelag fylke 2011–2013 og Vestfold fylke 2012–2014).
- De fleste (mer enn 60 %) starter med AAS i 15–25 års alder.
- Snitt debutalder i Norge for bruk av AAS er 22,1 år (Bjørnebekk, 2015).
- 1 av 3 som er mistenkt for vold i Norge bruker AAS.
- 2,9 % av norske menn og 1 % av norske kvinner rapportere bruk av AAS (Barland & Tangen, 2008).
- 60 % av AAS-brukere utøver vold mot andre personer og 30 % utøver vinningskriminalitet (Barland & Tangen, 2008).
- 6 av 36 treningssentre i Oppland samarbeider med Antidoping Norge om Rent senter programmet – ingen av sentrene er ennå sertifisert.

- 14,8 % av 632 kosttilskudd var forurenset (IOC, 2002).
- 25 % av 58 kosttilskudd i USA var forurenset (HFL, 2007).
- 3 av 9 kosttilskudd i Sverige var forurenset (DN, 2007).
- Det er funnet forurensing av alle typer kosttilskudd.
- En undersøkelse av 85 norske menn som bruker AAS (alder 12–52 år) viser at mengden testosteron i snitt per uke som brukes er 1268 mg, naturlig produksjon hos menn er mellom 35-70 mg pr. uke. Dette er grunnen til de alvorlige helsekonsekvensene/bivirkningene som følger med AAS-bruk. Bivirkningene påvirker i høy grad brukere, familie og tilfeldige tredjeparter.
- Tollvesenets beslagstall for de første 3. kvartaler i 2015 viser en oppgang fra 140 292 enheter til 267 458 enheter.

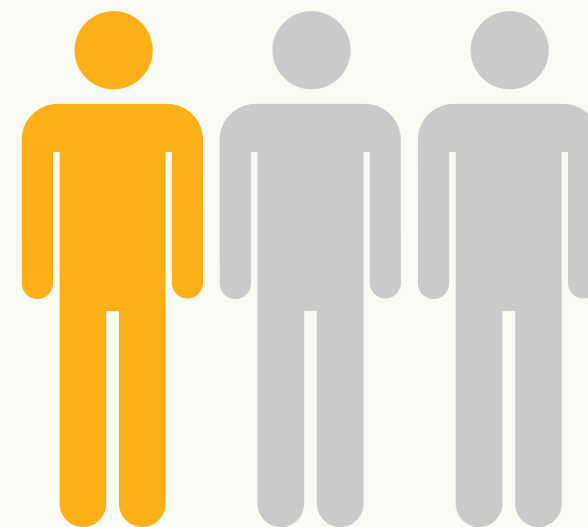
Antidoping Norge har et klart inntrykk av at bruken av dopingmidler utenfor den organiserte idretten er økende. Brukergruppene finnes i den alminnelige befolkningen som trener for å nå de kroppsidealer vi blir presentert for.

Tall fra spørreundersøkelser gjennomført blant ungdom de siste årene, viser at bruk av AAS synes å ha blitt stadig mer vanlig i Norge.

Ikke-medisinsk bruk av suprafysiologiske doser AAS har blitt så vanlig i Norge at man nå må se på de negative sidene ved bruket som et folkehelseproblem.

Kilde: (Barland & Tangen, 2008)

1 av 3 som er mistenkt for vold i Norge bruker AAS

51 % av alle norske ungdommer er misfornøyd med egen kropp

51%

Kilde: Ungdata, 2014

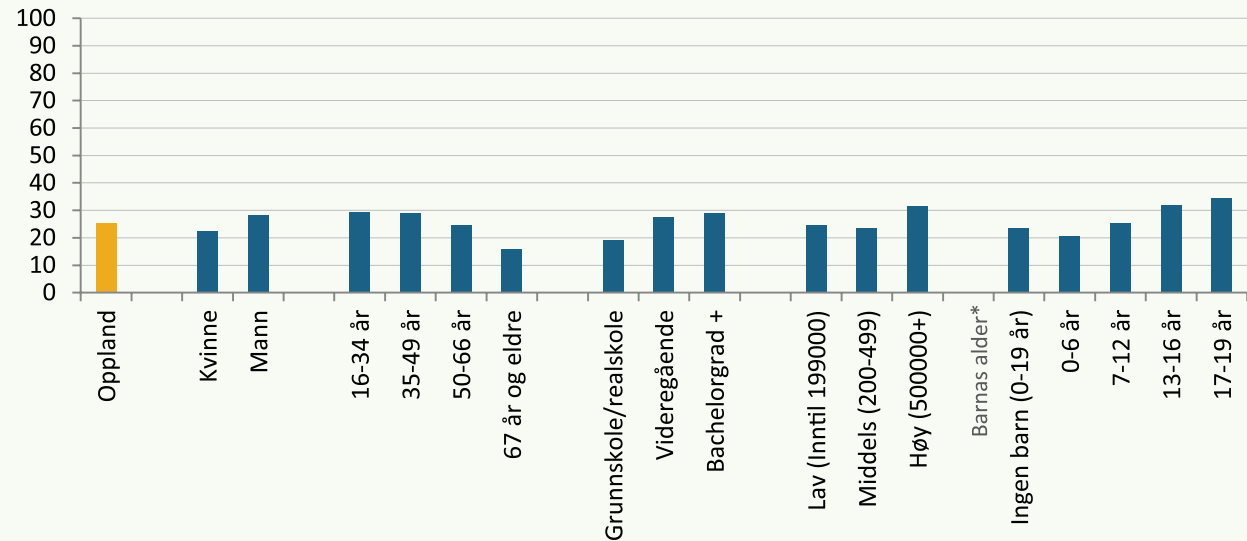
Fysisk aktivitet

I Oppland rapporterer 49 % om lett fysisk aktivitet tre timer eller mer hver uke. Videre rapporterer 25 % i Oppland om hard fysisk aktivitet tre timer eller mer hver uke. Det er hard fysisk aktivitet som nok er «nærmest» forståelsen av «moderat» fysisk aktivitet som gis i Helsedirektoratets anbefaling. Sammenlignet med Helseundersøkelsen i Oppland av 2001 er det en klart høyere andel som rapporterer om hard fysisk aktivitet tre timer eller mer hver uke i 2014. Det er imidlertid forskjeller mellom grupper av de spurte.

- Kvinner har oftere 3 timer eller mer lett fysisk aktivitet enn menn.
- De med grunnskole/realskole har sjeldnere 3 timer eller mer lett fysisk aktivitet enn de med videregående eller høyere utdanning.
- De som har hund har oftere 3 timer eller mer lett fysisk aktivitet enn de som ikke har hund.
- Menn har oftere hard fysisk aktivitet på 3 timer eller mer pr. uke enn kvinner.
- De eldste (67+ år) rapporterer sjeldnere om hard fysisk aktivitet 3 timer eller mer pr uke enn de yngre.
- De med grunnskole rapporterer sjeldnere om hard fysisk aktivitet 3 timer eller mer pr uke enn de med videregående skole eller høyere utdanning.
- Personer med høy inntekt har oftest hard fysisk aktivitet i tre timer eller mer per uke.
- De med barn som er 13–19 år er oftest hard fysisk aktivitet i tre timer eller mer per uke.
- De som har hund eller andre kjæledyr har oftere 3 timer eller mer hard fysisk aktivitet enn de som ikke har hund.

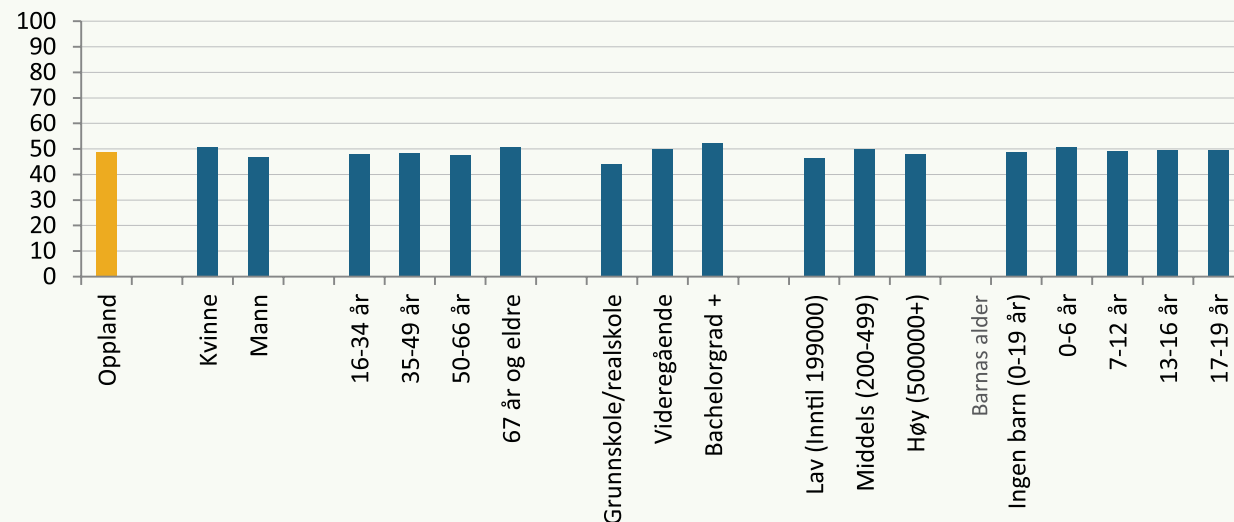
Hvordan har din fysiske aktivitet i fritida vært det siste året?*

Moderat fysisk aktivitet (svett/andpusten) 3 timer eller mer per uke

Hvordan har din fysiske aktivitet i fritida vært det siste året?*

Lett fysisk aktivitet (ikke svett/andpusten) 3 timer eller mer per uke

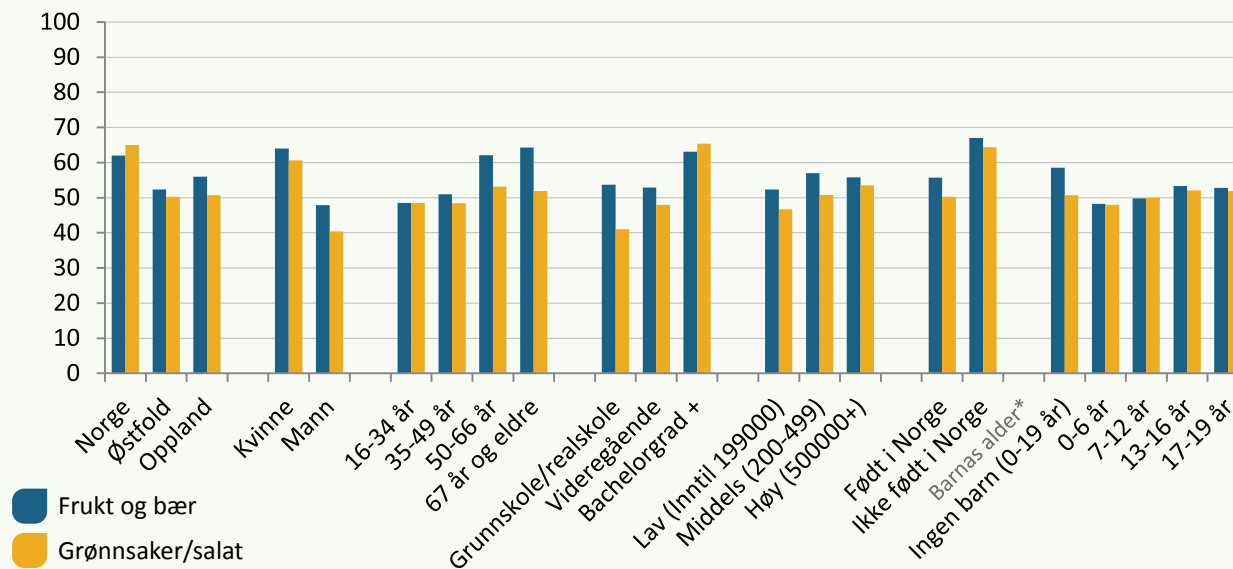
Kosthold

Usunt kosthold gir flest tapte leveår på grunn av tidlig død. På de neste plassene følger røyking, høyt blodtrykk, overvekt og fedme, mangel på fysisk aktivitet, høyt kolesterol, forhøyet blodsukker, alkohol og stoffmisbruk. Komponentene i kostholdet som betyr mest for disse tallene er lavt inntak av frukt, nøtter og frø, høyt saltinntak, lite grønnsaker, lite omega-3 fettsyrer, for mye bearbejdede kjøttprodukter, lite flerumettede fettsyrer og lite fullkorn- og fiberprodukter.

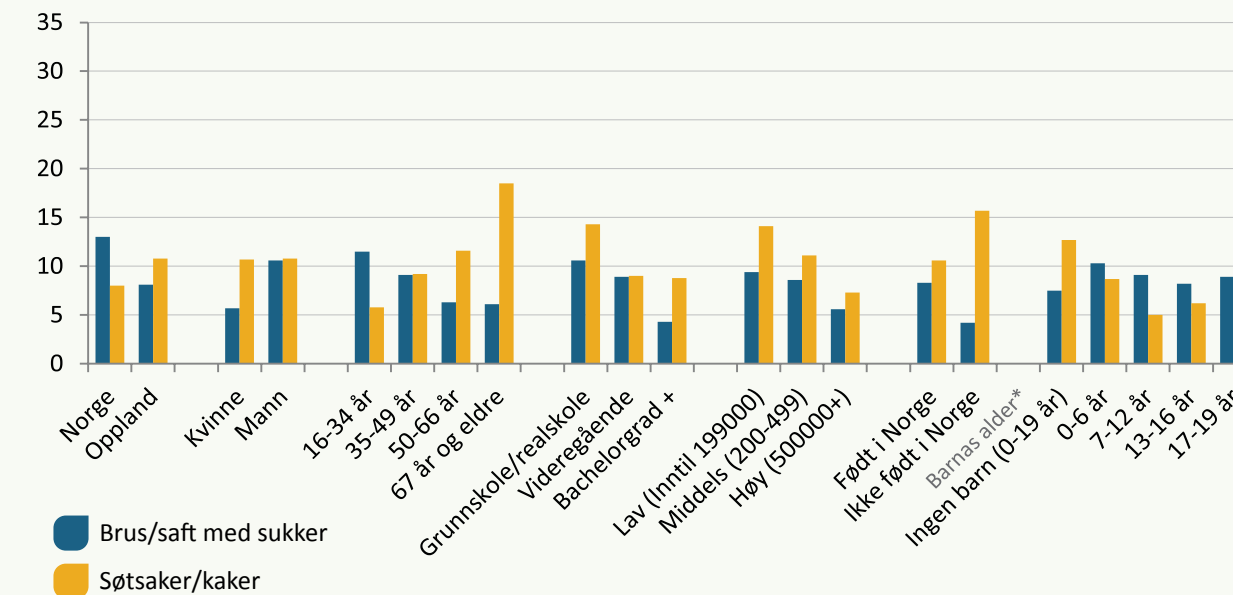
Når det gjelder daglig inntak av frukt og bær, grønnsaker/salat og fruktjuice/grønnsaksjuice er de spurte i Oppland på nivå med undersøkelsen i Østfold, men andelen er lavere enn på nasjonalt nivå. Vi merker oss også at andelen med daglig inntak av frukt og bær og grønnsaker/salat er klart høyere enn den var i Helseundersøkelsen i Oppland av 2001.

For brus/saft med sukker eller kunstig søtet brus/saft er andelen som drikker dette lavere i Oppland enn på nasjonalt nivå, og disse funnene kan ses som positive. Det er også noen forskjeller mellom ulike grupper av befolkningen i Oppland.

Andel med daglig inntak av utvalgte matvarer og drikke

Andel med daglig inntak av utvalgte matvarer og drikke

Kroppsmasseindeks (KMI)

Arv, psykologi, miljø og hormoner spiller inn på fedme/overvekt, men den enkleste og viktigste forklaringen er at vi får i oss mer energi enn vi forbruker. Fedme og overvekt øker igjen risikoen for å utvikle flere alvorlige sykdommer, bl.a. hjertelidelse, kreft, høyt blodtrykk, diabetes og slitasjegikt (Reichelt 2003, Jensen 2007).

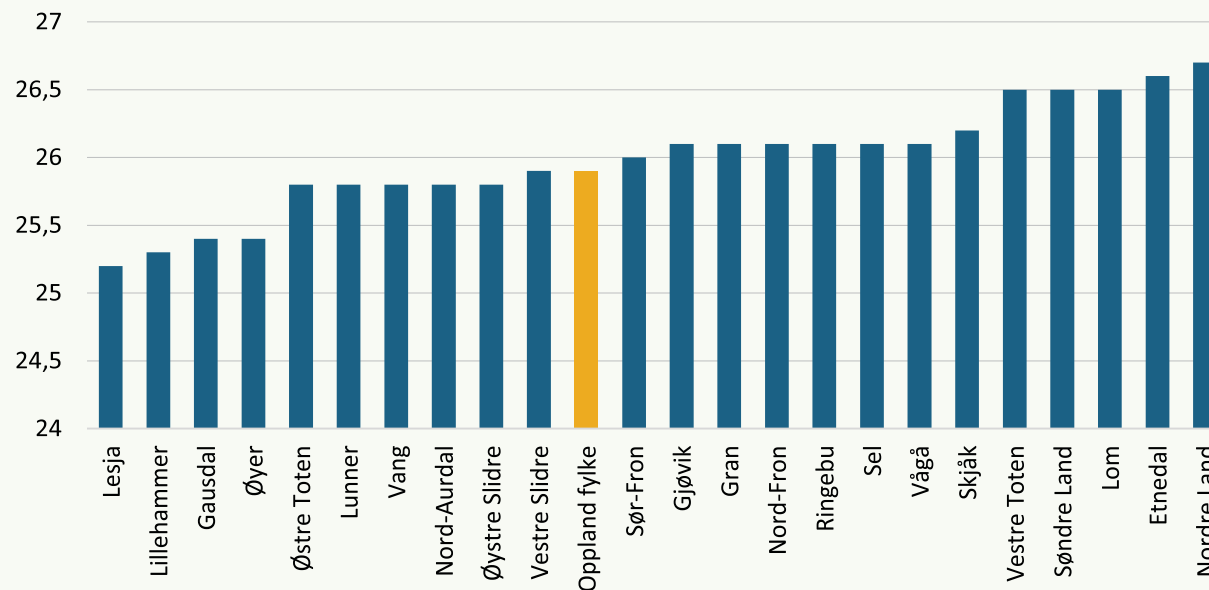
For å måle fedme/overvekt i befolkningen benyttes kroppsmasseindeks (KMI). KMI er en formel som viser balansen mellom høyde og vekt: $KMI = \text{vekt} / (\text{høyden} \times \text{høyden})$. KMI indikerer om en person er undervektig (KMI under 20), normalvektig (KMI 20–25), overvektig (KMI 25–30) eller fet (KMI over 30) Formelen er ikke helt eksakt. Muskeløse og personer med tung benbygning kan ha en KMI-verdi på over 25 uten å være overvektige. KMI skiller heller ikke mellom kroppsfett og muskler, selv om muskler veier mer enn fett.

I Oppland er andelen med overvekt 54 %, og det er klart høyere enn i landet forøvrig (45 %). Andelen personer i fedmekategorien er 15 % i Oppland. Noen grupper er mer utsatt for overvekt enn andre grupper.

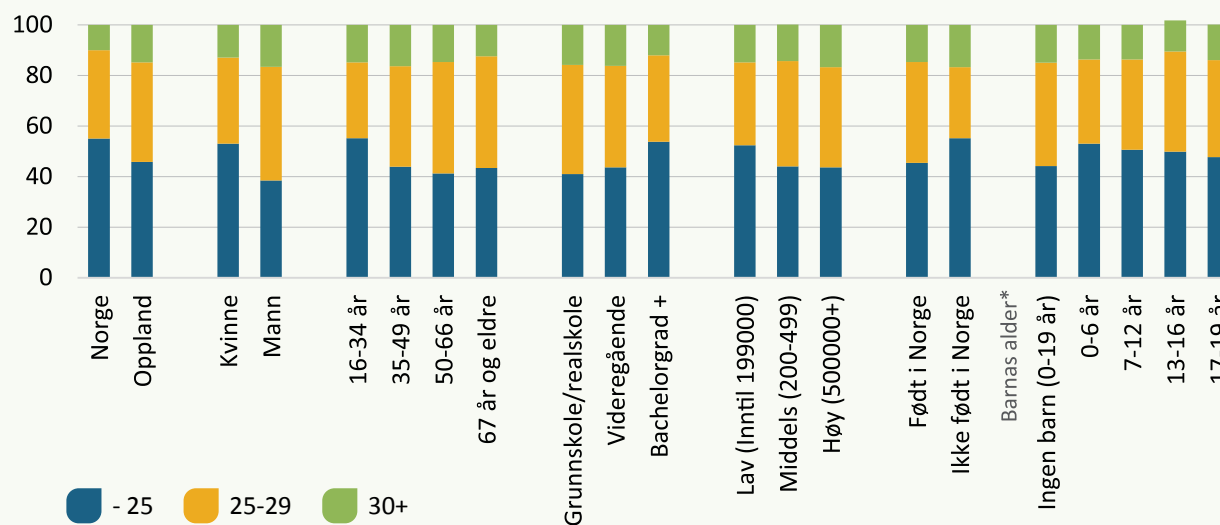
- Menn er oftere overvektige enn kvinner.
- Aldersgruppen 16–34 år har lavest andel overvektige.
- Personer med høy utdanning har lavest andel overvektige.
- Det er lavest andel overvektige blant de med lav inntekt (kan skyldes at det er mange unge og eldre med lav inntekt).
- Det er lavere andel overvektige blant de med innvandringsbakgrunn enn blant de som er født i Norge.
- Det er lavest andel overvektige blant de med barn i alderen 0–16 år.

Kilde: Østlandsforskning 2014

Gjennomsnitt KMI (kroppsmasseindeks) kommunevis 2014

Samlet KMI (kroppsmasseindeks) i Oppland 2014

Kilde: Østlandsforskning 2014

Gjennomsnittlig KMI

Vi har også sett på gjennomsnittlig KMI. For Oppland er gjennomsnittet 25.9, og det tilsier at man akkurat er over grensa for overvekt. Menn har et snitt på 26.5 og kvinner et snitt på 25.4. Disse tallene er faktisk lavere enn ved Helseundersøkelsen i Oppland i 2001, der både menn og kvinner hadde et snitt rundt 27.

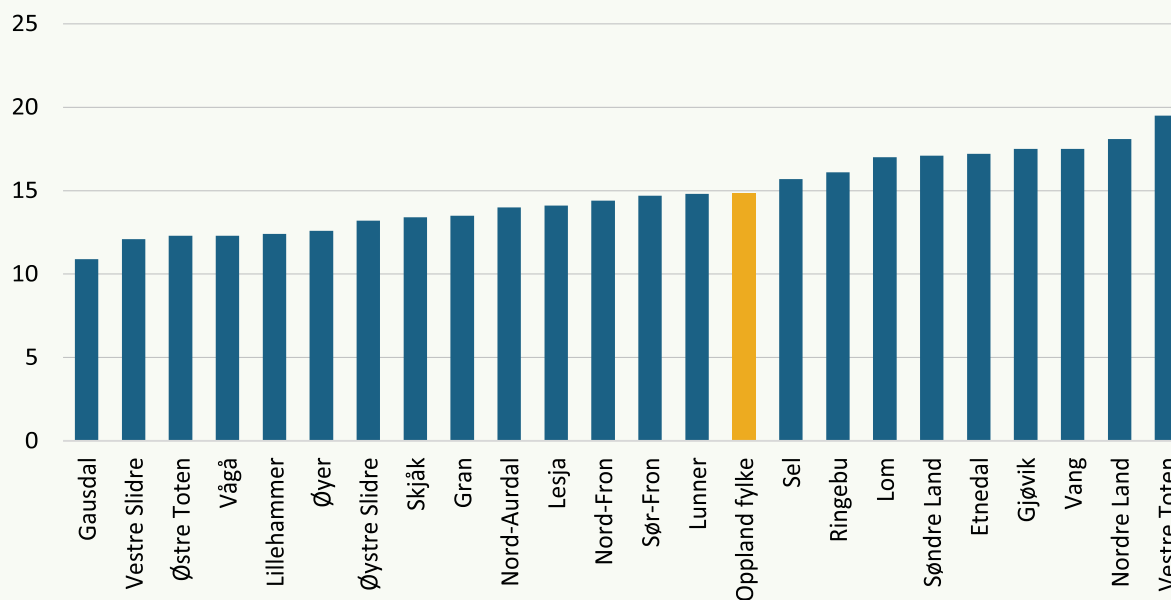
Videre ser vi at de som har høy skåre på usunn mat har høy KMI, mens de som rapporterer tre timer eller mer hard fysisk aktivitet har klart lavere KMI enn de som rapporterer færre timer. Det er også en sammenheng med lett fysisk aktivitet og KMI, men den er ikke like betydningsfull.

På tross av at vekten i befolkningen har gått opp, har hyppigheten av hjerte- og karsykdommer gått ned. En av årsakene til dette kan være at det samtidig har vært en gunstig utvikling i kolesterol og andre fettstoffer i blodet, nedgang i blodtrykket og færre som røyker. Helt nye tall antyder imidlertid at nedgangen i hjerte- og karsykdommer i er ferd med å snu hos de yngste (Sulo 2013).

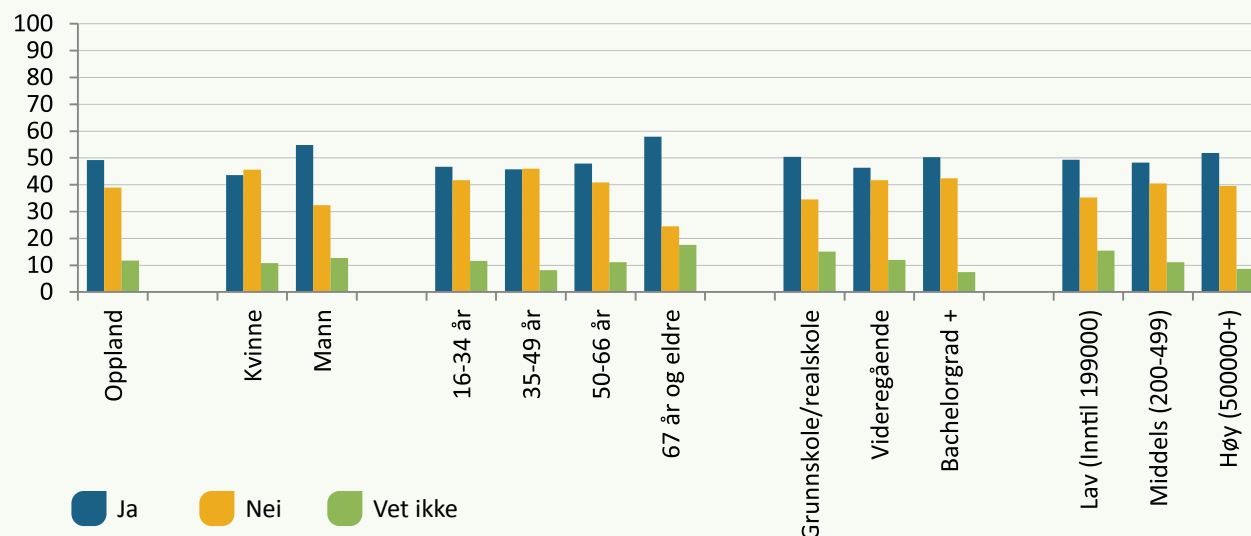
Forekomsten av fedme er lavere i byene enn på landsbygda, særlig hos kvinner. Data fra Barnevekststudien viser at forekomsten av overvekt er 50 % høyere blant barn på landsbygda sammenliknet med barn i byer. Andel med bukfedme hos barn følger samme mønster (Biehl 2013).

I tillegg er forekomsten av overvekt (inkludert fedme) høyest i Helseregion Nord og lavest i Helseregion Sør-Øst (Barnevekststudien).

Andel med fedme (KMI over 30) kommunevis 2014

Trivselsvekt

Forventet levealder

I 2013 var forventet levealder i Norge 83,6 år for kvinner og 79,7 år for menn. I Oppland ligger vi litt lavere enn landsgjennomsnittet i forventet levealder for begge kjønn.

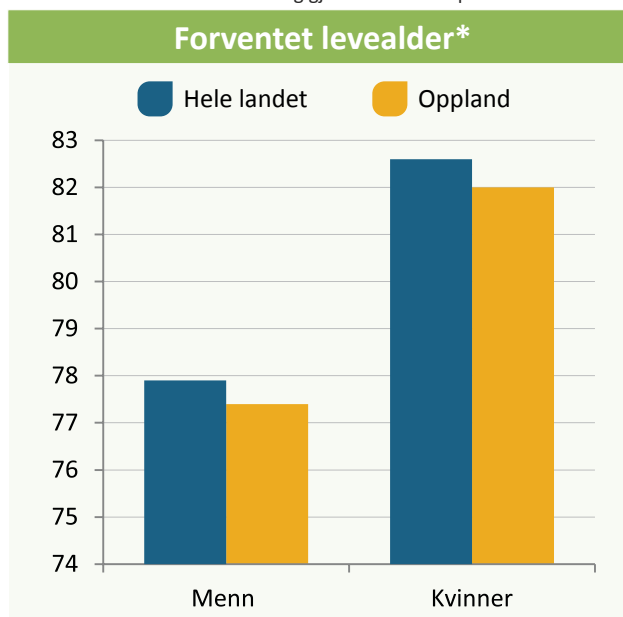
Forventet levealder er økt mer eller mindre kontinuerlig de siste 170 årene. Fra 1940 ble kvinners levealder stadig høyere sammenliknet med menns levealder, men de siste 20 årene har denne utviklingen snudd.

Det er store og vedvarende geografiske forskjeller i levealder. I perioden etter 1960 har sosiale forskjeller i levealder økt, men dette ser nå ut til å stagnere eller snu. Det er likevel store forskjeller i forventet levealder mellom grupper som kun har grunnskole og de som tar videregående eller høyere utdanning.

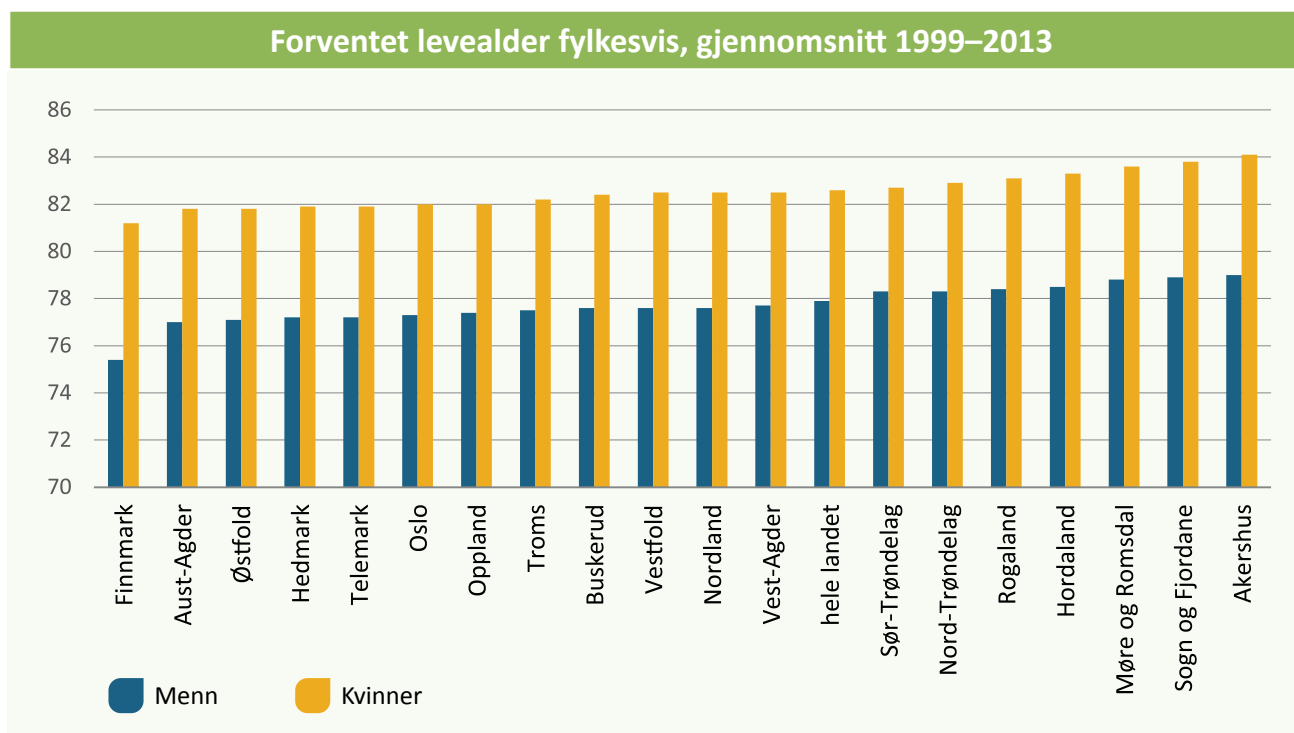
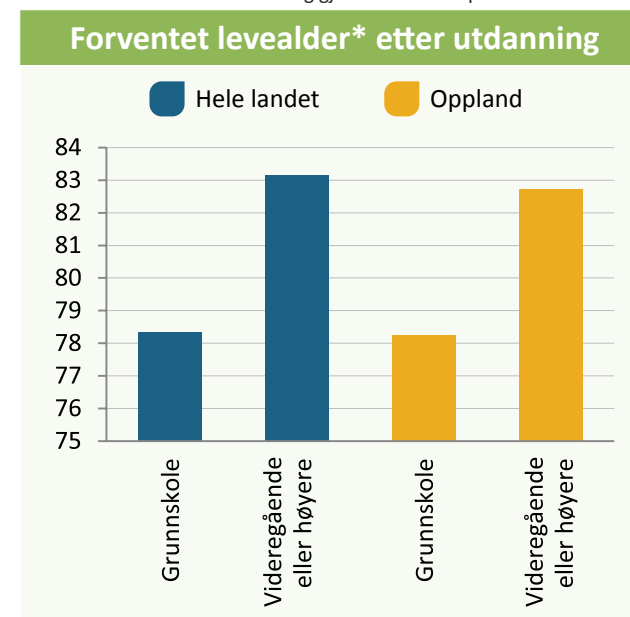
I perioden etter 1960 har Norge gått fra å ha verdens høyeste levealder til å havne et stykke ned på verdensrankingen, særlig for kvinner. (SSB)

I de siste 20 årene har forskjellen i forventet levealder mellom menn og kvinner blitt mindre. En hovedforklaring på dette er at menn i større grad og tidligere enn kvinner endret livsstilsvaner. Kvinner begynte for eksempel seinere å røyke enn menn, og har derfor hatt en tidsmessig forskyvning i røykerelaterte dødsfall.

Kilde: SSB
*Årlig gjennomsnitt for perioden 1999–2014

Kilde: SSB
*Årlig gjennomsnitt for perioden 1998–2012

Barn og unges tannhelse

Det er en flott utvikling i barn og unges tannhelse. Det er systematisk innsamling av data på 5-, 12- og 18-åringer. Tannhelsen hos barn og ungdom er grunnlaget for en god tannhelse resten av livet.

5-åringer

Tabellen viser andel 5-åringer som ikke har hatt hull. På midten av 1980-tallet var det knapt 50 % av 5-åringer som ikke hadde hatt hull. I 2015 tallet 86 %. Denne bedringen skjer i alle distrikter.

12-åringer

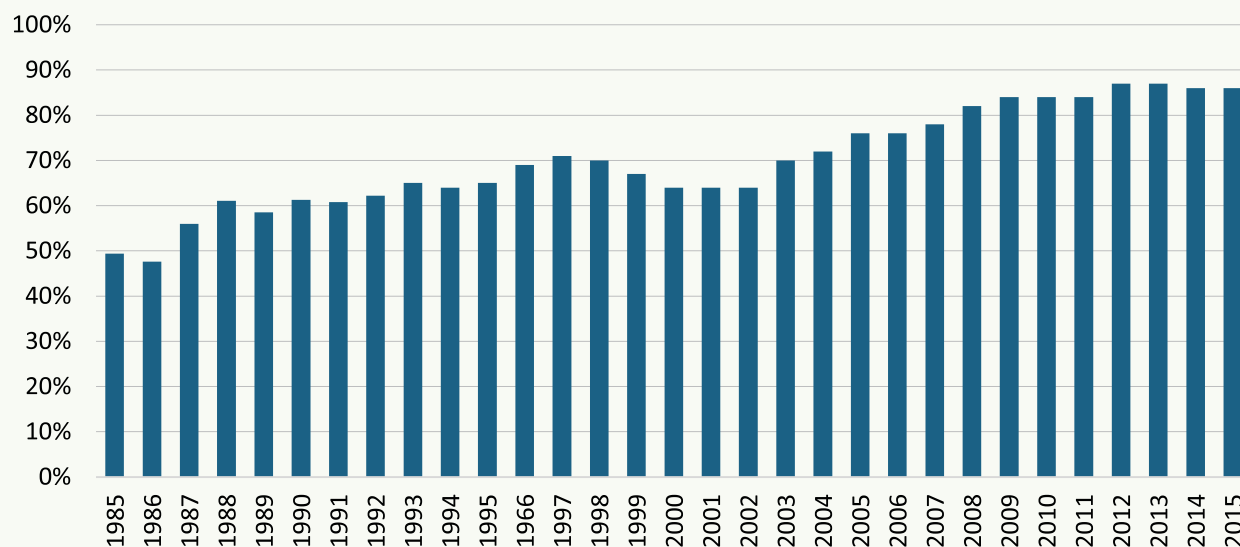
Tabellen viser gjennomsnittlig antall tenner hos 12-åringer som har hatt hull. Tidlig på 1980-tallet var det nær 3,5 tenner i gjennomsnitt. I dag er det 1 tann. Samtidig har 63 % av 12-åringene aldri hatt hull.

18-åringer

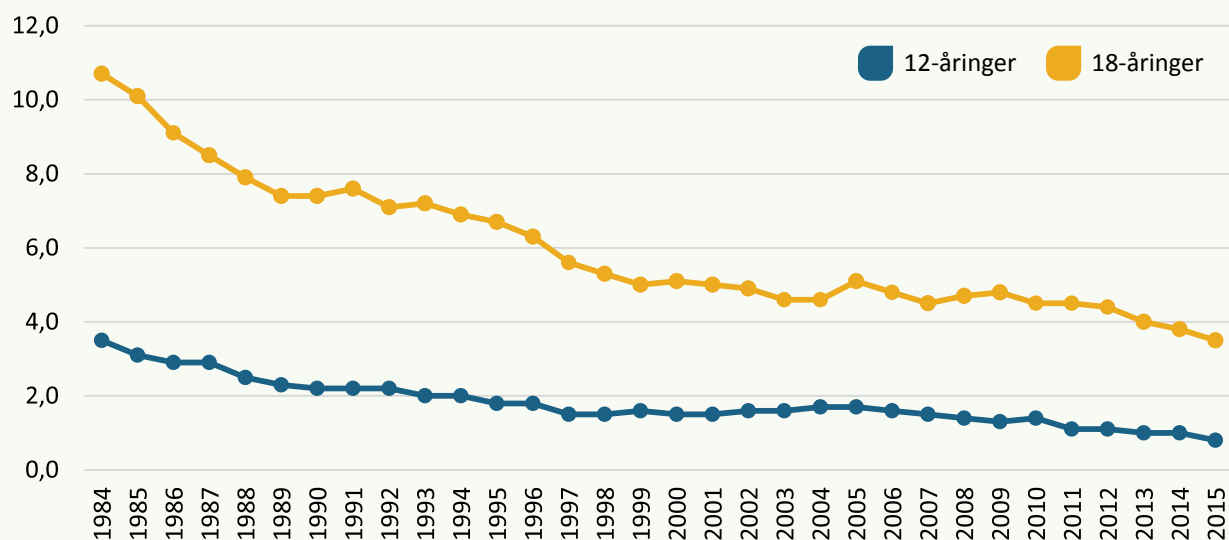
Også her har det vært en fantastisk utvikling. Tidlig på 1980-tallet hadde 18-åringen i gjennomsnitt 11 tenner som hadde hatt behov for behandling. I 2015 var det kun 3,5 tenner i gjennomsnitt som har hatt behov for behandling fram til de er 18 år. Det er også slik at 25 % av 18-åringene aldri har hatt hull og behov for behandling.

Den delen som vi karakteriserer som store utfordringer i tannhelse, er i dag på 8 % (29 % i 1991). Tannhelsebedringen har vært formidabel i løpet av de siste 20 årene. Det er da lett å se for seg at det gode utgangspunktet gir mindre for plager og mindre behov for behandling i voksen alder.

Andel 5-åringer som ikke har hatt hull (1985–2015 i Oppland)

Gjennomsnittlig antall tenner som har hatt hull (1984–2015 i Oppland)

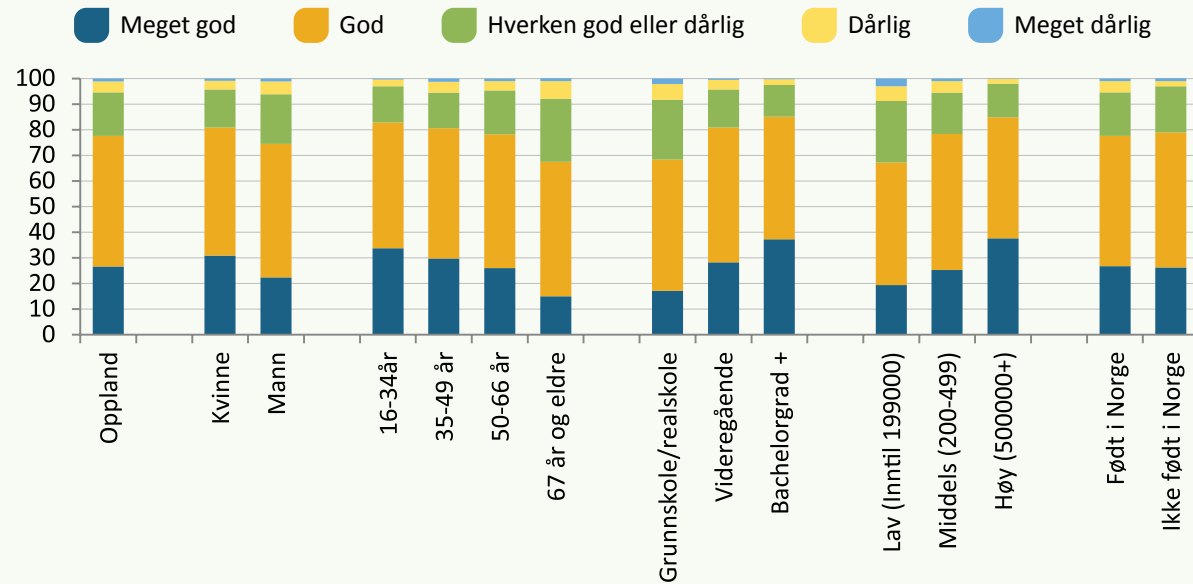

Egenvurdert tannhelse

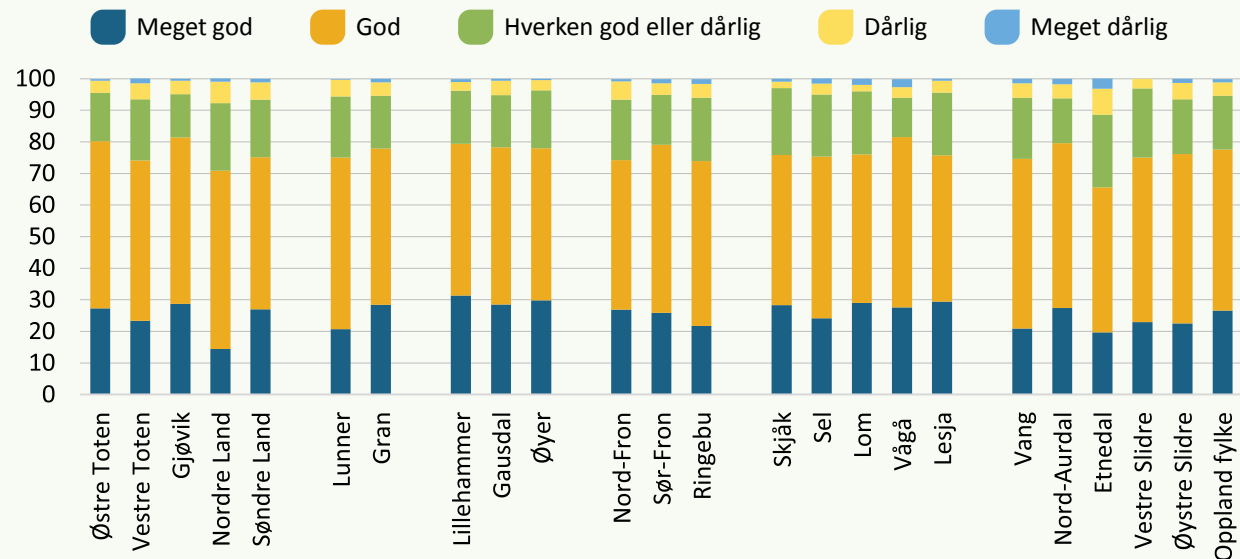
Nordmenns tannhelse varierer blant annet avhengig av hvilken aldersgruppe man tilhører, men tannhelsen har bedret seg over tid i flere grupper. Samtidig finnes det ikke god nok kunnskap om tannhelsen til mange grupper i befolkningen. Folkehelse- og levekårsundersøkelsen i Oppland (2014) viser at 78 % av de spurte angir at tannhelsen er god/meget god. Dette er noe høyere enn tall på landsbasis.

- Kvinner rapporterer oftere at tannhelsen er god sammenlignet med menn
- Høyere andeler av de som er 16-66 år vurderer tannhelsen som god/meget god sammenlignet med de som er 67 år og eldre.
- En høyere andel med videregående eller høyere utdanning oppfatter tannhelsen som god/meget god sammenlignet med de med lav utdanning
- En høyere andel med høy bruttoinntekt oppfatter tannhelsen som god/meget god sammenlignet med de med lav og middels bruttoinntekt

Hvordan vurderer du din egen tannhelse?

Hvordan vurderer du din egen tannhelse? (kommunevis)

Egenvurdert helse

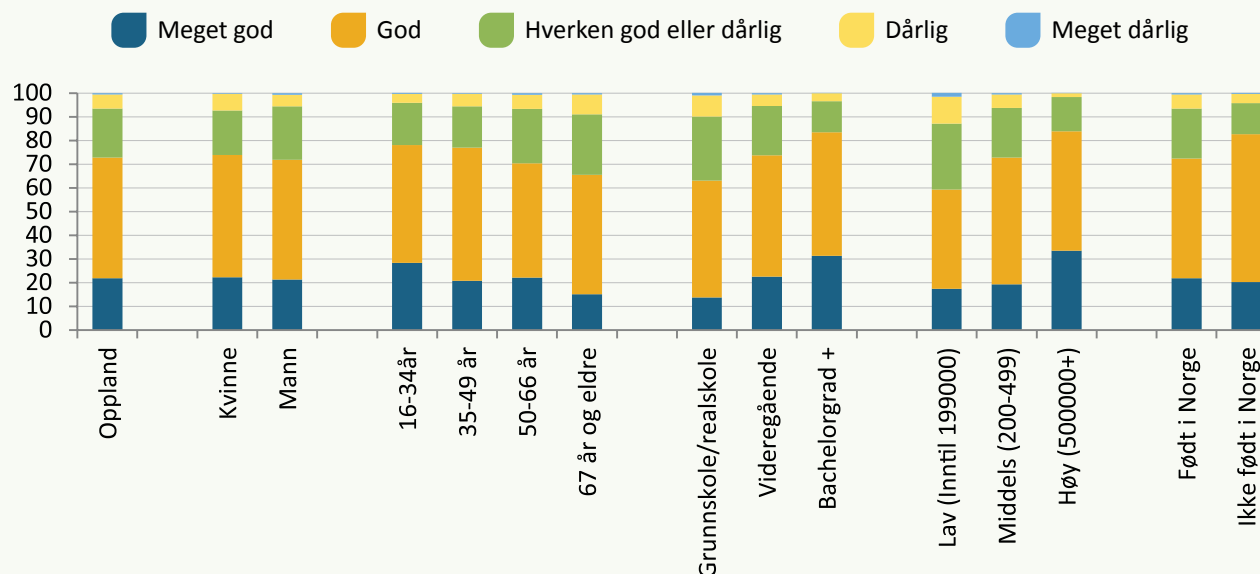
Subjektiv helse kartlegges ved å stille spørsmål man blir bedt om å vurdere sin allmenne helsetilstand og/eller plager. Det subjektive elementet har den utfordring at vurderingen av helse, tannhelse, smerte, plager og sykdom vil variere fra person til person. Egenvurdering av helse er likevel ansett som en viktig helseindikator. Hvordan en person vurderer sin egen helse, gir god informasjon om forbruk av helsetjenester, framtidig sykkelighet og dødelighet.

De som vurderer egen helse som god, lever lengre enn de som vurderer den som dårlig. Voksne som vurderer sin egen helse som dårlig, har høyere bruk av helsetjenester enn de som vurderer at helsa er god. Arbeidsledige, både kvinner og menn, rapporterer egen helse som dårligere enn folk som er i arbeid. Utdanningsnivå og helse har sammenheng i form av dødelighet, slik at de med lavest utdanningsnivå har høyest dødelighet (Folkehelse rapporten 2014).

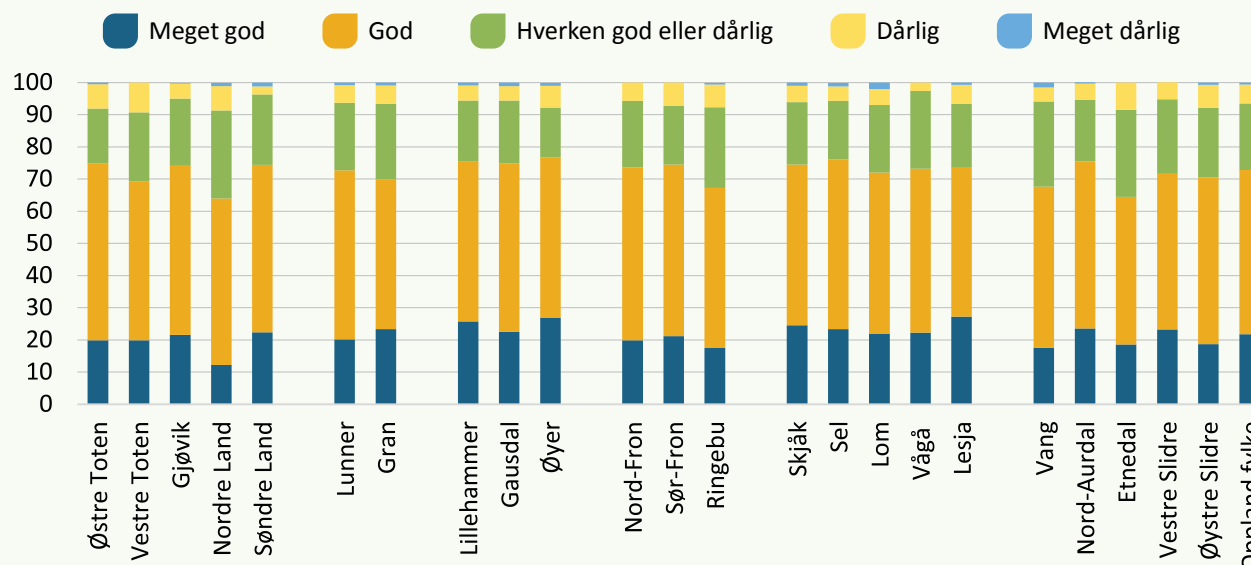
Folkehelse- og levekårsundersøkelsen i Oppland (2014) viser at 73 % av de spurte angir at helsa er god eller meget god. Dette er på nivå med undersøkelsen i Østfold og litt under nasjonale tall.

- Høyere andeler av de som er 16–49 år, vurderer sin helse som god/meget god sammenlignet med de som er 50 år og eldre.
- En høyere andel med høyere utdanning oppfatter helsa som god/meget god sammenlignet med de med lavere utdanning
- En høyere andel med høy bruttointekt oppfatter helsa som god/meget god sammenlignet med de med lavere bruttointekt

Hvordan vurderer du helsen din sånn i alminnelighet?

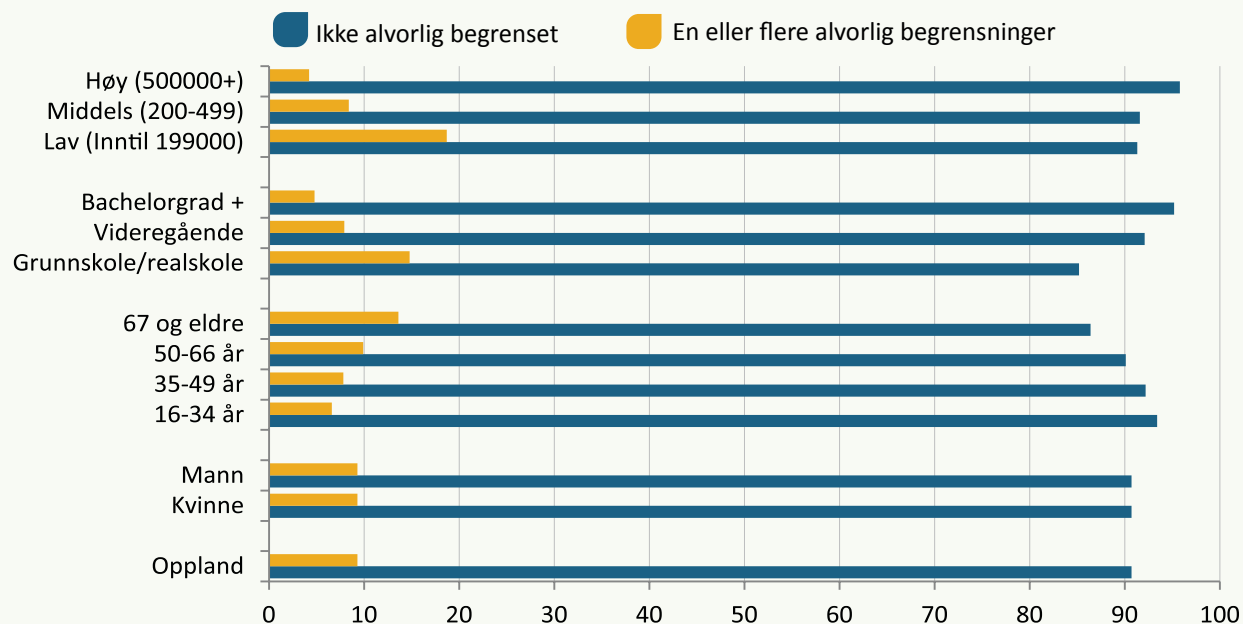

Hvordan vurderer du helsen din sånn i alminnelighet? (kommunevis)

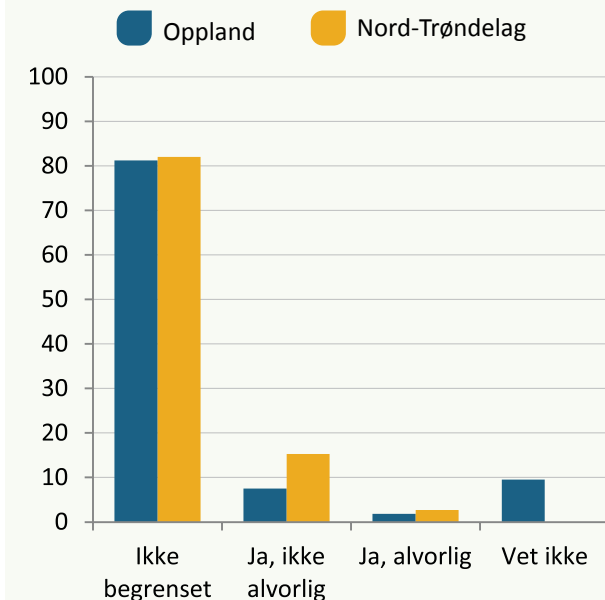

* Bevegelseshemmet, nedsatt syn, nedsatt hørsel, hemmet pga. kroppslig sykdom, skade eller lidelse, og hemmet pga. psykisk sykdom, skade eller lidelse. Kilde: Østlandsforskning 2014

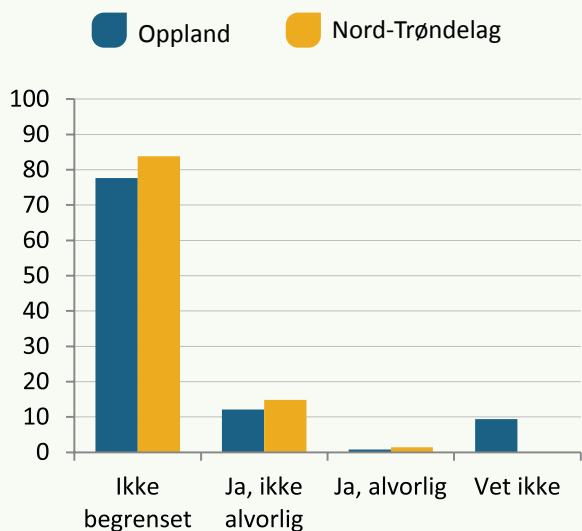
Andeler som opplever en eller flere alvorlige begrensninger siste 6 måneder*

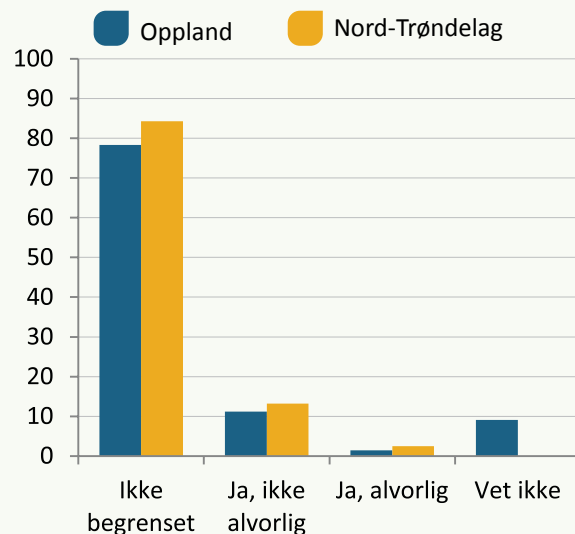
Bevegelseshemmet**

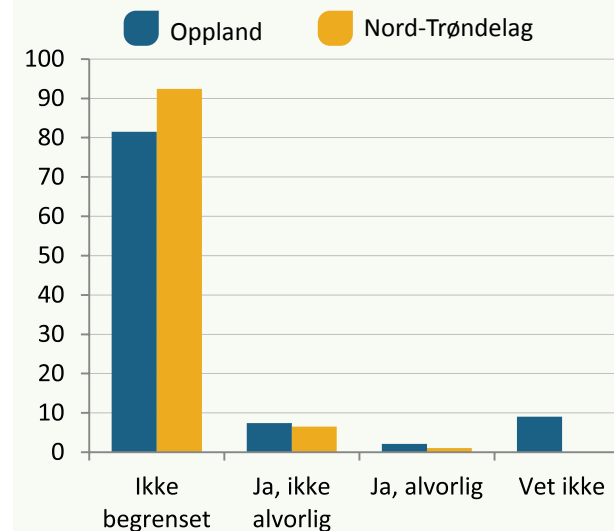
Nedsatt syn**

Nedsatt hørsel**

Psykisk sykdom, skade eller lidelse**

**Begrensninger til daglige aktiviteter grunnet sykdom eller helseproblemer i lengre tid, dvs. siste 6 måneder eller lengre

Diabetes

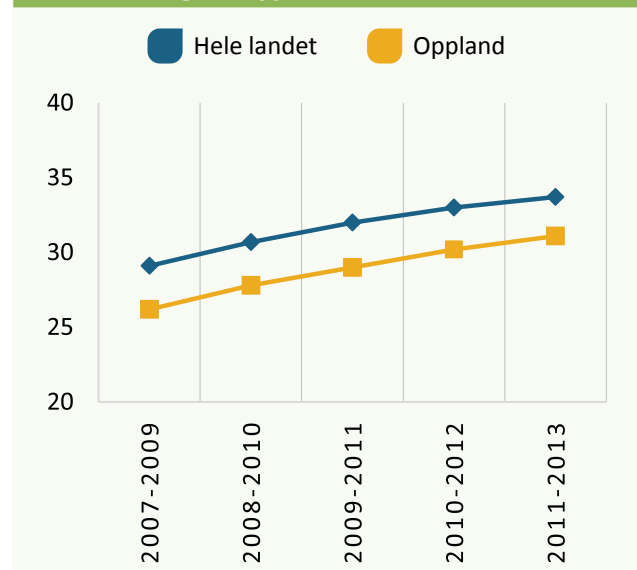
Diabetes er en av de store folkesykdommene, og er forbundet med alvorlige komplikasjoner.

Vel 200 000 personer (4 % av befolkningen) anslås å ha diagnosen diabetes. Disse behandles med blodsukkersenkende legemidler (165 000) og/eller kost og mosjon. I tillegg kommer et betydelig antall tilfeller av udiagnostisert diabetes.

Antall som lever med diabetes-diagnosen har økt, men antall nye brukere av blodsukkersenkende legemidler per år har flatet ut de siste årene.

Type 2-diabetes kan i stor grad forebygges med økt fysisk aktivitet og vektreduksjon.

Antall brukere* av legemidler for behandling av type 2-diabetes (37–74 år)

*Brukere defineres som personer som har hentet ut minst en resept i kalenderåret. Dersom en bruker henter ut flere resepter på samme legemiddel telles vedkommende som bruker bare en gang. Statistikken viser 3 års glidende gjennomsnitt per 1 000, standardisert. Kilde: FHI 2014

KOLS og astma

Luftveisallergi, astma og KOLS (kronisk obstruktiv lungesykdom) er utbredte sykdommer i befolkningen og årsak til betydelig sykkelighet og økonomiske kostnader. Som eksempel er luftveissykdommer årsak til mellom 6 og 7 % av alle sykepengetilfeller (SSB). Om vi ser bort fra svangerskapsrelaterte sykmeldinger, er sykdommer i luftveiene den tredje største årsaken til sykmelding.

Astma er den hyppigste kroniske sykdommen hos barn og er en av de viktigste årsakene til innleggelse i norske barneavdelinger. I Norge er forekomsten omtrent den samme som i andre nordiske land.

Ved en norsk undersøkelse utført i 2004 var det rundt 20 % av barna som hadde hatt eller fremdeles hadde astma da de var ti år gamle, mens ca. 11 % hadde aktiv astma ved ti års alder (Lødrup Carlsen, 2006).

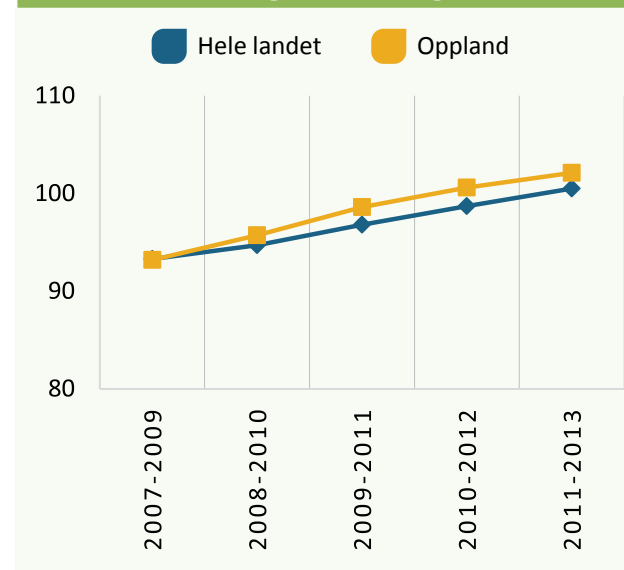
Uansett om det foreligger fortsatte endringer i forekomst eller ikke, representerer sykdommen et stort helseproblem og er en viktig folkesykdom blant barn og ungdom.

Data tyder på at astma i barnealderen øker risikoen for å utvikle KOLS i voksen alder med 10 ganger hos gutter, og med 3 ganger for jenter (Svanes 2010, Gershon, 2010). Dette understreker den betydelige nytten av å forebygge og forhindre slike sykdommer.

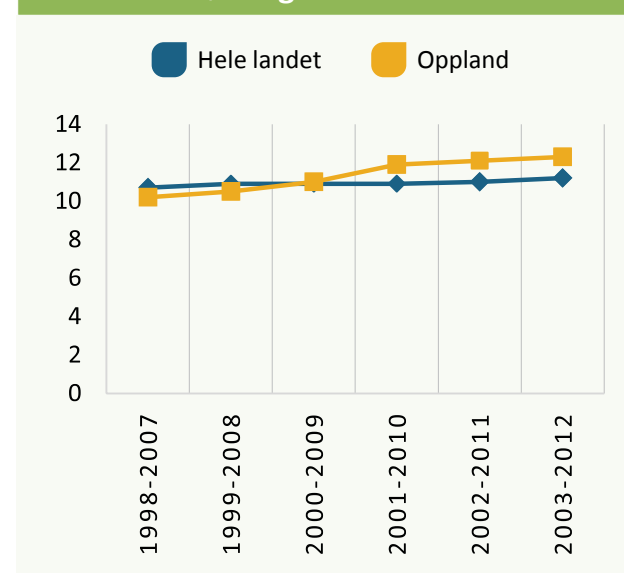
Over 200 000 nordmenn har trolig KOLS. Av disse har mer enn halvparten diagnosen uten å vite om det. Forekomsten er økende, særlig blant kvinner. Hovedårsaken er røyking, men arbeidsmiljø og arvelige egenskaper spiller også en rolle.

* Per 1 000, standardisert i alderen 45–74 år

Antall* legemiddelbrukere for behandling av KOLS og astma

Dødelighet av KOLS*

* Per 100 000, standardisert

Hjerte- og karsykdommer

Hjerte- og karsykdommer omfatter blant annet hjerteinfarkt, angina pectoris (hjertekramper) og hjerneslag. Mange lever med hjerte-karsykdom i Norge i dag. Siden slutten av 1980-årene har det vært en sterk nedgang i hjerte-kardødsfall i aldersgruppene under 75 år.

Færre nordmenn dør av hjerte- og karsykdommer. Mindre tobakksbruk og bedre kosthold har bidratt til at Norges største dødsårsak er på vei ned.

Hjerneslag eller apopleksi er i likhet med hjerteinfarkt og angina pectoris (hjertekrampe) en karsykdom som hvert år rammer et stort antall personer.

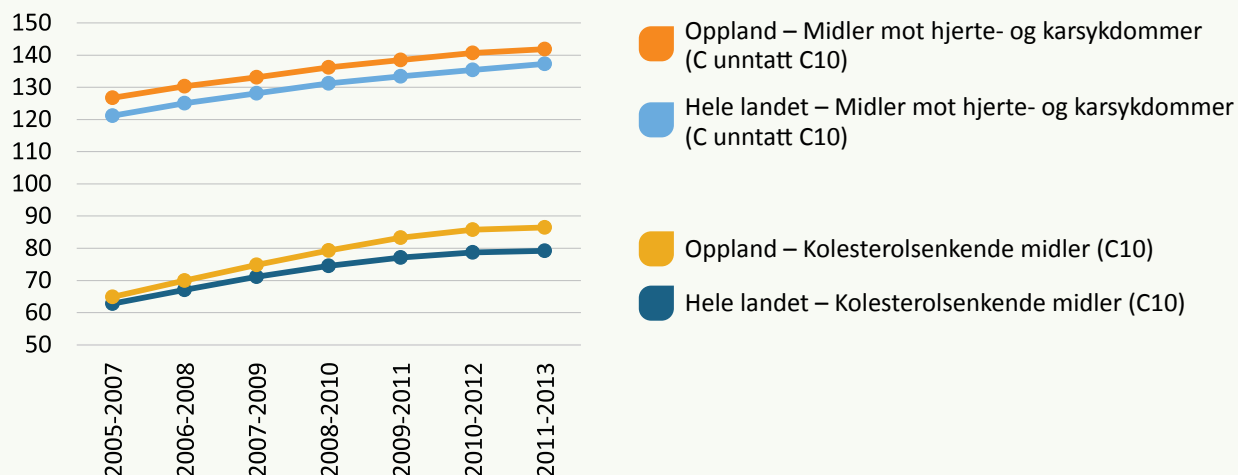
I ni av ti tilfeller skyldes hjerneslag tilstopping av en eller flere blodårer i hjernen, og dette kan gi plutselige lammelser, talevansker eller andre symptomer som skyldes endringer i nervesystemet

I en svensk studie ble det beregnet at antall nye hjerneslagpasienter årlig vil øke med 59 % mot år 2050 hvis antall nye tilfeller av hjerneslag i de ulike aldersgruppene er konstant (Hallstrom, 2008). Årsaken til dette er at det blir flere eldre. Til og med en nedgang i nye tilfeller på 2 % innen hver aldersgruppe hvert femte år ville fortsatt gi en økning på 33 % i antall nye hjerneslagpasienter årlig frem mot år 2050 (Hallstrom, 2008).

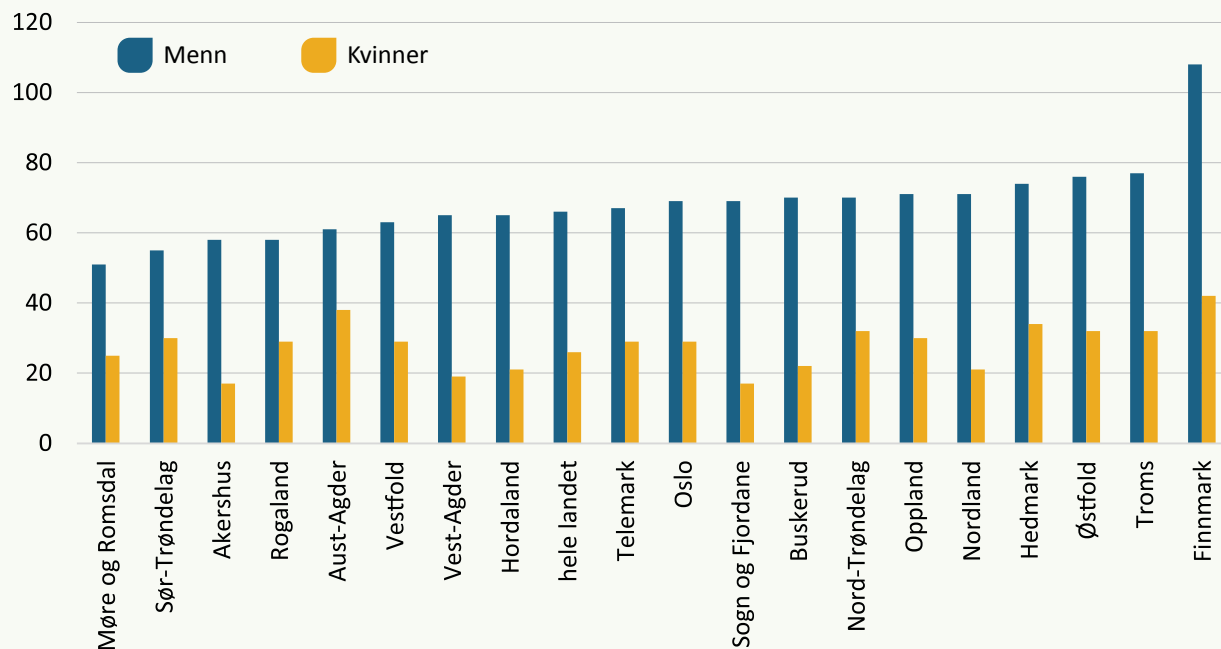
Mange hjerneslagpasienter får nedsatt funksjonsevne og trenger hjelp i hverdagen (Engstad, 2012). Vi mangler norske studier på utviklingen i antall nye tilfeller av hjerte- og karsykdommer blant eldre og hvordan samsykkelighet mellom kreft og hjerte- og karsykdom vil påvirke både levealder og funksjonsevne.

* Antall er per 10 000, standardisert. Kilde: KommuneHelse statistikkbank 2014

Antall* legemiddelbrukere mot hjerte- og karsykdommer

Dødelighet av hjerte- karsykdommer i 2014*

* Antall er per 100 000, standardisert i alderen 0–74 år. Kilde: Norgeshelse

Kreft

Status og utvikling for kreftsykdommer i Norge:

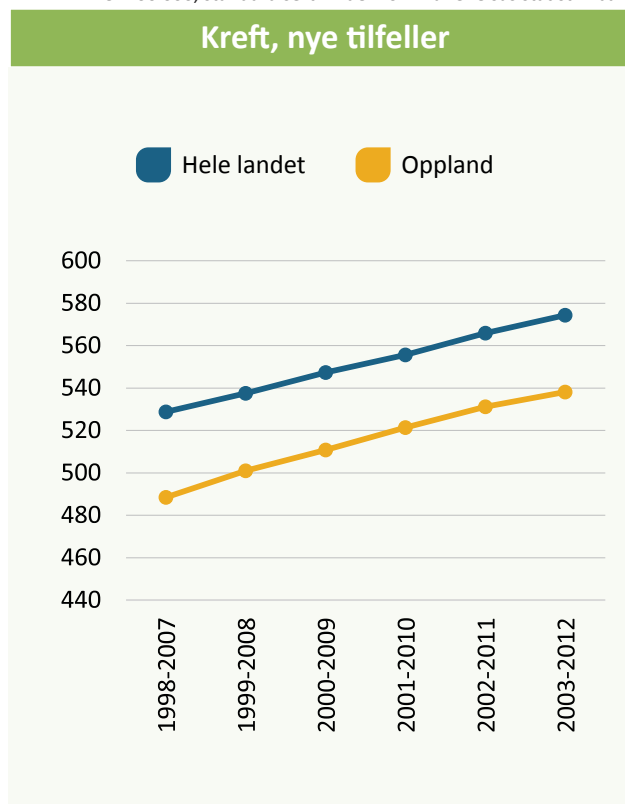
- Flere vil leve med kreft i framtiden. Stabil utvikling i dødelighet.
- 30 000 nye krefttilfeller ble diagnostisert i Norge i 2012 (16 500 menn og 13 500 kvinner).
- Det ventes en ytterligere økning i antall krefttilfeller. Spesielt ventes det en økning i antall tilfeller av føyflekkreft.
- 5 800 menn og 5 100 kvinner døde av kreft i 2012.
- Forekomsten av kreft er omtrent 40 % høyere og dødeligheten mer enn 50 % høyere blant menn enn blant kvinner.
- Med dagens kreftforekomst og -dødelighet vil omlag hver tredje nordmann få diagnostisert kreft før de blir 75 år gamle.

For totalt antall kreftdødsfall viser utviklingen følgende:

- Totalt antall dødsfall som følge av kreft har ligget stabilt på rundt 10 800 de siste årene.
- Andelen som dør av kreft (andel av alle dødsfall) gått litt opp, og er nå på 27,4 %. At andelen har gått opp, skyldes nedgang i enkelte andre dødsårsaker.
- De hyppigste kreftdødsårsakene er lungekreft (2 158 dødsfall), kreft i tykktarm og endetarm (1 563) samt prostatakreft (1 093).

(Kilde: Kommunehelshelsstatistikkbank)

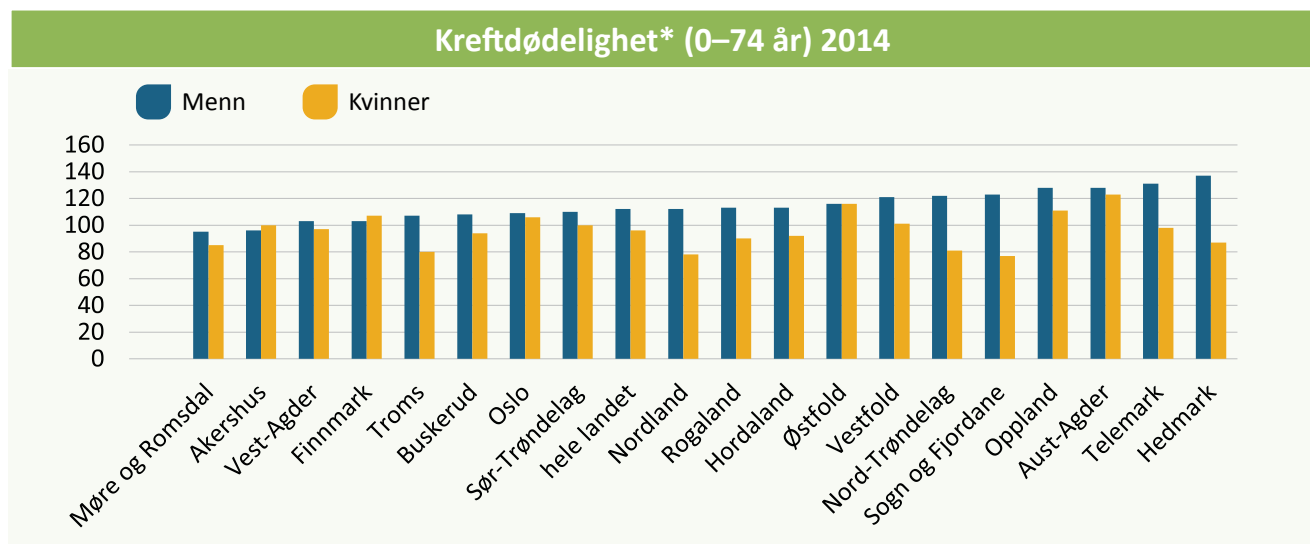
* Per 100 000, standardisert. Kilde: Kommunehelshelsstatistikkbank

Kreft, nye tilfeller (LHF) i 2012

Antall per 100 000, standardisert

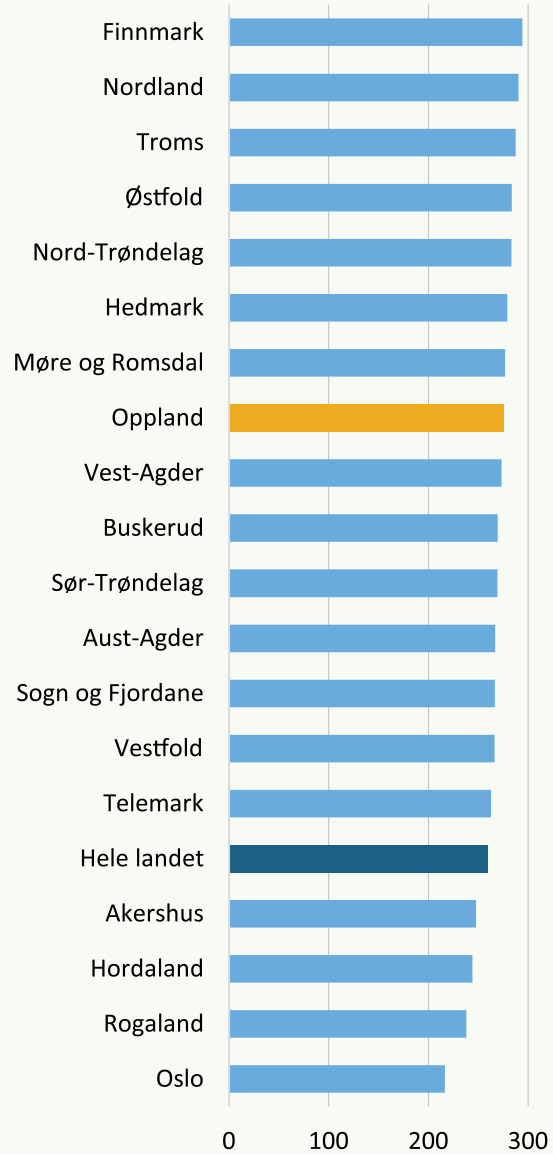
Troms	508,2
Finnmark	520,7
Nordland	523,8
Hedmark	533,4
Oppland	543,1
Sogn og Fjordane	552,9
Møre og Romsdal	554,5
Nord-Trøndelag	559,8
Oslo	561,3
Sør-Trøndelag	570,7
Telemark	584,1
Hele landet	584,3
Hordaland	601,8
Akershus	606,1
Vest-Agder	608,7
Buskerud	614,3
Aust-Agder	618,7
Østfold	626,9
Rogaland	637,2
Vestfold	652,7

* Per 100 000, standardisert

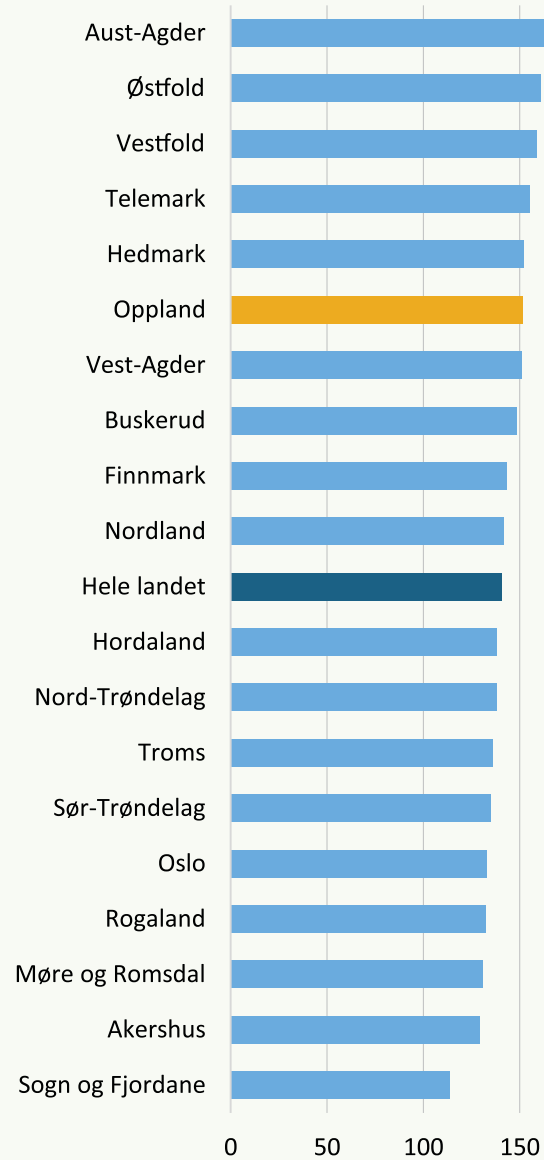
* Per 1 000, standardisert, i alderen 0–74 år.
Kilde: Kommunehelses statistikkbank:

Muskelskjelett-lidelser, antall* brukere i primærhelsetjenesten 2013

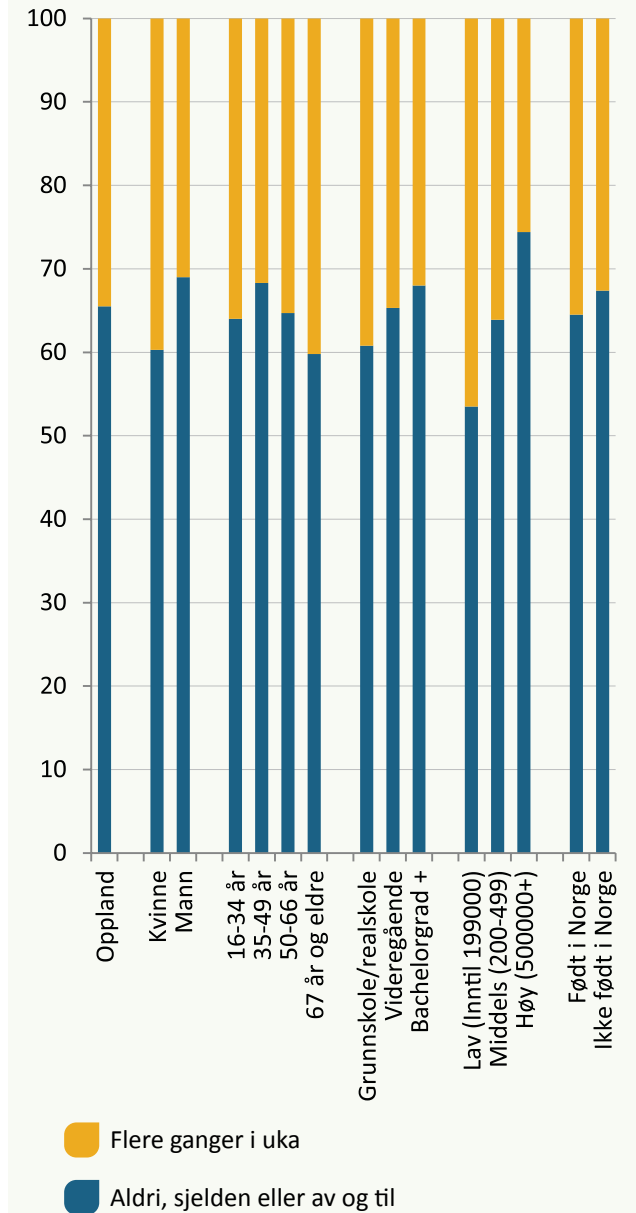

* Per 1 000, standardisert, i alderen 0–74 år.
Kilde: Kommunehelses statistikkbank

Psykiske symptomer og lidelser, antall* brukere i primærhelsetjenesten 2013

Opplevde søvnproblemer

Velvære

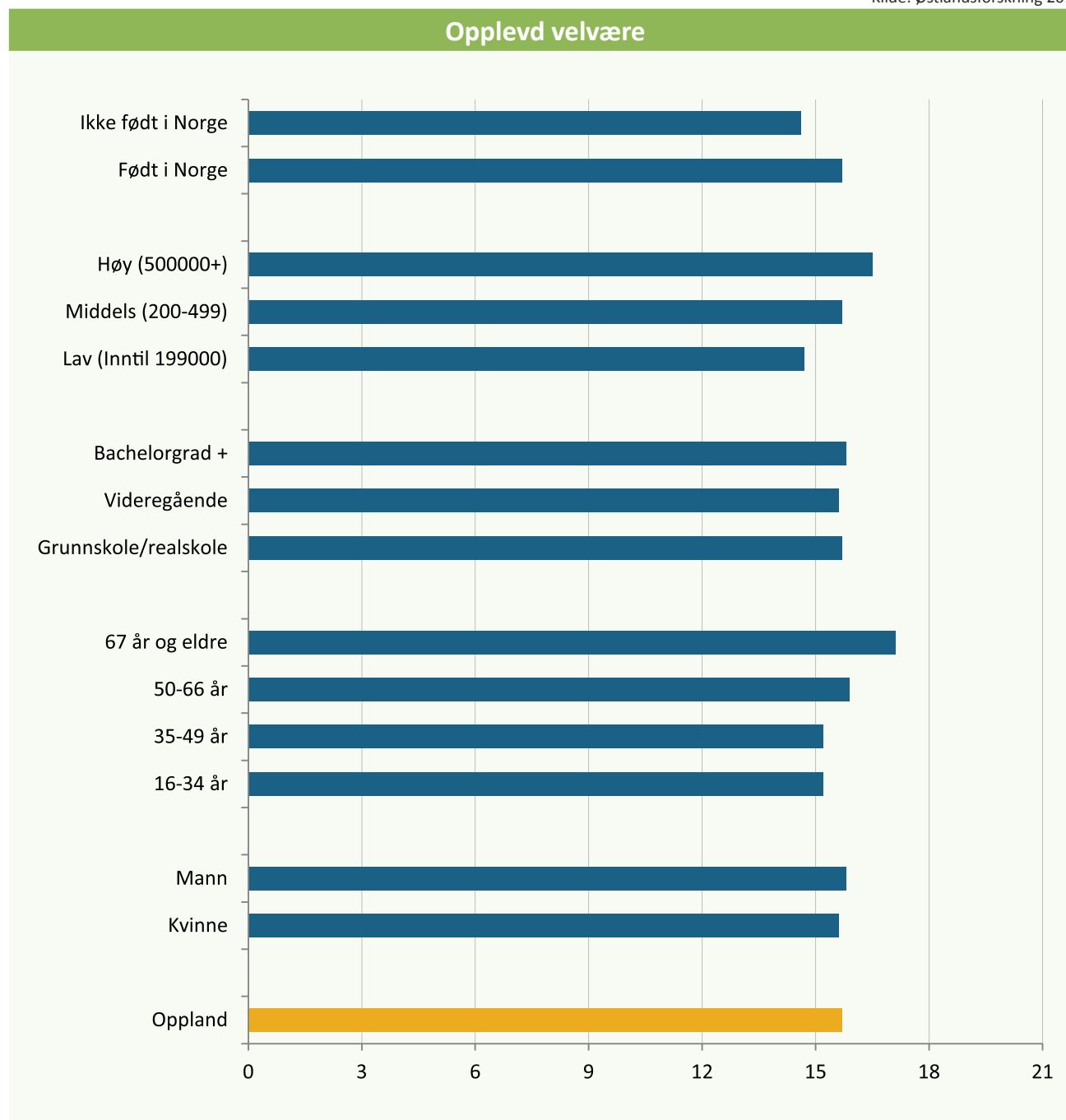
God psykisk helse er mer enn fravær av symptomer. God helse innebærer også å oppleve livskvalitet. Enkelt sagt betyr det å ha det bra, å ha ressurser til å håndtere hverdagslivets utfordringer, og å føle tilhørighet, oppleve mening, kunne utvikle seg og være i gode relasjoner.

Psykiske helse og livskvalitet påvirkes av mange av de samme faktorene som psykiske lidelser og er et resultat av samspillet mellom individuelle egenskaper og beskyttelses- og risikofaktorer i miljøet. Alle hverdagslivets arenaer, slik som familie, barnehage, skole, arbeidsplass, nærmiljø og kultur og fritid og samfunnet i stort har betydning. (Helsedirektoratet, 2014)

I folkehelse- og levekårsundersøkelsen i Oppland (2014) ble det spurt om subjektivt velvære og tilfredshet. Det ble satt frem ni påstander som beskriver hvordan respondentene har følt seg i løpet av de siste ukene. Sju av påstandene ble slått sammen til et felles mål med 0 som laveste verdi og 21 som høyeste verdi.

Gjennomsnittet for subjektivt velvære i Oppland var på 15,7. Det tilsier at de aller fleste har en høy skåre på subjektivt velvære. De eldste og de med høyest inntekt skårer høyst på velvære. (Østlandsforskning, 2014)

- De med høyest skåre på velvære var de eldste (67 år og eldre).
- De med høyest bruttoinntekt har høyere skåre på velvære.
- Innvandrere har lavere skåre på velvære enn de som er født i Norge.

OPPLAND
fylkeskommune

